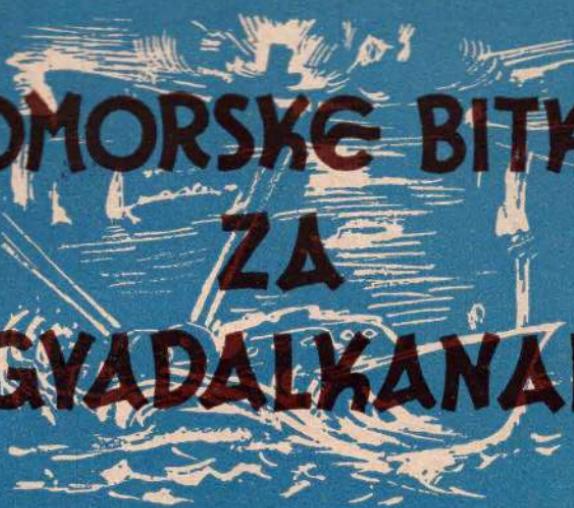

MALA VOJNA BIBLIOTEKA

105.358

S.E. MORISON

POMORSKE BITKE
ZA
GYADALKANAL

11

1952
BEOGRAD

MALA VOJNA BIBLIOTEKA

CENTRALNA BIBLIOTEKA JNA

Beograd

Inv. Br.: 105.358

Sigl.

Kapetag I ranga

S. E. MORISON

of the
American Library
Belgrade

POMORSKE BITKE ZA GVADALKANAL

11

B E O G R A D

1 9 5 2

Naslov dela u originalu
THE STRUGGLE FOR GUADALCANAL

August 1942 — February 1943
By SAMUEL ELIOT MORISON

Sa engleskog preveli
oficir Jugoslovenske Ratne Mornarice

Redigovali
potpukovnik
TOMA ČULJAT

i
kapetan III ranga
ŽELJKO FILIPOVIĆ

Naslovnu stranu izradio
MIH. S. PETROV

P R E D G O V O R

Kapetan I ranga, Samuel Eliot Morison, rezervni oficir mornarice Sjedinjenih Američkih Država i profesor Harvard-skog univerziteta, počeo je 1949 godine izdavanje serije od 14 knjiga u kojima iznosi istoriju pomorskih dejstava SAD u Drugom svetskom ratu (*History of United States Operations in World War II*).

Po odobrenju Ministarstva mornarice, a uz saglasnost predsednika Ruzvelta, on je prikupio sve važnije podatke o dejstvima mornaričkih snaga SAD još od samog ulaska SAD u rat. Pri tom radu pomagala ga je jedna grupa mladih oficira. Na taj način, raspolažeći raznim borbenim dokumentima, operaciskim dnevnicima i operativnim i borbenim izveštajima brodova, plovnih jedinica, jedinica mornaričke pešadije i avijacije, koje je dopunjavao prikupljanjem podataka od učesnika u pojedinim pomorskim bitkama, desantnim operacijama i ostalim dejstvima, on je mogao da u potpunosti i u svim pojedinosti ma obradi gotovo sve pomorske operacije i borbena dejstva mornarice SAD.

Posle kapitulacije Nemačke i Japana on je koristio i sva raspoloživa dokumenta tih zemalja, kao i saslušanja preživelih oficira i podatke dobijene iz razgovora sa njima, da bi što verodostojnije i tačnije izložio događaje i razjasnio razne zamršene situacije.

Iz dosada objavljenih 5 knjiga ove istorije veoma zanimljivog sadržaja vidi se da pisac odlično poznaje pomorsku ratnu veština; u njima su naročito interesantni i poučni njegovi zaključci doneti na osnovu objektivnih analiza operativnih i taktičkih odluka i postupaka američkih komandanata.

7 decembra 1941, dok su japanski diplomatski predstavnici vodili pregovore u Ministarstvu spoljnih poslova u Wa-

shingtonu, japanska avijacija sa nosača aviona i podmornice izvršile su iznenadni napad na američku pacifičku flotu u Pearl Harboru (Havajski Otoci). Tim podmuklim udarom Japan je otpočeo rat protiv Amerike. U tom napadu potopljeni su ili za duži period vremena onesposobljeni svi liniski brodovi pacifičke flote SAD i stvoreni povoljni uslovi za brzo ostvarenje prvih imperijalističkih ciljeva Japana: osvajanje Holandske Indije, Francuske Indokine, Malajskog Arhipelaga i Filipina. Ova osvajanja izvršena su za prvih pet meseci rata.

Ovi veliki i lako postignuti početni uspesi zavrtneli su glave japanskim upravljačima, pa su oni odlučili da odmah prošire kontrolu nad Južnim i Centralnim Pacifikom. Radi toga imalo je da se izvrši zauzimanje Solomonskog Arhipelaga, Nove Gvineje i Nove Kaledonije u cilju prekida pomorskih komunikacija od zapadne obale SAD do Australije, kao i zauzimanje otoka Midway, čime bi glavna pacifička baza SAD, Pearl Harbor na Havajskim Otocima, bila stavljena pod udar japanske avijacije.

Bitkom u Koralskom Moru osuđeni su japanski planovi u pogledu prekidanja komunikacija SAD sa Australijom, ali su u toku te operacije Japanci ipak uspeli da se iskrcaju i učvrste na Solomonskim Otocima.

U bici kod Midwaya Japanci su tako potučeni da se ne samo nisu dokopali ove baze, nego je ta bitka označavala početak njihovog gubljenja inicijative u ratu na Pacifiku.

*

Po iskrcavanju na Solomonskim Otocima i zauzimanju Tulagija, koje je izvršeno 2 maja 1942, Japanci nisu odmah poklanjali pažnju otoku Guadalcanal, sem što su ponekad tamo upućivali ekipe da love divlja goveda. Ali, pred kraj juna, otpočeli su na njemu da izgrađuju pomoćni aerodrom. Te rade dove otkrila je saveznička avijacija.

*

Američki građani, koji su već dva meseca bili željni dobrih vesti sa bojišta, pročitali su 8 avgusta 1942 u novinama da se mornarička pešadija SAD iskrcala na Guadalcanalu i Tulagiju. To su bila dva otoka u Južnom Pacifiku o kojima je malo ko nešto čuo. Međutim, nekoliko narednih meseci nije

bilo gotovo ni jednog dana a da među raznim vestima nije bio spomenut Guadalcanal. Taj brdoviti otok pripada grupi Solomonskih Otoka. Dugačak je 167, a širok 65 km. Na njemu živi nekoliko hiljada urođenika u siromaštini i malariji. Za taj duguljasti otok ogorčeno su se borile pomorske, vazdušne i suvozemne snage SAD i Japana gotovo šest meseci. Tu su se odigrale mnoge borbe i šest velikih pomorskih bitaka, koje su bile ogorčenje i krvavije od ma koje pomorske bitke u američkoj istoriji od 1814 godine na ovamu. Četiri od ovih bitaka bile su noćni artiljeriski dvoboja, kojima nije bilo ravnih u toku prošlog rata, a dve su bile bitke nosača aviona. Pored toga, tu se odigrao čitav niz manjih borbi razarača i torpednih čamaca, zatim vazdušnih borbi, podmorničkih napada i vazdušnih napada aviona sa kopna na brodove. Za celo to vreme vodila se gotovo neprekidno ogorčena borba i na samom otoku između mornaričke pešadije i japanskih trupa u kojoj je izvedeno sedam bojeva dostoјnih da se prikažu u svakoj vojnoj istoriji: boj na reci Tenaru, na reci Matanikau, na „Krvavom Grebenu“, kod Hendersonovog aerodroma, kod rta Cruz, na Gifu i kod „Konja“.

Borbe za Guadalcanal jedinstvene su po raznolikosti upotrebljenih borbenih sredstava i po usklađenim dejstvima između pomorskih, suvozemnih i vazdušnih snaga. Njih je pisac obradio u V knjizi svoje istorije, u kojoj, kroz 16 poglavljja, detaljno opisuje bojeve i dejstva na samom otoku i pomorske bitke u njegovoj blizini.

U ovoj svesci dat je prevod samo šest poglavljja, koja obuhvataju 6 glavnih pomorskih bitaka.

*

Šest nedelja pre početka ove operacije u američkoj mornarici malo se znalo o Solomonskim Otočima. Ovi otoci nisu se nikada pre rata pojavili u planovima mornarice SAD. Mornarička pešadija, koja se obično obučava i priprema za iskrcavanje u svako doba i na svakom mestu, imala je podatke gotovo o svakoj grupi pacifičkih otoka — izuzev o Solomonskim Otočima.

Solomonski Otoči nalaze se jugoistočno od Rabaula (Nova Britanija), nanizani na dužini od nekih 1.100 km. Sedam većih otoka te grupe izgleda na karti kao udvojena kolona brodova

neke eskadre koja na čelu sa Bougainvillom plovi prema Rabaulu. Kanal između njih nazvali su američki mornari Slot. Severoistočnu „kolonu“ čine otoci Choiseul, Santa Isabel i Malaita, a jugozapadnu „kolonu“ New Georgija, Guadalacanal i San Cristobal. Oko ovih većih, ima još mnogo srednjih i malih otoka, od kojih se u tekstu spominje Tulagi, Russel, Shortland i vulkanski, okrugli otok Savo.

Kako se ovi otoci nalaze između 5 i 11 stepena južne širine, tj. u neposrednoj blizini ekvatora, klima im je tropska — vlažna i vruća. Tu nema naročite razlike između godišnjih doba, izuzev što padaju jače kiše između novembra i juna kad duva severoistočni pasatski vетар. Zemljište je na otocima brdovito, ispresecano, vulkansko. Na Guadalcanalu se brda uzdižu do 300 metara visine i obrasla su gustom tropskom prašumom.

*

1 aprila 1942 Tihi Okean bio je podeljen na dve velike savezničke komande: Komandu Jugozapadnog Pacifika na čelu sa generalom MakArturom i Komandu Pacifika na čelu sa admiralom Nimitzom. U sastavu Komande Pacifika bila je Komanda Južnog Pacifika koja je obuhvatala područje istočno od 160° istočne dužine i južno od ekvatora. 17 maja za komandanta područja i snaga Južnog Pacifika postavljen je vice-admiral Robert L. Ghormley. Njegovo komandno mesto bilo je prvo u Noumei na Novoj Kaledoniji, ali je uskoro prebačen u Aucland na Novom Zelandu. Prva divizija mornaričke pešadije, pod komandom generalmajora Aleksandra Vandegrifta, bila je već na putu za to područje, gde je imala da učestvuje u prvoj savezničkoj ofanzivi na Pacifiku.

Ta prva ofanziva, nazvana operacija „Watchtower“, prema naređenju udruženih načelnika generalštabova u Washingtonu, imala je da otpočne 2 jula 1942. Krajnji cilj ofanzeve bio je „zauzimanje i okupacija prostorije Nova Britanija — Nova Irska — Nova Gvineja“, na kojoj je bila i glavna neprijateljska baza Rabaul. Bliži zadatak koji je imao da se izvrši do 1 avgusta bio je „zauzimanje otoka Santa Cruz, Tulagija i susednih položaja“.

Međutim... 4 jula stiže izveštaj savezničkog vazduhoplovstva da je primećeno da Japanci otpočinju radeve na izgradnji jednog aerodroma (to je bio budući Hendersonov aero-

drom) blizu Lunga Pointa na Guadalcanalu. Usled toga ovaj otok postaje odmah najvažniji i najpreči cilj Saveznika. Jer, ako se dozvoli da neprijatelj dovrši ovaj aerodrom i dovede na njega avione, on bi bio u stanju da tuče Espiritu Santo, Efate ili čak i Kumac, severni aerodrom na Novoj Kaledoniji.

10 jula komandant Južnog Pacifika Ghormley prima borbenu zapovest glavnog komandanta, Nimitza, da zauzme Tulagi i Guagalcanal. Desantne trupe, većinom iz Prve mornaričke divizije, bile su već privučene iz Novog Zelanda i San Diega. Pošto je već bila sredina jula, bilo je nemoguće da se održi postavljeni rok do 1 avgusta i Ghormley je odložio napad za 7 avgust.

Za komandanta desantnih snaga Južnog Pacifika bio je postavljen kontraadmiral R. K. Turner.

Prvopretpostavljeni Turneru bio je viceadmiral F. J. Fletcher, veteran iz bitaka u Koralskom Moru i kod Midwaya, koji je bio ukrcan na nosaču aviona „Saratoga“. Vazdušnim snagama za podršku komandovao je kontraadmiral L. Noyes. U sastavu ovih snaga bili su nosači aviona: „Stara Sara“, („Saratoga“), „Wasp“ i „Enterprise“, linijski brod „North Carolina“, pet teških krstarica, jedna laka krstarica, 16 razarača i 3 tankera. U pratinji desantnih snaga bilo je 8 krstarica (od kojih 3 australiske) i razarači osiguranja pod komandom kontraadmirala Crutchleya iz engleske mornarice.

Za planiranje i pripremu ove važne operacije bilo je malo vremena, ali je 26 jula ipak gotovo ceo ekspedicionalni korpus izведен na zborni mesto na pučini 400 milja južno od otoka Fiji. Tu se skupilo oko 75 raznih brodova punih ljudi, mornara i mornaričke pešadije, dobrotoljaca, ornih za borbu. Pešadija je bila pod komandom sposobnog i iskusnog komandanta generalmajora mornaričke pešadije A. A. Vandegrifta.

7 avgusta predzoru, Turnerov ekspedicionalni korpus obilazio je rt Esperance otoka Guadalcanala, a Fletcherova grupa nosača aviona manevrisala je južno og tog otoka, spremna da pruži vazdušnu podršku pretstojećem iskrcavanju trupa. Ovo iskrcavanje ispalо je kao najlakši deo dugotrajne Guadalcanalske operacije, zato što je neprijatelj bio iznenaden i lako savladan. Toga dana, sa padom mraka, prišla je desantna grupa od 15 brodova obali Guadalcanala i, oko 4 milje istočno od Lunga Pointa, iskrcaла 11.000 vojnika mornaričke pešadije.

Sledećeg dana do posle podne pešaci su zauzeli delimično izgrađeni aerodrom i glavni japanski garnizon Kukumi na zapadnoj strani Lunga Pointa. Neprijateljski delovi, jačine oko 2.000 ljudi, većinom pripadnika radnih bataljona, povukli su se posle slabog otpora.

Na drugoj strani, kod Tulagija, gde je bio iskrcan manji deo snaga, pešaci su naišli na jači otpor i Tulagi je bio zauzet tek 8 avgusta posle podne.

U toku iskrcavanja i zauzimanja ovih baza, transportni brodovi i razarači osiguranja, uz efikasnu pomoć lovaca sa nosača aviona, odbili su nekoliko teških napada japanskih bombardera i torpednih aviona koji su doletali iz Rabaula. U tim vazdušnim napadima pogodjeni su transportni brod „George F. Elliott“ i razarač „Yarvis“ ali desanti na Guadalcanal i Tulagi izvršeni su veoma uspešno.

Ni najčrnji pesimista iz ekspedicijonog korpusa nije mogao predvideti da će biti potrebno dvadeset i šest nedelja teških borbi mornarice, mornaričke pešadije i vazduhoplovstva, da se odbrani ono što je tako lako zauzeto za manje od dvadeset i šest sati.

Redakcija

BITKA KOD OTOKA SAVO

1. — *Pripremna faza bitke (7 i 8 avgusta)*

Vest o američkom iskrcavanju primio je viceadmiral G. Mikawa, komandant Osme flote spoljašnjih snaga Južnog Mora, u Rabaulu, 7 avgusta ujutru. Nešto posle 8.00 časova stigla je poslednja poruka Japanaca iz Tulagija: „Molimo se da nas i dalje prati ratna sreća“, u kojoj se obećava i pružanje otpora „do poslednjeg čoveka“. Japanski je admiral, međutim, već bio doneo odluku da tu molitvu potpomogne artiljeriskom vatrom! Prvi njegov pokušaj nije uspeo. U Rabalu su bile na brzinu prikupljene trupe i ukrcane na 6 transportnih brodova za pojačanje garnizona na Guadalcanalu. 8 avgusta, oko ponoći, dok se jedan od tih transportnih brodova („Meiyo Maru“) od 5.600 tona, u pratnji jednog razarača nalažio oko 14 Nm¹) zapadno od rta St. Georgea, naišla je na njega američka podmornica „S—38“ pod komadnom poručnika I ranga²) H. G. Munsonom, veterana Aziske flote. Munson zaronjava, približava se na 2.000 metara i, koristeći prislušnu spravu umesto periskopskog nišana, izbacuje dva torpeda. Oba su torpeda pogodila i brod je potonuo povukavši za sobom 14 oficira i 328 vojnika. „S—38“ je uspela da izbegne napade dubinskih bombi razarača, kao i ostale napade sledećih dana, i 22 avgusta stigla je u Brisbane. Šteta je da posada nije bila svesna veličine svog dela posle tog vrućeg, nelagodnog putovanja.

¹⁾ Nautička (pomorska) milja 1.852 m. — Prim. red.

²⁾ Činovi oficira američke mornarice prevedeni su prema sadašnjim nazivima činova u našoj Ratnoj mornarici: ensign — zastavnik; sublutenant — poručnik III ranga; lieutenant — poručnik II ranga; lieutenant commander — poručnik I ranga; commander — kapetan III ranga; captain under 3 years — kapetan II ranga; captain over 3 years service — kapetan I ranga. — Prim. red.

nja s podmornicom, koja je bila stara 19 godina. Ona je potopila „Meiyo Maru“, najvažniji brod ekspedicije, zbog čega je admiral Mikawa vratio i ostalih 5 transportnih brodova u Rabaul, nadajući se povolnjijem trenutku za upućivanje pojačanja Guadalcanalu.

Zahvaljujući dejstvu Mikawine brodske artiljerije, taj je povoljan trenutak brzo došao. Kada su 7 avgusta, oko 7.00 časova počele u Rabaul da stižu loše vesti, slučajno je baš u tom trenutku iz Kavienga otplovilo pet krstarica, od kojih su tri bile upućene na Admiralske Otoke, a dve u Rabaul. U 8.00 časova admirал Mikawa upućuje hitno depešu kojom se svih pet brodova najvećom brzinom upućuje u Rabaul. Rano popodne pojavljuje se pred ulazom u luku Simpson krstarica „Chokai“ i razarač „Yunagi“ radi prijema naređenja, a ostali brodovi smanjenom brzinom plove prema zbornoj tački u kanalu St. George.

Admiral Mikawa se ukrcava na „Chokai“ i u 16.28 časova 7 avgusta naređuje lakim krstaricama „Tenryu“ i „Yubari“, koje su se već nalazile pod njegovom komandom, da se pridruže sastavu od četiri teške krstarice. Pri kraju druge „pasje straže“³⁾ njegov je sastav od sedam krstarica i jednog razarača otplovio sa rta St. George kursem 79° ⁴⁾ i prošao severno od otoka Buka.

Ovi brodovi nisu prošli neopaženo. O prvih šest izvestio je avion „B—17S“ iz sastava MacArturovih snaga,⁵⁾ koji se nalazio južno od Nove Irske, pre izvršenja napada na Rabaul. Svi osam brodova primetila je u 20.00 časova (7 avgusta) podmornica „S—38“, baš kad su izlazili iz kanala St. George. (To je bilo dan pre potapanja broda „Meiyo Maru“). Japanski je sastav prošao tako blizu podmornice da ona nije bila u stanju da izbaci torpedo; podmornica je osetila talase velikih brodo-

3) Vreme se na brodu deli na straže: srednja — 00.00 do 04.00; jutarnja — 04.00 do 08.00; prepodnevna — 08.00 do 12.00; popodnevna — 12.00 do 16.00; prva pasja — 16.00 do 18.00; druga pasja — 18.00 do 20.00; i prva — 20.00 do 24.00. — Prim. red.

4) Kurs (smer) označava se obično u stepenima od 0 — 360° ; naprimjer, kurs koji označava sever je 0° , istok — 90° , jug — 180° , zapad — 270° . — Prim. red.

5) Depeša MacArthur-a od 23.19 časova 7 avgusta: »Primećeno šest neprijateljskih brodova kod tvrđave u kanalu St. George, kurs SE.«

va. Komandant poručnik 1 ranga Munson, radiotelegrafskim putem izvestio je da je u dodiru sa „dva razarača i tri veća broda nepoznatog tipa“ koji se „velikom brzinom“ kreću u jugoistočnom pravcu.

Dok su vojnici mornaričke pešadije provodili prvu od mnogih neugodnih noći na obalama Solomonskih Otoka i dok su brodovi admirala Turnera patrolirali duž obala, admirал Mikawa sa svojim štabom razmatrao je na koji način da se obraćuna sa napadačem. Napad treba izvršiti po mogućnosti neopazno, razume se noću, jer su Mikadovi mornari dobro izvežbani u noćnom gađanju i izbacivanju torpeda, a poznato im je da je malo američkih vazduhoplovaca izvežbano za noćne letove. Stoga je odlučeno da se izvrši prepad na Sound u „sitne sate“, noću, 9 avgusta. No, 8 avgusta trebalo je ploviti uglavnom otvorenim morem gde ih izviđački avioni mogu iznenaditi.

I uistinu, 8 avgusta, u 10.26 časova brodove je primetio jedan „Hudson“ australiskog vazduhoplovstva, koji ih je kratko vreme i sledio. Mikawa je naredio da brodovi plove u lažnim kursevima, da bi zavarao pilota. Pilot se, međutim, nije dao prevariti, ali protivavionska vatrica držala ga je na udaljenosti sa koje je bila nemoguća tačna identifikacija brodova. Avion je javio da se sastav sastoji od „tri krstarice, tri razarača i dve matice za hidroavione ili dve topovnjače, na $\varphi = 5^{\circ}49'$ $S \Delta = 156^{\circ}07' E$, kurs 120° , brzina 15“. U 11.01 časova brodove je primetio još jedan australiski „Hudson“, otprilike na istoj poziciji, severno od tesnaca između Bougainvillea i Choiseula. Pilot je primetio dve teške krstarice, dve lake krstarice i jedan nepoznat brod.

Mikawa, koji je želeo da dobije poslednja obaveštenja o neprijatelju već je bio naredio da se sa svake teške krstarice digne po jedan hidroavion i da izvrši izviđanje u obliku lepeze na 250 Nm ispred brodova. Dva od pet hidroaviona koji su bili katapultirani 8 avgusta u 6.25 časova odlično su osmotrili Tulagi, uprkos lovcima i protivavionskoj vatri. Aparati su se vratili u podne puni vesti o jednom liniskom brodu, 6 krstarica, 19 razarača i 8 transportnih brodova oko Tulagija i Guadalcanala. Mikawa, koji je čekao na ove izveštaje na mestu gde su ga oba „Hudsona“ bila primetila, odjednom je odlučio da krene u pravcu Turnerovih snaga. On skreće na jug i brzinom od 24 čvora prolazi tesnac Bugainville, a oko 16.00 časova ulazi u tesnac Nove Georgije, južno od Choiseul-a.

Na svim japanskim brodovima vršile su se pripreme za borbu. Zapaljive i dubinske bombe bile su prebačene pod palubu, pregledano je naoružanje i municija. Za vreme plovljenja duž Slota, jedino što su primetili, bilo u vazduhu ili na vodi, bio je brod-matica za hidroavione „Akitsushima“, koji se krećao u pravcu severne obale Nove Georgije.

U 16.40 časova Mikawa izdaje kratku borbenu zapovest, koju optičkom signalizacijom predaje svakom brodu. Suština je zapovesti bila ta da se prvo izvrši torpedni napad na američke brodove na sidrištu kod Guadalcanala, zatim da se pređe na stranu ostrva Tulagija i artiljerijom i torpedima napadne neprijatelj koji se tu nalazio, a potom da se izvrši povlačenje severno od otoka Savo.⁶⁾

Da bi se još jednom utvrdio položaj američkih brodova, u 16.12 časova dižu se sa krstarice „Chokai“ i „Aoba“ dva aviona radi izvršenja poslednjeg dnevnog osmatranja neprijatelja.

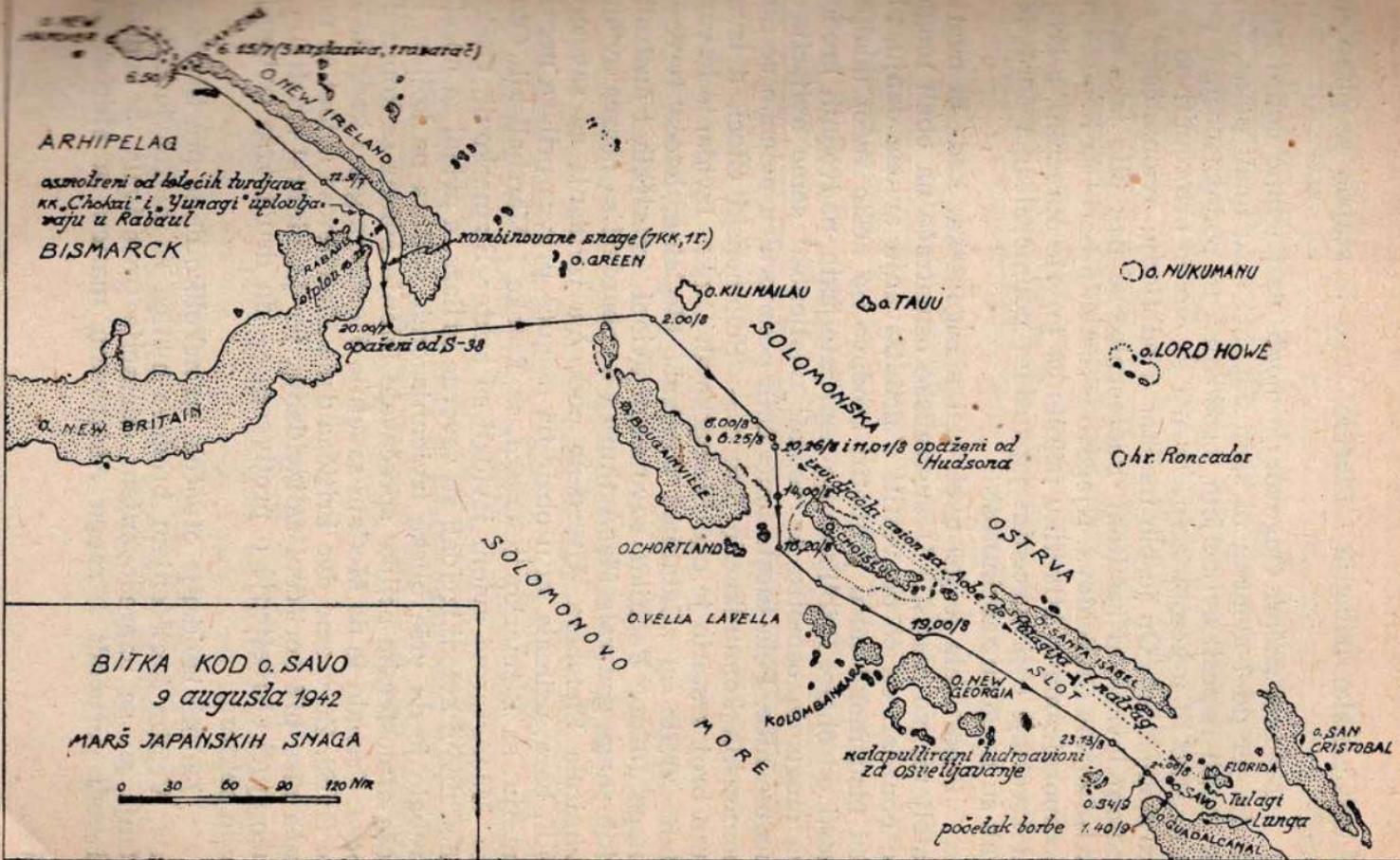
Zadovoljan što je sve spremno, admiral Mikawa upućuje svojim oduševljenim mornarima, u 18.40 časova, semaforom depešu u Nelsonskom stilu:

„Napadnimo, sigurni u pobedu, na tradicionalni način noćnih napada carske ratne mornarice. Neka se svaki od vas mirno založi do kraja!“

Dok su japanski brodovi plovili prema otoku Savo stvorena je takva situacija koja je japanski poduhvat pretvorila u sjajan uspeh.

Svaki onaj koji očekuje da bude napadnut traži odgovor na tri pitanja: kada, gde, na koji način? Admiral Nimitz je, pre Midvaya, znao odgovor na sva tri pitanja, ali sada je stvar stala drugačije. Admiral Turner je pretpostavljaо da će cilj neprijateljskog napada biti baš njegove snage koje su po samoj prirodi zadatka prikovane za skučeni prostor između otoka

⁶⁾ »Prilikom podilaženja mi ćemo ploviti južno od otoka Savo i izvršiti torpedni napad na glavne neprijateljske snage pred sidrištem kod Guadalcanala. Posle toga skrenućemo prema području ispred Tulagija, da tučemo neprijatelja artiljeriskom vatrom i torpedima. Zatim ćemo se povući severno od otoka Savo« (Prevod Mikawine borbene zapovesti broj 25 iz operacijskog dnevnika 18 divizije krstarica. Pod »glavnim snagama« admiral je mislio na brodove bilo koje vrste na strani Guadalcanala; sastav Grutchleya još nije bio izvršio raspored za noć. Ova tumačenja potvrđuju i podaci 6 divizije krstarica).

Guadalcanala, Tulagija i Floride; tako je stajalo sa pitanjem gde?

Na koji način? Odgovor je moglo dati jedino dobro izviđanje, jer do 7 avgusta ni sami Japanci nisu imali plana. Oni su mogli napasti avijacijom, brodovima ili podmornicama, pojedinačno ili u kombinaciji. Turner se morao pripremiti na sve tri mogućnosti. On je bio majstor u odbijanju aviona, čak i sa malom lovačkom zaštitom. Podmornice su pak bile jaka strana admirala Crutchleya. Njegovo iskustvo u borbi sa nemačkim podmornicama u Atlantiku učinilo ga je vrlo opreznim, a brojni izveštaji o primećenim japanskim podmornicama opravdavali su njegovu zabrinutost.

Preostajala je još uvek velika zagonetka: kada bi neprijatelj mogao napasti? U australiske osmatrače na obali moglo se pouzdati da će obavestiti o približavanju aviona danju, ali oni nisu mogli noću primetiti brodove na nešto većoj udaljenosti od obale. Približavanje neprijateljskih nadvodnih brodova mogu da osmotre na velikoj udaljenosti samo avijacija i podmornice. Pola tuceta američkih podmornica nalazilo se duž pomorskih komunikacija Truck — Solomonski Otočići, a izvestan broj krstario je oko Bizmarkovih Otoka. Izviđanje iz vazduha vršile su „Cataline” admirala McCaina, leteće tvrđave snaga Južnog Pacifika, suvozemni avioni američkih i australijskih snaga generala MacArthur-a i bombarderi sa nosača aviona admirala Fletchera. Utvrđena područja izviđanja sa savezničkih baza, uzimala su u obzir tri moguća pravca prilaza neprijatelju: sa Bizmarkovih Otoka, sa Trucka i Marshallskih Otoka. MacArturovi avioni izviđali su sektor Bizmarkovih Otoka, McCainovi avioni izviđali su severne prilaze, a avioni sa nosača trebalo je da vrše bliska izviđanja onih sektora na kojima bi loše atmosferske prilike sprečavale letenje aviona sa kopnenih baza. Trebalo je da McCain savetuje Fletchera gde i kada da se to izvrši. Za vreme dva kritična dana Fletcherovi avioni sa nosača nisu bili korišćeni za izviđanje, jer je admiral smatrao — nemajući obaveštenje o protivnom — da drugi vrše izviđanje svih sektora.

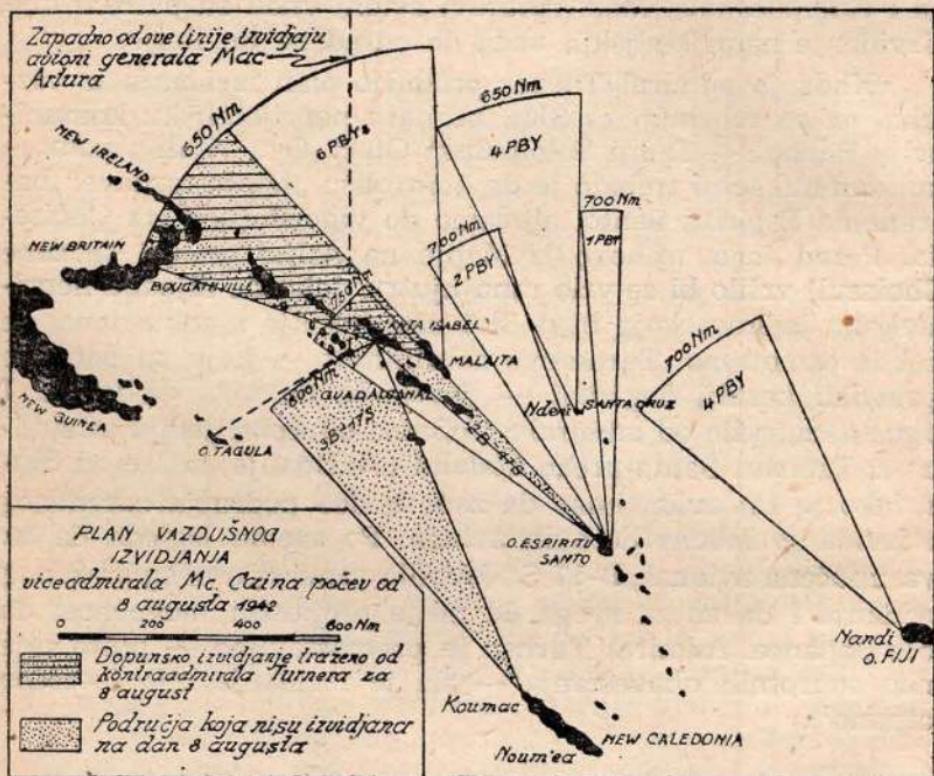
Daljna izviđanja otpočela su nekoliko dana pre iskrcavanja. Veštim korišćenjem brodova-matica za hidroavione izviđanja su se napredovanjem operacije proširivala. 5 avgusta dovodi poručnik 1 ranga Aldermann maticu za hidroavione

„McFarland“ u Ndeni (otoci Santa Cruz) i odmah otpočinje da pribavlja hranu, pogonsko gorivo i — kao što se u šali govorilo — „ceo kućni komfor“ za 5 aviona „PBY“, koji su mogli da vrše izviđanja za još oko 300 milja dalje. Na dan iskrcavanja na Guadalcanal, kapetan 3 ranga Hitchcock povlači maticu za hidroavione „Mackinac“ kroz slabo poznati ulaz u ušće reke Maramasike, na južnoj obali ostrva Malaita, i tu obrazuje bazu za još devet aviona tipa „PBY“. Počev od 8 avgusta ove su „Cataline“ produžile sektor izviđanja za još oko 500 Nm. Njima su bile dodeljene za izviđanje pomorske komunikacije između Tručka i Guadalcanala. MacArthurovi avioni vršili su patroliranje i izviđanje neprijateljskih voda do određene im linije.

Kada je admiral Turner produžio plan izviđanja iz vazduha, on se zabrinuo za Slot, poznatu neprijateljsku komunikaciju Rabaul — Donji Solomonski Otoči. Ovu vitalnu pomorskiju komunikaciju trebalo je da kontrolišu „leteće tvrđave“ bazirane na Espiritu Santo, ali samo do jugoistočnog rta Choiseula. Pored toga, njihovo izviđanje na daljoj granici te zone (Choiseul) vršilo bi se vrlo rano ujutru, tako da nijedna neprijateljska jedinica koja bi u Slot ušla kasnije u toku dana, ne bi bila osmotrena. Turnerova zabrinutost — koju su potpuno opravdali kasniji događaji — dovela je do toga da je on, 7 avgusta, zatražio od admirala McCaina da uputi jednu „Catalinu“ iz Espiritu Santo preko Malaite u izviđanje naviše od Slotha, iako je taj avion imao da zađe u deo područja određenog za izviđanje MacArthurovih aviona. Po svemu izgleda da su dva upućena aviona „B-17 S“ izvršila samo deo ovog traženog izviđanja i da su za svega 60 milja propustili mogućnost da uoče Japance. Admiral Turner je prepostavljao — pošto nije imao suprotnih obaveštenja — da je izviđanje bilo izvršeno potpuno⁷⁾.

7) Turnerova depeša McCainu: »Prema planu izviđanja za 8 avgust nije obuhvaćen sektor 190° — 318° od Malaita. Za taj sektor odgovorna je komanda Jugozapadnog Pacifika, ali smatram potrebnim da i vi izvršite jutarnje izviđanje tog sektora radi potrebnog osiguranja. Iz raspoloživih podataka ne može se ustanoviti da li je McCain dostavio ovaj zahtev »Mackinacu«, čiji se komandant ne može setiti da je od njega traženo izviđanje. Kako su se izviđanja sa Espiritu Santo i Koumac vršila rano ujutru, jedino bi zatraženo Turnerovo dopunsko izviđanje otkrilo Mikawu.«

Mikawine krstarice primetile su, kao što smo videli, prvo MacArthurove „leteće tvrđave“ 7 avgusta južno od Kavienga. Admiral Turner je primio o tome izveštaj pre pola noći, ali prisustvo krstarica blizu pomorske baze nije prouzrokovalo nikakve uzbune. U dodir sa neprijateljem stupila je zatim 7 avgusta, posle sumraka, podmornica „S—38“, južno od rta St. Georgia. Velika brzina i jugoistočni kurs neprijatelja ukazivali su na hitan zadatak. Admiral Crutchley je primio ovaj izveštaj

sledećeg jutra oko doručka, ali je čekao na dopunska obaveštenja o bližem dodiru (brodovi su tada bili 550 Nm od Guadalcanala), pre nego što bi zaključio da ti brodovi idu na njega. Treći dodir, onaj australiskog „Hudsona“ u 10.26 časova 8 avgusta, zbog nesretnih okolnosti takođe je ostao neiskorišćen.

GUADALCANAL I SUSEDNI OTOCI

5 0 5 10 15 Km

RUSSELL OTOK
20 MIGLA

TESNAC SA GUZDENIM O NOM

RESPERANCE

DOMA COVE

TASSAFARONGA

KOKUMBONA

MATANIKAU

Matahiat

ZALIV

LUNGA

RI CRUZ

HENDERSONOV

AERODROM

REKOU

Lug

Terata

MEGDONG

TETERE

TASIMBOKO

QUADALCANAL OTOK

FLORIDA

TULAGI

BUENA VISTA

LEVUDA

SEALARK

OTOK

LENKO KANAL

INDISPENSABLE

STRAIT

Pilot ovog aviona,⁸⁾ umesto da prekine radio-čutanje i da izvesti o pojavi neprijatelja kao što je bilo naređeno u hitnim slučajevima, ili da se vrati u bazu, što je mogao da uradi za dva sata — utrošio je gotovo čitavo jutro za dalja izviđanja; zatim se vratio u zaliv Milne, popio čaj i tek tada izvestio o dodiru s neprijateljem. Najzad, oko zalaska sunca 8 avgusta, ovo važno obaveštenje bilo je upućeno u Townsville, a odatle je upućena depeša u štab generala MacArthur-a u Brisbane. Od tog trenutka stvar je tekla brzo. U 18.17 časova radio Canberra izveštava, na talasu „Bell“, o dodiru sa neprijateljem, a admiral Crutchley prima taj izveštaj u 18.39 časova. Canberra takođe izveštava Pearl Harbor. Odatle je, talasom „Fox“, obavešten u 18.45 časova i admirala Turner.⁹⁾ Prema tome, bilo je potrebno preko 8 sati da obaveštenje najhitnije prirode pređe svega 350 Nm, od izviđačkog aviona do savezničkog komandnog broda.¹⁰⁾

Da je pilot obavestio putem radija, MacArthur bi mogao da uputi izviđače da otkriju brodove, i bombardere da ih napadnu. Da se pilot odmah vratio u svoju bazu i smesta uputio svoj izveštaj, Turner bi mogao da traži dopunsko izviđanje s te strane. A svako takvo izviđanje, uprkos slabom vremenu u Slotu, moglo je — sa malo sreće — da ispravi drugu tešku grešku — nesretno sastavljen izveštaj australiskog pilota: „Tri krstarice, tri razarača, dva broda-matice za hidroavione ili topovnjače, kurs 120°, brzina 15 čv“.

Turnera i Crutchleya, svedoke nedavnih podmuklih napada iz vazduha, ne možemo okrivljavati što su im naročito zapela za oko „dva broda-matice za hidroavione“. Iz toga su zaključili da neprijatelj ima nameru da sutradan izvrši napad iz vazduha, a ne da još iste noći udari brodovima. Za napad brodovima bile bi potrebne više od tri krstarice i sigurno nijedan brod-matica za hidroavione. Izveštaj je imao smisla je-

⁸⁾ Jedan australiski »Hudson« na izviđačkom zadatku »FR-633«, sa pripadnošću zalivu Milne, na Novoj Gvineji.

⁹⁾ Izveštaj drugog »Hudsona«, koji je u 11.01 časova primetio Mikawu, stigao je isto tako sa zakašnjenjem. On je stigao do Ghormleya u 21.36 časova, a Turner ga je dobio kad je bitka već bila u toku.

¹⁰⁾ Ovo je bio prvi od serije propusta izviđačkih aviona u hitnom dostavljanju svojih teško pribavljenih podataka onima kojima su potrebni. Slični su se incidenti desili i u bici kod otoka Santa Cruz i u bici u Filipinskom Moru.

dino pod pretpostavkom da primećene snage nameravaju da negde uspostave hidroavionsku bazu; to isto zaključuje i štab MacArthura.¹¹⁾ Na severozapadnoj obali Santa Isabele, samo 155 Nm od otoka Savo, nalazi se zaštićena luka u zalivu Rekate. Admiral Turner je očekivao da će neprijatelj tu usidriti svoje maticе za hidroavione, da bi sledećeg dana otpočeo napade hidroavionima. Tako je pogrešan i dugo zadržavan izveštaj jednog pilota doveo do toga da su oba američka komandanta potpuno pogrešno procenila japanske namere.

Štaviše, Turner je s pravom mogao pretpostaviti da je neprijateljski sastav skrenuo ulevo i da se uveče sklonio iza brda Santa Isabele. Jer da je produžio duž obala Slota unutar sektora dopunskog izviđanja koje je on zatražio od McCaina, bio bi primećen i praćen. Ovde je opet, sticajem prilika, došlo do zabune. Loše atmosferske prilike toga dana onemogućile su dopunsko izviđanje. Nisu bila izvršena ni redovna izviđanja Slota (iako ova, zbog vremena u kojem su vršena, ne bi ni otkrila Mikawu). U takvim slučajevima bilo je utvrđeno da admirал Fletcher uputi kasno uveče avione sa nosača u lepezasto izviđanje na udaljenosti od 200 Nm i u sektoru od 45° severozapadno od otoka Savo. To bi verovatno i bilo izvršeno da je ili on ili admiral Turner bio obavešten da redovno izviđanje nije izvršeno. Admiral McCain je izvestio o nepotpuno izvršenom izviđanju 8 avgusta, ali je depeša bila upućena iz njegovog štaba tek nešto pre ponoći.

Ovi propusti u otkrivanju brodova i u vezi dovoljni su da objasne zašto je admiral Mikawa uspeo da se neopaženo približi. Ali bilo je i drugih faktora povoljnih za Japance, a nepovoljnih za Saveznike. Jedan od tih bilo je potpuno povlačenje Fletchera tri nosača aviona iz područja odakle bi mogli da pomognu bilo Turneru, bilo Crutchleyu.

Na konferenciji održanoj 26 jula na nosaču aviona „Saratoga” na otvorenom moru, admiral Fletcher je objavio da će pružiti podršku najviše dva dana. Admiral Turner je žestoko protestovao ističući da on nikako ne može da iskrca transporte za manje od 4 dana, a da će za celo to vreme njima biti potrebno osiguranje iz vazduha. Ali nije uspeo da odvrati Fletchera.

¹¹⁾ Osmog avgusta oko 20.00 časova on šalje Turneru depešu da primećene snage verovatno nameravaju da obrazuju hidroavionsku bazu na otoku Shortlandu.

Admiral Ghormley, koji je bio pretpostavljeni starešina obojici admirala, ali koji je iz Noumeje mogao samo da daje uputstva operativnog karaktera, nije bio u stanju da reši ovo važno razmimoilaženje u gledištima.

8 avgusta u 18.07 časova, posle povlačenja svih svojih aviona iz dnevnih napada i patroliranja, posle svega trideset i šest sati provedenih na tom području, Fletcher upućuje Ghormleyu ovu važnu depešu: „Broj lovaca smanjen od 99 na 88. S obzirom na veliki broj neprijateljskih torpednih aviona i bombardera na ovom području, preporučujem da se odmah izvrši povlačenje mojih nosača aviona. Molim, uputite odmah tankere, jer mi ponestaje pogonskog goriva“.

Lako je razumeti Turnerovu zaprepašćenost kad je uhvatio tu depešu, iako ga je Fletcher opomenuo da će se povući pre 10 avgusta. Turneru mora da je tada izgledalo, kao što to danas i nama izgleda, da su Fletcherovi razlozi za povlačenje slabí. Pretpostavimo da mu je broj lovaca bio smanjen za 21%. On je još uvek raspolagao jednim „Wildcatom“ više nego što su imali tri američka nosača aviona pre bitke kod Midwaya. Ako pretpostavimo da je Koralsko More bilo zasićeno japanskim noćnim bombarderima (a to nije bilo) i da ti avioni ugrožavaju sigurnost brzih, dobro branjenih nosača aviona, zar nisu ti avioni neizmerno više opasni za usidrene transportne brodove? Turner nije mogao da oceni stanje pogonskog goriva. Danas, međutim, mi možemo utvrditi iz brodskih dnevnika da su o ponoći 8 avgusta razarači još uvek imali dovoljno goriva za nekoliko dana i da su mogli izvršiti popunu sa krstarica i nosača aviona, kao i sa flotnih tankera. Ni jedan japanski izviđački avion nije dotad bio otkrio nosače aviona i Fletcher nije imao uopšte razloga da veruje da su mu u tragu. Njegov je sastav mogao da ostane na tom području i jedino što bi moglo da mu se dogodi bilo je to, da ga sunce malo više opali. Ali Fletcher, koji je u Koralskom Moru izgubio „Lexingtona“, a kod Midwaya „Yorktowna“, nije htio ovoga puta da reskira. Starije oficire njegovog sastava obuzeo je strah povodom traženja za povlačenje nosača aviona, naročito kad su doznali da je izveštaj australiskog „Hudsona“ o Mikawinom sastavu bio primljen pre 19.00 časova; oni su slutili da japanska flota namerava da udari.

U 18.07 časova, kada je sastavio depešu o „preporuci da se izvrši povlačenje”, Fletcher se nalazio kod severozapadnog dela otoka San Cristobala, oko 120 Nm od otoka Savo. Umesto da čeka na odgovor, komandant tog brzog, snažnog sastava nosača aviona menja kurs prema jugoistoku ostavljajući Turnera (kako se on sam slikovito izrazio) „sa golom stražnjicom”.

Dok se Fletcher povlačio, a Mikawa približavao sa 26 čv
brzine, Crutchleyove su krstarice i razarači zauzeli svoj položaj prema dispozicijama za noć. Da bi se zaštitali transportni brodovi kod Tulagija i Guadalcanala, Sound je bio podeljen u tri sektora, koje su imali da patroliraju severni, južni i istočni odred brodova. Crutchley je preuzeo neposrednu komandu nad južnim odredom, koji su sačinjavali krstarice „Australija”, „Canberra” i „Chicago” i razarači „Patterson” i „Bagley”. Ovi su brodovi mesecima zajednički operisali u bivšem sastavu ANZAC-a¹²⁾ i u bici u Koralskom Moru. Ovaj odred imao je zadatku da patrolira južno od linije koja je išla od sredine otoka Savo, pravcem 125° u cilju zatvaranja ulaza između otoka i Rta Esperance. Severna grupa, koja je osiguravala područje severno od te linije radi sprečavanja prolaza između otoka Savo i Floride, sastojala se od krstarica „Vincennes”, „Astoria” (kapetan 1 ranga W. G. Greenman) i „Quincy” (kapetan 1 ranga S. N. Moore) i od razarača „Helm” (poručnik 1 ranga C. E. Carroll) i „Wilson” (poručnik 1 ranga W. H. Price), pod taktičkom komandom komandanta „Vincennesa”, kapetana 1 ranga F. L. Riefkohla. Za spoljašnju patrolu bili su određeni razarači „Blue” (kapetan 3 ranga H. N. Williams) i „Ralf Talbot” (poručnik 1 ranga S. W. Callahan), opremljeni radarom za horizontalno osmatranje. Patrolna linija protezala se zapadno od otoka Savo. Smatralo se da su time osigurana oba ulaza u Sound. Kontraadmiral Norman Scott, sa lakim krstarcima „San Juan” i „Hobart” (australiska ratna mornarica) i razaračima „Monssen” i „Buchanan” osiguravao je sektor istočno od meridijana Lunge i Sealark Kanala. Turner je komandovao sa 19 transportnih brodova i teretnjaka (koji su nameravali da produže sa iskrcavanjem tokom cele noći, neki u Tulagiju, a neki na Guadalcanalu) i ostalim lakim brodovljem ekspedicionih snaga.

¹²⁾ Komanda područja Australija — Novi Zeland.

Ova se podela snaga u četiri dela pokazala kao vrlo nesretna iako je, s obzirom na admiralovo nepoznavanje neprijateljskog rasporeda i namera, bilo prirodno da se tako postupi. Sva tri ulaza u Sound trebalo je braniti i od podmornica i od nadvodnih brodova. „San Juan“ koji je jedini od brodova bio naoružan novim tipom radara za horizontalno osmatranje, bio bi bolje iskorišćen na drugom mestu, a na istočnim prilazima, gde nije bilo verovatno da će proći japanski teški brodovi, trebalo je postaviti neku laku protivavionsku krstaricu. Bilo bi dobro da je admiral Scott mogao biti prebačen na „Vincennes“, ali 8 avgust bio je toliko naporan dan da Turner nije stigao da premešta komandna mesta i da prenosi komandantske znake. I nepotrebno i pogrešno je bilo odvajanje severnih i južnih snaga, kao i raspored dva razarača za vršenje radarskog osmatranja¹³⁾. U jednoj koloni, krstarice bi efikasnije branile obe ulaza i bolje bi se branile u slučaju iznenadnog napada.

Admiral Crutchley je poveo svoj sastav na određenu poziciju i otpočeo sa patroliranjem, brzinom od dvanaest čvorova, duž linije severozapad-severoistok, okrećući za 180° otprilike svakog sata. Teške krstarice „Australia“, „Canberra“ i „Chicago“ vozile su u stroju kolone na udaljenosti od 550 m. Razarač „Patterson“ nalazio se 1.200 m levo u visini pramca „Australije“, a „Bagley“ na odgovarajućoj poziciji desno. Kapetan 1 ranga Riefkohl patrolirao je sa severnom grupom, brzinom od 10 čv, u četverouglu, između otoka Savo i Florida, okrećući za 90° otprilike svakih pola sata. „Quincy“ i „Astoria“ sledile su „Vincennesa“ na međusobnim udaljenostima od

¹³⁾ Analize »War Collegea« kritikuju ovu odluku u tri pravca: 1) Patrolna linija je bila nedovoljno osigurana i za radarsko i protivpodmorničko osmatranje, jer su se dva razarača mogla nalaziti i do 20 Nm udaljeni jedan od drugog na spoljnim krajevima njihove patrolne linije. Ovo se stvarno i dogodilo u času neprijateljskog prepada. Radar za horizontalno osmatranje razarača radići su pouzdano na dometu od svega 10 Nm, pod najpovoljnijim uslovima koji, s obzirom na obližnje kopno, nisu postojali. 2) Oba su se razarača, naročito »Talbot«, nalazila previše blizu krstarica da bi mogli na vreme da upozore na opasnost. 3) Dve grupe krstarica bile su predaleko jedna od druge, da bi se mogle međusobno potpomagati u slučaju napada ratnih brodova. U jednoj koloni, one su mogle ukrštati »T« sa neprijateljskim snagama (gde neprijateljska kolona dolazi bočno pod uglom od 90° ka sopstvenoj koloni) koje bi ušle u Sound i pojedinačnim skretanjem za 90° izbegavati torpeda.

550 m, dok su razarači „Helm“ i „Wilson“ vozili bočno, u visini čelnog broda.

Nijednoj od ove dve grupe nije bila data nikakva borbeno zapovest ili borbeno uputstvo. Prepostavljalo se da će „Ralph Talbot“ i „Blue“ na vreme javiti o približavanju neprijateljskih brodova, no pošto admiral Crutchley nije uspeo da se sastane sa komandantima tri krstarice na severu, oni nisu imali ni pojma o tome na koji bi način Crutchley očekivao od njih da vode borbu, na koju bi eventualno bili prisiljeni. Njihov položaj nimalo nije bio lakši zbog toga što je Crutchley, bez svoje greške, bio otsutan za vreme borbe.

U 20.32 časa admiral Turner hitno poziva na komandni brod desantnih snaga „McCawley“ koji se tada nalazio kod rta Lunge, admirala Crutchleya — već u patroli — i generala Vandegrifta, koji je bio na obali Guadalcanala. Turnera je potstakla na hitan sastanak zabrinutost zbog odlaska Fletcherovih nosača aviona i vest da su transportni brodovi iskricali vrlo malo ili nimalo tereta u Tulagiju. On je želeo da ga general obavesti da li do jutra može da se iskrcat dovoljno materijala, da bi se zatim omogućio transportima odlazak. Od Crutchleya, pak, želio je da sazna da li ratni brodovi mogu da izdrže dan dva bez zaštite iz vazduha. Fletcherovo povlačenje ostavilo je komandanta desantnih snaga u dilemi: ili da ostavi mornaričku pešadiju gladnu i bez municije na obali, ili da bude napadnut od neprijateljske avijacije, koja je bila pojačana velikim bombarderima u tobožnjoj hidroavionskoj bazi i zalivu Rekate.

Crutchley je po prijemu poziva predao komandu nad južnom grupom kapetanu 1 ranga Bodeu sa „Chicaga“ i sa krstaricom „Australia“ odmah napustio stroj da bi se odvezao do „McCawleya“ na sidrištu Lunge.¹⁴⁾ U 22.30 časova admiral je pozdravio Turnera na njegovom komandnom brodu. General Vandegrift međutim bio je otsutan sa svog komandnog mesta kad je stigla depeša. Stoga je došao tek 45 minuta kasnije. Turner je tu predložio da sledećeg jutra isplode transportni bro-

¹⁴⁾ Crutchley je izvršio taj 20 Nm dugi put svojim komandnim brodom umesto čamcem, jer bi vožnja čamcem trajala nekoliko sati, a Turnerov je poziv bio hitne prirode. Nerazjašnjivo je međutim zašto je Turner insistirao da se sastane sa Crutchleym. Turneru je isto tako kao i engleskom admiralu bio poznat rizik kad se sa ratnim brodovima operiše bez zaštite iz vazduha, a on nije bio oficir koji traži mnogo saveta.

dovi. Sva su se trojica složila u tome da je to najbolje da se učini, iako je Vandegrift bio zabrinut za sudbinu 18.000 boraca mornaričke pešadije, ostavljenih sa nedovoljnim zalihamama i bez podrške s mora. Ali on je mogao udesiti da se u toku noći iskrca u Tulagiju i Guadalcanalu najpotrebniji materijal. Crutchley je iskoristio priliku da upita Turnera za mišljenje o kasno stigloim izveštaju o neprijateljskim snagama koje su se sastojale od krstarica, razarača i „matica za hidroavione ili topovnjača“. Turner je ponovo izneo svoje gledište, da će te snage uploviti u zaliv Rekate da bi odatle mogle izvršiti napad na desantne snage torpednim hidroavionima. Da bi ih preduhitrio, zatražio je da McCainovi avioni sa kopnenih baza bombarduju sledećeg jutra brodove u zalivu Rekate. Turner je dopuštao i mogućnost napada nadvodnih jedinica, ali je bio zadovoljan što je bilo sve spremno da ih dočeka.

Dok se održavao taj sastanak komandanata, svi su brodovi, sem „Australije“, produžili patroliranje u svojim područjima. Kapetan 1 ranga Rode, koji je sada preuzeo komandu nad južnom grupom, vozio je i dalje iza „Canberre“, jer je računao da će se Crutchley vratiti pre ponoći. Na severu je sastav kapetana 1 ranga Reifkohla produžio svoju monotonu plovidbu u krugu. Na krstaricama su još uvek mornari raspravljali o svojim podvizima u poslednja dva dana. Oni su pomogli mornaričkoj pešadiji da se iskrca terajući svojim granatama od 203 mm Japance u brda. Oni su zaštićavali transporte svojim protivavionskim topovima. Ali oni su bili umorni kao psi posle dvodnevnih neprekidnih borbi i uzbudjenja. Naročito su premoreni bili komandanti zbog obaveze da tačno održavaju mesta u stroju i zbog teške odgovornosti. Bila je naređena pripravnost broj 2 koja je zahtevala da samo polovina posade bude na borbenim mestima. Ovo je bilo učinjeno, da bi se oficirima i mornarima omogućilo malo odmora.¹⁵⁾

¹⁵⁾ 6 avgusta uveče admiral Crutchley bio je naredio borbenu pripravnost broj 1, tj. da sve ljudstvo bude na svojim mestima, i na oprezi. On je signalom bio odobrio da se nešto olakša borbena pripravnost broj 1 time što će se ljudstvu omogućiti da na smenu napušta svoja mesta radi uzimanja hrane. Tako je na brodovima vladao režim između borbene pripravnosti broj 1 i broj 2. Komandant »Australije« sa sigurnošću je tvrdio da nije primio nikada ni prvo naređenje ni izmenu. Admiral Hepburn je izjavio da su komandanti brodova ovlašćeni da smenjuju budnost i da posade nisu bile nepotrebno zamarane. Vidljivost je bila od 3.600 do 11.000 m. Vetar NE-1-2. Noć bez mesečine.

Nebo je bilo pokriveno oblacima, noć vruća i teška, „sudbonosna i kobna”, kako bi se izrazio pesnik; noć koja je pozivala umorne mornare na opuštenost i san. Oko 23.30 časova sa obronka otoka Savo počeo je da duva težak kišni veter. Skrećući polagano prema jugoistoku, on je između obe grupe krstarica navukao kao neki vlažan neprovidan zastor. U 23.45 časova, upravo kada je ljudstvo „pasje straže” gutalo svoje poslednje zalogaje i penjalo se da smeni one od „8—12”, pojavilo se prvo uz nemirenje te noći — tri izveštaja koji su javljali o pojavi jednog ili više nepoznatih aviona. To su bila dva izviđača koje je Mikawa uputio sa svojih krstarica u 23.13 časova da provere noćni raspored savezničkih brodova i da ih u potrebnom momentu osvetle. „Ralph Talbot”, severni brod, primetio je jednog od njih, utvrdio da se radi o avionu sa krstarice i radiotelegrafski dao znak za uzbunu: „Pažnja! — Pažnja! Iznad Savo avion, leti u istočnom pravcu!” Iako je taj izveštaj mnogo puta ponovio, nije ga primio komandni brod admirala Turnera, koji se nalazio svega na dvadeset milja od razarača.¹⁶⁾ „Blue”, južni patrolni brod, čuo je poziv sa „Ralpha Talbota”, a zatim je i sam uhvatio avion u svom radaru. Njegov radiotelegrafski izveštaj međutim primilo je samo nekoliko prisutnih brodova, a i oni koji su ga primili nisu shvatili njegovu važnost, čak iako su i sami opazili avione. Tako je, na primer, „Quincy” uhvatila radarski dodir sa jednim avionom, ali ga je posle nekoliko minuta prekinula kao nevažnog. Komandant „Vincennesa” bio je uveren da se radi o američkim avionima zbog osvetljenja koje je video. Drugi su komandanti pretpostavljali da je Turner primio izveštaj i da mu je poznato da su avioni sopstveni. Inače bi dao znak za uzbunu. Na taj način, za sledeći sat i po, japanski je avion produžio da nesmetano zuji iznad američkih brodova i da šalje tačna obaveštenja o njihovom kretanju, što je admirala Mikawu naročito interesovalo.

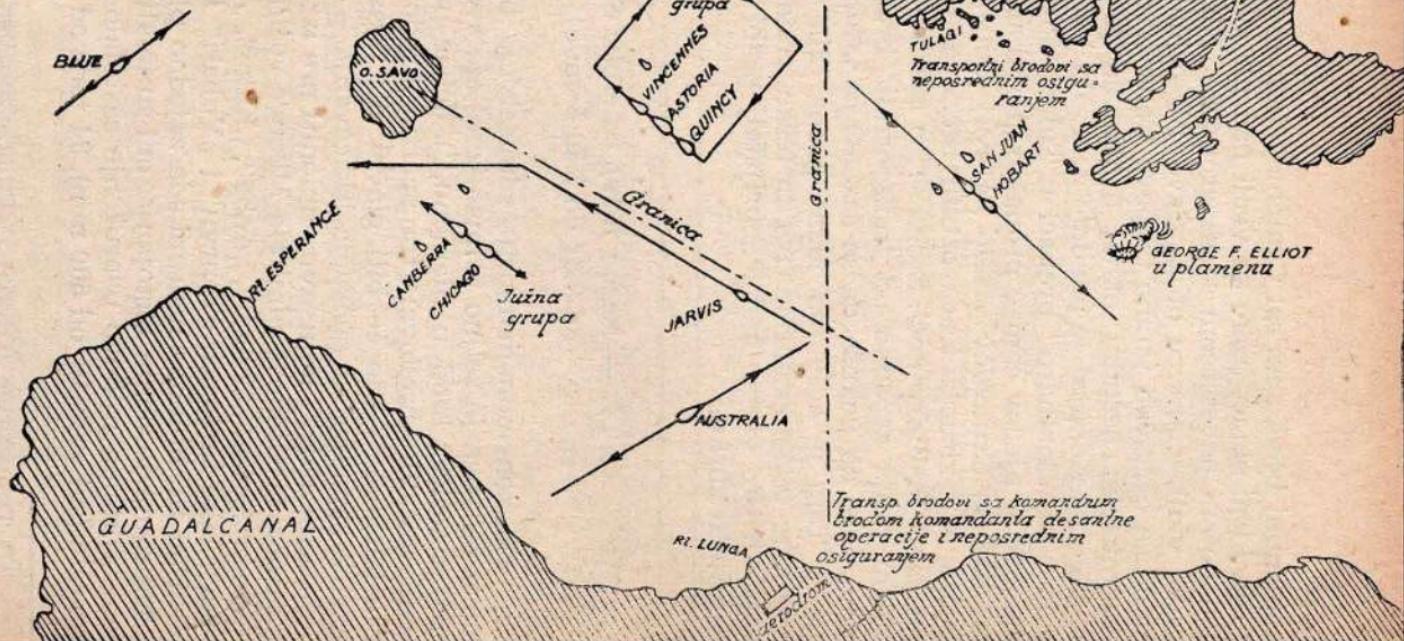
Prvi sati 9 avgusta bili su neprijatno mirni. Napuštajući „McCawleya” pet minuta pre ponoći da bi se vratio na svoj

¹⁶⁾ Pri atmosferskim prilikama u tom vremenu udaljenost je bila suviše velika za rad radiotelefonijom, čime je »McCawley« raspolagao. Kada poručniku 1 ranga Callahanu sa »Ralphom Talbotom« nije uspelo da primi potvrdu o prijemu izveštaja sa admiralskog broda, kapetan 3 ranga Walker sa »Pattersona«, njegov komandant grupe, preuzeo je obavezu da vest prenese do komandnog broda. To mu, međutim, nije pošlo za rukom.

BITKA KOD o. SAVO
9. augusta 1942

Silucija savezničkih snaga
pre bilke 0.40-1.43

0 5 10 Nm

komandni brod, admirал Crutchley je mogao vrlo malo da vidi. Niski kišni oblaci teško su visili nad glavom i lagano se pomicali nošeni povetarcem sa severoistoka. Kiša je prekrivala zapadni vidik u pravcu otoka Savo. Blesci dalekih munja povremenno su očrtavali tamne trupove transportnih brodova. Prema severoistoku nestalni otsjaj označavao je gde gori „George F. Elliott“. Admiral je ponudio generalu Vandegriftu da ga minolovcem „Southard“ prebaci u Tulagi. Prošlo je izvesno vreme dok je njegov čamac pronašao „Southarda“, pa uz to i vreme dok se Crutchley vratio na svoj komandni brod i s njim izašao iz područja transportnih brodova, tako da je preostao još samo mali deo noći. Stoga se on odlučio da radije patrolira sedam milja zapadno od transportnih brodova na Guadalcanalu, nego da pokuša da se sastane sa „Canberrom“ i „Chicagom“. Tom je odlukom južna grupa bila lišena jedne toliko potrebne teške krstarice. Ali ta teška krstarica stigla bi verovatno u isto vreme kad i neprijatelj pa bi samo povećala već postojeću zbrku.

2. — Borba južno od otoka Savo (od 0.54 do 1.50 časova)

Na komandnom mostu admiralskog broda „Chokai“ admiral Mikawa je željno primao izveštaje svojih izviđačkih aviona: američki brod u plamenu,¹⁷⁾ dobar putokaz za pronalaženje ostalih brodova; transportni brodovi kod Tulagija i Guadalcanala — to će biti glavni cilj napada; savezničke krstarice zapadno od područja iskrcavanja — to je opasnost na koju će se naići i koju treba ukloniti pre izbijanja do „masnih“ transporata. Brodovi admirala Mikawe vozili su u dugoj koloni: teške krstarice: „Chokai“, „Aoba“, „Kako“, „Kinugasa“ i „Furutaka“; lake krstarice „Tenryu“ i „Yubari“ i razarač „Yunagi“. Neki od tih brodova nisu nikada zajedno plovili, ali, sa dobrih 1.200 m međusobnih otstojanja, oni su imali dosta prostora oko sebe. Ukupno njihovo naoružanje sastojalo se od 62 torpedna aparata (svi, sem 10, od 600 mm), 34 topa od 203 mm, 10 topova

¹⁷⁾ Transporter »George F. Elliott« zapaljen pogotkom avиobombe u toku japanskog napada u podne 8 avgusta.

od 140 mm, 27 topova od 127 mm. Brodovima je bilo naređeno da u stroju kolone uđu u Sound i da se najpre obračunaju sa američkim brodovima kod Guadalcanala, a zatim sa onima kod Tulagija. To treba da bude munjeviti udar po neprijatelju i brzo povlačenje, da bi se do zore moglo izići izvan dometa aviona sa nosača.¹⁸⁾ „Borbena uzbuna“ bila je naređena signalom u 22.30 časova svima brodovima. Sledili su signali: u 0.25 časova: „Tri teške krstarice južno od Savo“ i „Spremite se za izbacivanje torpeda!“; u 0.45 časova: „Budite spremni za otvaranje vatre!“

Nijedan japanski brod nije imao radar ali ipak u 0.54 časova krstarica „Chokai“ primećuje desno napred razarač „Blue“, koji vozi u jugozapadnom pravcu. Sledili su napeti trenuci. Dok su brodovi i dalje produžavali brzinom od 24 do 26 čvorova, oko 50 topova bilo je upravljeno na „Blue“, za slučaj da ovaj otvori vatru. Ali, američki se razarač udaljavao ne dajući nikakva znaka da je primetio Japance. Ustvari, on ih i nije primetio. Njegov radar nije bio dovoljno dobar, a osmatrači na brodu mora da su gledali u svim sektorima, sem u krmrenom. To je čest propust osmatrača! Admiral Mikawa se, međutim, ipak bojao da je „Blue“ odao njegove brodove. Stoga naređuje malu promenu kursa, da bi prošao severno od otoka Savo. Malo posle izvršenja okreta njegovi osmatrači javljaju da jedan razarač plovi u smeru 56°. Tu se stvarno nalazio „Ralph Talbot“, ali (prema njegovom brodskom dnevniku) mora da je bio dobrih 10 milja udaljen od japanskih brodova; predaleko, da bi ga čak i mačje oko japanskog osmatrača moglo videti. Mikawa je, međutim, poverovao u izveštaj i odlučio da izvrši svoj raniji plan: da uđe u Sound između Savo i Rta Esperance. U 1.05 časova on naređuje prelaz u kurs 150° i brzinu od 26 čvorova, da bi otok Savo ostavio na levoj strani. U zaobilazeњu oko otoka japanska je kolona još više zaokrenula prema istoku; u 1.32 bila je u kursu 95°. Minut kasnije Mikawa naređuje: „Svi brodovi, napred!“ Naređenje je, bez sumnje, bilo izdato baš u pravom trenutku. U 1.34 časova njegovi izviđači na levom boku raspoznaju nejasne konture američkog

¹⁸⁾ U vremenu dok su brodovi stigli do otoka Savo, Mikawa je verovatno primio sa aviona, koji je uzleteo sa »Aobe« u 16.12 časova, obaveštenje o noćnom rasporedu Crutchleyevih brodova. Ali Mikawa nije menjao svoj plan napada. Jedino je upozorio brodove na to šta se može očekivati.

razarača, koji se polagano krećao prema zapadu; brod je bio najviše 2.700 m udaljen u severnom pravcu. Činilo se da će japanski sastav biti neizbežno otkriven, ali to je bio oštećeni razarač „Jarvis“, bez ikakvog ispravnog sredstva veze.¹⁹⁾ Prošla su još dva minuta, a onda se javiše osmatrači sa desne strane — javljali su da se vide brodovi napred. To su bili „Patterson“ i „Bagley“ iz južne grupe koji su se tada približavali krajnjoj severozapadnoj tački svoje patrolne linije ploveći u susret Japancima brzinom zbljižavanja od 36 čvorova. Osmatrači na drugim japanskim brodovima, spazivši „Jarvisa“ pogrešno su ocenili da je to krstarica i brodovi su izbacili na njega torpeda, koja su sva promašila. Oni nisu otvarali vatru, jer to nije učinio ni komandni brod, a njihova dobra disciplina bila je tu od velike koristi, jer bi artiljeriska vatra uzbunila južnu grupu koja nije inače mogla da vidi japanske brodove zbog kišnog oblaka južno od otoka Savo, koji se stapaо sa siluetama brodova.

Japanski su osmatrači stalno upućivali čitavu kišu izveštaja na most i topovska mesta. Čas „Dva razarača levo“ odnosno „desno, gotovo u kursu“. Čas zatim: „Chicago“ i „Canberra“ na vidiku, udaljenost 11.000 metara, brzo se približavaju“. Tada je admiral naredio da se brzina smanji na 18 do 20 čvorova — tako je on izjavio 1949 godine. Ali odmah zatim prešao je ponovo na 26 čvorova — što se vidi iz njegove radne karte. U 1.36 Mikawa naređuje „Pojedinačna paljba!“. Na torpednim direktorima postavljaju se žurno elementi i u 1.38 torpeda izlaze iz cevi; jedan plotun namenjen je „Bagleyu“, a ostali krstaricama. „Chokai“ je uskoro smanjio udaljenost do američkih brodova na svega 2 Nm i još se uvek neopaženo približavao. Odjedaređ, u 1.43,²⁰⁾ sa jedinog američkog broda koji je bio uistinu budan, dolazi veoma zadocneli znak za uz-

¹⁹⁾ »Jarvis«, koji je bio u napadu iz vazduha 8 avgusta teško oštećen, otplovio je sa sidrišta Lunge. Njegov komandant, poručnik 1 ranga W. W. Graham, sposoban i savestan oficir, žurio se da stigne u Sydney, gde bi na brodu-matici »Dobbin« izvršio najpotrebniye opravke i vratio se u sastav flote. Admiral Turner je naredio razaraču da čeka na pratnju i da otplovi istočnim prolazom, ali nije poznato da li je brod primio to naređenje.

²⁰⁾ Sporan je tačan čas kad je »Patterson« ugledao brodove, ali je neosporno da se to dogodilo 60 sek pre pojave raketa za osvetljavanje. Naše je mišljenje da je to bilo u 1.43.

bunu. „Patterson“ je primetio senku jednog broda ispred sebe na udaljenosti od 4.500 m i javio radiotelegrafskim putem: „Pažnja! Pažnja! Nepoznati brodovi ulaze u luku!“.

Bilo je prekasno. Baš u tom istom momentu — nekoliko sekundi pre ili posle „Pattersonove“ opomene — japanski hidroavioni izbacuju bleštave rakete za osvetljenje iznad transportnih brodova kod rta Lunge. U pozadini se ocrtavaju „Chicago“ i „Canberra“. U istom trenutku otvaraju vatru iz glavnih baterija „Chokai“ udaljena svega 4.000 m, „Aoba“ 900 m dalje, i „Furutaka“ sa udaljenosti od 8.000 m. U istom trenutku, takođe, jedan oštrooki osmatrač na komandnom mostu „Canberre“ pokušava da pokaže oficiru straže jedan neobičan brod, upravo u kursu. Dok su dva Australijanca oštros gledala u tamu, u oba boka broda udaraju torpeda. Ona su bila izbačena pet minuta ranije, ali granatama od 203 i 120 mm nije trebalo toliko vremena da stignu. Sudbonosni minut 1.43 još nije bio prošao, još je zvonila „borbena uzbuna“, a „Canberri“ topovi su bili još nepomični, kad su dva torpeda rastrgla desni bok broda i kada su prve 24 granate pogodile brodsko nadgradi. Komandant, kapetar 1 ranga Getting biva smrtno ranjen, a njegov artiljeriski oficir na mestu ubijen. Australiska je krstarica izbacila dva torpeda i nekoliko granata od 102 mm pre nego što je nestalo električne energije. Izbili su požari, a brod se nagnuo na bok za 10° . Za manje od 5 minuta taj lepi brod bio je uništen.

„Patterson“, pošto je optičkim putem ponovio svoju depešu, skreće naglo ulevo, da bi uveo u dejstvo svoje baterije. Artiljerici su izbacili veliki broj granata za osvetljavanje; komandant, kapetan 3 ranga Walker je viknuo: „Izbaci torpeda!“ Neprijatelj je učinio isto. Primetivši da je japanska kolona skrenula ulevo i da vozi u severoistočnom kursu, Walker je otpočeo sa razaračem vožnju u cik — caku velikom brzinom, vodeći istovremeno artiljeriski dvoboj. Pa ipak je taj brod izbegao redovnu sudbinu Davida u modernom ratu. Jedna je granata pala u blizini njegove kule broj 4 zapalivši pripremljenu municiju kod topova i izbacivši iz stroja dva topa. Brod je izvršio okret u punom krugu i došao u paralelan kurs sa neprijateljskim krstaricama, tukući sa preostalim topovima zadnje brodove u koloni, dok ih je mogao videti. Tek je tada komandant broda primetio da se njegovo naređenje o izbacivanju

torpeda nije ni čulo. Tako je kratka i iznenadna bila ova borba da torpedni oficir, koji tada nije bio na svome borbenom mestu, nije imao vremena da stigne do njega pre prekida vatre. Komandant je prikupio posadu na krmu i požar je bio brzo pogašen.

Razarač „Bagley“, koji je štitio „Canberra“ sa desne strane prema pramcu, primetio je japanske krstarice samo nekoliko sekundi posle „Pattersona“. Oštrim okretom ulevo desni torpedni aparati bili su dovedeni u položaj za izbacivanje torpeda brže nego što su torpedisti mogli da izvrše opaljivanje. Komandant, poručnik 1 ranga Sinclair, nije čekao, već je izvršio nagli krug ulevo dok levi torpedni aparati nisu bili u položaju prema cilju; tada je izbacio torpeda.²¹⁾ Nekoliko izgubljenih minuta bilo je sudbonosno, jer je neprijateljska kolona nestala tako brzo u severoistočnom pravcu, da ni najbolje nanišanjena torpeda ne bi mogla više da je uhvate. Iako su japanski brodovi prošli na manje od jedne milje od „Bagleya“, oni nisu otvarali vatru na njega, jer su njihove nišanske sprave na topovima već bile uperene u važnije ciljeve.

Zatim je došao na red „Chicago“. On je imao tu prednost što je primio tri opomene. U 1.42 opaženi su sa broda narančasti blesci²²⁾, zatim raketa za osvetljavanje iznad transportnih brodova i konačno nagli okret „Canberre“ udesno. Ali tek kad su se dva tamna objekta pojavila iz tame, naredio je komandant, kapetan 1 ranga Bode, koji se upravo bio probudio iz zdravog sna, da se pripreme topovi od 127 mm za osvetljavanje cilja. U 1.46 brodski osmatrač javlja trag torpeda desno. Bode naređuje kormilaru: „Sasvim desno!“. Zatim vraća kormilo, jer primećuje približavanje torpeda sa leve strane. On je uradio sve što je mogao da bi se provukao između tragova torpeda, ali u 1.47 jedan od njih pogađa pramac „Chicago“ i otkida jedan njegov deo. Visoki stub vode podigao se u vaz-

²¹⁾ Svi američki razarači koji su učestvovali u ovoj borbi bili su tipa »Craven«, sa osam torpednih cevi na svakom boku. Hapburnov izveštaj iznosi prepostavku da su »Bagleyeva« torpeda možda pogodila »Vincennes«, koja se nalazila prema severoistoku. Ovo je moguće, ali nije verovatno. Iz neprijateljskih podataka vidi se da je »Chokai« izbacio svoja torpeda na »Vincennes« u 1.48 časova, tj. minut ranije nego što je »Bagley« izbacio svoja torpeda.

²²⁾ To su bili verovatno blesci punjenja za izbacivanje neprijateljskih torpeda.

duh, a zatim je poplavio palubu do prednjeg dimnjaka. Artiljerici sa „Chicago“ udahnuli su vazduh, zatim otpunjuni, istisnuli vazduh, a onda su otvorili vatru. Na oba kraja bile su ispaljene granate za osvetljavanje, no pošto su sve zatajile artiljerici su i dalje tražili svoje ciljeve u mraku. Granata sa jedne japanske krstarice pogodila je prednji jarbol broda, ali bez težih posledica. „Chicago“ nije skrenuo kao razarači, jer u tom trenutku jedan brod na zapadu nešto je osvetlio što je izgledalo da su dva broda i time pružio mogućnost da se u toku od dva minuta u nešto gađa.

Admiral Mikawa, zabrinut zbog svoje pozadine koja je ostala nezaštićena od eventualnog napada razarača „Blue“, i „Jarvis“, u 1.36 časova naređuje svom jednom razaraču, „Yunagi“, da okreće za 180° i blokira jugozapadni ulaz u Sound. To je bio brod koji je privukao pažnju krstarice „Chicago“. Pošto je krstarica ispalila 25 plotuna, ugasio se reflektor na „Yunagiju“. „Chicago“ je u 1.51 upalio svoj reflektor i pretraživao morsku površinu ispred sebe i levo, ali nije mogao ništa otkriti. Težište borbe pomaklo se prema severoistoku ostavljajući zbumjenu krstaricu kapetana 1 ranga Bodea da polako plovi u pogrešnom pravcu. Što je bilo još gore, Bode je propustio da upozori na opasnost grupu „Vincennes“.

Dosad su Mikawine krstarice vozile u jednoj koloni. Sada, u 1.44 časova, verovatno zbog toga što je u severoistočnom pravcu za jedan tren nazreo grupu „Vincennes“, Mikawa menjao kurs skoro za 30° , tj. na 69° . On je očekivao da će i ostali brodovi slediti zaokret, ali manevar je bio slabo izvršen. Peta u koloni krstarica „Furutaka“ — možda da bi izbegla sudar sa „Kinugasom“ — naglo skreće desno i vozi tačno u pravcu savezničkih brodova. Oko 1.47 časova ona opet skreće oštro uлево u kurs 11° . Lake krstarice „Tenryu“ i „Yubari“ vrše jednovremenih okret i u istom pravcu kao i „Furutaka“. Na taj se način Mikawin sastav raspao u dve odeljene grupe: u zapadnu, koju su sačinjavale tri krstarice i u istočnu, u kojoj su bile četiri krstarice, na čelu sa admiralskim brodom „Chokai“.²³⁾

23) Japanski su izveštaji o tome kontradiktorni i nepotpuni. Naše skice dovode u sklad razmimoilaženja, ukoliko je to moguće, i po vremenu i po pokrećima. Kontraadmiral Matsuyama (na »Tenryu«), kome nije bilo poznato da je »Furutaka« jedva izbegla sudar, bio je vrlo zbumjen zbog tog nepredviđenog cepanja snaga. Mikawa je u svojim

U 1.46 časova „Tenryu“ je primetila u pravcu 60° grupu „Vincennes“ na udaljenosti od 7 Nm.

Mikawini su brodovi izbacili 17 torpeda i postigli svega 3 pogotka, pa ipak su u 1.49 potpuno izbacili iz borbe južnu grupu, a da sami nisu primili nijedan pogodak. Sve to za šest minuta!

Mikawino skretanje prema severu bilo je presudno. To je značilo propast za još tri savezničke krstarice. Njegova je kolona u ovom trenutku ličila na otrovno preistorisko čudovište koje seje smrt na obe strane. Borba južno od otoka Savo bila je samo udarac repom. Sada, sa dve glave kao u hidre, zver će zagristi u severnu grupu.

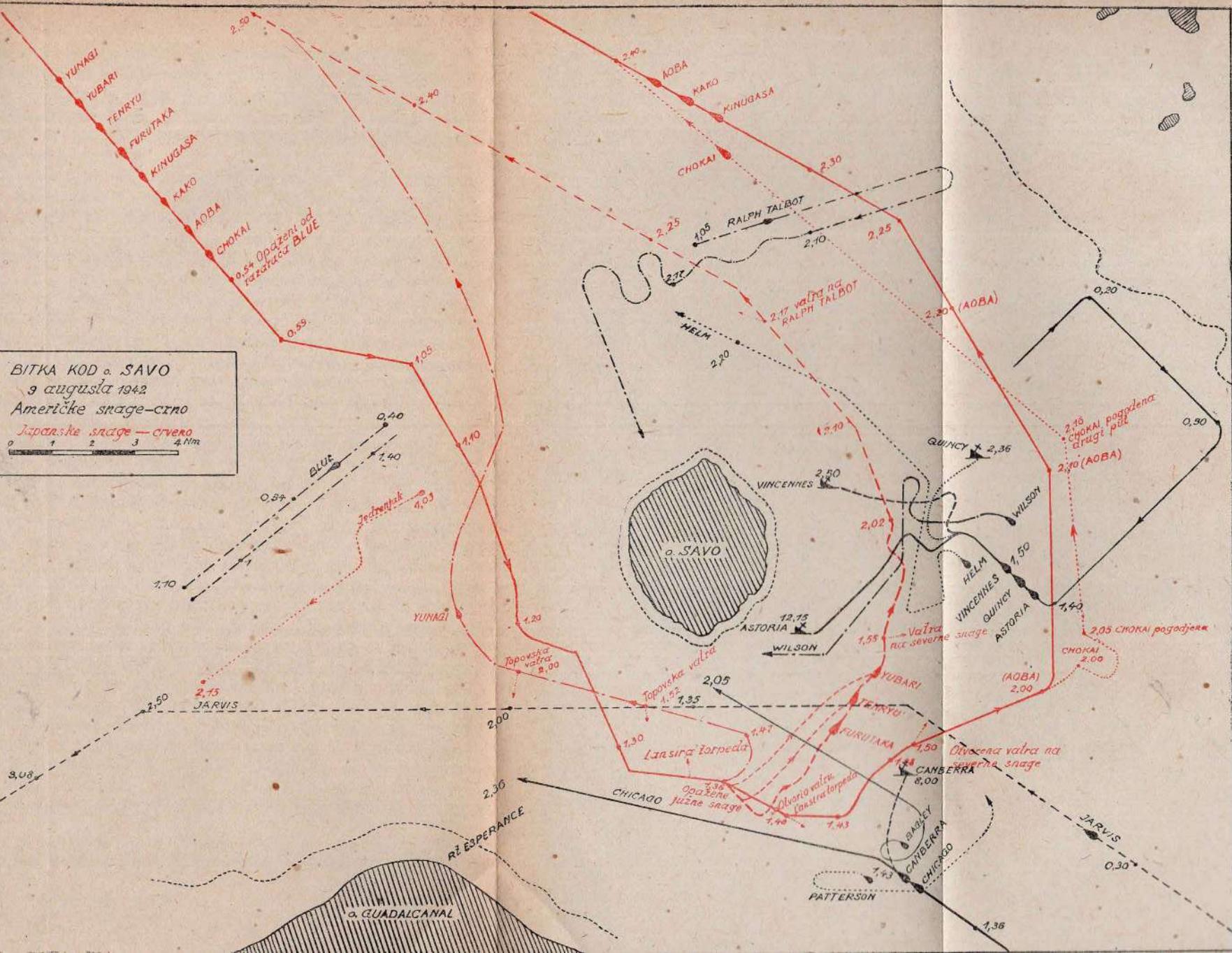
3. — Borba istočno i severno od otoka Savo (1.43 do 2.30 časova)

U istom onom trenutku (1.43 časova), kada je „Patterson“ telegrafisao: „Pažnja! Pažnja! Nepoznati brodovi...“, japski su hidroavioni ispustili niz svetlećih, dugotrajnih raka iznad oba područja transportnih brodova, kod Tulagija i kod Guadalcanala. To su, za severnu grupu kapetana 1 ranga Riekholla, bili prvi znaci opasnosti koje je on istodobno i video i čuo. Za stalno zujanje aviona sa neprijateljskih krstarica iznad brodova bilo je javljeno — i smatrano — da su „sopstveni“. Krstarice „Vincennes“, „Quincy“ i „Astoria“, kao i razarači „Helm“ i „Wilson“ na njihovim bokovima, upravo su okretali novi kurs svoje četvorouglaste patrolne linije sa SW ka NW²⁴⁾ ploveći mirno brzinom od 10 čvorova.

Napad istočno i severno od otoka Savo otpočeo je u 1.48 časova (samo pet minuta posle početka napada južno od Savo) izbacivanjem četiri torpeda sa komandnog broda „Chokai“ na

izveštajima posle borbe napisao da je sve teklo po planu. To je obična ljudska slabost. To može da bude tačno u odnosu na njegovo skretanje uлево, jer su mu njegovi avioni mogli dati položaj američkih krstarica. Ali lutanje »Furutake« sigurno nije bilo u planu, a isto tako nije verovatno da je u toku najžešće borbe Mikawa namerno podelio svoje snaže. Kapetan 1 ranga Omae je rekao (1949) da je »Furutaka« okrenula da bi dovela svoje torpedne aparate u položaj za dejstvo.

²⁴⁾ Okret sa SW na NW bio je po naređenju kapetana 1 ranga Riekholla odložen za 20 minuta, tj. do 1.40 časova, da bi se patrolni četvorougao primakao bliže otoku Savo.

severnu grupu, koja se tada nalazila ispred njega na udaljenosti manje od 9.000 metara. „Astoria“ — na začelju severne grupe — bila je prva pogodena artiljeriskom vatrom. Druga polovina borbe bila je silan haos koji je moguće objasniti jedino tako da se iznesu događaji na svakom pojedinom američkom brodu po redu.

Na komandnom mostu „Astorije“ oficir straže u 1.43 časa pažljivo je održavao brod u stroju. Kormilarski podoficir brižljivo je beležio promenu kursa u svoj notes. Dežurni oficir grupe za kvarove, poručnik 1 ranga Topper, kontrolišući sat na komandnom mostu, zapazio je artiljerisku vatu na otoku Floridi i primetio da mornaričkoj pešadiji neće biti zavarano te noći u Tulagiju. Artiljeriski oficir probao je prednji radar za upravljanje artiljeriskom vatrom, koji je bio neispravan; tehničar za radare baš je bio zamenio nekoliko neispravnih cevi. Komandant, kapetan 1 ranga Greenman, iscrpljen naporima prošle dve noći, spavao je potpuno obučen u svojoj kabini na komandnom mostu, dva koraka od kormilarnice. Prošla su tri znaka mirne „srednje straže“.

Niko na brodu nije još reagovao na bleskove, niti na „Pattersonovu“ opomenu, kada — oko 1.45 časova — Topper oseti laki drhtaj „Astorijina“ trupa. Pomislio je: to verovatno neki razarač baca dubinske bombe; svi su oni stalno bili opominjani na opasnost od podmornica. Ustvari, to je bio torpedo sa „Chokaia“ koji je eksplodirao na kraju svoje putanje iza grupe „Chicago“. Toper je pozvao dežurnu grupu za kvarove. Da, i oni su osetili lagani udar i budno su pratili dalji tok. Dežurni oficir grupe za kvarove obratio je pažnju prisutnih na još jedan izveštaj o pojavi aviona nad glavom. Brodski su ventilatori stvarali mnogo buke; možda je to i od njih. Odjednom, začu se uzvik sa levog krila mosta: „Bomba za osvetljavanje na levoj strani!“ Topper je pojurio na kraj mosta i video niz avionskih raketa za osvetljavanje iznad Guadalcanala, čija se svetlost odražavala na oblacima i morskoj površini. Šta bi to moglo da znači? I artiljeriski oficir, poručnik 1 ranga Truesdell, video je jaka svetla i naredio mostu da se to javi komandantu. Bilo je krajnje vreme, jer u 1.50 časova blesnuše reflektori,²⁵⁾ a ranjanje od jednog minuta iza toga i plotun japan-

²⁵⁾ Prvi je reflektor bio sa krstarice »Chokai«. Admiral Mikawa je 1949 godine izjavio, da ga je on držao upaljena za celo vreme napada.

skih granata koji je pao ispred broda. Nišandžija na direktoru za glavnu artiljeriju javlja o pojavi japanskih krstarica na levoj strani. Artiljeriski oficir naređuje otvaranje vatre i oko 1.52½, šest topova od 203 mm zagrme u pravcu Mikawinog komandnog broda.

Na komandnom je mostu straža još razmišljala o raketa-ma za osvetljavanje kada je bio ispaljen prvi plotun iz topova glavne artiljerije. Kormilarski podoficir Radke povukao je ručku za „opštu uzbunu“, dok je pomoćnik oficira straže pozvao komandanta, koji je stigao baš pre drugog plotuna. Greenman se našao u neugodnom položaju, probudivši se kada je brod već vodio borbu. S kim i zašto, on to nije znao. On je „izlajao“ nekoliko brzih pitanja i naređenja, koja nisu bila zaboravljena: „Ko je dao znak za opštu uzbunu? Ko je dao naređenje za otvaranje vatre? Topper, ja mislim da mi tučemo naše sopstvene brodove. Nemojmo se previše uzbudićivati i prebrzo raditi! Prekini vatru!“

Ovo je naređenje bilo preneto na topove, ali je Trues-dell bio siguran da njegovi topovi tuku Japance, i on preko telefona upućuje uzrujanu molbu, koja je bila preneta komandantu, „Gosp. Trusdell je rekao, Sir, za ime božje, dajte naređenje za otvaranje vatre!“. Komandant je to i uradio oko 1.54 primećujući: „Bilo da su ti brodovi naši ili ne, moramo ih zaustaviti“.

Iako je „Chokai“ bio već ispalio 4 plotuna na „Astoriju“ do trenutka otvaranja vatre iz njenih topova, brod još nije bio pogoden. Ali raspravljanje na mostu pružilo je Japancima mogućnost i potrebno vreme da izvrše korekturu vatre i da uraklige brod. Plotun granata od 203 mm ubrzo je rastrgao nadgrađe „Astorije“ i pretvorio sredinu broda u goruću baklju. Sada su Japanci dobili odličnu nišansku tačku. „Astorija“ u plamenu prestatljala je lak, bliski cilj. Granata za granatom padala je precizno i smrtonosno na krstaricu sa udaljenosti od 5.500 do 4.800 m. Da bi aktivirao ono što je preostalo od glavne artiljerije, kapetan 1 ranga Greenman skreće lagano ulevo i naređuje punu brzinu, pazeci na „Quincy“, koja se nalazila ispred njega. Ali prekid veze, pogibija ljudi i uništenje materijala u gornjim delovima broda, kao i dejstvo zagušljivog dima i zaslepljujuće vatre, veoma su smanjili „Astorijinu“ efikasnost u borbi. Ona je izbacila iz svojih topova od 203 mm svega 11 plotuna od kojih

je poslednji eksplodirao u navigacionoj kabini Mikawina štaba na „Chokai“. Bilo je lako održavati položaj u odnosu na prednje dve krstarice, pošto su usred oba broda harali požari. Kapetan 1 ranga Greenman manevrisao je u cik-caku nešto ulevo od „Quincy“, nekoliko minuta pod neprekidnom kišom granata. Obe prednje kule bile su bačene u vazduh. Avion u sredini broda buktao je u vatri, 127 mm baterije bile su ras-komadane i izbačene iz stroja, a navigaciski oficir i glavni kormilar ubijen. Oko 2.02, kada je navigaciski oficir bio ubijen, komandant je ustanovio da se njegov brod nalazi u liniji cilja između „Quincy“ i neprijatelja. Da bi to ispravio on je otpočeo okret udesno, ali baš u tom trenutku pala je jedna granata na desnu stranu mosta. Oboren su u isti mah signalni oficir, kormilar i jedan podoficir brodarske grane. „Astoria“ je ostala bez kormilara. Podoficir brodarske grane S. Young, teško ranjen, podigao se iz gomile telesa, uhvatio kormilarski točak i doveo brod opet u severozapadni kurs. Vrućina i dim od požara na glavnoj palubi isterali su „crnu“ gardu (mašiniste) iz njenih stanica u unutrašnjosti broda, i „Astoria“ je smanjila brzinu. Njeni su se propeleri još uvek okretali u vodi, ali su davali brodu brzinu od jedva nekih sedam čvorova. Neprijateljske granate posipale su je parčadima i stvarale požare duž celog broda. Ponosna „Astoria“, koja je pre tri godine prevezla pepeo Hiroshi Saita u Japan, sada je postala posmrtna lomača američkih mornara. Ali ona se još uvek borila. Poručnik 1 ranga Davidson, oficir veze, popeo se na neoštećenu kulu broj 2, uperio njene topove na jedan reflektor u pravcu istoka i taj, 12-ti, poslednji plotun pogodio je prednju kulu na „Chokai“.

Sledeći brod „Quincy“, koji se kretnao ispred „Astorije“, najgore je prošao ove užasne noći. Kao i na ostalim brodovima, i na njemu su čuli japanske avione u niskom letu, o njima su stizali izveštaji, i vodila se diskusija nekoliko puta. Ali, tvrđenje jednog mlađeg oficira da to mora da su neprijateljski avioni smatrali su njegove starešine, blago rečeno, histeričnim, tako, da dva poslednja dodira nisu ni javljali komandantu. Svetleće rakete sa neprijateljskih aviona bile su prvi predznak za koji se priznalo da ne sluti na dobro. Odmah posle njih čuo se na mostu „Pattersonov“: „Pažnja! Pažnja“... Nižandžija na direktoru, poručnik 1 ranga Andrew, još uvek je pokušavao da odgonetne te rakete, kada je data opšta uz-

buna. Most je odmah reagovao na „Pattersonovu“ opomenu, pozvao komandanta, kapetana 1 ranga Moorea iz njegove kabine koja se nalazila kod navigaciske kabine, ali u toj zbrci niko nije obavestio artiljerce. Približavajući se sa krme „Aoba“ je otvorila svoj reflektor i tako jasno osvetlila „Quincy“, da su japanski osmatrači mogli videti da su njeni topovi, i prednji i zadnji, još uvek u osnovnom položaju. „Mi smo laka srca produžili borbu bez ikakvih briga“, pričao nam je pomoćnik komandant krstarice „Chokai“. Na to je međutim, admirал Mikawa progundao: „Mi smo imali dosta briga: izbor ciljeva, kratkoća vremena, upotreba torpeda, opasnost od nasukivanja itd., itd.“

Isti reflektorski snop koji je tako umirio japanske živce, pretstavljao je užas za iznenadenu posadu na „Quincy“. Poručnik 1 ranga Haneberger, artiljeriski oficir, stigao je na direktor upravo kada su ispred broda počele da pljušte granate. Ljudi su još uvek hitali ka borbenim mestima, kada su kule topova od 203 mm bile već okrenute u levo. „Tuci na brod sa upaljenim reflektrom“ — zavikao je sa mosta kapetan 1 ranga Moore. Bila su ispaljena dva brza plotuna iz devet topova, na udaljenosti od 7.200 m. Odmah posle tih plotuna zaključuje komandant — koji nije video tamne siluete neprijateljskih krstarica — da brod tuče sopstvene brodove i naređuje da se upale svetla za raspoznavanje. Dok su mlađi oficiri pokušavali da ga od toga odvrate, oficir straže, bojeći se sudara sa „Vincennesom“ pred njim, naređuje promenu kursa, i skreće pogrešno u desnu stranu od neprijatelja koji ga tuče sa leve strane, čime onemogućava gađanje svojim prednjim kulama. Pre izvršenja tog okreta japanske su granate pogodile avion koji je bio na katapultu. Posle toga više nije bio potreban reflektor da bi se brod video. Uhvaćen u unakrsnu vatru između grupa „Chokai“ i „Furutaka“, u nemogućnosti čak i da vidi svoje neprijatelje, brod je bio osuđen na propast. Pogodjena je bila kula broj 2 koja je eksplodirala. Komandant je telefonirao artiljercima: „Mi tonemo između njih, udrite po njima!“ Odmah iza toga smrtno ga ranjava jedna neprijateljska granata, koja je pobila sve živo u kormilarnici. U kotlarnicu broj 4 na levoj strani udara torpeda i u njoj eksplodira. Poslednje reči na telefonskoj mreži topova bile su o toj eksploziji. Mašinski oficir, poručnik 1 ranga Elmore, šalje kurira da

kaže kapetanu 1 ranga Mooreu, da će brod morati da se zauzavi — to su ujedno njegove poslednje reči. Za mašinske prostore, iako još neoštećene, put je bio presečen, tako da su to bile čvrstvo zatvorene klopke za sve ljudstvo u njima. U menzama, radionicama i stanbenim prostorijama posada se beznadno borila sa požarima i eksplozijama. Ambulanta je bila zbrisana. Na protivavionskim baterijama topovi i ljudi bili su prignječeni, izmešani i razmrskani na komade. Kod topa broj 4 od 127 mm jedna granata je spretno zapalila municiska punjenja „prouzrokovavši požar, sličan rimskoj lomači, i pobivši posadu na levoj strani topa“. Preostali oficiri nisu više sumnjali u propast „Quincy“. Jedino se nije znalo da li će je uništiti požari ili voda.

Artiljeriski oficir Heneberger upućuje tada svog pomoćnika Andrewa na most po direktive. Andrew opisuje sledećim rečima izvršenje svog zadatka:

— „Kad sam stigao u visinu mosta našao sam tamo klanicu punu telesa sa još samo tri ili četiri čoveka na nogama. U samoj kormilarnici jedini je još stajao signalista na kormilu. On je uzaludno pokušavao da spreči kretanje broda uděsno i da ga skrene na levu stranu. Ispitujući ga saznao sam da mu je komandant broda, koji je u to vreme ležao u blizini kormila, dao uputstvo da nasuče brod. On je pokušavao da ga usmeri na otok Savo, udaljen neke četiri milje na levoj strani. Prešao sam na levu stranu kormilarnice da bih video otok. Primetio sam da se brod naglo nagnje ulevo i da tone pramecem. U tom se trenutku komandant broda uspravio i pao unazad, očigledno mrtav, a da osim stenjanja nije uspeo da izusti ni jedne reči“.²⁶⁾

Kad se Andrew vratio na direktor sa svojim žalosnim izveštajem, Heneberger je naredio napuštanje broda. Pramac broda bio je već potpuno pod vodom, koja je već prelazila preko topovske palube. Za čas su u more poleteli gumeni čamci i splayovi za spasavanje. Oko 2.35 časova „Quincy“ se prevrnula preko leve strane sa krmom visoko u vazduhu, a zatim je sklinula na dno, kao prvi od velikog broja ratnih brodova čija

²⁶⁾ Telo kapetana 1 ranga Moorea izbacila je posle voda na otok Savo, gde su ga urođenici pokopali. Jedan od urođenika zadržao je njegov prsten sa oznakom Pom. voj. akademije u Annapolisu, po kome je kasnije bilo utvrđeno da je to njegovo telo.

su razlupana korita opravdavala naziv dat tom području: „Tesnac sa gvozdenim dnom“ (Ironbottom Sound).

Evo i malo utehe preživelima sa „Quincy“! Admiral Mikawa i njegov načelnik štaba priznali su 1949 godine da je „srednji brod severne grupe“ najefikasnije gađao i izražavalni su divljenje srčanosti njegovog komandanta.

Na čelu severne kolone krstarica, prva koju su Japanci primetili, ali poslednja sa kojom su stupili u borbu, bila je „Vincennes“, ili kako ju je posada u šali nazivala „Vinny Maru“. Komandant, kapetan 1 ranga Riefkohl bio se povukao u svoju kabinu na komandnom mostu. Na mostu se nalazio njegov pomoćnik, kapetan 3 ranga Mullan, a na direktoru poručnik 1 ranga Craighill. Ovi su oficiri čuli „Talbotovo“ upozorenje preko radija o zapaženom neprijateljskom avionu u 23.45 i komandant je u knjizi uputstava za noć bio naredio krajnju budnost. Pa ipak, ni „Vincennes“ nije bila spremna sve dok nisu bile primećene neprijateljske rakete na levoj strani. Nije izvestio da je „Pattersonova“ opomena od 1.43 stigla do komandanta. On je bio pozvan na most pošto su primećene svetleće rakete, a „opšta uzbuna“ bila je data pre nego što je on stigao. Riefkohl i Mullan su još uvek nagađali o značenju raka, kada su osetili dve podvodne eksplozije, čuli artiljerisku vatru, pa čak i videli nekoliko topovskih bleskova kroz kišni zastor u južnom pravcu. Ali oni su pretpostavljali da to grupa „Chicago“ gađa avione. Ogromnog li optimizma, koji je vladao te noći!

Kapetan 1 ranga Riefkohl odlučio je da produži u istom kursu pošto je povećao brzinu na 15 čvorova. U 1.50 reflektorska svetla sa neka tri broda po krmi zaustavila su se svako na po jednoj američkoj krstarici. Komandant, koji je pretpostavljao da su to reflektori južne grupe, traži preko radija da se oni pogase, dok njegov artiljeriski oficir, poručnik 1 ranga Adams, nišani za svaki slučaj topovima na najbliži brod. Sumnju je ubrzo rasterao jedan plotun sa krstarice „Kako“, koji je pao na 450 m ispred „Vincennesa“. Krstarica je odgovorila u 1.53 sa punim plotunom iz topova od 203 mm (udaljenost oko 4 Nm), pošto je top od 127 mm izbacio granatu za osvetljavanje. „Vinny“ je svojim drugim plotunom „pustila japancima krv“ pogodivši „Kinugasu“, ali su istodobno i neprijateljske granate pogodile nju po sredini i zapalile avione na ka-

tapultima. Japanski su reflektori bili smesta pogašeni kao ne-potrebni, a njihovi artiljeri i torpediste otpočeli su metodički da uništavaju ovaj laki plen.

Kapetan 1 ranga Riefkohl je tada odlučio da se okretom ulevo približi neprijatelju, ali su ga u tome sprečili sledeći pogoci u njegov jarko osvetljeni brod. Jedna granata ubila je nekoliko ljudi na levoj strani mosta. Pogoci kroz nadgrađa uništavali su topove, prekinuli veze i izazvali mnogo manjih požara. Topovi glavne artiljerije produžili su dejstvo pojedinačno, ali sa slabim izgledima na uspeh. Koncentrična vatrica dve neprijateljske grupe bila je tako ubitačna da je Riefkohl naglo okrenuo brod udesno pokušavajući da umakne. Za vreme tog okreta, u 1.45, dva ili tri torpedo sa „Chokaia“ probijaju kotlarnicu broj 4 na levoj strani. Izmrcvarena krstarica samo se zatresla u agoniji. U kotlarnici broj 2 ljudstvo je bilo delom ugušeno u dimu, delom prignjećeno ruševinama. U krmenom mašinskom prostoru ljudi su sa strahom pratili pad pritiska pare i uzalud pokušavali da stupe u vezu sa mostom. U 2.03^{1/2} torpedo sa „Yubari“ pogaća kotlarnicu broj 1 i ubija tamo sve živo. Ukočena na mestu, „Vincennes“ je još uvek bila pod koncentričnom vatrom. Njen komandant — lišen sredstava veze, mogućnosti kretanja, osmatranja i organizovanja — imao je samo haotičnu pretstavu onoga što se događa. Širio se glas da je blizu broda podmornica. Za dva neprijateljska reflektora koji su mirno ispitivali „Vincennes“, bilo je smatrano da su sopstveni, jer su dolazili sa boka koji još nije bio napadnut. Komandant je stoga naredio da se na prednjem jarbolu istakne velika zastava. Neprijatelj koji je mislio da je ta zastava admiralski znak, podvostručava napore da potopi „Vincennes“. Riefkohl naređuje dimljenje da bi sakrio gorući trup broda, ali su svи preživeli ložači i ostalo osoblje kotlarnice bili daleko od svojih kotlova.

Tako je to teklo iz jednog užasa u drugi. Komandant je uputio kurira ka artiljeriskom oficiru i tražio od njega da tuče dva reflektora koji su još uvek osvetljavali brod. Artiljeriski oficir lično se spustio na most da javi da nije preostao više ni jedan top. Obe prednje kule bile su pogodjene direktnim pogocima, a baterije od 127 mm bile su samo hrpa iskrivljenog metala i plamen. „Vincennes“ je sada počela da se naginje na levi bok, dok je neprijateljska vatrica još povećavala njene mno-

gobrojne teške rane. Komandant je ozbiljno premisljao da li da naredi napuštanje broda da bi spasao preostale živote, kada u 2.15 Japanci prekidoše vatru i ugasiše reflektore. Neprijatelj se udaljio ostavljajući „Vincennes“ nepokretnu na vodi, u požaru, bespomoćnu.

Kapetan 3 ranga Mullan pokušao je da preduzme gašenje požara i bacanje u more municije, ali mu jedna obližnja eksplozija prelomi nogu. Njega i nekoliko drugih ranjenika spustili su u gumeni čamac za spasavanje. U šifrantskoj kabini brodski intendant Willess naredio je svojim ljudima da navuku gasmaske, jer je prostorija bila puna dima. Kako je vreme prolazilo, a nije bilo moguće uspostaviti nikakvu vezu, on je otvorio vrata i našao brod u plamenu. Njegovi su ljudi bacali u more pribor za kodiranje, a on je sam izašao na palubu sa blagajničkim dnevnikom, svetinjom intendantskog oficira. On je još uvek tražio neki predmet koji ne tone na koji bi smestio svoje knjige, kada ga je voda odnela sa palube i to bez njegove kutije s dokumentima. Kapetan 1 ranga Riefkohl, njegov kurir iz mornaričke pešadije, desetar Patrick i glavni pisar Trucker ostali su na brodu do poslednjeg časa. Čak i u vodi, komandant je plivao od jedne do druge grupe pružajući koliko je mogao pomoć i ohrabrenje, pošto je brod već bio potonuo. Bilo je oko 2.50, kada se „Vincennes“, nagnuta sasvim na bok, uz kratko „predomišljanje“, prevrnula i potonula. Voda i vatra, koje su se mešale u besnim vrtlozima pare i dima, obeležile su njen kraj.

„Wilson“ i „Helm“, razarači osiguranja severne grupe, nastojali su da pomognu svojim krstaricama. Ali cela je borba njima izgledala haotičan darmar u kome japanski brodovi iskravaju svugde tamo gde ih ne tražiš, a nikako ih nema tamo gde ih tražiš. Kapetan 3 ranga Price, komandant „Wilsona“, bio je propisno obavešten raketama sa aviona i „Pattersonovom“ radio-opomenom. Oko 1.50 on je opazio japansku kolonu od tri broda, koja je osvetlila i napala njegove krstarice. On odmah otvara vatru tukući svojim topovima od 127 mm, preko Amerikanaca, neprijateljske reflektore udaljene 5 Nm. U isto vreme on pokušava da sledi pokrete krstarica, skrećući prvo uлево, a zatim naglo udesno, gađajući neprekidno, kad god su mu topovi mogli da dobace. Vatra je bila prekinuta, kada se u kursu iz tame pojavio „Helm“. Price je brzinom od

30 čvorova skrenuo sasvim nalevo i mimošao ga. „Wilson” je nastavio da tuče „Chokai” svojim granatama 127 mm. Neprijatelj, koji je nameravao da potopi krstarice, nije na to obraćao mnogo pažnje. Izbacio je nekoliko plotuna i oni su svi promašili.

Razarač „Helm”, na levoj strani „Vincennesa” nije ništa pomagao. Komandant, kapetan 3 ranga Carroll, upozoren raketama, primetio je znake borbe u južnoj grupi, ali nije shvatio da su i njegove krstarice napadnute sve dok ih nije video izrešetane artiljeriskom vatrom. Neprijatelja on nije uopšte video. Brod je zadržao kurs ispred sastava, skrećući prema jugu kad su krstarice zaostale u plamenu. U 2.00 „Helm” prelazi u gonjenje nekog broda udaljenog 4 Nm na desnoj strani, ali ustanovljava da to nije neprijateljski brod već sopstveni. Verovatno se radilo o „Bagleyu”.

Admiral Mikawa i njegov štab pratili su tok borbe sa uživanjem. U 2.00, iz razloga koji su zasad piscu nerazjašnjeni, admiral skreće svoj komandni brod „Chokai” iz severnog kursa — nije se moglo ustanoviti da li ulevo ili udesno. Očigledno, Mikawa je očekivao da će i ostali brodovi u koloni slediti njegov zaokret, ali oni su produžili i dalje u severnom pravcu. Na to Mikawa vrši još jedan brzi okret, vraća se u prvobitni kurs i svrstava se iza „Kinugase”. Ovaj okret bio je sretna prekretnica za Amerikance. On je ne samo spasao transportne brodove, već i „Chokai” doveo u nezgodan položaj. U 2.05 dve granate sa „Quincy“ pogadaju japanski komandni brod; jedna uništava navigacionu kabinu admiralovog štaba, a druga pada u blizini dizalice za avione. Još jedna granata pogadja prednju kulu, ali ne prouzrokuje znatnije štete. U 2.20 Mikawa signalizira svojim komandantima: „Povlačenje svih brodova!”. Još uvek vozeći u dvostrukoj koloni, brodovi skreću prema zapadu ostavljajući otok Savo na levoj strani. „Chokai” skreće levo i povećava brzinu na 35 čvorova, da bi u hipotenuzi zauzeo položaj na čelu sastava. U isto vreme grupa na čelu sa „Furutakom” nailazi na razarač „Ralph Talbot” koji, usamljen, dobija svoj deo.

„Ralph Talbot” je patrolirao u kanalu između Savo i Florida. Posle „Pattersonove” prve opomene brod je produžio prema jugozapadu brzinom od 25 čvorova. Komandant, kapetan 2 ranga Callaghan i svi ostali na mostu pratili su bitku u Soundu

radoznali kakav je bio rezultat. U 2.15 počeli su to tačno da shvataju kada je „Tenryu”, krećući se prema zapadu, uperio svoj reflektor na razarač i kada su granate počele da padaju u njegovom pravcu. „Furutaka”, „Tenryu” i „Yubari” otvaraju vatru na „Talbota” sa udaljenosti od 4.000 do 5.500 m i od oko sedam plotuna postižu jedan pogodak u torpedni aparat. Callaghan, videći samo jedan reflektor i obojene stubove vode kao kod američkih granata, pomislio je da su to sopstveni brodovi, upalio svetla za raspoznavanje i radiotelegrafski predao svoj pozivni znak. Ovaj neočekivani postupak izgleda da je začudio neprijatelja, koji začas prekida vatru. Ali „Ralph Talbot” je odahnuo samo za trenutak. „Yubari”, krstarica na začelju japanske kolone, sa udaljenosti manje od 2 Nm, osvetljava reflektrom razaračev most i izbacuje još nekoliko plotuna. Callaghan odgovara, ali je već posle drugog plotuna neprijatelj urakljo brod. Jedna granata pogađa navigacionu kabinu razarača i briše deo direktora, druga eksplodira u menzi, treća ruši jedan torpedni aparat, a četvrta pogađa top od 127 mm. „Talbot” izbacuje na svog protivnika 4 torpede, ali bez uspeha. Zatim ulazi u kišu i borba se naglo prekida, a razarač ostaje u plamenu nagnut za 20° na desni bok. Pa ipak, možda je i odvažna borba „Ralpha Talbota“ ubedila admirala Mikawu da tu ima još američkih brodova koje njegovo oko nije primetilo, pa je možda i to ubrzalo njegovu odluku da se povuče.

„Talbot“ nije bio jedini razarač koji se te noći borio sam. Za vreme borbe krstarica istočno od Savo, japanski razarač „Yunagi“ — koji je Mikawa bio odredio da zatvori južni ulaz u Sound — takođe se borio za svoj račun. U 1.52 on se uhvatio u koštač sa jednom lakom krstaricom, koja je tobože „potonula sa velikom tutnjavom“. Taj protivnik bila je, po svoj prilici, krstarica „Chicago“. Ali ona nije potonula, iako je dosta tutnjala. U 2.00 „Yunagi“ je sreo jednu drugu „laku“ krstaricu, napao je i, tobože, oštetio. Ovo je mogao da bude, samo „Jarvis“, koji je još uvek pokušavao da se povuče prema zapadu.²⁷⁾ „Yunagi“ se najposle svrstao iza krstarice „Yubari“

²⁷⁾ »Jarvisa« je u 3.25 osmotrio »Blue« kako još uvek vozi prema zapadu, a posle svanača video ga je jedan »Saratogin« avion na $S = 9^{\circ}42'S$ D — $158^{\circ}59'E$ kako vozi u kursu SW sa uronjenim pramcem i ostavljačući iza sebe trag naftne. Njegova je sudbina bila misteriozna sve dok nismo raspolagali japanskim izvorima. U žurnalu borbenih

severozapadno od otoka Savo, malo pre nego što je ona napala „Ralph Talbota”.

Dok je oko otoka Savo besnela bitka, američki brodovi na prostoriji iskrcavanja bili su sprečeni u radu, ali zaposleni. Posle prve neprijateljske rakete za osvetljavanje sa padobrnom, stručnjački izbačene tako da osvetli prostoriju transportnih brodova kod Guadalcanala, sledio je ubrzo drugi niz nad grupom u Tulagi. Žestoko uzbuđeni, svi su brodovi prekinuli iskrcavanje, krenuli sa svojih mesta i vrteli se unaokolo u neugodnom iščekivanju. Admiral Turner je sa svog komandnog mosta na „McCawleyu” mogao ponekad da vidi blesak topova i rasprskavanje granata. Kišni vetar u pravcu otoka Savo navukao je zavesu neizvesnosti. Admiralu grupe „San Juan” Scottu situacija je bila još zagonetnija. On je nastavio svoje redovno patroliranje u cilju zaštite tesnaca Lengo i Sealark. Admiral Crutchley, na „Australiji”, koji je patrolirao sa spoljašnje strane transportnih brodova kod Guadalcanala, naredio je da se sedam razarača, koje je prethodno bio odredio u sastav udarne grupe,²⁸⁾ približe njegovom brodu, ako nisu u dodiru sa neprijateljem. Ali i ovo naređenje bilo je krivo protumačeno i jedino što se njime postiglo bilo je to, da su četiri razarača ostala van borbe i punom parom otišla na određeno zborni mesto pet milja severozapadno od otoka Savo. Kod de-

dejstava krstarice »Yunagi« kaže se, da je 9 avgusta »našoj avijaciji bilo naređeno da napadne i uništi oštećeni razarač; on je razbijen i potopljen«. U žurnalu borbenih dejstava 25 eskadrile, od 9 avgusta, ima podataka o određivanju aviona za taj zadatak. — 16 VT i 15 VB — i navodi se da je brod bio potopljen torpedima u 13.00. Kapetan 3 ranga Graham još na sidrištu Lunga bacio je u more sve čamce i splavove da bi olakšao brod tako da se nijedan čovek nije spasao.

28) Bilo je utanačeno da će, ako to admiral Crutchley naredi, kapetan 1 ranga C. W. Flyn, komandant 4 divizionala razarača, formirati udarnu grupu sastavljenu od 7 razarača iz druga dva sastava i iz snaga osiguranja transportnih brodova. Tu je trebalo da uđu: »Selfridge«, »Patterson«, »Mugford«, »Helm«, »Henley«, »Bagley« i »Wilson«. Ovoj udarnoj grupi — ako bi i kada bi bila formirana — bilo je naređeno da se koncentriše na mestu 5 Nm severozapadno od otoka Savo i »u slučaju dodira s neprijateljskim brodovima, da odmah napadne torpedima a zatim da održava dodir sa zapadne strane. Udarna grupa će napasti neprijatelja artiljeriskom vatrom tek pošto naše krstarice stupe u borbu i to razume se, samo ako naše sopstvene snage nisu na liniji gađanja; grupa mora da bude spremna, ako se naredi, da osvetli neprijatelja da bi naše krstarice mogle gađati«.

santnih snaga situacija je bila tugaljiva. Svaki je transportni brod plovio sa zastrtim svetlima, bojažljivo, bez vodića i ni u kakvom stroju. Neki artiljerac sa malo više mašte mogao je lako da razbukti bitku između sopstvenih brodova. S druge strane, videći da se borbe udaljavaju, mornari na transportnim brodovima bili su ubeđeni da je njihova strana odnela pobedu. Uostalom, što se njih tiče, i jeste: admirал Mikawa vraćao se kući. Admiral Mikawa je bio neodlučan u trenutku kada je izbio na prolaz između otoka Floride i Savo. Njegov se komandni brod nalazio na začelju kolone teških krstarica. Grupa „Furutaka“ bila je rasturena negde u mraku. Mikawa je mislio da će biti potrebno tri sata vremena da opet postroji sve brodove u stroj za napad, a za to vreme skoro će i svanuti. Ako se tada usudi da uđe u Sound, a vreme se popravi, kao što je to redovan slučaj pri izlasku sunca, on će biti izložen napadu aviona sa nosača. Nije ni pomišljao da je Fletcher otišao.

Uvek je teško utvrditi tačno motive za odluku sličnu ovoj, gde se upliće i izvesna kritika komandanta. Povlačenje admirala Kurite u zaliv Leyte, posle borbe sa eskortnim nosačima aviona, drugi je slučaj te vrste. Admiral Yamamoto bio je nezadovoljan radom Mikawe, jer ovaj nije izvršio nje-govo izričito naređenje da se unište transportni brodovi, a ne-zadovoljstvo glavnog komandanta nateralo je Mikawu da se brani. 1949 godine on i njegov načelnik štaba uporno su tvrdili da je lično Mikawa želeo da se vrati u borbu, ali da ga je štab odvraćao iz dva razloga zbog činjenice da su utrošena sva torpeda i zbog bojazni od napada aviona sa nosača u zoru.²⁹⁾ Ovo može da bude istina, ali pisac veruje da admiral i njegov štab jednostavno nisu hteli da se vrate u borbu i da po drugi put kušaju sreću. Oni su osećali da su dosta učinili.

Oko 2.40 svi Mikawini brodovi povećavaju brzinu na 30 čvorova da bi što pre prošli kroz Slot.

²⁹⁾ Razlozi koje navodi pomoćnik komandanta krstarice »Chokai« (gubitak pomorskih karata itd.) očevидно su ništavni i ne treba ih ozbiljno uzimati. Dalje, admiral Mikawa tvrdi, 1949 godine, da je izdao naređenje za povlačenje tek u 2.40. Ali u izveštaju 6 (ili 18) divizije krstarica jasno stoji: u 2.20.

4. — Događaji posle boja (9 i 10 avgusta)

Napad na južnu grupu koji je ličio na tornado ostavio je iza sebe pustoš. Australiska krstarica „Canberra“, koja je najteže stradala, bila je u žalosnom stanju kada je u 1.48 časova zameniku komandanta, kapetanu 3 ranga S. A. Walshu (australiska ratna mornarica) uspelo da se dovuče do mosta, da bi od smrtno ranjenog komandanta, kapetana 1 ranga Gettinga (koji je umro sledećeg dana) preuzeo komandu. Posle odlaska brodova koji su tukli topovima, neposredan neprijatelj bila je sada vatra. Bile su formirane brigade za gašenje, u more se bacala municija i benzin, skladišta su se poplavljivala. Rad su ometale eksplozije municije, nedostatak ma kakvog osvetljenja električne energije i ranjenici kojih je bilo po celom brodu. Kapetan 3 ranga Walsh odahnuo je sa olakšanjem kada je u 3.00 časa video da mu se iz tame približava „Patterson“. Sa razaračevim ljudstvom za borbu s požarima krstarica je imala dobre izglede da će preživeti.

„Patterson“ se približio „Canberri“ po naređenju kapetana 1 ranga Rodea, sa krstarice „Chicago“. Kada je razarač prišao uz bok, na brodu je vulkanskom žestinom eksplodirala municija. Dve eksplozije kao i jaka kiša, udarci jakog vetra i uzburkano more, doprineli su tome da je razarač izgubio gotovo čitav sat vremena dok je pristao uz levi bok broda. I pred kiše koja je padala kao iz kabla, požar je sve više uzimao maha. Oko 4.00 časa sa „Pattersona“ su bila provučena četiri creva i jedna ručna pumpa, što je odmah upotrebljeno za suzbijanje požara. Sat kasnije sudbinu „Canberre“ zapečatila je jedna depeša admirala Turnera. On je naredio da mu se australiska krstarica ili mora priključiti u 6.30, da bi se zajedno sa ostalim brodovima povukao iz tog područja, ili treba da bude napuštena i potopljena. Za brod koji je „mrtav“ ležao na vodi nije bilo izbora. Kapetan 3 ranga Walsh nerado je naredio napuštanje broda i otpočeo prekcavanje svog ljudstva na razarač.³⁰⁾ Uredno napuštanje krstarice bilo je prekinuto u 5.10 zbog pojave nekog čudnog broda na oko 4 Nm od „Canberre“.

³⁰⁾ »Canberra« su oštećenja bila tolika da bi propala i da je bilo više vremena i pomoći više razarača. Istražna komisija Australiske ratne mornarice pronašla je da brod nije bio torpedovan ali mi se s tim ne slažemo.

„Patterson“ je pozivao brod tri puta, ali bez ikakva rezultata. Razarač odrešuje vez i osvetljava stranca, koji odgovara artiljeriskom vatrom. Ali kapetan 2 ranga Walker prepoznaće nejasnu siluetu svog protivnika. Zar to nije „Chicago“? On podiže signal za legitimisanje i prekida vatru. Onaj drugi brod, stvarno „Chicago“, i sam odmah obustavlja paljbu.

U toku noći ova je krstarica, oštećena, plovila prema zapadu, goneći neki brod — koji je mogao biti samo razarač „Yunagi“ — dok joj Turner nije naredio da se vrati. Nije ništa čudno što su njeni artiljeri otvorili naslepo vatru, kada ih je „Patterson“ osvetlio reflektorom. Ovaj duhoviti sukob, na sreću, bio je kratkotrajan, a budući da pritom niko nije bio pogoden pretstavlja je samo komični intermezzo te užasne noći.

Jedini brod, u krugu od 15 milja oko otoka Savo, koji za celo vreme bitke nije ispalio nijednog metka, bio je razarač u patroli „Blue“. To je bio prvi brod koji su primetili Mikawini osmatrači. Prvi znak opasnosti za „Blue“ bile su avionske svestleće bombe iznad Guadalcanala. On je pratio borbu između Japanaca i južne grupe, dok mu, prislušnom spravom, nije privukao pažnju uhvaćeni dodir sa jednim brodom 9 Nm zapadno od otoka Savo, za koji se utvrdilo da je japanski motorni jedrenjak. U 2.50 časova razarač je opazio jedan nepoznati brod kako obilazi oko rta Esperance, približio mu se i utvrdio da je to oštećeni razarač „Jarvis“, koji se sa jedva osam čvorova brzine povlačio ostavljajući za sobom dugi trag nafte. U 3.25 časova „Blue“ je zaokrenuo, a „Jarvis“ prošao i nestao iz vidika.³¹⁾

U 5.15 časova „Blue“ je bio upućen u pomoć „Canberri“ do koje je stigao u 6.22 časa. U 6.25 časova vratio se i „Patterson“ i za 15 minuta sva je posada krstarice prekrcana na razarače. Oni su ovih 680 preživelih članova posade predali na transportne brodove u Guadalcanalu. „Canberra“ je potopljena, torpedom sa „Elleta“, oko 8.00 časova.

Tri američke krstarice severne grupe držale su se još uvek nekako na površini kada je otišao Mikawin sastav.

³¹⁾ Ironija je što je »Blue« otkrio sitni jedrenjak i razarač koji se nalazio pod visokom obalom, a da je propustio da vidi 7 japanskih brodova. Mnogo se raspravljalo o tome, da je »Chicago« možda vodio borbu sa »Jarvisom«, ali je verovatnije, da se radilo o »Yunagi« (vidi napomenu br. 27!).

„Quincy“ je potonula, kao što smo videli, u 2.35 časova. 15 minuta kasnije sledila ju je „Vincennes“. Preživele sa tih brodova pokupili su razarači posle svanuća. „Astoria“ je međutim, dugo oklevala da potone. Kada se Mikawin sastav udaljio, brod se polako zaustavio sa umrtvijenim svim izvorima energije. Young, ranjeni kormilar, umro je, a na kormilo je došao jedan podoficir. To nije bilo ni od kakve koristi. Brodski živci i mišići bili su mrtvi. Artiljeriski oficir Truesdell savetovao je da se ljudstvo evakuiše sa mosta, jer je tu počela da eksplodira municija automatskih topova. Komandant je naredio da se svi ranjenici prebace na pramac.

Poručnik 1 ranga Topper prešao je u rekordnom vremenu sa mosta na svoju oštećenu borbenu stanicu, malo posle dolaska komandanta u kormilarnicu. Topper je uradio što je mogao. On je upućivao ekipe u borbu sa požarima čim bi stigao izveštaj o njihovom izbijanju. Međutim, uskoro jedan pogodak, tačno iznad njegove glave, ispunio je dimom centralnu kontrolnu stanicu. Ljudstvo, pobeglo sa ostalih borbenih stanica, nabilo se u malu prostoriju u kojoj se nalazio Topper. Na koncu, kada su sve veze bile prekinute, on je naredio da se čitava posada evakuiše na pramac i o tome izvestio komandanata. Do tog se vremena na pramcu, koji nije bio zahvaćen požarima, nakupilo oko 300 ljudi, uključujući tu i sedamdeset ranjenih. Bile su formirane brigade za gašenje požara, no ovi su bili takvih razmera da se učinak brigada nije ni osetio. Na sreću, skladišta su bila poplavljena. Izvršene su pripreme da se, ako bude potrebno, napusti brod.

Oficira mašinske struke, kapetana 3 ranga Hayesa, koji je spavao u času kada je neprijatelj otvorio vatru, pozvao je podoficir sa primed bom: „Ovde stvarno padaju granate!“ Upravitelj maštine otiašao je na svoju borbenu stanicu u prednjem mašinskom prostoru i ubrzo bio poplavljen izveštajima o oštećenjima, o novim oštećenjima, o prekidu veze, o dimu i zagušljivim gasovima. Kada su se maštine zbog nedostatka pare zaustavile, Hayes je sa preživelim mašinistima otpočeo da se probija prema krmi. Na glavnoj palubi, na krmi, oni su našli oko 150 ljudi sa pomoćnikom komandanta, kapetanom 3 ranga Souppom, koji je bio zabrinut da se neprijatelj ne vrati. Za taj slučaj „Astoria“ je stalno držala kulu broj 3 u spremnosti za ručno otvaranje vatre. Pošto vatrogasne pumpe nisu radile,

ljudi su pričvršćivali konopce za prazne municiske sanduke i tako izvlačili morsku vodu za gašenje manjih požara. U 3.30 časova kada se već opažao izvestan rezultat njihovog rada, kiša im je pritekla u pomoć.³²⁾ Kapetan 3 ranga Soup počeo je verovati da bi se brod mogao i spasti, jer je nagib bio svega oko 3°, a zvuk jedne sisaljke za naftu, daleko prema pramcu, ukazivao je da tamo još uvek ima života. Njegove su se nade povećale kada se pojavio i razarač „Bagley“, privučen požarima. Taj razarač je bio jedini neoštećeni brod južne grupe.

Kapetan 1 ranga Greenman, bojeći se eksplozije nekog skladišta i ne znajući da na krmi ima još živih ljudi, zatražio je od razarača da se približi i da primi posadu krstarice. „Bagley“ je pristao vešto na kineski način³³⁾ i do 4.45 časova ukrcao deo posade sa pramca krstarice. Malo posle toga blesci svetla na krmi „Astorije“ ukazali su i na prezivelu grupu na krmi. Prilikom izlaska sunca, kada je „Bagley“ pristao kod krme da preuzme Soupa i njegovu grupu, kapetan 1 ranga Greenman odlučuje da izvrši još jedan pokušaj ne bi li spasao svoj brod. U tom cilju prebacuje se on sa tri stotine mornara ponovo na krstaricu. U sledećih šest sati izvršeno je sve što se moglo učiniti. Brzi minopolagač „Hopkins“ uzima u tegalj krstaricu sa krmom napred. Razarač „Wilson“ se pri-družuje naporima da se pogasi požar. Grupe za kvarove zatvaraјu prodore na brodskoj oplati dušecima i jastucima. Mašinisti se hvataju u koštac sa oštećenim mašinama. Pred podne oba razarača bila su pozvana u sastav zaštite transporta, a smenio ih je „Buchanan“. Požari u blizini trpezarije brzo su se razbuktavali, a nagib na levu stranu naglo se povećavao, kad su rupe od granata na toj strani došle pod vodu. U 11.00 časova eksplodiralo je jedno skladište ispuštajući na površinu mora mehuriće bledožućkastog gasa. „Buchanan“ je svojim pumpama pokušao da spreči poplavljivanje brodskih prostorija. Brod za snabdevanje „Alchiba“ ponudio je tegalj. Ali sve je bilo

³²⁾ Dok su brigade sa kofama napredovale puževim korakom, brodski su tesari C. C. Watkins i W. S. Wyatt i mašinist R. R. Touve uskočili u plamen, da bi iz njega izvukli tri ranjena mornara. Kapetan 3 ranga Soup kaže da je ovo bio najhrabriji čin te noći, kada je hrabrosti bilo na sve strane.

³³⁾ Pristajanje pramacem uz pramac broda. Naziva se tako, jer se u brzoj reci Whang-Po, u Shangaju, često mora primeniti takvo pristajanje.

prekasno. Jedino su sa broda prebačeni preživeli. 9 avgusta u podne, kad je more već počelo da zapljuškuje glavnu palubu, posada i kapetan 1 ranga Greenman skaču u vodu. 15 minuta kasnije brod se prevrnuo preko leve strane i potonuo.³⁴⁾

Izrešetani „Ralph Talbot”, u plamenu, sa jakim nagibom na stranu i bez energije, bio je sproveden oko podne u „previjalište”. Sa dva kotla u radu, on se dovukao u Tulagi.

Nosači aviona „Saratoga”, „Enterprise” i „Wasp“ gotovo su bili izašli iz vidika San Cristobala 9 avgusta u 1.00 čas kada je admiral Fletcher okrenuo kurs nazad prema Guadalcanalu. On još nije dobio dozvolu od admirala Ghormleya za povlačenje, iako se ustvari već dvanaest sati povlačio. U 3.00 časa Fletcher prima „kratak izveštaj”, u kome se spominje neka vrsta borbe nadvodnih jedinica u području Tulagi—Guadalcanal.³⁵⁾ Komandant „Waspa“, kapetan 1 ranga Forrest Sherman, čije su eskadrile bile uvežbane za noćna dejstva i bile u potpunoj borbenoj gotovosti, tri puta je tražio od ukrcanog kontraadmirała Noyesa da, sa nekoliko razarača dobro snabđenih gorivom, kreće velikom brzinom prema severozapadu, a zatim da sa avionima napadne Japance duž Slota i pruži Turneru podršku iz vazduha. Dovoljan je pogled na kursni nacrt „Waspa”, da se uverimo da se Shermanov predlog uistinu mogao izvesti, ali Noyes je odbio da njegovo traženje sproveđe Fletcheru. U 3.30 časova komandant flote dobija od Ghormleya odobrenje za povlačenje i Fletcher, ne tražeći dalja obaveštenja o bici nadvodnih jedinica, menja opet kurs na jugoistok i beži iz toga područja.

9 avgust bio je za saveznike crni dan. Preko noći se teško vino pobede ukiselilo ostavljući ponižavajući ukus poraza. A neprijatelj bi mogao još i da se vrati i izvrši bilo prepad nadvodnim jedinicama u zoru, bilo jak napad iz vazduha ili napad podmornicama. Turner je prešao preko svih tih neugodnih mogućnosti i naredio da se produži iskrcavanje. Ovu

³⁴⁾ Verovatno je da je »Astoriju« bilo moguće nasukati, da su razarači stigli odmah oko 5.00 časova, u vremenu kada je »Bagley« izveštio o njenom stanju, i da se gašenje požara i ispumpavanje vode vršilo neprekidno i energično.

³⁵⁾ Operacioni dnevnik 16 eskadre za 9 avgust. U istom dnevniku za 21.00 čas tog dana, navodi se značajno priznanje: »Hitani izveštaj o situaciji (kod otoka Savo) omogućio bi avionima 611 eskadrile da učestvuju i da napadnu neprijatelja«.

odvažnu odluku pomogla je sreća; japanski avioni nisu uspeli tog jutra da se probiju do brodova.³⁶⁾ Oko sredine popodneva mornarička pešadija iskrcala je za svoje delove po četiri „vatrene jedinice“ (bk) na oruđe³⁷⁾ i hranu za 37 dana. Nešto pre prve „pasje straže“ desantni brodovi otplovili su u pravcu Numeje, podeljeni u dve grupe, ostavljajući „Tesnac sa gvozdenim dnom“ bez ijednog broda — bar na površini. Mornarička pešadija bila je sada na svojim nogama.

Predviđajući osvetničke napade iz vazduha u zoru, admiral Mikawa naredio je protivavionski stroj i bojažljivo osmatrao nebo. Ali saveznički se avioni nisu pojavljivali. Posle savetovanja sa svojim komandantima brodova, on je zaključio da su potopili sedam krstarica i pet razarača. Više nego što ih je tu uopšte bilo! Na njegovim brodovima oštećenja su bila neznatna: na „Aobi“ bio je pogoden i zapaljen torpedni aparat (posle izvesnog vremena uspelo je da se vatra savlada). „Chokai“ je izgubila navigacisku kabinu. Jedna granata prouzrokovala je poplavu skladišta na „Kinugasi“. Na njoj je bio pogoden i mašinski prostor broj 1, a usto je naneta izvesna šteta i levoj kormilarskoj mašini. Jedan od aviona krstarice „Kako“ bio je uništen, a posada ubijena. Svega je bilo ubijeno 58 ljudi, a 53 su bila ranjena. Nije nikakvo čudo, što je običan čovek u Japanu sada verovao da njihovu ratnu mornaricu nije moguće pobediti. Niko im nije bio rekao šta se dogodilo kod Midwaya.

U trenutku ulaska u kanal Bougainville Mikawa naređuje „Aobi“, „Kaku“, „Kinugasi“ i „Furutaki“ da produže za Kavieng (New Ireland), dok je on sa ostalim brodovima produžio u pravcu Rabaula. To popodne jedan australiski patrolni avion tipa „Hudson“ pratio je gotovo čitav sat četiri teške krstarice, ali to je njih malo uz nemiravalno. Sledećeg jutra, 10 avgusta, oholi Japanci nalazili su se južno od otoka Sinbari, jedva 70 milja od Kavienga. Brodovi su plovili brzinom od 16 čvorova u stroju grubog pravougaonika, bez pratnje razarača,

³⁶⁾ Operaciski dnevnik 25 eskadre spominje taj njihov napad i priznaje gubitke aviona, ali je značajno da navodi potapanje samo jedne krstarice (razarač »Jarvis«). Verovatno su avioni bili upućeni da potraže Fletcherove nosače aviona, ali su suviše dugo tražili s obzirom na svoje zalihe benzina.

³⁷⁾ »Vatrena jednica« je prosečna količina dnevne potrošnje municije za oruđe u borbi.

ali sa jednim avionom u patroli. U tom se trenutku tu našla mala 17-godišnja podmornica „S-44“ (poručnik 1 ranga J. R. Moore), da bi potvrdila da se velike stvari ponekad nalaze i u malome. Malo pre 9.00 časova Moore je primetio ove sočne ciljeve, približio se i sa udaljenosti od 630 m izvršio napad. Osam minuta kasnije isplatila su četiri američka torpeda prvu ratu za otok Savo. Krstarica „Kako“ prekasno je opazila tragove torpeda, sagnula se pod udarcima i u roku od 5 min. potonula.³⁸⁾ Američka je podmornica lako pobegla. Po prilici u isto doba kada je stradala „Kako“, admirал Mikawa stiže u Rabaul, gde ga pozdravlja čitav garnizon. Od admirala Yamamoto on prima telegram: „Cenimo hrabrost i čvrsto držanje u borbi svakog čoveka iz vašeg sastava. Očekujemo od Vas još i više junačkih dela u naporu da pomognete suvozemnim snagama carske armije, koje sada vode teške borbe“.

Nijedan admiral nije znao, iako je možda Yamamoto predviđao, koliko će teška biti ta borba.

Bitka kod otoka Savo prva je velika bitka, posle Santiaga, u kojoj su se borile najvećim delom snage Sjedinjenih Država. Za razliku od bitke kod Jave, u ovoj su bici i komanda i veći deo snaga bili američki. Za razliku od Pearl Harbora, ovde se ratna mornarica SAD već nalazila u ratu osam meseci, operišući na jednom pomorskom vojištu. Neprijatelj je bio nešto jači — iako slabiji u razaračima — pa ipak je jedna strana bila gotovo potpuno uništena, dok se druga povukla stvarno netaknuta.

Zbog žestokog odjeka te bitke u mornarici, a kasnije i u američkom narodu,³⁹⁾ bila je naređena istraga. U decembru 1942 Ministar mornarice naređuje admiralu Arthuru J. Hepburnu, ranijem komandantu flote, da izvrši istragu radi utvrđivanja „osnovnih i sporednih uzroka gubitaka i da li se može ili ne može krivica pripisati nekom pojedincu, koji je učestvovao u operaciji“. Admiral je u pratinji kapetana 3 ranga Donalda J. Ramseya proputovao duž celog Tihog Okena da bi raz-

³⁸⁾ Nijedan pobedički brod iz bitke kod otoka Savo nije preživeo rat. »Furutaka« je potopljena u bici kod rta Esperance; »Kinugasa« u bici kod Guadalcanala; američke podmornice potopile su »Tenryu«, »Yunagi«; »Chokai« je potonula u bici kod Samara, a »Aoba« u napadu aviona sa nosača na Kure.

³⁹⁾ Mornarica je da bi neprijatelja držala u neizvesnosti tajila ove gubitke do 12. oktobra kada je u isto vreme mogla objaviti i pobedu.

govarao sa glavnim licima koja su učestvovala u bici i da bi prikupio njihove izjave. On je zaključio da je „osnovni razlog poraza“ bilo „potpuno iznenadenje, koje je neprijatelj postigao“. Razloge zbog kojih je neprijatelju bilo moguće da postigne iznenadenje, Hepburn je, prema važnosti, ovako svrstao:

- a) nedovoljna budnost na svim brodovima i nespremnost za odbijanje iznenadnog noćnog napada;
- b) propust da se prisutnost neprijateljskih brodova u blizini dovede u vezu sa napadom;
- c) neosnovano poverenje u mogućnosti radarskih uređaja na „Ralphu Talbotu“ i „Blueu“;
- d) slabo funkcionisanje veze, što je imalo za posledicu zakašnjenje prijema vrlo važnih obaveštenja o pojavi neprijatelja;
- e) propust da se dobiju blagovremena obaveštenja, koji je proistekao iz činjenice što za vreme neprijateljskog približavanja, 8 avgusta, nije bilo praktički efikasnog izviđanja.

Kao sporedne uzroke... treba uzeti povlačenje sastava nosača aviona uveče uoči bitke (ovo je prouzrokovao sastanak kod admirala Turnera)... (i) činjenica, da nije bilo na raspoloženju snaga koje bi tukle neprijatelja u povlačenju.

Admiral Nimitz složio se sa admiralom Hepburnom da je postizanje potpunog iznenadenja bio glavni uzrok poraza, ali je uzroke složio drugim redom: slaba veza, slabо izviđanje iz vazduha, pogrešna procena neprijateljskih namera, oslanjanje na neefikasan radar, zanemarivanje nepoznatih aviona, otsutnost komandanta u južnoj grupi i verovatnoća da naše snage nisu bile dovoljno pripremljene za borbu. Admiral King se, uglavnom, složio s time, a sva trojica su bila složna u tome da je krivica za poraz bila tako jednakо podeljena, da bi bilo nepravedno pripisati je bilo kojem oficiru. To je bio mudar i pravedan zaključak. Neki od komandanata u toj bici bili su slomljeni porazom. Ali admirал Crutchley je kasnije imao vidnih uspeha komandujući savezničkim snagama u Jugozapadnom Pacifiku, a admirал Turner je, počevši od Guadalcanala pa dalje, postao majstor u vođenju desantnih operacija.

Uprkos teškim gubicima te noći⁴⁰⁾ može se iz ove bitke napabirčiti i nešto utehe. Kao što je admiral Crutchley kasnije izjavio „naše su snage ipak, postigle svoj cilj, koji se sastojao u tome, da se neprijatelj spreči u napadu na transportne brodove”. Poraz je dao mornarici Sjedinjenih Država mnogo pouka, kojima su se planeri kasnijih operacija s uspehom koristili. Amerikanci su stekli nov i koristan respekt prema japskoj veštini u noćnim borbama i rešili su se da ih u toj veštini nadmaše. Rezultati te bitke doveli su do važnih, iako manjih tehničkih poboljšanja, kao što su: uklanjanje sa svih brodova drvenog nameštaja i drugog zapaljivog materijala, kao i „linoleuma liniskih brodova” i boje, koja je gorela kao suvo grmlje; uvodenje posteljne spreme od vatrostalnog materijala; poboljšanje protivpožarne opreme uvođenjem šmrkova sa rasprskivacima, koji su izbacivali na plamen hladnu maglicu za gašenje, koja je mnogo efikasnija od kompaktnih mlazeva vode; zavodenje boljih uslova borbene pripravnosti koje je oslobođalo mornare neprekidne napetosti; poboljšanje metoda veze i opreme veze; razvijanje pogodnih sistema za izviđanje iz vazduha.

Bitka kod otoka Savo nije bila rešavajuća, iako je to mogla da bude, da su Japanci dalje energično produžili, umesto što su rasparčali snage. Ova je bitka pretstavljala uvod u krvavu i vratolomnu kampanju. 9 avgust bio je prvi od mnogih dana koji će zbog svojih strahota, komandantima obe zaraćene strane neizbrisivo ostati u pamćenju.

⁴⁰⁾ Brojke su uzete iz statistike sanitetske službe Ministarstva mornarice, a za »Canberru« iz njenog borbenog izveštaja.

	Poginulo ili umrlo od rana	Ranjeno
»Canberra«:	84	55
»Chicago«:	2	21
»Vincennes«:	332	258
»Quincy«:	370	167
»Astoria«.	216	186
»Ralph Talbot«:	11	11
»Patterson«	8	11
Ukupno	1.023	709

Nije poznato koliko je ljudi poginulo na »Jarvisu« u toku borbe, jer je brod kasnije, u toku dana, potonuo sa čitavom posadom, 247 osoba, pri napadu iz vazduha.

BITKA KOD ISTOČNIH SOLOMONSKIH OTOKA 24 AVGUSTA 1942

1. — Zatišje u oluji

Američko iskrcavanje na Solomonske Otoke imalo je za posledicu pravu oluju neprijateljskog protivdejstva. Prvi nalet te oluje bila je uništavajuća bitka kod otoka Savo. Zatim je naišlo zatišje sa uznemirenim metežom koje je obećavalo još nesreća kad najde drugi, opasniji deo oluje. Taj deo naišao je 24 avgusta — to je bila bitka kod Istočnih Solomona⁴¹⁾.

Sa bitkom kod otoka Savo Japan je preuzeo u svoje ruke inicijativu na moru. O tome nije bilo sumnje. Glavarima u Tokiju smetalo je što se Amerikanci drže na Guadalcanalu, ali su se uzdali u to da će usled njihove prevlasti u okolnim vodama i sam otok ponovo zauzeti bez većih teškoća. U Rabaulu su se sastali komandanti 8 flote, 17 armije i 11 aviokorpusa, da bi zajedno izradili plan za isterivanje američke mornaričke pešadije još pre kraja avgusta.

Posledica ovog sastanka u Rabaulu bili su japanski desanti na Guadalcanal izvršeni 18 avgusta, za koje se računalo da će zauzeti otok za tri dana. Međutim, mornarička pešadija razbila je te snage na reci Ilu i taj je plan propao. Trebalo je ponovo sazvati sastanak; trebalo je privući još više snaga.

Na novom sastanku odlučeno je da se ponovo izvrši pokušaj. Ova operacija nazvana je „Ka“⁴²⁾ i trebala je da otpočne 24 avgusta. Odlučeno je da desantnu snagu, koju je sačinjavalo svega 1.500 ljudi, podrži cela Kombinovana flota. Ta je flota bila vrlo elastično organizovana. Admiral Yamamoto mogao je

⁴¹⁾ Ova je bitka najpre dobila naziv »Bitka kod otoka Steward«. Japanci je nazivaju »Drugom bitkom kod Solomona«.

⁴²⁾ »Ka« su prva dva slova japanskog naziva za Guadalcanal.

po volji da je proširuje ili sužava. Iz najudaljenijih krajeva Istočne Azije privućeni su brodovi svih klasa i tipova. U cilju pripreme ovog velikog udara avioni 11 aviokorpusa imali su danju da bombarduju položaje američke mornaričke pešadije, a 8 flota da vrši iznuravanje noćnim bombardovanjem s mora. Avioni dva velika i jednog lakog nosača aviona predviđeni su za borbu sa američkim ratnim brodovima. I, konačno, pod zaštitom aviona sa nosača i ratnih brodova, trebalo je da se iskrcaju trupe. Snage podrške izgledaju u ovom planu ogromne u poređenju sa nezнатном snagom suvozemnih trupa koje je trebalo iskrcati. Pokazalo se, međutim, da je podrška bila pre nedovoljna nego suviše velika. Japanci su odlučili da predviđene operacije na Novoj Gvineji produže onako kako je bilo planirano, a Guadalcanal su još uvek smatrali kao ostrvo sporednog značaja, ali ne zadugo.

Pripreme za operaciju „TA“ izvršene su ubrzanim tempom. Već 21 avgusta mogao je admiral Yamamoto da upre svoj patrlijak od kažiprsta na kartu blizu Truka i da pokrije mesta 3 nosača aviona, 3 liniska broda, 5 krstarica, 8 razarača, 1 maticu za hidroavione i velikog broja pomoćnih brodova. Svi ti brodovi bili su spremni da, na njegovo naređenje, krenu prema jugu. A u Rabaulu raspolagao je admiral Tsukahara sa 4 krstarice, 5 razarača i sa oko 100 aviona 11 aviokorpusa.

Japanske su pripreme primetili australiski obalski osmatrači i američki izviđački avioni. Admiral Ghormley određuje grupu nosača aviona admirala Fletchera („Enterprise“, „Saratoga“, „Wasp“) za pasivnu ulogu zaštite pomorskih komunikacija u Solomonima, s tim da se drži južno od sektora japanskih izviđačkih aviona. 17 avgusta iz Pearl Harbora isplovio je za Koralsko More i četvrti nosač aviona „Hornet“, u pratnji krstarica i razarača za podršku. Liniski brodovi „Washington“ i „South Dakota“, protivavionska krstarica „Juneau“ i razarači upućeni su sa istočne obale Amerike kroz Panamski Kanal. Sve je drugo bilo odloženo, samo da bi se dočekao veliki japski udar. Nije bio učinjen ozbiljniji napor da se oteraju Mikawini brodovi koji su noću bombardovali Guadalcanal. Oni su se spuštali kroz prolaz Slota tako redovno da su ih ojađeni borci mornaričke pešadije prozvali „Tokio-ekspres“. 23 avgusta „Tokio-ekspres“ je prouzrokovao gubitak jednog američkog razarača.

21 avgusta plovili su brodovi za snabdevanje „Fomalhaut“ i „Alhena“ u pratinji razarača „Blue“, „Henley“ i „Helm“, prema Guadalcanalu. Na prilazima Kanala Lengo razarači „Blue“ i „Henley“ požurili su napred da bi na vreme stigli u Ironbottom Sound i sprečili očekivano iskrcavanje Japanača. Oko 3.30 časova razarači su se nalazili blizu sredine tesnaca. Oni su patrolirali brzinom od 10 čv. brižno pipajući radarima kroz tamnu noć bez mesečine.

U 3.55 časova razarač „Blue“, u vožnji istočno i 350 metara ispred „Henleya“, hvata na svom radaru i „sonaru“ znaće jednog brzog broda, udaljenog oko 4.500 m na desnom boku. Razarač je produžio u istom kursu i istom brzinom, upravivši topove i torpedne cevi, u pravcu otkrivenog cilja a daljina do tog broda ubrzo je smanjena na 2.800 m. U 3.59 časova nepoznati je brod žestoko pokazao svoje namere: na krmi „Bluea“ eksplodirao je torpedo koji je napravio rupu od nekoliko stopa, ukočio osovine propelera, odbacio oruđa i ljude petnaestak metara u vazduh, ubio 9 mornara, a ranio 21. Ovo je, početkom rata, bio jedan od čestih slučajeva kada je japansko oko bilo brže od američkog radara. Nevidljivi neprijatelj bio je razarač „Kawakaze“, koji je upravo bio iskrcao trupe.⁴³⁾

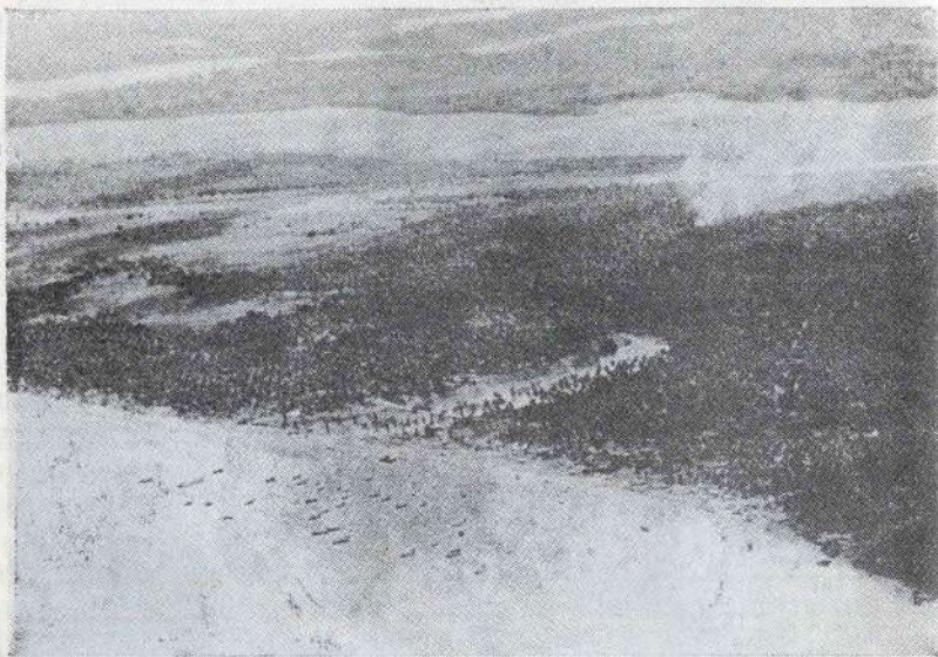
„Henley“ je pristao uz bok „Bluea“ i u zoru ga povukao prema Lungi. Tu je dobio naređenje da ga dovuče u Tulagi. „Blueova“ razvaljena i iskrivljena krma stvarala je veliki otpor pri teglenju. Usled toga, predveče 23 avgusta brodovi još uvek nisu bili ušli u luku Tulagi. Pošto su se jake neprijateljske snage kretale prema Guadalcanalu, komandant diviziona razarača predložio je da se brod potopi, što je admiral Turner i naredio.

U zoru 23 avgusta, kada je grupa američkih nosača aviona bila oko 150 Nm istočno od Hendersonovog aerodroma, sa druge strane otoka Malaite napredovala je u pet glavnih grupa japanska kombinovana flota prema Truku. Tu je, prvo, bila grupa nosača aviona admirala Naguma. Grupi su nedostajala 4 nosača, potopljena kod Midwaya, ali ona je još uvek bila vrlo jaka sa svoja dva nosača aviona-veterana, „Zuiaku“ i „Shokaku“,

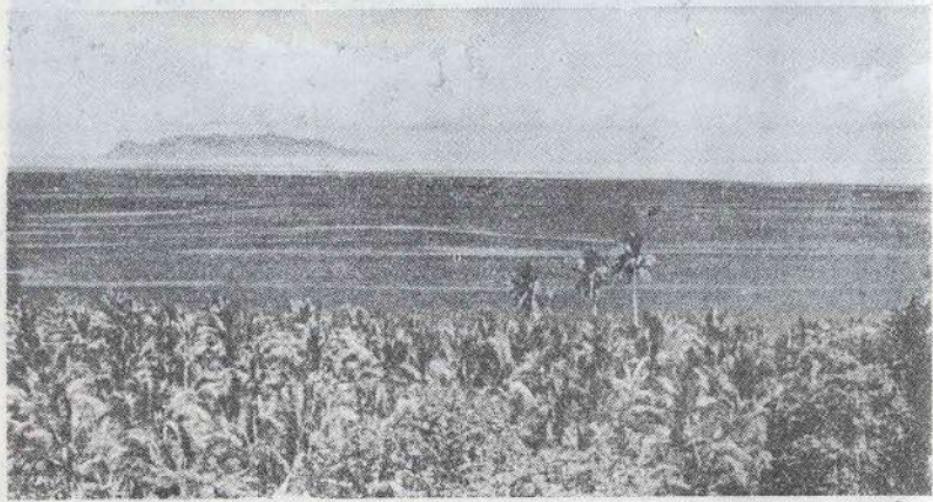
⁴³⁾ Zabeleška drugog diviziona razarača. U 7.50 časova, kad se nalazio 100 Nm od Tulagija, »Kawakaze« su primetili i mitraljirali avioni sa Hendersonovog aerodroma. Oni su ranili jednog mornara i naneли brodu manje štete.

Vazdušni snimak Rta Cruz na Guadalcanalu

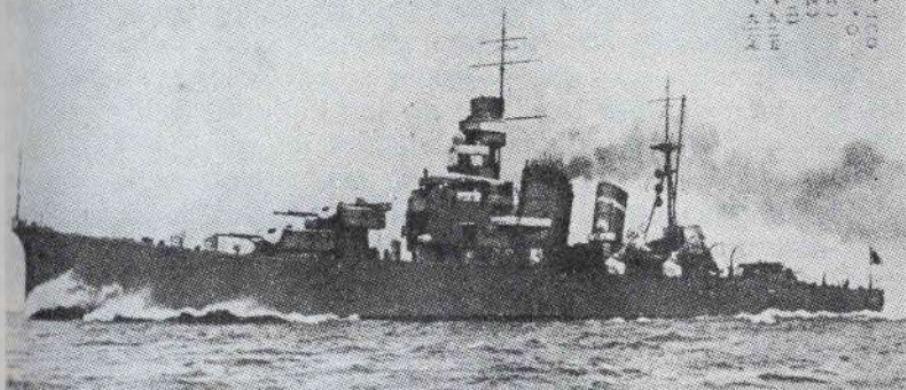

Ušće reke Lunga na Guadalcanalu

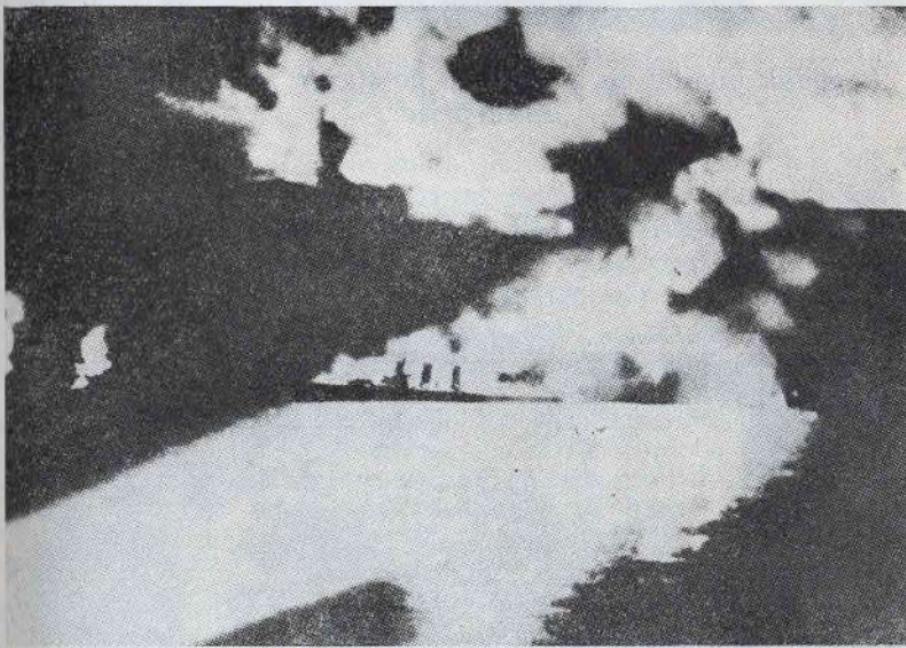

Otok Savo posmatran sa severne obale Guadalcanala

KAKO, FURUTAKA, AGCA, KINUGASA,
加古・古鷹・青葉・衣笠

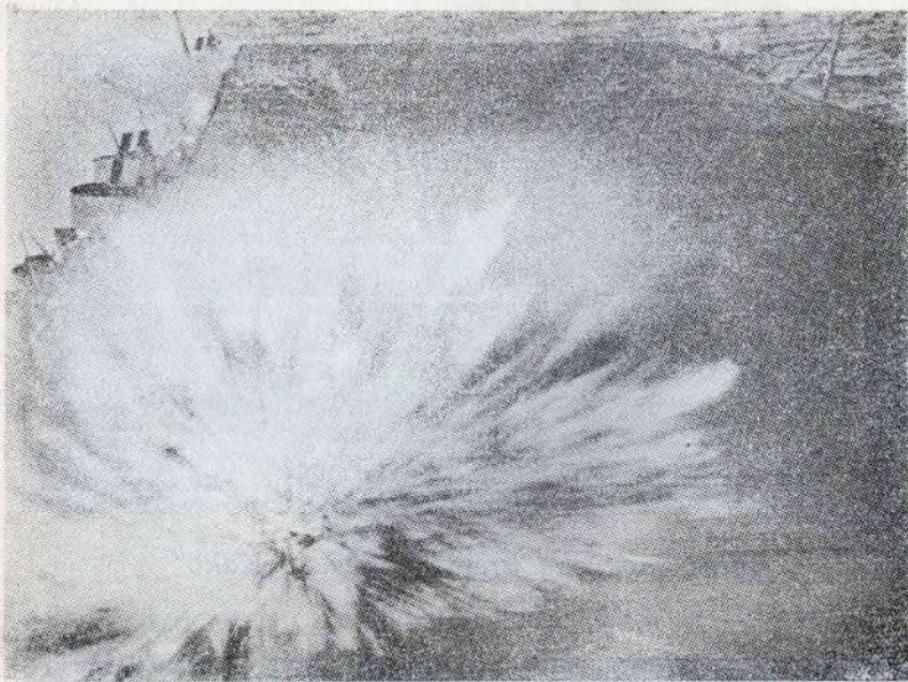

Izgled japanske krstarice klase „Kako“

Američka krstarica Quincy, za vreme bitke

1944. godine u moru u blizini Japana. U pozadini se vidi jedan od japaanskih linijskih brodova.

Pogodak bombe na palubu za poletanje nosača aviona
„Enterprise“

Vazdušni napad na nosač aviona „Enterprise“ u bitci kod
Istočnih Solomona

koji su učestvovali u napadu na Pearl Harbor i u bici u Koralском Мору. Нешто испред носача водио је адмирал Abe (који се прославио код Wakea) претходнику — линиске бродове „Hiei“ и „Kirishima“ и три тешке крстарице. Diverziona група, под војством контраадмирала Hara, са лаким носачем авиона „Ryujo“, била је спремна да се одвоји од главних снага. Адмирал Hara мора да се са nelagodnošću сећао шта се догођило носачу авиона „Shohu“ који је имао исти задатак у бици у Koralском Мору. Главни командант снага подршке, вицеадмирал Kondo предводио је шест крстарика⁴⁴⁾ и један носач хидроавиона. Ови су бродови пlovili daleko испред главне. Пред њима је пlovilo у stroju vrste шест velikih podmornica. Podmornice су имале задатак да izviđaju i napadnu ako im se za то pruži prilika. Још три подмornice биле су upućene u Koralско More, западно od Novih Hebrida. Trupe су prevozili transportni брод „Kiuryu Maru“ i четири стара razarača, u пратњи čуvenog Drugog divizionala razaračа под комandom контраадмирала Tanake, на лакој крстарци „Jintsu“. Yamamoto је остало dosledan svom ranijem osnovnom strategiskom planu. On је nameravao da namami neprijatelja da nasrне na slabu grupu „Ryujo“, a da avioni sa njegovih velikih nosачa napadnu američke nosаче авиона. Hendersonov aerodrom bio bi bombardovan s мора, а на обалу bi se iskrcale trupe u jačini 1.500 ljudi.

U 9.50 часова 23 avgusta jedan od авиона у patroli iz sastava снага admirala McCaina, sa бroda — матице „Mackinac“ u Ndeni (Santa Cruz), primetio je japanske transporte i javio: „Dve kрstarice i tri razarača, kao пратња transportnih бродова, plove u правцу Guadalcanala brzinom 17 čvorova“. ⁴⁵⁾ Ova je vest prouzrokovala veliko uzbuđenje u sastavu

⁴⁴⁾ Liniski брод »Matsu« i njegovi razarači nisu bili sa Kondom, već su остали sa tankerima severno od otoka Steward. Prema jednom prevedеном odlomku iz privatnog dnevnika admirala Konda, он је saznao за prisutnost američke eskadre na tom području tek 20 avgusta i predložio da se te snage potraže i napadnu 23 avgusta. Ali rano ujutru тога дана Yamamoto mu je naredio da odloži taj напад dok se pozitivno ne utvrdi položaj Fletcherovih nosача авиона.

⁴⁵⁾ Istog jutra avioni sa »Enterprisea« u ranom izviđanju premitili су dve neprijateljske подmornice u izviđanju; one су се velikom brzinom kreatale prema jugu. То је moglo da znači, a moglo je i da ne znači, da se u blizini nalaze jače snage.

admirala Fletchera. Kapetan I ranga Dewitt prenosi admiralovo naređenje avionima na „Saratogi“: „Napasti sa 31 bombarderom i 6 torpednih aviona!“ U 14.45 časova dižu se u vazduh „Saratogini“ avioni, koji ubrzo nestaju iza severozapadnog horizonta. Sat i po kasnije i mornarička pešadija na Guadalcanalu upućuje 23 aviona u napad na iste transporte.

„Saratogini“ piloti brižljivo su tražili neprijatelja kroz oblake koji su zastirali nebo, ali ni oni ni piloti mornaričke pešadije nisu uspeli da ga pronađu. U sumrak su se umorni letači obeju grupu spustili na Hendersonov aerodrom sa neutrošenim bombama i torpedima. Isto tako je bio bezuspešan i noćni izlazak 5 aviona tipa „PBY“ („Catalina“). Neprijatelj je izbegavao da bude osmotren na taj način što je lukavi Tanaka u 13 časova, kada je primetio patrolne avione McCaina, promenio kurs prema severozapadu. Taj je kurs Tanaka zadržao sve dok su avioni bili na vidiku. Tako je prevario Amerikance. U 18 časova za njim su krenule i Kondove snage. Pre zore odvojila se diverziona grupa ka jugoistoku da bi zauzela svoju istaknutu poziciju. 24 avgusta oko 16 časova svi japanski brodovi opet su krenuli prema Amerikanima.

23 avgusta, pred kraj prve „pasje straže“, admiral Fletcher nije imao obaveštenja o neprijatelju. „Saratogini“ avioni nisu javili ništa; obaveštajna služba Pacifičke flote smatrala je da se neprijateljski nosači aviona nalaze dosta severno od Truka. Fletcher nije ništa saznao o najnovijoj promeni kursa japanskih transporata. On je sada obavljao svoja dva redovna posla: popuna goriva i traženje neprijatelja. Smatrajući da za nekoliko dana neće doći do veće borbe, Fletcher je uputio Noyesov „Wasp“ prema jugu da bi se sastao sa razaračima i popunio ih, jer su javljali da im ponestaje goriva⁴⁶⁾). Fletcherov zaključak nije bio dobar, jer je Yamamoto naredio svojim brodovima da bez zadržavanja krenu prema Solomonima popunjavajući se gorivom za vreme same vožnje. Na taj su način američke snage u jednoj teškoj bici bile bez jednog od svoja tri nosača aviona.

⁴⁶⁾ I u ovom slučaju mašinski dnevničari razarača pokazuju da je ova mera bila neopravdana. Za lice pogonskog goriva kojim su raspolagali razarači koji su bili sa »Waspom« 23 avgusta u podne, kretale su se između 68.885 i 104.794 galona. Prosек je iznosio 84.824 galona.

Noć između 23 i 24 avgusta mirno je protekla na „Saratogi“ i „Enterpriseu“. Nebo je bilo oblačno, povremeno je padala kiša. Vreme se poboljšalo tek posle zalaska sunca. „Saratoge“ letače privremeno smeštene na Guadalcanalu, bombardovao je oko ponoći razarač „Kagero“. Artiljeriska vatra nije bila efikasna, ali su gosti ipak proveli neprijatnu noć, ublaženu jedino povremenim gutljajima „jamoka“, koji su im ponudili gostoljubivi vojnici mornaričke pešadije. Avioni nosaća bili su spremni za uzletanje, samo su očekivali rezultate jutarnjeg izviđanja. Kada su lovci mornaričke pešadije javili da na moru nisu primetili ništa, avioni sa nosača vratili su se na „Saratogu“ gde su stigli 24 avgusta u 11 časova.

2. Sastav snaga

A — JAP ANCI

KOMBINOVANA FLOTA

pod komandom admirala I. Yamamota na liniskom brodu »Yamato« koji se nalazio u blizini Truka sa nosačem aviona »Taiyo«, razaračima »Akebono«, »Ushio« i »Sazanami«.

I. — Snage podrške Guadalcanala

pod komandom viceadmirala N. Konda (komandanta Druge flote)

1. — Isturene snage

G l a v n i a

VICEADMIRAL KONDO

4 divizija krstarica »Atago«, »Maya«, »Takao«;

5 divizija krstarica (viceadmiral Takagi): »Myoko«, »Haguro«;

Osiguranje

4 divizion razarača, pod kontraadmiralom Takamom na lakoj krstarici »Yura«, sa razaračima: »Asagumo«, »Yamagumo«, »Kuroshio«, »Oyashio« i »Hayashio«;

G r u p a p o d r š k e

liniski brod »Mutsu«;

razarači: »Murasame«, »Harusame«, »Samidare«;

grupa hidroaviona pod kontraadmiralom Jojimom (komandant 11 divizije nosača aviona):

nosač hidroaviona »Chitose« (22 hidroaviona VSO);

razarač »Natsugumo«;

2. — Udarna grupa

komandant viceadmiral Nagumo (komandant Treće flote);

Grupa nosača aviona

»Shokaku« (26 aviona tipa »VF«, 14 »VB«, 18 »VT«, 1 VSO);
»Zuikaku« (27 »VF«, 27 »VB«, 18 »VT«):

Osiguranje

razarači: »Akigumo«, »Yugumo«, »Makigumo«, »Kazagumo«, »Shikinami«, »Uranami«;

Pretchodnica

komandant kontraadmirala H. Abe (komandant 11 divizije linijskih brodova);

linski brodovi: »Hiei«, »Kirishima«;

7 divizija krstarica (kontraadmiral Nishimura); »Suzuya«, »Kumano«, »Chikuma«;

Osiguranje

10 divizion razarača, pod komandom kontraadmirala Kimure na lakoj krstarici »Nagara«;

razarači: »Akizuki«, »Hatsukaze«, »Maikaze«, »Nowaki«; »Tanikaze«, »Yukikaze«;

Diverziona grupa

pod komandom kontraadmirala T. Hare (komandant 8 divizije krstarica); krstarica »Tone«;

laki nosač aviona »Ryujo« (16 aviona tipa »VF«, 21 »VT«); razarači: »Amatsukaze«, »Tokitsukaze«.

II. — Snage jugoistočnog područja

VICEADMIRAL N. TSUKAHARA U RABAULU

Spoljne snage južnih mora

pod komandom viceadmirala G. Mikawe (komandanta Osme flote);

Grupa za pojačanje

pod komandom kontraadmirala R. Tanake (komandant 2 diviziona razarača);

Eskortni brodovi

laka krstarica »Jintsu«;

razarači: »Kagero«, »Mutsuki«, »Yayoi«, »Isokaze«, »Kawakaze,⁴⁷⁾ «Suzukaze«, »Umikaze«, »Uzuki«;

⁴⁷⁾ Ovih pet razarača sačinjavalo je specijalnu grupu za bombardovanje, koja je noću 24 avgusta tukla Hendersonov aerodrom.

Transportni odred

pomoćna krstarica »Kinryu Maru«, sa Petim specijalnim bataljonom mornaričke pešadije od 800 ljudi; patrolni brodovi⁴⁸⁾ br. 1, 2, 34 i 35, na kojima je ukrcan drugi ešelon odreda suvozemnih snaga od 700 ljudi;

Zaštitni odred

pod komandom viceadmirala Mīkawe na krstarici »Chokai«;

6 divizija krstarica (kontraadmiral Goto): »Aoba«, »Kinugasa«, »Furutaka«;

grupa podmornica: »I-121«, »I-123«, »RO-34«.

III. Mornarička avijacija sa bazama na kopnu

komandant viceadmiral Tsukahara (komandant 11 vazdušne flote);
oko 100 borbenih aviona.

IV. — Isturene ekspedicione snage

komandant viceadmiral T. Komatsu (komandant Šeste flote) na lakoj krstarici »Katori« u Truku;

Podmornice: »I-9«, »I-11«, »I-15«, »I-17«, »I-19«,
»I-26«, »I-31«, »I-174«, »I-175«.

B. — Amerikanci

61 OPERATIVNA GRUPA

komandant viceadmiral F. FLETCHER

11 eskadra, admiral Fletcher

nosač aviona »Saratoga«,	komandant De Witt Ramsey;
3 vazdušna grupa,	komandant Harry Felt;
5 lovačka eskadrila 36 aviona »F4F-4«,	komandir Leroy Simpler;
3 bombarderska eskadrila, 18 aviona »SBD«,	komandir D. Shumway;
3 izviđačka eskadrila, 18 aviona »SBD«,	komandir Lou S. Kirn;
8 torpedna eskadrila, 15 aviona »TBF«,	komandir Harold Larsen;

Kontraadmiral CARLETON WRIGHT

»Minneapolis«,	komandant Frank Lowry;
»New Orleans«,	komandant Walter DeLany;
Osiguranje,	komandant Samuel Brewer;
razarač »Phelps«,	komandant Edward Beck;
2 divizionala razarača,	komandant F. McInerney;
»Farragut«,	komandant George Hunter;
»Worden«,	komandant William Pogue;
»Macdonough«,	komandant Eric Dennett;
»Dale«,	komandant Anthony Rorschach;

⁴⁸⁾ Bivši razarači »Shimakaze«, »Nadakaze«, »Suzuki« i »Tsuta« pretvoreni u brze transportne brodove.

16 ESKADRA, KONTRAADMIRAL T. KINKAID

nosač aviona »Enterprise«,	komandant Arthur Davis;
6 vazdušna grupa	komandant Maxwel Leslie;
6 lovačka eskadrila, 36 aviona »F, F-4«,	komandir L. Bauer
6 bombarderska eskadrila, 18 aviona »SBD«,	komandir R. Davis;
5 izviđačka eskadrila, 18 aviona »SBD«,	komandir S. Strong;
5 izviđačka eskadrila, 18 aviona »SBD«, »North Carolina«,	komandir C. Jett; komandant G. Fort;

Kontraadmiral M. S. TISDALE

»Portland«,	komandant T. DuBose;
»Atlanta«,	komandant S. Jenkins;

Osiguranje, komandant E. P. SAUER;

razarači:

»Balch«,,	komandant H. Tiemroth;
»Maury«,,	komandant G. Smits;
»Benham«,,	komandant J. Worthington;
»Ellet«,,	komandant F. Gardner;
22 divizion razarača,	komandant H. Holcomb;
»Grayson«,,	komandant F. Bell;
»Monssen«,,	komandant R. Smoot;

18 eskadra, kontraadmiral L. NOYES

nosač aviona »Wasp«,,	komandant Sherman;
7 vazdušna grupa,	komandant W. Beakley;

71 lovačka eskadrila, 28 aviona »F-4 F-4«, komandir C. Shands;

71 bombarderska eskadrila, 18 aviona »SBD«, komandir J. Elbridge;

72 izviđačka eskadrila, 18 aviona »SBD«, komandir E. Snowden;

7 torpedna eskadrila, 15 aviona »TBF«, komandir H. Romberg;

Kontraadmiral NORMAN SCOTT

»San Juan«,,	komandant J. Maher;
»San Francisco«,,	komandant C. McMorris;
»Salt Lake City«,,	komandant E. Small;
Osiguranje,	komandant R. Tobin;
razarači:	
»Farenholt«,,	komandant E. Seaward;
»Aaron Ward«,,	komandant O. Gregor;
»Buchanan«,,	komandant R. Wilson;

15 divizija razarača, komandant W. WARLICK

»Lang«,,	komandant J. Wilfong;
»Stack«,,	komandant A. Greenacre;
»Sterett«,,	komandant J. Coward;
»Seifridge«,,	komandant C. Reynolds.

3. Početak bitke (24 avgusta)

Dok su „Saratogini“ avioni, koji su se vraćali sa Guadalcanala, sletali na palubu, četiri aviona tipa „Wildcat“, pod voćstvom poručnika Richardsona, gonili su jedan japanski izviđački avion otkriven pomoću radara na nekim 20 Nm od broda. Tako je Richardson sreo i oborio prvu „Emiliju“ (četvoromotorni hidroavion). Ovu su pobedu proslavili bučno na „Saratogi“.

24 avgusta u 9.05 časova jedan hidroavion iz Ndenija otkriva japansku diverzionalnu grupu: nosač aviona „Ryujo“, tešku krstaricu „Tone“ i dva razarača. Grupa je plovila prema jugu i nalazila se 220 Nm severno od Malaite a nekim 280 Nm severozapadno od Fletcherovih snaga. U 11.28 časova istu grupu otkriva još jedan avion iz iste baze i sad se ona nalazi 45 Nm napred, u istom pravcu. Sećajući se „Saratogina“ bezuspešna izviđanja 23 avgusta, Fletcher je još uvek skeptičan, ali naređuje nosaču aviona „Enterpriseu“ da svojim avionima izvrši izviđanje na daljinu do 250 Nm u sektoru između 290° i 90°. Kontraadmiral Kinkaid, koji je komandovao grupom „Enterprise“, okreće grupu uz jugoistočni vetar. U 12.29 časova dižu se 23 aviona naoružana dogledima i bombama. Na njihova dragocena zapažanja odmah su zaboravili čim su se na radarima udarne grupe pojavile, oko stotinu nautičkih milja daleko, mnogobrojne „kvačice“ u pokretu ka Guadalcanalu. To je bila eskadrila od 15 lovaca i 6 bombardera, koja je u 13 časova poletela sa nosača aviona „Ryujo“, da bi malo prodrlala Hendersonov aerodrom. Iznad Guadalcanala pridružili su joj se dvomotorni bombarderi iz Rabaula. Japance je efikasno napala 223 mornarička lovačka eskadrila. Ona je izgubila 21 avion, ali je aerodrom bio samo lakše oštećen.

Sada je Fletcher preuzeo inicijativu. U 13.45 časova „Saratoga“ je uputila 30 izviđača bombardera i 8 torpednih aparata, na čelu sa kapetanom 3 ranga Feltom, protiv grupe „Ryujo“. U vazduhu se sada nalazio 51 bombarder i 15 torpednih aviona. Oni su vršili izviđanja, napade i zadatke protivpodborničke odbrane. Na dva nosača aviona ostalo je još 14 bombardera i 12 torpednih aviona. Takva je bila situacija kada je u 14 časova jedan avion „PBY“ javio da se 60 Nm severoistočno od nosača aviona „Ryujo“ nalazi još jedan nosač

aviona. Kratko iza toga javljaju i „Enterpriseovi“ avioni za nekoliko važnih dodira; u 14.10 otkriven je nosač aviona „Ryūjo“, u smeru 317°, na manje od 200 Nm udaljenosti; u 14.30 nosači aviona „Shokaku“ i „Zuikaku“, smer 340°, udaljenost 198 Nm⁴⁹); u 14.40 četiri krstarice i nekoliko razarača, smer 347°, udaljenost 225 Nm. Ovi poslednji pripadali su Abeovoj prethodnici.

Ova i nekoliko drugih zapažanja koja nismo spomenuli, dovela su američkog komandanta u zabunu, što je i razumljivo. Sada, u trenutku dodira sa neprijateljem, Fletcher je loše stajao i sa vezama za komandovanje svojim snagama. Radioprijem je bio veoma loš. „Enterprise“ nije uspeo da uhvati izveštaje sopstvenih aviona koji su javljali o pojavi „Ryuja“ i dva velika nosača aviona, iako su drugi te izveštaje primili. A Fletcher je već angažovao veći deo svojih vazdušnih snaga.

Čim je od drugih jedinica saznao za pojavu tih brodova, on je bezuspešno pokušao da Feltove bombardere skrene u napad na velike nosače aviona. Fletcher nije mogao da se približi neprijatelju, jer je vetar duvao s jugaistoka i on je morao skrenuti u vetar da bi omogućio poletanja aviona. U 14 časova „Enterprise“ je primio sedam lovaca, 11 bombardera i 7 torpednih aviona, ali ovoj maloj udarnoj grupi nije naređeno da poleti, jer bi napad na tako daleke objekte zahtevao da se avioni pri povratku noću spuštaju na nosač. U isto vreme, Fletcher je morao očekivati i neprijateljski napad iz vazduha, jer su avioni tipa „Wildcat“ oko 12.50 časova oborili još dva izviđačka aviona, pored Richardsonove „Emilije“. On je stoga morao pretpostavljati da je, sa jedne od ovih žrtava, stigao neprijatelju izveštaj o položaju američkih brodova.

Fletcher je pojačao patroliranje iznad nosača aviona, dok su na palubi stajali spremni lovci, sa punim rezervoarima i zagrejanim motorima. Ako nađe neprijatelj, moraće da se ogleda sa 54 lovca tipa „Wildcat“. Admiral Fletcher zaista je izvukao pouku iz gubitka „Yorktowna“ kod Midwaya.

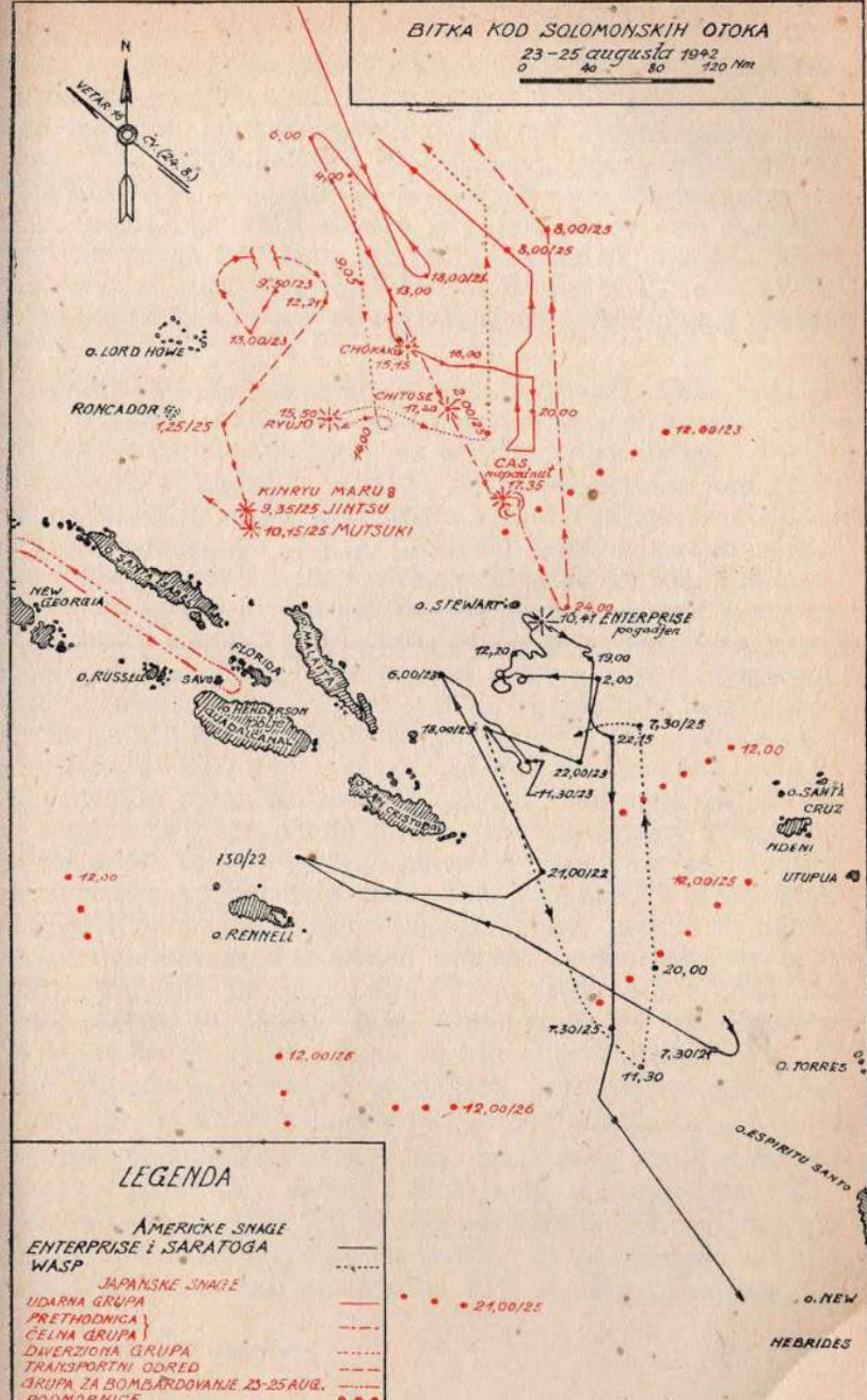
Dok su se dve američke grupe nosača aviona pripremale za odbijanje napada, dva su „Enterpriseova“ izviđačka aviona srela nosač aviona „Shokaku“ i, u 15.15, izvršili napad na njega. Uspeli su da postignu jedan pogodak ili bliski promašaj.

⁴⁹⁾ Stvarno su bili udaljeni oko 230 Nm.

BITKA KOD SOLOMONSKIH OTOKA

23-25 avgusta 1942

0 40 80 120 Nm

Borba je nanela nešto štete i ubila nekoliko ljudi. U 14.40 časova dva druga pilota sa „Enterprisea“ bez uspeha su pokušali da napadnu japansku prethodnicu. Od sedam aviona tipa „Avenger“ sa „Enterprisea“, koji su posle podne bili upućeni na izviđanje, pet ih je stupilo u kontakt s Japancima. Dva su izbacila torpeda na nosač aviona „Ryujo“, ali ga nisu pogodili. Druga dva su ga isto tako primetila, ali su ih japanski lovci oterali. Dva su, pak, aviona osmotrila krstaricu „Tone“, ali su ih lovci napali pre no što su oni mogli da izvrše napad. Jedan od aviona bio je oboren.

Komandant napadne grupe sa „Saratoge“, Felt, koji je poleteo u 13.45, otkrio je Harinu grupu (nosač aviona „Ryujo“). Njegovi su bombarderi, na čelu sa poručnikom 1 ranga Shumwayom, pomagali u napadu na nosače aviona kod Midwaya pa su tačno znali kako treba raditi. Prvi je bombarder za obrušavanje napao „Ryujo“ u 15.50 časova, upravo u trenutku kada je nosač aviona skrenuo u vетar da izbacavi avione. Američki su se avioni sa 4.800 metara sručili na mali japanski nosač, izbacili bombe, prošli kroz gustu protivavionsku vatru i izbegli neprijateljske lovce za male visine koji su pohlepno na njih nasrnuli. Pošto sa ovako velike visine nije moglo precizno da se nišani, komandant je koncentrično poveo celu grupu u napad na nosač tako da je umesto komande pikirao prvi sa svojim avionom. Tako je „Ryujo“ bio meta za oko 15 tona bombi. Šest torpednih aviona tipa „Avenger“ čekalo je da bombarderi za obrušavanje obrate pažnju na sebe, a zatim su brzo napali i izbacili torpeda. Kao i Japanci u Koralskom Moru, piloti torpednih aviona napali su tzv. „anvil“ — taktilom, tj. naletom na obe strane pramca broda, tako da bi u slučaju skretanja na bilo koju stranu, trup broda ipak bio pogoden torpedom. Gusti oblaci dima kojim je bio obavljen „Ryujo“ otežavali su napad, ali su bili okuražujući. Avioni su izbacili torpeda sa visine od 60 metara, a sa daljine manje od pola Nm. Zatim su se koncentrisali za povlačenje.

Posle napada Felt se povukao iza oblaka da bi osmotrio rezultat. „Ryujo“ se u borbi za život vrtio u krugovima, izbacujući crni dim požara koji su ga proždirali. No, svi njegovi naporibili su uzaludni; 4 do 10 bombi i jedan torpedo uništili su odvažnog japanskog diverzanta, koji se uskoro nagnuo 20°

na desnu stranu i zaustavio. Komandant broda skrenuo je svoje avione, koji su vršili napad na Guadalcanal, na aerodrom u Buki, i naredio da se napusti brod. Komandni brod „Tone“ i razarači pokupili su svega oko 100 ljudi posade. U 20 časova „Ryujo“ je za jedan trenutak pokazao svoje izrešetano dno i nestao pod vodom. Na nesreću, Fletcher je to saznao tek sledećeg dana.

Prilikom potapanja ovog lakog nosača aviona nije stradao nijedan američki avion. Ali Japanci su smatrali da je brod izvršio dobro svoj zadatak, jer su u međuvremenu glavne snage napale Fletchera sa celokupnom svojom avijacijom.

Kad je admirал Nagumo čuo za napad na „Ryujo“, on je verovao da je kucnuo čas odmazde za Midway. U 14.05 časova dao mu je hidroavion krstarice „Chitose“ položaj Fletcherovih nosača. Taj hidroavion oborili su zatim avioni „Wildcat“. Došao je, dakle, čas da se američki nosači aviona napadnu, dok njihovi avioni napadaju podmetnuto žrtvu „Ryujo“. U 15.07 časova podigao se prvi napadni talas aviona sa „Zuikaku“ i „Shokaku“; sa „Zuikaku“ 9 bombardera za obrušavanje i 6 lovaca, dok je „Shokaku“ uputio torpedne avione. U 16 časova digla se u vazduh i druga grupa gotovo istog sastava i krenula u napad na Amerikance.

Amerikanci nisu tačno znali sa čime sve neprijatelj raspolaže, ali su bili spremni da dočekaju napad. Mornari, čiji životi zavise od odluka njihovih komandanata, žestoki su stratezi amateri, brzi da pohvale ili da osude, željni da čuju i razmišljaju o najsitnjim pojedinostima razgovora sa mosta. Moderna eskadra sa rasprostranjrenom mrežom veze unutar brodova, kao i između njih, samim tim pogodna je i za širenje raznih „glasina“. To se ispoljilo i 24 avgusta popodne. Japanski avioni bili su oborenici u blizini brodova eskadre; američki avioni videli su neprijateljske nosače aviona; prema tome, mora da dođe do napada. Ovakvo rezonovanje, jednostavno ali logično, stvorilo je vrlo napregnuto isčekivanje. Dok su artiljeri i ljudstvo grupe za kvarove čekali na svojim stanicama, mašta je radila punom parom. Mornarima koji su već bili u borbi, isčekivanje je podnošljivo, jer njih zabrinjava samo to što će neprijatelj da radi. Ali oni koji još nisu prošli kroz borbu, bili su zabrinuti i što će neprijatelj učiniti i kako će

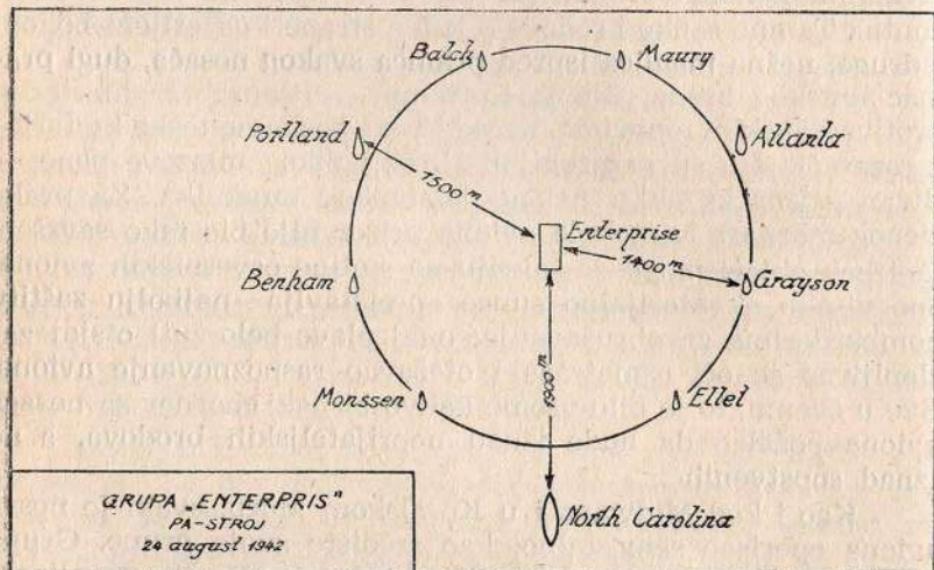
oni sami na to reagovati. Svaka dosadašnja bitka nosača aviona dovela je do teških oštećenja i do mnogo žrtava na obe strane. Amerikanci su verovali da će ovu bitku dobiti, ali — da će pri tom neko i od njih stradati.

Posejdon i Eol udesili su naročiti okvir za ovu bitku. Gotovo polovina neba bila je zastrta gomilama kumulusa, koje je jugoistočni vetar brzine 16 čvorova neprekidno preudešavao i obrazovao čitav niz belih kula i bedema. Okean, dve milje dubok na ovom mestu, bio je pokriven, kako to vele na moru, živahnim, penušavim talasima koji su se igrali na vedrom horizontu.. Tamne senke brodova s jedne strane i osvetljeni bokovi s druge, nežna maglica ispred pramca svakog nosača, dugi pramac liniskog broda „North Carolina“, „Atlanta“ sa bleštećim protivavionskim topovima, neosetljive i poslovne teške krstarice i razarači što su se probijali kroz velike mlazeve pene — divan prizor za sliku nekog pomorskog umetnika. Za praktičnog mornara sa nosača aviona prizor nije bio tako savršen. Oni beli oblaci mogu da sakriju na stotine osvetničkih aviona; ono visoko ekvatorijalno sunce pretstavlja najbolju zaštitu bombarderima za obrušavanje; onaj plavo-belo-žuti otsaj zaslepljivao je oči osmatrača i otežavao raspoznavanje aviona. Sve u svemu, to je bilo vreme kakvo bi neki mornar sa nosača aviona poželeo da bude iznad neprijateljskih brodova, a ne iznad sopstvenih.

Kao i kod Midwaya i u Koralskom Moru, svaki je nosač aviona operisao samostalno, kao središte svoje grupe. Grupa nosača aviona, „Enterprise“ (liniski brod „North Carolina“, 2 krstarice i 6 razarača), u čvrstom krugu prečnika od 2 Nm, operisala je 10 Nm severozapadno od „Saratogine“ grupe (2 krstarice i 5 razarača).

Za odbijanje očekivanog napada bile su izvršene poslednje pripreme. U 16 časova admirал Fletcher naređuje nosaču aviona „Enterprise“ da preuzme dužnost navođenja lovaca. Dva minuta kasnije na brodskom radaru pojavljuje se veliki broj „kvačica“ na udaljenosti 28 Nm, u smeru 320°. Odmah se dižu u vazduh avioni „Wildcat“. Na taj način, u vazduhu se već nalazi 53 aparata. Stari nosači aviona, „Lexington“ i „Yorktown“, nisu nikad imali ni polovinu toga broja za svoje osiguranje. „Enterprise“ je zatim izbacio i poslednjih 11 bom-

bardera i 7 torpednih aviona u protivnapad na neprijateljske brodove. Na „Saratogi“ se upravo spremalo pet „Avengera“ i dva bombardera da se povuku napred, da bi napravili mesta avionima koji su se vraćali, kada su začuli neočekivano na-ređenje: „Odmah izvršiti poletanje, pridružite se „Enterpri-seovim“ eskadrilama i napadnite neprijatelja“. Avioni su po-leteli bez ikakvog pribora za let i navigaciju — samo jedan pilot je imao karte — ali na sreću, bili su naoružani bombama i torpedima. Njihov je udar bio značajan.

Dva „Enterpriseova“ oficira za navođenje aviona dovela su lovce visoko iznad nosača aviona, na verovatne pravce pri-laza neprijateljskih aviona. U 16.04 oni upućuju drugu grupu lovaca da presretne neki sumnjivi avion koji se pojavio na udaljenosti od 42 Nm u pravcu WNW. Pokazalo se, međutim, da je to sopstveni izviđač. Navođenje aviona u to vreme, kada sistem automatske identifikacije aviona još nije bio usavršen bio je težak posao, jer je trebalo uvek paziti da li se radi o ne-prijatelju ili o sopstvenom avionu. Oficiri za navođenje upu-tili su preko radija opomenu izviđačima da se uklone iz tog područja. U međuvremenu su „ciljevi“ koji su prouzrokovali čitavo to uzbuđenje, nestali sa radara. Moglo se samo nagađati

kuda se oni kreću. Drugi veliki problem bilo je održavanje radiodiscipline. Patrola od 53 lovaca, protivpodmorničke vazdušne patrole i svi avioni koji su se vraćali na svoje nosače, bili su zbijeni na uski radiotalasni pojas. Ova će činjenica imati znatnog uticaja na ishod bitke.

Velika grupa aviona koju su radari registrovali pojavila se ponovo tek u 16.19 časova. Oficiri za navođenje procenili su tada visinu aviona na 3.600 metara. U 16.25 vizuelno osmatranje potvrdilo je tačnost radarskih podataka. Znak za uzbunu dala je jedna grupa lovaca sa severozapada. Ona javlja: 36 bombardera na visini od 3.600 metara, sa mnogo aviona ispod i iznad njih. Ovo je bio kritičan trenutak za oficire za navođenje lovaca: ako oni postupe brzo i pametno, mogu uspeti da razbiju neprijateljski napad pre nego što se avioni razdvoje u grupice i dođu iznad brodova. Oficiri za navođenje uradili su što su najbolje mogli. Ali njihova radiomreža bila je toliko preplavljena izveštajima o neprijatelju i nepotrebnim razgovorima između pojedinih lovaca⁵⁰⁾, da je bilo nemoguće uputiti avionima za presretanje ma kakvo jasno naređenje.

Neprijateljska formacija nije čekala da piloti prestanu sa brbljanjem. U 16.29, kad se nalazila na oko 25 Nm od nosača aviona „Enterprise“, japanski komandant primetio je ciljeve i naredio da se avioni podele u više manjih grupa. Radar je pokazivao mnogo pomešanih znakova sopstvenih i nepoznatih objekata. Oficiri za navođenje lovaca mogli su se samo još u to pouzdati da su pravilno odredili početni raspored za presretanje.

Sledećih dvanaest minuta sigurnost brodova bila je u mitraljezima njihovih avijatičara. „Zeke“ su dobro štitile neprijateljske avione za obrušavanje i torpedne avione. Čim bi ma koji američki avijatičar krenuo u napad na neki „Val“ ili „Katu“, ubrzo bi otkrio da mu je za petama budni zaštitnik. Iako

⁵⁰⁾ Većina razgovora između letača bila je nepotrebna, a mnogi razgovori i potpuno beznačajni, kao naprimjer »Podigni se malo!«, »Gledaj kako onaj pada«, »Uhvaticete Vašeg, Barney«, »U redu, hajde da ih raspalimo«, »Hteo sam samo da znam, da li ste još тамо«. U toku celog rata pokušavano je da se spreči ovo besciljno brbljanje. 1944 godine bilo je već rede, ali nikad nije potpuno iskorenjeno, jer je pilot aviona toliko osamljen da oseća gotovo nezadrživu potrebu da pročavrila sa svojim drugovima.

bi i postigli da obore „Zeku“, bombarderi bi većinom pri toj gužvi uspeli da se neometano približe objektima napada. Pilot Donald E. Runyan, na čelu jedne grupe lovaca, bio je jedan od retkih pilota koji su uspeli da napadnu avione za obrušavanje. Leteći na visini od 4.800 metara nekih 5 Nm severozapadno od „Enterprisea“, Runyan se iz pravca sunca bacio na iznenađenog „Vala“, pritisnuo obarač i osmotrio zatim kako neprijateljski avion eksplodira u vazduhu. Okrenuvši nazad ka suncu, postavio se ponovo u položaj za sledeći napad, napao i zapaljivim granatama zapalio drugi „Val“. Kad je treći put pokušao da primeni istu taktiku, pokušao je i jedan japanski lovac da je primeni na njemu. Japanac je promašio i prešao američki avion tako da je došao ispod njega i svoj nezaštićeni rep podmetnuo na nišan američkog avijatičara; još jedna eksplozija pa se i taj „Zeka“ srušio u plamenu. Runyanovi topovi bili su još vrući kad se on okrenuo ispod četvrtog aviona. Bio je to opet „Val“. I njega je brzo progutao plamen. U tom se momentu jedan lovac „Zeka“ pripremio da napadne Amerikanca. Runyanovi su topovi ponovo pripucali, i — još je jedan Japanac bio izbačen iz stroja. Ove Runyanove akcije nisu bile usamljeni podvig. Dva njegova druga oštetila su još četiri japanska bombardera i očigledno toliko zadali straha jednom novom paru „Valova“, da se ovaj okrenuo i pobegao.

Nisu se samo lovci — čiji je to bio glavni zadatak — borili sa neprijateljem. I „Avengeri“ i avioni za obrušavanje napadali su japanske avione. Ti piloti sa bombardera, čiji je zadatak da napadaju bezlične trupove i palube neprijateljskih brodova, kao da su u potaji čeznuli za uzbudljivim borbama protiv aviona u vazduhu. Poručnik 1 ranga L. I. Kirn sa eskadrilom od 10 aviona tipa „SBD“, na povratku iz napada na „Ryujo“, primetio je u 17.10 časova četiri neprijateljska „Vala“ na visini od svega 150 metara iznad mora. Takva se prilika nije smela propustiti. Kirnovi su avioni u paradnom postroju prošli ispod neprijatelja i neprekidno ga tukli vatrom svojih oruđa. Napad se isplatio: tri neprijateljska aviona srušila su se u more, a četvrti je, obavijen dimom, pobegao. Pored ovih, bilo je mnogo drugih susreta i borbi između aviona različitih tipova. Član protivpodmorničke patrole, zastavnik iz rezerve H. R. Burnett, izvršio je žestok napad s boka na jedan avion

za obrušavanje koji je nisko leteo. Tukao je topovima sve dok se Japanac nije survao u more.

Svi su se ti sukobi odigravali van okvira glavnog napada. Za vreme vazdušnih borbi Kinkaidova je grupa („Enterprise“) plovila brzinom od 27 čv, držeći kurs od 130° uz vetar. Radari su i dalje pretraživali nebo, da bi artiljercima na vreme dali podatke za gađanje. Oficiri za navođenje aviona naredili su svima da motre na torpedne avione koji nisko lete, a isto tako i na avione za obrušavanje sa velikih visina. Stotine osmatrača upinjalo je oči prema dalekom horizontu i visokom zenu, ali nisu mogli da primete ništa. U 16.41 „Saratoga“ daje radiotelefonski upozorenje: „Pažnja! — U smeru 320° torpedni avioni ,udaljenost 10 Nm!“ Ljude je dovodilo do besnila što se ništa nije moglo primetiti ni gore ni dole. Gde su, dovraga, ti avioni? Ustvari, neprijatelj se nalazio tačno iznad njihovih glava, na visini od 5.500 metara. Dobro maskirani japanski avioni bili su sa površine mora nevidljivi. Samo je nekoliko američkih lovaca uspelo da napadne ovu grupu od nekih tridesetak bombardera za obrušavanje. Hladne cevi protivavionskih topova od 127 mm bile su spremne da tuku na udaljenosti 8 do 10 milja, kad bi samo nišandžije mogle da ugledaju neki cilj. Konačno, u 16.41 čelni japanski avion otpočinje dugo obrušavanje u pravcu nosača aviona. Samo je za čas blesnuo svetli metal prema sjajnom nebu, kad se krilo aviona nagnulo naniže. To je bilo dovoljno. Jedan artiljeriski oficir za uzbunu s „Enterprisea“ primetio je to i naredio da se snopom obeležavajućih zrna iz topova 20 mm obeleži cilj. Ovaj tanki trag granata za obeležavanje pokrenuo je vatru protivavionskih topova svih kalibara sa deset brodova koja se koncentrisala na malu siluetu japanskog čelnog aviona. „Enterprise“ je izvršio niz naglih okreta ,vijugao i vrdao da bi izbegao neprijateljske bombe. Brod se nalazio u teškom položaju.

Na topovima i nadgrađu nosača aviona ljudstvo je sa uzdržanim dahom očekivalo dalje događaje. Osmatrači neba i nišandžije istezali su vratove unazad da bi mogli pratiti duge putanje granata za obeležavanje do cilja. Granate od 127 mm eksplodirale su sa velikim dimom. Japanski čelni avion se sve više približavao. Iza njega, u dugoj spiralnoj koloni, leteli su drugi avioni boreći se usput sa nekoliko američkih aviona,

koji su reskirali da ulete u protivavionsku vatru samo da bi uništili nekog napadača. Čelnii bombarder sve više je ispunjavao nišansko polje topova. Sad se već dobro video karakterističan stajni trap „Vala“ i tamni trup bombi ispod aviona. Tada su se bombe odvojile od aviona; on se počeo uspinjati, a bombe su brzo padale u pravcu cilja. Bombe su postale sve veće i veće; činilo se kao da se ustremljuju na svakog pojedinih osmatrača. Zatim je blesnulo. Golem stub vode pored „Enterpriseova“ boka značio je, da prvi plotun nije pogodio cilj.

Odmah iza prvog bombardera došao je drugi, pa treći i sve tako dok se nije obrušilo više od dva tuceta aviona. Svaki je avion morao da prođe zaprečnu vatru protivavionskih topova. Japanci su uporno napadali iako im je plamen buktao pod nogama. Najmanje tri aviona oborili su topovi 127 mm. Dva ili tri vrlo teško oštećena aviona pokušavala su da se sruše na „Enterprise“, ali nisu u tome uspeli. Otprilike svakih sedam sekundi dolazio je po jedan avion, tako da artiljeri nisu imali predaha. Oficir za upravljanje sletanjem aviona poručnik, R. M. Lindey, van sebe od besa, potegao je pištolj i ispalio ceo okvir u pravcu neprijatelja. Jedna eksplozija s leve strane zadnjeg dela broda odbacila je jednog poslužioca na topu 20 mm sa njegovog mesta na drugi top koji je bio udaljen nekoliko metara. Fotograf, podoficir R. F. Read, smelo je stajao kod topova 127 mm na krmi i mirno upravljao sočiva svog aparata na bombardere redom, kako su dolazili.

Prva bomba koja je pala na „Enterprise“ pogodila je ugao krmnenog lifta, probila se kroz hangarsku palubu do prostorija na trećoj palubi i tek tu eksplodirala, pošto je imala upaljač sa usporenjem. Nastali su požari. Paluba i oplata broda bile su probijene. Poginulo je oko 35 mornara. Eksplozija je rastrgla i glavni vatrogasni cevovod, pa je voda iz njega pogasila jedan od najvećih požara. Parčad bombe koja su probila brodsku oplatu ispod površine mora prouzrokovala su nagib broda od 3 stepena. Trideset sekundi posle prvog pogotka, druga bomba pogodila je gotovo isto mesto, prodrla u municisko skladište krmnih topova 127 mm i dovela do eksplozije oko 40 barutnih punjenja. Eksplozija bombi i baruta uništila je topove 127 mm, ubila celokupnu poslegu od 38 ljudi i fotografa Reada. Ceo taj prostor pretvorio se u plame-

no grotlo. U 16.45, svega 5 minuta posle početka borbe, zabeležen je treći pogodak. Ovoga puta bomba je pala na uzletnu palubu, tačno iza nadgrađa. Na sreću, ova bomba nije bila ispravna. Njena nepotpuna eksplozija nanela je samo manje štete. Te tri bombe ukupno su ubile 74 čoveka i ranile 95.

Izgledalo je da je sad nebo čisto od neprijateljskih aviona. Poslužiocu na protivavionskim topovima izmenjali su tada utiske. Tek tada su ljudi primetili povrede i rane zadobijene u toku borbe. Jedan nišandžija, veliki Crnac, podoficir, radosno je uzviknuo: „Oborio sam ih četiri!“

„Enterprise“ se hrabro borio čime je opravdao svoje ponosno ime. Ali sad je trebalo spasavati brod, zakrpiti uzletnu palubu, ukazati pomoć ranjenima. Sa pojedinih stanica za spašavanje pojavile su se grupe za otklanjanje kvarova: drvodelje, brodski mehaničari, električari, mašinisti i sanitetsko osoblje. Nosili su alat, vatrogasne cevi, gasne maske i nosila. Tog avgustovskog dana isplatila se monotona obuka koju su mesecima izvodili poručnik 1 ranga Herschel A. Smith (oficir grupe za kvarove) i kapetan 3 ranga Owsley (brodski lekar).

Japanske pilote je privukao i bojni brod „North Carolina“ koji se nalazio oko $1 \frac{1}{4}$ Nm iza krme nosača aviona. „North Carolina“ je otvorila vatu na avione u 16.41. Dva minuta kasnije napalo je ovaj teški bojni brod 10 „Valova“. On ih je dočekao strahovitom vatrom. Ipak su najmanje tri aviona uspela da bace na njega bombe, koje su pale u more blizu broda. Budući da je „Enterprise“ u toku borbe povećao brzinu na 30 čv. „North Carolina“ je sa svojih 27 čvorova postepeno zaostajala, dok nije udaljenost od nosača aviona došigla $2 \frac{1}{2}$ Nm. Neprijatelj je to iskoristio i napao bojni brod sa šest bombardera za obrušavanje. Međutim, i ti avioni promašili su ovaj golemi cilj iako su im se suprotstavili samo topovi 20 mm, pošto su ostali bili angažovani na druge ciljeve. U sadejstvu sa bombarderima za obrušavanje izvršilo je napad i 8 bombardera za horizontalno bombardovanje. Bombe ovih aviona pale su između bojnog broda i nosača aviona ne pričinivši nikakvu štetu⁵¹⁾.

⁵¹⁾ Borbeni izveštaji bojnog broda »North Carolina«. Nikakvih drugih izvora nisam mogao naći o tome da su brod napali i bombarderi za horizontalno bombardovanje. Na krstarici »Atlanta« smatrali su, u pogledu velikog broja aviona koji su napali »North Carolinu«, da se

Gde su bili za vreme te borbe neprijateljski avioni, opasne „Kate“, što su toliko jada zadale nosaču aviona „Lexingtonu“ u Koralskom Moru i „Yorktownu“ kod Midwaya? „North Carolina“ je javljala o približavanju tih aviona, ali nijedan drugi brod nije video ni torpedni avion ni torpedo. Lovci su tvrdili da su četiri oborili, ali njih je bilo još, neurčunatih. Neki su možda stradali u borbi, a ostatak mora da su oborili patrolni avioni.

Japanski avioni koji su preživeli uragansku protivavionsku vatru sa brodova udaljili su se od američkog sastava oko 16.47 časova. Oni su krenuli prema severu, nastojeći da izbegnu mitraljeze američkih lovaca. „Enterprise“ je tada goreo i iznad njega se dizao stub gustog dima. Ono nešto japanskih pilota što se uspešno vratilo na svoje nosače aviona bilo je uvereno da je američki nosač aviona smrtno pogoden. Ali komandant toga broda, Arthur C. Davis, nije bio istog mišljenja. Izveštaji vatrogasaca bili su vrlo povoljni. Poručnik Lindsey, koji je pucao iz pištolja, ostavio je pištolj i prihvatio se šmrka, pa je gasio požare koje je prouzrokovala druga bomba. Zastavnik Wyrick uleteo je u vatru kod topovske galerije odakle je sa tri hrabri mornara — Glappom, Bottsom i Pulaskim — bacao u more zapaljenu municiju. Ispod palube, kroz dimom ispunjene prostorije, da bi ugasilo požare, probijalo se osoblje grupe za otklanjanje kvarova. Rupe od bombi na uzletnoj palubi brzo su zatvorene velikim metalnim tablama.

Za manje od jednog sata posle udara poslednje bombe, nosač „Enterprise“ vozio je sa 24 čvora, vijući ponosno zaставu dok se okretao u vetar da bi primio avione. U 17.49 časova zaustavio se prvi avion na uzletnoj palubi. Za njim su brzo sletela još 24 aparata. Izgledalo je da se položaj ljudi i oznojenih mornara sa nosača aviona zaista popravlja. Srdačni razgovori i veseli odgovori potsećali su na pouzdanje posade

radi o avionima za obrušavanje koji su se vraćali iz napada na »Enterprise«. Moguće je da su to bili teški bombarderi sa baza na kopnu, ali je Japanska mornarica uvek smatrala da se na moru ne isplati bombardovati brodove sa velikih visina iz horizontalnog leta. Moguće je takođe da su neki avioni bili i američki. Avion Marx-a Leslie-a, komandira grupe sa »Enterprisea«, pogoden je prvim plotunom sa liniskog broda »North Carolina«. Leslie je čestitao artiljercima na dobrom gadanju.

„Lexingtona“ u bici u Koralskom Moru. Ali, kao i kod „Lexingtona“ nevidljiva opasnost pretila je i „Enterpriseu“. Opasnost je pretila od posledica eksplozija prve dve bombe. Prva bomba, koja je pala s desne strane na krmu, oštećila je glavnu cev za ventilaciju ,tako da je crni dim požara koje je prouzrokovala druga bomba mogao da uđe u prostoriju kormilarske mašine. Ta je prostorija duboko na krmi i u njoj je mašina koja pokreće krmilo kad se na komandnom mostu okreće kormilarski točak. Dežurno ljudstvo odmah je začepilo otvor na cevi i prekinulo ventilacioni sistem. Međutim ,bilo je neophodno da se ventilacioni sistem opet otvari da bi se ljudstvu doveo vazduh. No čim je cev otvorena, prostoriju kormilarske mašine poplavila je voda, dim i vatrogasne hemikalije. Jedan se motor kormilarske mašine „zaribao“, krmilo se ukočilo u položaju 20° desno, a dežurno ljudstvo popadalo je od dima i pare pre nego što je iko mogao da isključi motor. Komandant broda Davis, pokušao je da kormilari brodom direktno pomoću mašine, ali nije uspeo, pa je skoro došlo do sudara sa razaračem „Balchom“. S ukočenim kormilom „Enterprise“ se nije mogao ni tegliti⁵²⁾. U utrobi broda ljudi su se kroz dim probijali prema toj prostoriji. Šef mašinista, ma da dvaput nije imao uspeha, naposletku je opravio motor i u 18.59 časova, tačno 38 minuta posle kvara, brodom se opet moglo kormilariti sa mosta. Takvim radom dobijaju se bitke, gotovo isto onako kao i dobrim gađanjem ili tačnim bombardovanjem.

Ove smetnje sa kormilom dogodile su se baš tada kad je trebalo da stigne drugi napad aviona admirala Naguma. Tu grupu aviona, u kojoj je bilo 18 bombardera za obrušavanje, 9 torpednih aviona i 3 lovca, primetio je i javio poručnik 1. ranga Kirn sa „Saratoge“ u 16.55 časova, 15 minuta pre no što je stupio u borbu sa četiri „Vala“. Japanski su avioni tada leteli u kursu 140°, koji ih je vodio tačno prema „Enterpriseu“. Ali oni su učinili grešku promenivši kurs za oko 40° prema jugu i u 16.51 otkrili su ih radari na daljini od 50 Nm zapadno od Amerikanaca. Oni su konačno odustali od napada,

52) I nemački liniski brod »Bismarck« i japanski »Kirishima« propali su, pored ostalog, i zato što im je bio oštećen kormilarski uređaj.

svakako zato što su bili pri kraju s benzinom, i povukli se prema severozapadu. Da su tada okrenuli na sever našli bi se iznad „Enterprisea“ baš onda kad je brod bio bespomoćan. „Veliki E“ uvek je pratila sreća.

Još nismo izložili rad američke napadne grupe aviona od 13 „SBD“ i 12 „TBF“, koja je iznenada dobila naređenje da uzleti uoči napada japanskih aviona. Zbrka koja je nastala zbog prisustva neprijatelja sprečila je da se avioni skupe u grupu. U sumraku, u 18.35 časova, dvadeset minuta posle zalaska sunca, američkim torpednim avionima pričinilo se od hridine Roncador (100 milja severno od otoka Santa Isabela), o koju su se razbijali valovi, da su brodovi koji voze velikom brzinom. Svoju pogrešku opazili su pre no što su izvršili napad na hrid, ali u to vreme već su bili toliko potrošili benzina, da su izbacili torpedo u more i uputili se prema „Enterpriseu“, gde su sleteli oko 20 časova. I avioni „SBD“ ostali su i bez sreće i bez benzina. Neko vreme dok je nastajao sumrak oni su lutali tražeći neprijatelja, a zatim su bacili bombe u more, uputili se prema jugozapadu i neoštećeni sleteli na aerodrom Henderson, gde su dobro došli kao pojačanje moraričkoj pešadiji.

Prilog „Saratoge“ ovoj borbi bili su 2 „SBD“ i 5 „TBF“, koji su se jedini stvarno i borili. U 17.35, na oko 70 Nm severno od otoka Stewart, otkrio je poručnik Harold H. Larsen, koji je leteo na jednom „Avengeru“, prethodnicu admirala Konda. Japanski je sastav plovio u napad u jugoistočnom kursu. Pet „Avengera“ u krugovima okrenulo je polako prema severu, osmatrajući brodove koji su ih tukli dalekometnim protivavionskim topovima. Koristeći oblake na visini oko 2.000 metara levo od neprijatelja, avioni su izvršili iznenadni napad na Kondove brodove u koloni. Na otstojanju od $\frac{1}{2}$ milije levo od cilja oni su izbacili torpedo, ali su brodovi uspeli da ih izbegnu brzim okretom.

U međuvremenu, dva bombardera za obrušavanje, koji su promašili Kondove snage i koji su sada leteli na preko hiljadu metara iznad lovaca, izvršili su napad na grupu nekih brodova za koju su smatrali da je liniski brod okružen krstaricama i razaračima svoga osiguranja. Piloti su se približili cilju u 17.40 i sa visine 4.000 m prešli u napad. „Liniski brod“ ustvari nosač hidroaviona „Chitose“, odgovorio je na napad

vožnjom u uskim krugovima i žestokom protivavionskom vatrom. Dve američke bombe pale su s obe strane njegovog slabo zaštićenog trupa, oštetile hidroavione, zapalile brodsko nadgrađe i prouzrokovale prodror vode u levu mašinu. Zbog nagnja od 7° koji se jednako povećavao i poteškoća u kormilarenju, zatim zbog oštećenja nadgrađa i sve većeg prodiranja vode, upotrebljivost „Chitose“ bila je svedena na nulu.

Avioni te grupe sa „Saratoge“ sleteli su i smestili se na brod do 19.30 te noći izuzev dva lovca tipa „Avenger“, koji su izvršili prinudno spuštanje na San-Cristobal⁵³⁾). To može da izgleda sasvim obično kad se ovako čita, ali zamislite pažljivo kakav su poduhvat ovi mlađi izveli. Oni su napustili nosač aviona u trenutku kad je trebalo da bude napadnut i nisu bili sigurni da će ga tu zateći kad se vrate. Sem toga, trebalo je da se vrate po mraku, a nisu imali nikakvog iskustva u sletanju noću. Dalje, kao god nesretni torpedni avioni u bici kod Midwaya, ni oni nisu imali pratnju lovaca. I, najzad, njih je bilo svega sedam, a imali su da izvrše takav napad za koji se u kasnijim fazama rata smatralo da je potrebno 70 aviona.

Kad je „Enterprise“ otklonio kvar kormila, admiral Fletcher je smatrao da je za taj dan bilo dosta urađeno. On produžuje u južnom pravcu prema određenom mestu sastanka za popunu goriva, ali ostavlja razarač „Grayson“ sa zadatkom da krene 40 Nm prema severozapadu i da spasava pilote sa aviona kojima bude ponestalo goriva. U to vreme pretpostavljalо se da je japanski nosač aviona „Ryujo“ verovatno potopljen, a da je i ostalim brodovima naneta izvesna šteta; usto, sudeći prema broju oborenih neprijateljskih aviona, mislilo se da su i japanske vazdušne snage bile neutralisane. Na američkoj strani „Enterprise“ nije bio više potpuno sposoban za borbu, ali je raspolagao sa dve potpune eskadrile aviona, jer je izgubio svega 17 aparata. Sem toga, eskadra admirala Noyesa, koja je uhvatila izveštaje o borbama, kretala se punom brzinom prema severu na čelu sa nosačem aviona „Waspom“. Nije bilo poznato da li su Japanci dobili dovoljno udaraca, ali je bilo jasno da su njihove snage u pogledu artiljerije mnogo jače od Fletcherovih. A noć nije bila povoljno vreme da se ispita tačnost te procene. Upoređujući povlačenje izvršeno ove noći sa Spruance-

⁵³⁾ Posade ovih aviona bile su posle spasene.

ovim povlačenjem posle borbe nosača aviona kod Midwaya, i uzimajući u obzir što se zatim dogodilo, Fletcherovi su pokreti bili u potpunosti opravdani.

Admiral Kondo još uvek je imao inicijativu u svojim rukama i nastojao je da je iskoristi. Ako su dva američka nosača aviona i jedan liniski brod oštećeni, kao što su ga uveravali piloti aviona koji su se vraćali, došao je čas da im se približi i da ih dotuče. U prvom trenutku Kondo je htio da uputi avione, koji su učestvovali u drugom neuspelom napadu, u ponovni noćni napad. No, s obzirom na to da se vreme poboljšavalo, ovo je izgledalo rizično. Stoga se Kondo pripremio za noćno gonjenje i za artiljeriski boj. U 16.30 časova, kad je u sastav ušla i prethodnica, on je krenuo velikom brzinom u pravcu Fletcherove pozicije od 17 časova, tj. 23 Nm jugoistočno od otočka Steward. Ova Kondova „pomorska konjica“ sastojala se od dva liniska broda, 10 krstarica i razarača neposrednog osiguranja. Kondo je ispred glavnine obrazovao patrolnu liniju sa brodovima na međusobnom rastojanju od 10 km. Napred su bili upućeni i hidroavioni krstarica. Svi su se oni oslanjali na vizuelno osmatranje, jer nijedan brod toga sastava nije imao radar.

Kontakt sa američkim snagama uspostavio je ustvari samo jedan od tih hidroaviona, koji je pri mesečini osmotrio jednu neprijateljsku „krstaricu“, kako se velikom brzinom kreće prema jugu. To je bio razarač „Grayson“ na povratku sa zadataka spasavanja pilota. Avion je sa upaljenim pozicionim svetlima obletio oko „Graysona“ zatim je pogasio svetla i povukao se. Taj kontakt nije naročito zainteresovao admirala Konda, koji je u 23.30 zaključio da je dovoljno otisao prema jugu i da dalje ne može ići. Ako u roku od pola sata niko ne primeti ništa važno, on će okrenuti kurs nazad. A pošto do ponoći nije bilo ništa primećeno, Kondo je okrenuo prema severu i povukao se brzinom od 28 čvorova. On je smatrao da je tako izbegao „velike gubitke“⁵⁴⁾. Ustvari, i da je produžio u tom kursu, ne bi naišao na Amerikance, jer su se oni odavno već bili povukli.

Kondovo povlačenje obeležilo je kraj napada japanskih nosača aviona i teških brodova. Sledeći dan Japanci su proveli između Ontong Jave i Truka popunjavajući brodove gorivom iz tankera, dok su avioni krstarica i liniskih brodova tražili ne-

⁵⁴⁾ Izjava admirala Komure prilikom ispitivanja japanskih oficira.

prijatelja, koji se nalazio daleko izvan njihovog dometa. Do 28 avgusta Kondove snage vratile su se u Truk. Sa ulubljenim koritom, pošto je nekako uspeo da otkloni veoma opasni nagib od 30°, „Chitose“ je uplovio u lagunu brzinom od 16 čvorova.

4. Poslednji udarci oluje (25 do 29 avgusta)

Iako su oba glavna komandanta odlučila da prekinu glavnú operaciju, ni jedan ni drugi nije smatrao da je bitka završena. U noći 24-25 avgusta pet Tanakinih razarača krstarilo je duž Rta Lunge i bombardovalo američku obalsku odbranu, dok su hidroavioni sa krstarica „Chokai“, „Kinugase“ i „Yure“ bacali male, ali neprijatne „ bombe praskavice“. Ogorčeni branoci, koristeći mesečinu, pokušali su da odgovore na te napade. S aerodroma Henderson uzletelo je 9 bombardera za obrušavanje, na čelu sa potpukovnikom Mangrumom, koji su 25 avgusta u 3 časa bombardovali razarače. Sve su bombe promašile, a avioni su se vratili na aerodrom da bi se pripremili za prvi jutarnji napad. A to je značilo provesti ostatak noći u pripremanju oružja i ručnom punjenju rezervoara gorivom.

Transportnu grupu nije niko uznemiravao u toku cele noći 24 avgusta, pa se ona još uvek kretala prema Guadalcanalu. Tom grupom komandovao je kontraadmiral Tanaka ukrcan na lakoj krstarici „Jintsu“; on je bio obdaren japanskom upornošću daleko iznad prosečne mere, koju je vrlinu i pokazao u tri događaja sledećih 90 dana. Dok su vojnici pomorske pešadije bili izloženi ponoćnom bombardovanju, Tanakini su vojnici mirno spavali. Ali, u 9.35, pojavili su se Mangrumovi „SBD“, nakostrešeni i krcati bombama. Oni su tražili neprijateljske nosače aviona, nisu ih pronašli i slučajno su na povratak nabasali na transportne brodove. Potporučnik Lawrence Baldinus postigao je direktni pogodak u krstaricu „Jintsu“, tačno ispred prednjih topovskih kula. Bomba je izazvala požare i prodor vode u prednja skladišta, oštetila brodsko korito i ubila ili ranila 61 člana posade. Drugom bomboom pogoden je transportni brod „Kinryu Maru“ od 9.300 tona. Brod je, krcat trupama, zahvatio požar i prisilio ga da se zaustavi. Tanaka je prešao na razarač „Kagero“, naredio krstarici „Jintsu“ da se vrati u Truk u pratnji razarača „Suzukaze“, a razarač „Mut-

suki“ da pristane u privetrinu transportnog broda i da preuzeće sa njega trupe i posadu. U 10.15 pojavilo se iznad Tanakinih snaga deset „Letećih tvrđava“ sa Espiritu Santa. Komandant razarača „Mutsuki“ ugledao ih je i sa oklevanjem nastavio rad oko spasavanja. Razume se kad su ga „Tvrđave“ zasule bombardama, razarač se zaustavio; a kad su ga tri bombe pogodile, brod je potonuo. Izronivši iz vode komandant Hatamo, duhovito je primetio: „Čak i avioni „B-17“ mogu jednom da pogode!“⁵⁵⁾. On je tvrdio da je to bio prvi brod koji je pogoden bombardama iz horizontalnog leta.

Isti plotun bombi koji je potopio „Mutsukija“, probio je i razarač „Uzuki“ iz jednog bliskog promašaja. Ali uprkos tim oštećenjima Tanaka bi verovatno bio produžio ka svom cilju da nije iz Rabaula primio naređenje da se skloni u luku Faisil na Shortlandsu. „Enterprise“ i „Saratoga“ znatno su doprineli toj izmeni plana. Oni su toliko smanjili neprijateljske vazdušne snage, da se Japanci nisu usudili da pokušaju iskrcavanje po danu. Ali, trupe su se prekrecale na brze razarače, pa su tri dana kasnije sa „Tokio-ekspressom“ izvršile iskrcavanje noću.

Neprijatelj još nije popuštao ni u vazduhu. U podne 25 avgusta pokušao je 21 dvomotorni bombarder u pratnji 13 lovac da, sa visine od oko 8.000 m, bombarduje aerodrom Henderson. U napadu su stradala samo četiri čoveka i bila je pričnjena manja šteta. Završni potez japanskog prkosa pretstavljaljalo je bombardovanje područja Lunge koje su te noći izvršili avioni krstarica „Chokai“, „Aobe“, „Kinugase“, „Furutake“ i „Yure“.

Istočno od obale Guadalcanala u blizini mesta gde su se dan ranije vodile borbe, krstarila je eskadra „Waspa“ admirala Noyesa. Avioni te eskadre vršili su pretraživanja u radijusu od 200 Nm, ali nisu otkrili neprijatelja. Sreća za Konda što se odlučio na povlačenje, jer bi ga inače „Waspove“ još sveže vazdušne snage dobro udesile. Admiral Fletcher proveo je taj dan u popunjavanju gorivom i u reorganizovanju svojih snaga na poziciji oko 175 Nm jugoistočno od

⁵⁵⁾ Prema izjavama kapetana 3 ranga M. Okumiya, prijatelja kapetana 3 ranga Hatama, »Mutsuki« je bio prvi japanski razarač koji su potopili avioni za bombardovanje iz visokog leta. Bilo je još brodova joštećenih ovim načinom napada. 4. januara 1942, naprimjer, bio je u Davau teško oštećen »Myoko«.

San Cristobala. Razarač „Grayson“, na povratku iz akcije spašavanja, primetio je japanski periskop i tvrdio je da je sa „Pattersonom“ i „Monssenom“ potopio tu podmornicu pomoću dubinskih bombi. Istog jutra zastavnik George C. Estes tvrdio je da je dubinskom bombom pogodio trup jedne druge japanske podmornice. Iako posleratno proveravanje pokazuje da u to vreme i na tom mestu nije bila potopljena nikakva podmornica, utvrđeno je da su otprilike u to isto vreme Amerikanci oštetili dve japanske podmornice „I-9“ i „I-17“. Oštećeni „Enterprise“ otplovio je u pratinji krstarice „Portland“ i četiri razarača za Pearl-Harbor, preko Tongatabu; „North Carolina“, „Atlanta“ i dva razarača ušli su u sastav „Saratogine“ grupe, a većina „Enterpriseovih“ aviona i pilota zadržana je na Solomonima radi pojačanja kopnenih vazdušnih snaga.

Kad je 25 avgusta sleteo poslednji izviđački avion „Wasp“, završena je nešto neobična istorija bitke kod Istočnih Solomonskih Otoka. Veći deo japanske carske flote bio je skupljen sa svih strana, očevidno u cilju zaštite prebacivanja grupe od 1.500 vojnika suvozemnih trupa na Guadalcanal. Ova se eskadra pokazala samo jednog dana i to bojažljivo i kratko, nije uspela da zaštiti transportne brodove trupa niti da nametne svoju volju brojno slabijim američkim snagama, a nije uspela ni da nametne protivniku gubitke srazmerne gubicima koje je sama podnela. Očevidno, još je bilo sveže sećanje na Midway. Ni Amerikanci nisu bili nasrtljivi, ponajviše zbog toga što nisu imali podataka o neprijatelju. Admiral Fletcher svakako je opravdano otplovio prema jugu u toku noći da bi bio što dalje od neprijateljskih brodova koji su se sunjali unapoko. Ali, kako su rđavo postupili njegovi razarači kad su zahtevali da se popune pogonskim gorivom, zbog čega je Fletcher sasvim udaljio „Wasp“ sa bojišta na dan 25 avgusta? Sve dok je ishod borbe bio neizvestan, svaki raspoloživi nosač aviona trebalo je upotrebiti za zaštitu slabih američkih snaga na Guadalcanalu. Zato su brodovi i bili tamo. Fletcher je dobio bitku, to je tačno, ali jedino zato što su Japanci bili plašljiviji od njega. Njegovi su avioni onesposobili „Ryujo“, ali su na površini bila još dva velika japanska nosača aviona, koji su kasnije Amerikancima prouzrokovali mnogo neprilika.

I taktičari i tehničari Tihookeanske flote mnogo su naučili analizirajući ove borbe. Već je bio u toku izvršenja ogrom-

ni program obuke pilota nosača aviona i program gradnje nosača aviona tako da je bilo sigurno da će svako praktično iskustvo ili obaveštenje biti iskorišćeno. Američki mornari koji su se borili 24 avgusta izražavali su glasno i nadugačko svoja mišljenja. I, sudeći po kasnijim događajima, njihov glas dopreže do Washingtona. Evo nekoliko stvari koje su oni tvrdili.

Sistem legitimisanja aviona nije dovoljno dobar. Povećanje broja lovaca izvršeno posle bitke kod Midwaya (od 23 na 36 na svakom nosaču) dobra je stvar, ali nama su potrebni lovci koji će biti u stanju da zaštite bombardere i torpedne avione u dalekim napadima.

Treba usavršiti sistem navođenja lovaca; suviše veliki broj Japanaca prolazi do objekta napada, a da nije napadnut.

Pilot sa nosača aviona ne vežba se dovoljno u vremenu dok se nalazi na vojištu, usled čega se njegova veština stvarno smanjuje.

Kakva je to ideja da se nosači aviona za vreme borbe odvajaju? Time se, ustvari, rasparčava i protivavionska odbранa i lovačka podrška... „Ne“, tvrdili su drugi, „vi niste u pravu. Mi moramo i u buduće odvajati nosače aviona. Pretpostavite da su Japanci primetili i „Saratogu“ i da su i nju napali?“

Avione sa nosača aviona ne treba upotrebljavati za izviđanje. To je posao aviona baziranih na kopnu. Pogledajte Japance, oni za izviđanje upotrebljavaju četvoromotorne hidroavione ili avione krstarica.

Protiv bombardera za obrušavanje mogli bismo, svakako, da upotrebimo malo i tih granata od 127 mm sa novim tipom radioupaljaka.

Bitka kod Istočnih Solomonskih Otoka — treći sukob velikih nosača aviona u ovom ratu, a druga pomorska operacija oko Guadalcanala — nije bila odlučna bitka. Ali, ona je sprečila da se iskrca 1.500 japanskih vojnika i kao što je admirал Nimitz napisao, ona je doprinela tome da su „Japanci izbacili svoje strele i da su se povukli sa znatno smanjenim vazdušnim „nagama“. A u dnevniku jednog japanskog oficira na Guadalcanalu stajala je prigodna primedba: „Naš plan zauzimanja Guadalcanala neizbežno je došao na mrtvu tačku kad su se pojavile neprijateljske udarne snage“.

BOJ KOD RTA ESPERANCE

(11 i 12 oktobra 1942)

1. U očekivanju borbe

Kampanja „iznuravanja“, koju su u septembru 1942 godine vodile japanske i američke suvozemne snage u želji da ovladaju Guadalcanalom, bila je neodlučna i nije zadovoljila ni jednu ni drugu zaraćenu stranu. Američku mornaricu u Južnom Pacifiku još uvek su pekle rane zadobijene u borbi kod otoka Savo. Osećao se nedostatak dragocenih nosača aviona i razarača, a svakodnevne nevolje kod „Torpednog spoja“⁵⁶) vapile su za odmazdom. Jedinice mornaričke pešadije, ogorčene noćnim bombardovanjima „Tokio Expressa“⁵⁷), veoma slabim snabdevanjem i nedolaskom pojačanja, postajale su sve nezadovoljnije. Na japanskim brodovima i po japanskim logorima bila je još jača želja za pobedama, jer su Japanci mrzeli borbenu dejstva koja nisu izvođena munjevitom brzinom. Kada je nezadovoljstvo dostiglo vrhunac, došlo je do bitke kod rta Esperance. Ta bitka, iako nije bila slavna kao one u letu, ipak je, umornim Amerikancima, donela ohrabrujuću pobedu, dok je ponosnim Japancima to bio jak udarac.

Neočekivani povod za ovu pomorsku bitku pružio je 164 pešadijski puk američke divizije (bivša Nacionalna garda iz Dakote), sada pojačan na 2.837 oficira i vojnika. Ovaj puk bio je poslan kao pojačanje pritisnutim jedinicama mornaričke pešadije. Admiral Ghormley pretpostavljaо je da Japanci neće mir-

⁵⁶) »Torpedo Junction« — naziv koji je dobio deo Koralskog Mora između Espiritu Santa i Solomonskih Otoka gde su patrolirale neprijateljske podmornice.

⁵⁷) Japanski brodovi koji su svakodnevno bombardovali trupe na obali i pritom dovodili pojačanja. (Prim. prev.).

nc gledati kako se ovaj puk prebacuje iz Noumeje u Lungo, pa je rasporedio pomorske snage da mu pruže neprekidnu podršku i zaštitu.

Zaštitne snage, podeljene u tri dela, sastojale su se iz: grupe nosača aviona „Hornet“, pod komandom kontraadmirala Murraya; grupe „Washington“, pod komandom kontraadmirala Normana Leea i, grupe krstarica, pod komandom kontraadmirala Normana Scotta. Ova poslednja grupa imala je zadatak neposredne zaštite snaga admirala Turnera, koji je prevozio trupe na „McCawleyu“ i „Zeilinu“ sa osam eskortnih razarača osiguranja.

Ova transportna grupa isplovila je 9 oktobra iz Noumeje. Kurs je bio određen severno od San Cristobala, zatim zapadno, kroz Kanal Lengo, na sidrište Lunge. Sidrenje je bilo predviđeno za 13 oktobar ujutru. Od zaštitnih snaga „Hornet“ je postavljen kod Guadalcanala, na nekih 180 Nm jugozapadno od Hendersonovog aerodroma; „Washington“ je manevrisao oko 50 Nm istočno od Malaite, a brodovi Normana Scotta (64 eskadra) nalazili su se u blizini otoka Rennell. Admiral Scott, koji je bio na krstarici „San Francisco“, smatrao se sretnim. Admiral Ghormley mu je naredio da štiti konvoj ofanzivnim akcijama, da „traži i uništava neprijateljske brodove i desantne snage“. To je bio savršen zadatak za agresivnog pomorca kakav je bio Norman Scott. Njegov štab bio je malen i prema njegovom ukusu, sastojao se od četiri mlada ambiciozna poručnika.

Scott je tri nedelje intenzivno vežbao sa svojim sastavom izvođenje noćnih borbi; on je, stvarajući zamišljene borbene uslove, držao posade na borbenim stanicama od pada mraka do zore. To je bilo spartansko postupanje u kome su naučili kako treba da se radi. Scott je bio spreman da prihvati noćnu borbu, u kojoj je neprijatelj dosad bio nadmoćniji, i nameralo je da u njoj on bude gospodar situacije. Scottova se taktika sastojala u tome da se do podne drži van dometa japanske avijacije, a zatim da okreće prema severu na poziciju sa koje bi mogao stići do otoka Savo pre ponoći. Sem toga, Scott je bio jedan od prvih komandanata eskadri u Pacifiku koji je stupao u borbu sa brižljivo izrađenim planom. Prema tom planu, njegovi su brodovi vozili u koloni sa razaračima na čelu i na za-

čelju; razarači su imali da osvetljavaju ciljeve reflektorima, da izbacuju torpeda na velike brodove, a male brodove da tuku artiljerijom; krstarice su imale da otvaraju vatru kad god primete neki cilj, bez čekanja naređenja; avioni krstarica trebalo je da otkriju i osvetle neprijatelja raketama sa plovcima; ako se pokaže da su Japanci jaki u razaračima, sastav se imao podeliti da bi se smanjila opasnost od torpeda.

9 i 10 oktobra admirал Scott je vršio probne pokrete prema Rtu Esperance i vraćao se nazad kad je vazdušno izviđanjejavljalo da nema pogodnih ciljeva.

Prema taktici admirala Mikawe bilo je predviđeno iskrcavanje trupa svake noći duž severozapadnog rta Guadalcanala i u isto vreme tučenje američke mornaričke pešadije artiljeriskom vatrom s mora i bombardovanjem iz vazduha. Do sada je ova taktika bila uspešna: u više prilika razarači su noću iskrcali i do 900 ljudi, pri čemu je svaki prosečno prevozio do 150 vojnika. Ali posle podne 8 oktobra, bombe aviona sa Hendersonovog aerodroma tako su dobro razlupale „Express“, da se ovaj saobraćaj duž Slota ukočio za 24 sata. No, 9 oktobra oko ponoći, „Tatsuta“ i pet razarača iskrcali su u Tassafarongu generala Hyakutaka i trupe, uprkos tome što ih je u toku puta bombardovala američka avijacija.

Ovi napadi aviona sa aerodroma Henderson ostavili su jak utisak na admirala Mikawu. On se obratio komandantu 11 aviokorpusa u Rabaulu viceadmiralu Kusaki i zahtevao da on nešto preduzme. Kusaka je predložio da se aerodrom Henderson neutrališe 11 oktobra ako Mikawa namerava da uputi „Express“ toga dana. Obećanje je zaista i izvršio. 11 oktobra posle podne aerodrom je „posetilo“ oko 35 japanskih bombardera u pratnji 30 lovaca. Bombarderi su, međutim, svoje bombe izbacili u gustu džunglu, a lovci su oborili samo dva američka aviona, dok su njihovi gubitci bili 4 „Zeke“ i 8 bombardera. Ipak, oni su toliko zaposlili američke avijatičare u odbrani svoje baze, da Mikawini brodovi, upućeni na jug, nisu bili ometani.

Srećom, ovaj vazdušni napad nije omeo izviđačke avione dalekog dejstva. Avion „B-17“ Jedanaeste bombarderske grupe, kojom je komandovao pukovnik L. G. Saunders, prvi je izvestio da je primetio dve krstarice i šest razarača, koji se spuštaju duž Slota. Isto popodne izvršena su još dva izviđanja. U

18.10 časova japanski brodovi bili su već prišli otoku Savo na manje od 100 Nm.

Admiral Scott željno je dočekao ove izveštaje. Signalom je izdao zapovest za nastupanje i u 16 časova povećana je brzina brodova na 29 čvorova. Japanci su mogli da stignu do Guadalcanala pre ponoći, ali Scott će tamo stići prvi.

Primljeni izviđački izveštaji, ukoliko su se odnosili na kurs brodova, bili su tačni, ali što se tiče jačine snaga, javljali su manje. Mikawa je bio uputio grupu za bombardovanje koja se sastojala od teških krstarica „Aoba“, „Kinugasa“ i „Furutaka“ (koje smo već sreli kod otoka Savo) sa dva razarača, i grupu sa pojačanjima sastava: matice hidroaviona „Nisshin“ i „Chitose“ i 6 razarača sa trupama i potrebama snabdevanja.⁵⁸⁾ Grupa za bombardovanje baš je — kao i Scottova — bila završila višednevne taktičke vežbe i vežbe u gađanju u Shortlandsu. Mikawa je ovaj zadatak smatrao za običan, redovan posao i dozvolio je da komandu nad svim brodovima primi komandant divizije krstarica, kontraadmiral Goto.

Sastav obostranih snaga bio je sledeći:

AMERIČKE SNAGE

64. eskadra — kontraadmiral NORMAN SCOTT

Teške krstarice:

»San Francisco«; »Salt Lake City«;

Lake krstarice:

Razarači — kapetan 1 ranga R. G. TOBIN
»Boise«; »Helena«;
»Farenholt«; »Duncan«;**
»Buchanan«; »McCalla«;
»Laffey«;

JAPANSKE SNAGE

Grupa za bombardovanje — kontraadmiral A. GOTO**

Teške krstarice:

»Aoba«; »Kinugasa«; »Furutaka«;**

⁵⁸⁾ Japanski Pomorski ratni dnevnik kaže da su se u ovoj grupi nalazile i male podmornice koje su vršile snabdevanje. Iz dnevnika jednog japanskog oficira vidi se da su dve matice hidroaviona iskrcale haubice 150 mm.

Razarači:

»Hatsuyuki«; »Fubuki«.*

Grupa pojačanja — kontraadmiral T. JOSHIMA

Matrice hidroaviona:

»Chitose« i »Nisshin« sa 728 vojnika, 2 poljska topa, 4 haubice, 4 traktora, 1 protivavionskim topom, municijom, raznom opremom, lekovima i sa 6 šlepova za iskrcavanje;⁵⁹⁾

Razarači:

»Akizuki«	»Asagumo«,	»Natsugumo«,
»Yamagumo«,	»Murakumo«,	»Shirayuki«.

2. Ukrštanje u obliku slova „T“ (21.00 do 24.00)

Pri zalasku sunca na Scottovim brodovima, koji su plovili velikom brzinom, razlegali su se zvuci truba i pištaljki, a posle toga čule su se komande: „Sve ljudstvo na svoja borbena mesta!“ Mornari su zaposeli svoje borbene stanice. Čelična su se vrata zatvarala. Preko složene telefonske mreže strujali su izveštaji starešinama odeljaka, a odatle na most, gde je vladala tišina:

„Most! Baterija 2 spremna!“

„Most! Artiljeriski borački odred spreman!“

„Most! Centrala za borbu protiv kvarova spremna! Sve nepromočive pregrade zatvorene!“

„Most! Peti borački odred spreman! Kotlovi 1, 2, 3 (itd.) u pogonu!“

Kada je tropski mrak pao, admirал Scott zaokružio je pogledom horizont i nebo. Nebo je bilo lagano zastrto oblacima;

**) Potopljeni ili poginuli u ovoj bici; »Natsugumo« i »Murakumo« stradali su u vazdušnom napadu 12. oktobra.

59) »Profesionalni dnevnik zastavnika japanske mornarice« i »Dela japanskih nosača aviona«. Neki desantni brodovi označeni su kao brodovi »specijalnog tipa«; to je, verovatno, kodirani naziv za male podmornice.

mladi mesec upravo je zalazio; glatku površinu mora nežno je nabirao jugoistočni povetarac, koji je duvao brzinom od 14 čvorova; tamni horizont osvetljavali su povremeno blesci dalekih munja..... Pravo vreme za iznenađenja. Scott je znao da će njegovim radarima smetati blizina kopna, ali neprijatelj nije uopšte imao radare. Na drugoj strani sveta, iz New Yorka i Norfolka, kretale su se moćne snage prema Severnoj Africi. One su imale svega u izobilju, a on je bio tako oskudno snabdeven. Ali, pokazaće on tim debelim momcima iz Atlantske flote da Tihookeanci mogu i sa malim da pobede!

Američki brodovi približavali su se u širokom luku zapadnoj obali Guadalcanala. Nešto posle 21 čas promjenjen je kurs sa NNW na N. Pola sata kasnije smanjena je brzina na 25 čv, a zatim na 20. Gore, na katapultima krstarica, piloti i posade pipali su u mraku spremajući avione za odbacivanje. Scott je nameravao da svoja 4 „Kingfishera“ iskoristi za pronaletaženje neprijatelja, kao što je i Mikawa uradio u bici kod otoka Savo. Dva su aviona kliznula sa katapulta i odletela u mrak, ali avion sa „Salt Lake City“ propada zbog slučajnog paljenja avionskih raketa u njegovom trupu, dok „Helena“ nije ni primila signal za izbacivanje katapultom svog aviona pa ga baca u more kao lako zapaljivi materijal, da bi sprečila opasnost od požara. U 22.28 časova, u smeru 125° i 14 Nm od Rta Esperance Scott skreće u kurs prema zlokobnom otoku Savo, u nameri da prođe duž obale i „stupi u kontakt sa neprijateljem po mogućству pre nego što on uspe da iskrca trupe, ali po svaku cenu da stupi u kontakt“.

Kada je avion sa „Salt Lake City“ uzleteo, grupa brodova admirala Gota za bombardovanje nalazila se više od 50 Nm severozapadno od Scottove eskadre. Teške krstarice admirala Gota plovile su u koloni sa po jednim razaračem na svakoj strani čelnog, komandnog broda. Stroj je ličio na golemo slovo „T“, koje je sa napred isturenom glavom jurilo brzinom od 26 čvorova duž Slota. Mornari sa ovih brodova toliko su bili zaukljeni navigacijom u ovim tamnim vodama i pripremama za bombardovanje, da su svi na mostu — kada su budni osmatrači javili za daleki blesak zapaljenog američkog aviona — pretpostavili da je to signal od njihovih sa obale ili sa matica hidroaviona. Oni su odgovorili signalnim reflektorom, koji je bio slab, tako da ga Amerikanci nisu mogli videti. Kada nisu

dobili odgovor neki su oficiri počeli da sumnjaju, ali Goto je nastavio da signalizira, nadajući se da će time odmamiti sa mesta iskrcavanja bilo kakve američke snage koje bi se mogle tamo nalaziti. On uistinu nije očekivao napad. To je bio opet isti slučaj kao u bici kad otoka Savo, samo obrnut. Avioni su i ovaj put dali upozorenje, ali sada to Japanci nisu iskoristili.

U 22.28 časova, kao što smo videli, admiral Scott je promenio kurs i okrenuo brodove pravo prema otoku Savo. Sedam minuta kasnije on je naredio svom sastavu da pređe u borbeni poredak i da obrazuje kolonu. Na čelu su se nalazili razarači „Farenholt“, „Duncan“ i „Laffey“; u sredini krstarice „San Francisco“, „Boise“, „Salt Lake City“ i „Helena“; na začelju razarači „Buchanan“ i „McCalla“⁶⁰⁾.

Kretanje u susret noćnoj borbi na moru nije prijatna stvar. Tama, koja sve obuhvata i koja sakriva neprijateljska sredstva za uništavanje izgleda kao neko zlobno i okrutno živo biće⁶¹⁾. Valovi, koji se pene na pramcu i krmi, označavaju neumitno napredovanje u susret nepoznatoj sudbini. Ljudi govoru retko samo u kratkim, isprekidanim rečenicama. Malo je lakše artiljercima, koji stalno nešto petljaju oko komplikovanih uređaja svojih topova, navigatorima, koji na kartama označavaju pozicije, i mašinistima, koji su zauzeti raznim ventilima. Ali stotine drugih samo stoje na svojim borbenim stanicama i premišljaju duge misli. Svaki mornar gleda svog najbližeg druga i očima mu govori: „Šta će se dogoditi? Kakvo će naređenje doći? Hoću li ga dobro izvršiti?“

Na američkom sastavu napetost živaca je nešto popustila kada je izviđački avion krstarice „San Francisco“ javio radiom u 22.50: „Jedan veliki, dva mala broda na oko 6 Nm od otoka Savo, severno od obale Guadalcanala. Izvideću detaljnije.“ Najzad! Eto nečeg u što se može zagristi! Ali admiral Scott nije bio siguran. Da li su svi ti brodovi zajedno? Da nisu možda naši? Ako su neprijateljski, gde su onda ostali japanski brodovi javljeni posle podne?

⁶⁰⁾ Otstojanja između krstarica 550 m, između razarača 450 m, a između klasa brodova 650 m.

⁶¹⁾ Kasnije, u toku rata, radari su postavljeni na najvažnija mesta na brodu, davali posadi »mačje oči i brkove« i razbijali instiktivni strah od onoga što noć u sebi krije.

Ustvari, brodovi koje je primetio avion krstarice bili su brodovi Joshimove grupe za pojačanje, u tesnacu otoka Savo. Ratni brodovi admirala Gota nalazili su se u to vreme 30 Nm severozapadno od Rta Esperance.

Bojeći se da ga kurs ne dovede u opasnu blizinu obale, Scott naređuje okret u levo, u kurs NE, da bi prošao na otstojanju od 6 Nm zapadno od otoka Savo. On je nameravao da otkrije veće neprijateljske snage. Ako ne uspe u tome on će kasnije stići po „sitne ribice“ kod Rta Esperance.

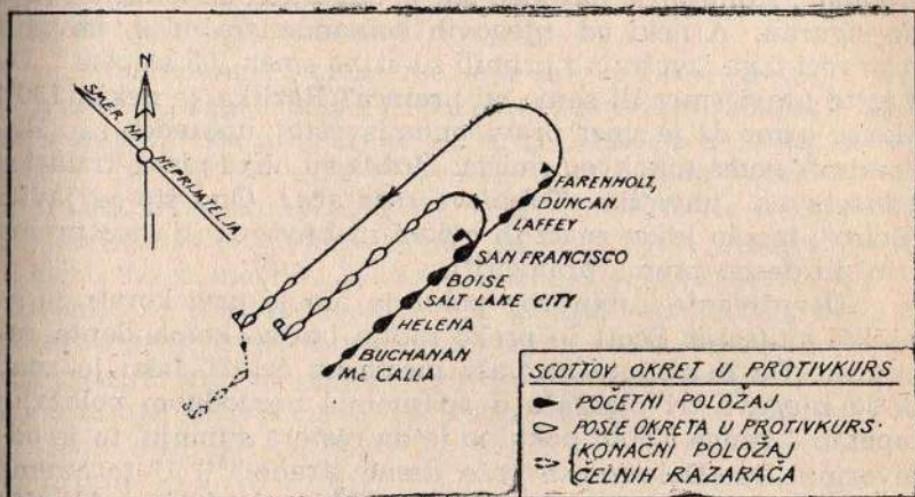
Kada je u 23.08 kolona izvršila okret ulevo, Scottovi brodovi još uvek nisu stupili u kontakt sa neprijateljem. U 23.25 prvi radarski talas udario je o korito jednog japanskog broda i vratio se na „Helenu“, koja je imala novi tip radara „SG“⁶²⁾. Brod se nalazio u smeru 315°, na udaljenosti od 25.300 m, a kretao se u jugoistočnom pravcu brzinom od 20 čvorova.

Komandni brod „San Francisco“ imao je stariji tip ekscentričnog radara (SC) i, na nesreću, nije mogao da otkrije isto što i „Helena“, a ova nije javljala o kontaktu punih 15 minuta. Pored toga, admiral Scott je znao da Japanci imaju radarske prijemnike koji mogu da uhvate emisiju njegovih SC radara i da tako otkriju brod koji se služi radarom. Stoga je zabranio upotrebu SC — radara u svom sastavu. A artiljeriski radari komandnog broda, koji su, tobože, prekrivali sektor od 180° unapred, nisu uspeli da otkriju neprijatelja koji se nalazio 30° od levog boka. Tu nije pomagao ni izviđački avion krstarice „Boise“, jer je u 23.30 zbog kvara u motoru morao da se spusti blizu otoka Savo. Jedini bolji izveštaj koji je stigao do Scotta bio je dopunski izveštaj aviona sa krstarice „San Francisco“ u 23.30, da su „jedan veliki i dva mala broda“, koji su već javljeni, sada odmakli 16 Nm u istočnom pravcu duž Guadalcanala. Ovo su opet bili Joshimini, a ne Gotovi brodovi koje je Scott tražio.

Scott je procenio situaciju i odlučio da se i dalje zadrži u prolazu između otoka Savo i Rta Esperance. Na taj način, on će moći da presretne bilo snage koje dolaze, bilo one koje se po-

⁶²⁾ »SG« — radar tek je bio uveden na brodove flote. On je kasnije postao prava propast za neprijatelja, ali »Helena« i »Boise« bili su jedini brodovi u Scottovom sastavu koji su imali taj radar, a malo je komandanata tada iskorišćavalo njegove mogućnosti.

vlače duž Guadalcanala. Da bi to oboje postigao, mora sada da promeni kurs. Njegov signal za pokret u suprotnom pravcu: „Levo, u kurs 230° !“ prenet je radiom nekoliko sekundi posle 23.30 časova. U tom manevru krstarice, na čelu sa komandnim brodom, prelaze u novi kurs u stroju kolone. Razarači na začelju slede istim putem iza krstarica, ali razarači na čelu vrše

zaseban okret, a zatim povećavaju brzinu da bi opet izbili na svoje ranije mesto na čelu kolone. Nije bilo ništa neobično u tom donekle komplikovanom manevru, ali u neposrednoj blizini neprijatelja (za koga Scott nije znao) taj manevar je bio opasan.

U 23.32, na izvršni signal, „San Francisco“ je otpočeo u širokom krugu zaokret ulevo, a sledile su ga „Boise“, „Salt Lake City“, „Helena“ i dva začelna razarača. Tri čelna razarača poveo je komandant diviziona kapetan 1 ranga Tobin (na „Farenholtu“) posebnim manevrom. On je smanjio brzinu da bi postupio tačno po propisima, a zatim je povećao i došao na desnu stranu kolone krstarica.

Deset minuta posle okreta „Helenin“ SC radar uhvatio je neprijatelja. Tada je kapetan 1 ranga Hoover, siguran u svoj zaključak, obavestio komandanta eskadre o neprijatelju na udaljenosti od 6 Nm u smeru 285° . Ova je vest uznenirila

Scotta. Njegov komandni brod nije imao radarskog kontakta. Razarači kapetana 1 ranga Tobina nalazili su se negde u mra-ku, još nisu bili stigli na svoje mesto na čelu kolone. Scottovu je zabunu povećalo i to što je „Boise“ ,koja je otkrila neprija-tejsku grupu u 23.38, javila 5 „bauka“ u pravcu 65° od pram-ca, tj. u pravom smeru 295°. Ali „bauci“ značili su šifrovano „nepoznati avioni,“ dok je „Boise“ htela da kaže „nepoznati brodovi“. Admiral je nagađao šta je ona htela da kaže, ali nije bio siguran. A neki od njegovih komandanata nisu uhvatili neke reči toga izveštaja i primili su samo smer „65 stepeni“. Da li je to pravi smer ili samo od pramca? Razlika je nekih 130°! Ako se uzme da je smer pravi, onda izveštaj, upoređen sa „He-lentinim“, nema nikakvog smisla. Možda su oba radara krstarica jednostavno uhvatila Tobinove razarače. Ono što jejavila „Boise“, moglo je da znači ili avioni ili brodovi, ili levo prema krmi ili desno prema pramcu⁶³⁾.

Utvrdjivanje Tobinovog položaja bio je prvi korak da se raščisti situacija. Scott je preko radija upitao komandanta razarača: „Da li izbijate na vaše mesto na čelu?“ Iako je znao da su njegova tri razarača u opasnom i nezgodnom položaju, kapetan 1 ranga Tobin pokušao je da rastera sumnju, te je od-govorio: „Da. Dolazim sa vaše desne strane.“⁶⁴⁾ U to vreme „Farenholt“ se nalazio oko sredine kolone krstarica. Ali, što Tobin nije znao ,razarač „Duncan“ nije više bio iza njega. On je jedini od razarača, baš uoči promene kursa, svojim artiljeri-skim radarom otkrio sumnjive znake na zapadu, a kada je pro-mena kursa bila već više od polovine izvršena ovi su znaci po-stali još izrazitiji, a otstojanje se smanjilo na 4 Nm. Koman-dant „Duncana“ video je jasno da „Farenholt“ plovi određeno u zapadnom kursu i smatrao da je i Tobin video isto što i on pa da takođe prelazi u napad. On povećava brzinu „Dun-cana“ na 30 čv i okreće ga u pravcu radarskih kontakta. „Laf-fey“, treći razarač, primetio je „Duncanovo“ skretanje, ali je zadržao svoj kurs i prodūžio za „Farenholtom“⁶⁵⁾. Zabrinutost admirala Scotta za njegove razarače bila je opravdana.

⁶³⁾ Kasnije je reč »skunk« označavala »nepoznati brod na ekranu radara«, a u radio-izveštajima obavezno je bilo da se javljaju pravi smerovi.

⁶⁴⁾ Izveštaj o dejstvima krstarice »Salt Lake City«.

⁶⁵⁾ Razarač »Laffey« i njegovi izveštaji propali su 13 novembra

Petnaest minuta pre ponoći Scottove četiri krstarice sa razaračima „Buchanan“ i „McCalla“ plovili su u stroju kolone u novom jugozapadnom kursu (230°) brzinom od 20 čv. „Farenholt“ je plovio u paralelnom kursu oko 750 m desno, a pozadi njega „Laffey“ smanjujući postepeno otstojanje. „Duncan“ je kretao sam u napad na neprijatelja. Krstarica „San Francisco“ upravo je uhvatila na svom radaru prvi kontakt u smeru 300°, na otstojanju 4.600 m. Da li je to neprijatelj ili neki od Tobinovih razarača?

Za „Helenine“ artiljerce nije bilo nikakve sumnje. Njihov novi SG radar stalno je pokazivao prvobitni kontakt. Kada se otstojanje smanjilo ispod 4.500 m, stiglo je na most obaveštenje: „Brodovi se vide golim okom“. Ali sada je Scottov stav bio žrtva zbrke u službi veze. Kapetan Hoover predaje radiotelefonskim putem signal od dve reči: „Interrogatory Roger“, što je značilo: „Molim odobrenje za otvaranje vatre“⁶⁶). Dogodilo se, međutim, da se reč „Roger“ upotrebljavala i za potvrdu prijema telefonske predaje, pa su na komandnom mostu „San Francisco“ Hooverovo traženje protumačili kao obično traženje potvrde prijema jednog ranijeg obaveštenja. Zato je Scott odgovorio: „Roger“ u nameri da kaže: „Obaveštenje je primljeno“. Ali sama reč „Roger“ u isto vreme je značila i „Otvorite vatru!“. Da bi bio siguran, kapetan Hoover je ponovio svoje pitanje i dobio opet isti odgovor. On je pritom reči „Roger“ dao značenje koje mu je bilo potrebno, i u 23.46 časova „Helena“ je iz svojih topova 152 i 127 mm otvorila vatru.

Dok je Scott pokušavao da se snađe u ovoj zbrici, njegov japanski protivnik zaboravio je na sve sem na izvršenje svog zadatka bombardovanja. Nije trebalo da se Amerikanci plaše torpednih napada izvršenih pomoću radara, ili hvatanja radarskih emisija. Admiral Goto nije raspolagao radarima, a nije ni sumnjaо da se nalazi u blizini neprijateljskih snaga. On je bio gotovo u istom položaju u kojem su se nalazile američke krsta-

1942 u bici kod Guadalcanala. Njegove akcije rekonstruisao je kapetan 3 ranga W. T. Doyle, bivši pomoćnik komandanta, i poručnik 1 ranga A. H. Damon koji je bio za vreme bitke ukrcan na brod.

⁶⁶ Scott je mislio da njegovi komandanati otvaraju vatru bez naredenja, ali u saopštenju pre bitke ovo pitanje nije bilo jasno. Pored toga, kad ima i sopstvenih razarača u pravcu gađanja, svaki bi komandant smatrao potrebnim da traži dozvolu pre otvaranja vatre.

rice dva meseca ranije, s druge strane otoka Savo: nisu se uzimali u obzir izraziti znaci; topovi na pramcu i krmi bili su u osnovnom položaju i zakočeni; na brodovima nisu znali da je otpočela bitka sve dok nisu bili pogodeni. A „Helenin“ prvi plotun ili možda drugi, pogodio je, i to dobro pogodio.

Ostali brodovi brzo su se pridružili „Heleni“. Nišanske sprave topova od 203 mm sa „Salt Lake City“ bile su upravljene na neprijateljsku krstaricu desno po boku svega na 3.800 m udaljenosti. Samo nekoliko sekundi posle „Heleninih“ topova grunuli su i oni izbacujući probojne granate i granate za osvetljavanje. A nekoliko sekundi kasnije otvorio je vatru jedan japanski brod, pogodio „Salt Lake“ i ubio na njoj nekoliko ljudi. „Boise“, koja je bila ispred nje, okrenula je svoje topove 152 mm na kolonu neprijateljskih krstarica, dok su njene portivavionske baterije tukle razarač „Hatsuyuki“ na levom boku. „San Francisco“ je tukla krstaricu koju su otkrili njeni osmatrači na udaljenju od 4.300 m. I razarači su brzo otvorili vatru. „Farenholt“ je tukao neprijateljsku kolonu, dok su iznad njega zviždale granate sopstvenih krstarica. „Laffey“, koji se našao u pravcu gađanja krstarica, zaplovio je najvećom brzinom unazad i naglo skrenuo uлево da bi se svrstao u kolonu iza „Helene“. Njegova tri topa 127 mm urakljila su „Aobu“, dok je četvrti top osvetljavao Japance granatama za osvetljavanje. „Duncan“ se u svom usamljenom napadu našao na udaljenju manjem od jedne milje od Japanaca, koji su se brzo približavali sa obe strane. Komandant broda, poručnik Taylor, očajnički je manevrisao da bi izbegao vatru američkih krstarica i da bi se postavio u povoljan položaj za izbacivanje torpeda. Kod jednog okreta udesno on je prepoznao „Furutaku“ po njenom tankom krmenom dimnjaku. Krstarica je takođe skrenula udesno i tako proširila polje dejstva vatrom, što se Tayloru baš nije svidelo; zato je naredio okret sasvim ulevu, izbacio nekoliko plotuna na „Furutaku“ i preneo vatru na jedan neprijateljski razarač, verovatno na „Hatsuyuki“. „Duncan“ se sada našao u veoma nesigurnom položaju — u liniji gađanja obeju snaga — što se potvrdilo i jednim pogotkom u kotlarnicu broj 1.

Bilo je 13 minuta pre ponoći. Admiral Scott je sada napravio ozbiljnu grešku, iako u najboljoj namjeri. Uveren, s obzirom na položaj sopstvenih razarača, zbog varljive sličnosti

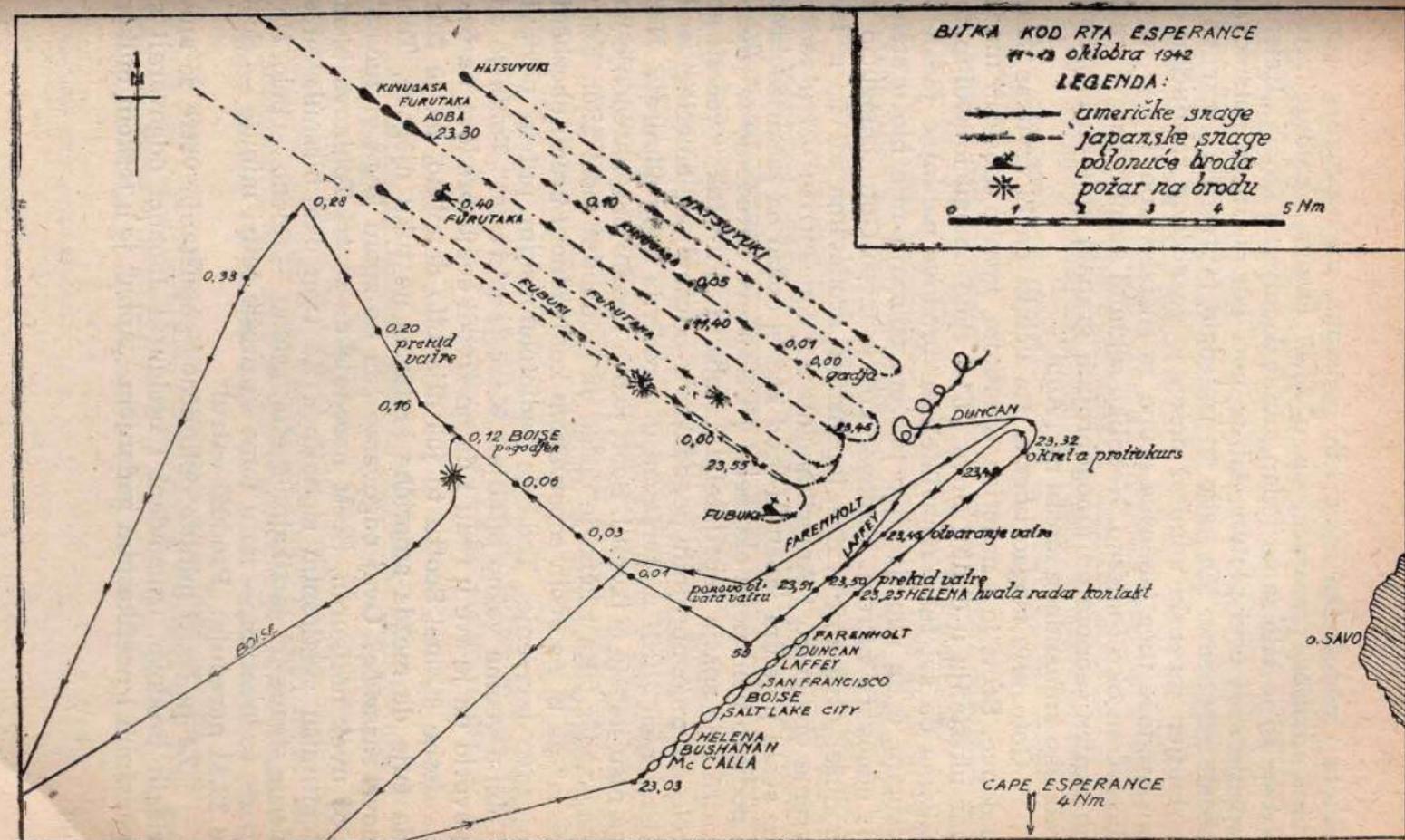
BITKA KOD RTA ESPERANCE

4.-5. oktobra 1942

LEGENDA:

- Američke snage
- - - Japanski snage
- × Polonjuc brodor
- * Požar na brodu

0 1 2 3 4 5 Nm

silueta i nedostatka radarskih podataka, da njegove krstarice tuku američke razarače, on u 23.47 časova naređuje prekid vatre. To je bilo samo jedan minut dognije no što je „Helena“ ispalila svoj prvi plotun. Ali, te noći bogovi su se potsmevali obema stranama. Ma kako to izgledalo fantastično, iznenađen i zvunjen japanski admirал došao je do sličnog zaključka: da mu brodove tuče japanska grupa za snabdevanje! On je naredio koloni okret udesno. Nekoliko sekundi kasnije pao je smrtno ranjen jednom od mnogobrojnih granata koje su eksplodirale oko komandnog mosta na „Aobi“.

Goto nije mogao bogzna šta učiniti da bi izvukao svoje brodove. Scott je i nehotice, omaškom, izvršio klasičan manevr ukrštanja u obliku slova „T“ i time omogućio svojim topovima da svi tuku neprijateljske brodove nanizane jedan za drugim, a da neprijatelj u takvom položaju nije bio u stanju da odgovara vatrom. Manevar koji je izveo Goto, omogućio je, doduše, otvaranje vatre japanskim brodovima ali je u isto vreme omogućio i Amerikancima da koncentrišu vatru redom na svaki pojedini japanski brod kad bi došao na tačku zaokreta i podigao belu penu oko sebe. Ni Scottovo naređenje za prekid vatre nije spaslo neprijatelja. „Aoba“ i „Furutaka“ već su gorile od mnogobrojnih pogodaka, a oduševljeni američki artiljeri nisu žurili u izvršavanju naređenja svog admirala. Neki ga nisu uopšte ni izvršili. Scott je ovo neomiljeno naređenje ponovio više puta i lično je došao na komandni most „San Francisco“ da bi na svom sopstvenom komandnom brodu obezbedio njegovo izvršenje. Tada je radiotelefonskim putem postavio Tobinu veoma važno pitanje: „Kako je kod vas?“ Tobin je odgovorio da je sve u redu i da on izvodi svoje brodove na čelo, sa desne strane! Scottu to još nije bilo dovoljno, pa je želeo da čuje da možda američke krstarice ne tuku njegove, Tobinove razarače? Ovaj odgovara: „Ja ne znam koga vi tučete“. Još uvek nesiguran, Scott naređuje da se tri Tobinova broda legitimišu svetlosnim signalima. Za tren oka blesnula su sa desne strane tri vertikalna svetla: zeleno — zeleno — belo. Najposle zadovoljan — no u tome su prošle četiri minute — Scott u 23.51 naređuje: „Produži vatru!“

Za ta četiri minuta delimičnog popuštanja vatre sa američkih brodova, iznenađeni i nesigurni Japanci odgovarali su površnim i neefikasnim gađanjem. „Aoba“ je s teškom mukom

izvršila okret od 180°. „Furutaka“ je primila nekoliko plotuna baš u tački okreta te je pijano oteturala za „Aobom“. Američke granate uništile su njene kule i torpedne cevi. Komandant „Kinugase“, kapetan 1 ranga Masao Sava, skrenuo je zabunom ulevo, pogrešnim pravcem, i time spasao svoj brod. Isto je uradio i razarač „Hatsuyuki“.

Kapetan 1 ranga Kikanori Kojima, najstariji oficir u štabu, preuzeo je komandu kada je admiral Goto pao smrtno ranjen. Efekat iznenađenja već se gubio. Trebalo je nekoliko minuta da zapanjeni Japanci dođu k sebi, „ispruže kandže“ i da udare.

Prvi ozbiljniji pogodak koji je primio neki od američkih brodova, bio je pogodak u kotlarnicu „Duncana“, ali „Duncan“ ih je dobio još mnogo; drugi pogodak oborio je artilje-rski direktor, no brod je produžio da gada pojedinačnim oruđima, a izbacio je i jedan torpedo na „Furutaku“. Pri tom pada smrtno ranjen torpedni oficir poručnik R. L. Fowler, ali torpedista Boyd brzo nišani i izbacuje još jedan torpedo na krstaricu. Mornari sa „Duncana“ javljaju da vide „Furutaku“ kako se „raspada po sredini, a zatim prevrće i nestaje“⁶⁷⁾. Nažalost, to je bila samo obmana. Isti plotun koji je oborio poručnika Fowlera, strušio je i prednji dimnjak i zapalio priručnu municisku komoru broj 2. Komandant, svestan situacije u koju je zapao, upalio je svetla za raspoznavanje ali je bilo prekasno. Drugi plotun, verovatno američki, pogasio je svetla i izbacio brod iz borbe⁶⁸⁾.

Gotovo u isto vreme kad i „Duncan“, bio je pogoden i razarač „Farenholt“. Dve granate eksplodirale su u snasti jar-

⁶⁷⁾ »Duncanov« borbeni izveštaj: vremenski red događaja izložen je prema sećanju preživelih. Osmatranje i izveštaj posade »Duncana« tipičan je primer kako pojedinci izvršu utiske, što se dešava na svim brodovima. Ono što su ti mornari videli mogao je da bude razarač »Fubuki«, a moglo je da bude i prividjenje nastalo u magli, dimu i vatri zbog prenapetih živaca. Iako je »Furutaka« u 23.54 dobila pogodak u mašinski prostor, ona je potonula tek u 2.28, mnogo posle završetka bitke.

⁶⁸⁾ Pregledom »Duncana«, izvršenim posle bitke, utvrđeni su pogoci i sa leve i sa desne njegove strane; većina pogodaka bila je sa leve strane. »Kinugasa« je tvrdila da je u 23.54 potopila jedan razarač; to se verovatno odnosilo na »Duncan«.

bola i razasule kišu parčadi po nadgrađu. Ubrzo posle toga pogodeno je i korito broda. Kroz prodor, koji je bio baš na vodenoj liniji broda, voda je prodrla i poplavila artiljerisku centralu, prekinula unutrašnju vezu i vezu sa topovima. Druga granata probila je prednju kotlarnicu koja se napunila vrućom parom, pa je posada iz nje morala da pobegne na palubu. Pošto su ovi pogoci bili s leve strane, suprotno neprijatelju, a bili su nesumnjivo od granata kalibra 152 mm, nažalost je sigurno da je „Farenholt“ bio žrtva američke artiljerije⁶⁹⁾.

Kada je komandant „San Francisca“, kapetan 1 ranga McMorris primio Scottovo naređenje za produženje vatre, pažnju brodskih osmatrača i artiljeraca privukao je nepoznati ratni brod koji je plovio u paralelnom kursu na otstojanju svega $\frac{3}{4}$ milje prema zapadu. Ovaj čudni brod je davao znake kombinacijom crvenog i belog svetla, 1 — 2 minuta signalisao nerazumljiva slova, a zatim okrenuo udesno. Krstarica je otvorila reflektor i onda se video tipičan rešetkasti prednji jarbol i zadnji dimnjak sa belim prugama razarača „Fubuki“. Svi Scottovi brodovi napadoše „Fubuki“ tako žestoko da se on na mestu zaustavio, eksplodirao i oko 23.53 potonuo.

Admiral Scott, oslobođen sumnji, čvrsto je odlučio da ne dopusti nijednom neprijateljskom brodu da umakne. U 23.55 on skreće kolonu prema severozapadu u paralelan kurs sa japanskim brodovima. Za vreme izvršenja tog okreta dve ili tri granate pale su na krstaricu „Boise“, ali su prouzrokovale samo manje štete. „Boise“, „Salt Lake City“ i „Helena“ gonile su neprijatelja i tukle ga vatrom, ali se ne zna tačno koje su brodove tukle. Razarači sa začelja, „Buchanan“ i „McCalla“, takođe su tukli te tako privlačne ciljeve. Kapetan 3 ranga Wilson neprekidno je gađao svojim topovima 127 mm, a izbacio je i 5 torpeda; poručnik 1 ranga Cooper sa „McCalle“ osmotrio je „Aobu“ i „Furutaku“ u plamenu, sa topovima još uvek u osnovnom položaju, i udario je po njima svojom artiljerijom. U 23.54 „Furutaka“ dobija torpedo „Buchanana“ ili „Duncana“ u prednji mašinski prostor ali ostaje na površini i dalje plovi. U toku borbe „Laffey“ nije izbacio nijedan torpedo, ali je učestvovao

69) »Farenholtov« borbeni izveštaj i borbeni izveštaj komandanta 12 diviziona razarača. Izveštaji se ne podudaraju u pogledu vremena.

sa drugima u gonjenju „Fubukija“ i, kada je ovaj potonuo, oterao je artiljeriskom vatrom razarač „Hatsuyuki“ van vido-kruga.

3. Gonjenje (0.00 do 2.45)

Admiral Scott tačno u ponoć naređuje opšti prekid vatre. Njemu se činilo da je potrebno „malo odmoriti brodove, da bi se napad produžio uspešno“. I ovaj put se izvestan broj artiljeriskih oficira i artiljeraca oglušio o njegovu zapovest. Svim brodovima je naređeno da upale svetla za raspoznavanje i da se postroje u kolonu. Naređenje su izvršili svi sem osakaćenog „Farenholta“ i „Duncana“. Zatim je otpočelo gonjenje neprijatelja.

Nedelja 11 oktobra završila se nesretno za japansku ratnu mornaricu. Krstarica „Furutaka“ dopuzala je do svoga groba 22 Nm severozapadno od otoka Savo. Vrtlog uzburkane vode i nekoliko preživelih ljudi koji su plivali bilo je sve što je preostalo od razarača „Fubuki“. Krstarica „Aoba“ je gorela. Jedini neoštećeni brodovi, krstarica „Kinugasa“ i razarač „Hatsuyuki“, bežali su. Admiral Goto je bio na samrti. A sedam neoštećenih američkih brodova, na čelu sa admiralom koji je znao šta hoće, založilo se do kraja i učinilo da 12 oktobar bude još po nečemu značajan, a ne samo po tome što je Kolumbov Dan. Međutim, Japanci su još bili puni borbenosti. Istog trenutka kada je admiral Scott naredio prekid vatre, „Kinugasa“ otvara vatru sa udaljenosti od 7.200 m na američke krstarice koje su se nalazile južnije. Mornari sa američkog komandnog broda imali su neželjeno uzbuđenje kada je tipičan japanski uski plotun pao u brazdu broda. Drugo uzbuđenje snašlo je „Boise“ kad su primećena torpeda u pokretu prema njoj, koja je neprijatelj izbacio u 0.01 časova. Kad su mornari pod palubom čuli da se približavaju torpedo, preznojavali su se nekoliko sekundi, dok kapetan „Mike“ Moran, naglim okretom sasvim udesno, nije uspešno izbegao njihove brazde.

Posle toga veštog manevra „Boise“ se vratila u kolonu. Ubrzo zatim pojavljuje se na njenom radaru cilj — bočno desno, malo prema krmi. „Boise“ pali reflektor i osvetljava cilj, a zatim brzo otvara vatru, ali svetlo reflektora odaje i njen položaj te neprijateljski brod (verovatno „Aoba“) sa uspehom

odgovara vatrom i pogađa trup „Boise“ na četiri mesta. U isto vreme i „Kinugasa“ otkriva da je američki reflektor odlična nišanska tačka i, u toku tri minuta, „Boise“ dobija lekciju o tačnosti japanske artiljerije. Bliski promašaji tesno su urakljili brod, a dva pogotka od 203 mm nanela su mu velika oštećenja. Brod je spasen jedino time što je krstarica „Salt Lake City“, koja je plovila iza „Boise“, skrenula udesno i namerno se postavila između zapaljene američke krstarice i neprijatelja. To je bio odvažan potez kapetana 1 ranga Smalla; možda će neko reći da je to bilo ludo ali time je bio učutkan jedan od brodova koji su tukli „Boise“. Taj je pokret omogućio Moranu da se u 0.12 časova naglim okretom uлево nesmetano povuče.

„San Francisco“ je kao i „Boise“ u početku tukla neki cilj na otstojanju od oko 6.000 m, dok njeni artiljeri nisu, za jedan trenutak, primetili kroz dim „Kinugasu“ pa su onda napali nju upravljujući vatru radarom. Američke kstarice dobro su „ude-sile“ i „Aobu“ koja je primila oko 40 pogodaka. „Furutaka“ je još uvek plovila, iako jako nagnuta na levi bok dok je „Hatsuyuki“ bio tek nešto malo očešan. Kada je „Boise“ napustila stroj, „Salt Lake“ je nastavila artiljeriski dvoboј sa „Kinugasom“ sve do 0.16 časova, pri čemu nijedna od njih nije bila oštećena. Ta japanska krstarica primila je za celo vreme boja svega 4 pogotka. „Salt Lake“ je bila dva puta pogodjena, ali, na sreću, neprijateljska municija nije bila ispravna: jedna granata 203 mm odbila se od brodskog oklopa, a druga je eksplodirala ali nepotpuno, u kotlarnici, ubila jednog čoveka i prouzrokovala požar nafte, koji je znatno oštetio električne uređaje.

U ovoj ogorčenoj noćnoj borbi bilo je vrlo malo ljudi koji su bili samo posmatrači. Nijedan od američkih brodova nije imao uređaj za održavanje određene temperature u prostorijama, a ventilacije uopšte nije bilo. Temperatura u donjim delovima broda popela se na preko 65°C . Mornari koji su radili u zatvorenim prostorijama malo su šta čuli, a još manje videli. Ljudi na zamračenim komandnim mostovima bili su veoma zaokupljeni održavanjem broda u nevidljivoj brazdi broda koji je plovio ispred njih. Nije bio lak posao oceniti naglu promenu brzine i kursa kroz zaslepljujuće bleske i dim prednjih topovskih kula. Nišandžije na topovima, slično kao i ljudi koji gledaju iz tunela, videli su samo cilj koji se gađa i to ispod dugih putanja granata za obeležavanje. A oči ostalih poslužilaca bile

su uprte na skazaljke mehanizama, na zatvarač, okvire sa municijom, itd; svaki od njih imao je svoju posebnu ulogu. Međutim, kad je borba dosegla svoj vrhunac, dva čoveka sa aviona „San Francisca“ gledala su ceo prizor kao na dlanu. Pilot, poručnik John A. Thomas leteo je iznad neprijateljskih brodova da bi u slučaju potrebe bacio bombe za osvetljavanje ili svetleće plovke. On je javio da se tu nalazi, upitao u kom pravcu Amerikanci gađaju i produžio da leti u krug očekujući naredjenja. Površina okeana bila je sjajna od nežne svetlosti granata za osvetljavanje i činila je osnovu na kojoj je on posmatrao crvene putanje obeležavajućih zrna, bele tanke konuse reflektorskih snopova, mrkocrveni plamen pogodaka, raznobojne vodoskoke koje podižu eksplozije granata, lepše od najlepših vodoskoka nekog kneževskog parka. Tada je otpočelo kažnjavanje „Boise“. Gust narandžast stub plamena izbio je iz nje, šireći se prema nebu. Zbogom, „Boise“, pomislio je poručnik Thomas.

Krstarica je zaista bila u strahovitoj opasnosti. Jedna granata 203 mm probila je kulu broj 1, eksplodirala i zapalila municisku komoru. Druga je probila oplatu 2,5 metra ispod vodene linije i eksplodirala u prednjem municiskom skladištu granata 152 mm. Pritisak vazduha od eksplozije, koji je prodro kroz sva prednja skladišta, terao je plamen i gasove kroz priručne municiske komore i prednje dve kule. Ljudi u skladištima i komorama bili su zbrisani do jednog. Plamen koji se probijao kroz otvore kula u pramčane prostorije ubio je mnogo ljudi i sprečio pristup u prednji deo broda. Komandant broda, kapetan Moran, naređuje da se prednja municiska skladišta poplave, ali ljudi na ventilima za poplavljivanje u kontrolnoj stanici bili su mrtvi. Čak i Moranu je izgledalo da je brod propao. Svakog trenutka tone eksploziva u skladištu mogu da unište krstaricu, slično kao što se dogodilo nesrećnom engleskom liniskom krstašu „Hoodu“. Ali, prevladala je „irska sreća“. Neprijateljske granate rastrgale su brodsku oplatu, pa je morska voda uradila ono što nisu mogli mrtvi ljudi: prodrla je u komore i pogasila požar. Ali i tako, krstarica je bila izbačena iz stroja.

Oko 0.20 časova borba je prestala. Pred kraj borbe izlazili su i drugi brodovi iz kolone da bi izbegli torpeda. Bojeći se da oni na začelju ne bi pogrešno smatrali krstaricu „San Francisco“ za neprijatelja, admirал Scott je u 0.28 časova pre-

kinuo gonjenje, promenio kurs od NW na SSW i počeo da prikuplja svoje „jato“. Većina brodova odgovorila je na poziv i označila svoje pozicije paleći svetla za raspoznavanje, a nisu se javili ni na ponovljeni radiotelefonski poziv „Boise“, „Farenholt“ i „Duncan“. Razarač „McCalla“ dobio je zadatak da tim brodovima pruži pomoć.

Malo pre promene kursa admiral je dao opomenu: „Budite i dalje spremni za dejstvo! Bitka nije još završena!“ Ustvari bitka je već bila završena.

Oko 1.00 sastavu su se ponovo priključili „Helena“, „Laffey“ i „Buchanan“. „Boise“, ma da su iz njenog razorenog prednjeg dela još izbjiali plameni jezici, malo je izgubila na brzini. Njeno povlačenje izvršeno je uspešno brzinom od 20 čvorova, a za to vreme grupe za otklanjanje kvarova borile su se sa dvostrukim problemom: da savladaju požar i prodor vode. U 2.40 časova vatra je bila potpuno pogашena, rasklimana pregrada poduprta, podvodne rupe začepljene, a pumpe za izbacivanje vode vredno su radile. Komandant Moran doveo je brod u kolonu iza „San Francisca“, s pravom ponosan na izvanredan rad grupa za otklanjanje kvarova. Ali brod je izgubio 107 oficira i mornara, a imao je 35 ranjenih.

„Farenholt“ je bio oštećen u prvim minutima borbe i preopterećen vodom koja je prodrla u brod kroz rupe od pogodaka na vodenoj liniji. Prepumpavanjem nafte i vode i premeštanjem tereta na palubi posada je nagnula brod za 9° na desni bok, pa su rupe došle iznad vode. Tako nagnut „Farenholt“ je napustio bojište brzinom od 20 čvorova u pratnji novoprideršlog razarača „Aaron Ward“.

Pošto je ubrzo počelo da svijeće, admiral Scott je zatražio i dobio vazdušnu zaštitu sa kopnenih aerodroma admirala Fitcha. To je bila mudra, ali nepotrebna mera opreze. Kako se japanski avioni nisu pojavili, admiral je krenuo da preuzme avione krstarica iz Tulagija i da prati oštećene brodove.

4. Scottov rezultat

„Furutaku“ je pratio razarač „Hatsuyuki“ sve dok nije potonula, a krstarice „Aoba“ i „Kinugasa“ povukle su se kroz tesnac Nove Georgije. 40 pogodaka nije nimalo smanjilo brzi-

nu „Aobi“. Kapetan 1 ranga Kojima rekao je umirućem admiralu Gotu da može biti srećan, jer su dve teške američke krstarice potopljene. Japanci su sa strepnjom slutili da će ih u zoru Amerikanči napasti iz vazduha. Tako je i bilo. Napad su u 7 časova izvršili avioni sa aerodroma Henderson, ali nisu imali nijedan pogodak. Pre podne usidrila su se tri preživela japanska broda kod ostrva Shortlanda. „Kinugasa“ je u roku od 24 sata bila ponovo spremna za borbu. „Aoba“ je otišla u Japan na veću opravku, a „Hatsuyuki“ je bio samo lakše oštećen.

Dok je admiral Goto vodio borbu, admirал Josima je iz grupe sa pojačanjima, iskrcao kod Kokumbone ljudi, opremu i topove 150 mm. U 2.30 časova zapazio je te japanske brodove hidroavion krstarice „Boise“, koji je, posle prinudnog spuštanja na more, bio nošen strujom. Brodovi su se brzo udaljavali iz Sounda. Razarači „Shirayuki“ i „Murakumo“ vratili su se da pokupe preživele iz Gotove grupe. Oni su uspeli da izvuku iz vode 400 ljudi, ali su prekinuli posao kad se na vidiku pojavio američki razarač. Zatim su pokušali da namame Amerikanca na domet svoje avijacije, ali se dogodilo sasvim suprotno. „Murakumo“, kreat brodolomcima, bio je žrtva bombardera za obrušavanje i lovaca sa aerodroma Henderson i morao je biti napušten i potopljen. Kasnije, u toku dana sličnu sudbinu doživeo je od strane istih avijatičara i razarač „Natsugumo“ upućen za spasavanje. Jedino japansko protivdejstvo u toku 12. oktobra bio je neuspeli napad podmornice „I-2“ na razarač „McCalla“, koji je još uvek tražio brodolomce u vodama severno od otoka Savo. U 14.30 časova nailazi ovaj razarač na veliku grupu kratko ošišanih japanskih glava u vodi. Neprijateljskim mornarima bačeni su konopi, ali oni su više voleli da ih pojedu morski psi. Mornari sa „McCalle“ uhvatili su na silu tri takva brodolomca. 13. oktobra minolovci „Hovey“ i „Trevor“ hvataju još 108 Japanaca koji nisu želeti da ih oni spasu.

Kapetan 1 ranga Kojima, komandant japanske grupe za bombardovanje posle Gotove smrti, zažalio je što i njega nije zadesila admiralova sudbina. Po naređenju admirala Mikawe Kojima je bio odmah smenjen, iako je tvrdio da je potopio dve teške krstarice i jedan razarač. On i njegovi drugovi oficiri imali su radi čega da budu posramljeni. Pri izvršavanju jednog ofanzivnog zadatka morali su da budu razumno budni. Ovako, oni

bi bili uništeni da nije Scottov kontramarš prouzrokovao zabunu i da nije „Kinugasa“ izvršila nepravilan, ali sretan okret na sever.

Norman Scott je vodio bitku kod Rta Esperance hladnom, odlučnom srčanošću. Uprkos nezgode koju je prouzrokovao komplikovani kontramarš, Scott nije dopustio da se bitka pretvori u gužvu. Nepoznavanje različitih mogućnosti raznih tipova radara bilo je 1942 godine gotovo opšte u mornarici Sjedinjenih Država. Posle su komandanti naučili da se pravilnim korišćenjem radara može izbeći upotreba reflektora i svetla za raspoznavanje, koji privlače neprijateljsku artiljeriju kao što sveća privlači noćne leptire⁷⁰⁾.

Na nesreću, pošto je ljudski da se zaključi da rezultat opravdava sredstva, iz ove bitke izvučeno je nekoliko pogrešnih zaključaka. Scott je, tako, bio uveren da je njegova duga kolona po jedan bila kako treba i da je američka artiljerija dorasla svakoj situaciji u noćnoj borbi. Ustvari, njegov je po-redak bio opasno nezgodan, jer je sprečavao razaračima da iskoriste svoje glavno oružje, torpedo. A kako iznenađeni neprijatelj nije uspeo da izvrši uobičajene torpedne napade, pretpostavilo se da ovi nisu više opasni. Tako su Amerikanci, zbog pobjede u bici kod Rta Esperance, u sledećim borbama napravili ozbiljne taktičke greške, koje su dovelе do nesrećnih rezultata. Prema tome, više se može naučiti od neuspeha, nego od uspeha.

Bitka kod otoka Savo pretstavljala je japansku pobjedu, ali američki transporti nisu bili ni dirnuti. Bitka kod Rta Esperance bila je američka pobjeda, ali Japanci su izvršili svoj glavni zadatak. Ne samo što su se na obali kod Tassafaronge iskrcale sveže trupe dok su se Goto i Scott borili, već su brodovi — matice za hidroavione, „Nisshin“ i „Chitose“, uspeli da iskrcaju i tešku artiljeriju, koja je američkoj mornaričkoj pešadiji zadala mnogo muke. Scottova pobjeda nije sprečila Japance ni u tome da 12. oktobra izvrše težak napad iz vazduha na aerodrom Henderson (na sreću, avioni su vrlo slabo nišani-

⁷⁰⁾ Na brodovima je uveden elektronski sistem legitimisanja, tako da su se signali sa radara sopstvenih brodova mogli raspozнати.

li), kao ni u dotada najtežem bombardovanju izvršenom dve noći kasnije. (Na nesreću, ovog puta avioni su odlično nišanili).

Bitka kod Rta Esperance podigla je Amerikancima moral, mornarička pešadija imala je jednu noć bez bombardovanja, a uzdrmano je i japansko pouzdanje u superiornost u noćnim borbama. „Proviđenje nas je napustilo i naši su se gubici povećali“ — kaže se u jednom njihovom službenom izveštaju. Ali odlučujuća pomorska bitka za Solomone imala je tek da se odigra.

BITKA KOD OTOKA SANTA CRUZ

26 i 27 oktobra 1942 godine

1. Prethodni manevri (23 do 25 oktobra)

Naređenje admirala Yamamota potčinjenim mornaričkim komandantima koji su, pred akciju, očekivali izveštaj o zauzimanju Hendersonovog aerodroma, glasilo je: „Treba otkriti i uništiti svaku veću pomorsku snagu u području Solomonskih Otoka, a tako isto i svako pojačanje“. Yamamoto je bio potpuno uveren da reč „uništiti“ sasvim odgovara onome što je on mogao da razvije protiv admirala Halseya, to jest: 5 nosača aviona, 5 liniskih brodova, 14 krstarica i 44 razarača. Svi ovi brodovi bili su podeljeni, kao obično, na nekoliko grupa, i rasjedani na području između Marijanskih i Solomonskih otoka, tako da je njihovo kretanje bilo teško pratiti. Džinovski liniski brod „Yamato“ nalazio se u Truku; na njemu se lepršao komandni znak admirala Yamamota. Sve površinske snage koje je glavni komandant (admiral Yamamoto) nameravao da angažuje, bile su pod komandom potčinjenog mu admirala Konda. U sastav tih snaga ulazili su: kao Kondova isturena grupa liniski brodovi „Kongo“ i „Haruna“ (na kojima je bio baš montiran radar), 4 teške krstarice i 2 nosača aviona, pod komandom Kakute Kakute koji se proslavio kod Aluetskih Otoka; Nagumova udarna grupa sa svojim sopstvenim nosačima aviona, ispred koje je operisala prethodnica sastavljena od liniskih brodova i teških krstarica pod komandom Hiroaki Abea. Oko 220 suvozemnih aviona nalazilo se u Rabaulu, gde je takođe bila Mikawina Osma flota od 2 teške krstarice i 16 razarača. Ove snage upotpunjavao je jedan podmornički zastor. Nije bilo nikačvih transportnih brodova, jer ih je Yamamoto, imajući

na umu iskustva iz bitke kod Solomonskih Otoka, poslao napred, iako neuspešno, kao što smo videli.

Prvi susret desio se 23. oktobra oko 650 Nm severno od Espiritu Santo. Jedan avion tipa „PBY“ iz sastava admirala Fitcha osmotrio je neprijateljski nosač aviona i preko radija dao uzbunu. Te noći nekoliko aviona tipa „Catalina“, naoružanih torpedima, poletelo je sa palube nosača aviona. Poručnik George Enloe imao je jedini sreću da pronađe jedan neprijateljski brod, veliku krstaricu, koju je njegov torpedo promašio.

24. oktobar prošao je na moru mirno, bar što se tiče dodira sa neprijateljem. Najbolju vest pretstavljaо je dolazak „Velikog E“ (nosač aviona „Enterprise“) u pratinji novog brzog liniskog broda „South Dakota“. Ovaj brod je u vožnji, početkom septembra, rasporio svoje dno na koralnom grebenu blizu Tongatabua. Ali ta nezgoda pokazala se kao sreća, jer mornaričko brodogradilište u Pearl Harboru nije se zadovoljilo samo krpljenjem dna, već je na brod postavilo dvanaestak novih protivavionskih topova 40 mm, koji su i te kako dobro došli u bici koja je pretstojala.

Admiral Halsey imao je sada 2 nosača aviona, 2 liniska broda, 9 krstarica i 24 razarača. Oni su obrazovali 3 grupe: grupa „Enterprise“ (16 eskadra) admirala Kinkaida; grupa „Hornet“ (17 eskadra) admirala Murraya; grupa liniskih brodova i krstarica (64 eskadra) admirala Leea. Sastanak dveju grupa sa nosačima aviona bio je određen na poziciji 273 Nm NE (SI) od Espiritu Santo. Admiral Halsey dao im je jasne i smele instrukcije. One su imale da izvrše čišćenje severno od otoka Santa Cruz, zatim da promene kurs prema jugozapadu da bi došle u položaj odakle bi mogle sprečiti neprijateljskim snagama da se približe Guadalcanalu.

Admiral Yamamoto, nestrpljiv što su do 24. oktobra Kondovi brodovi bezuspešno krstarili u ovim vodama gotovo dve nedelje, opomenuo je drugove iz Armije, da će on biti prinuđen da se povuče zbog nedostatka pogonskog goriva, ako hitno ne očiste Hendersonov aerodrom. Na ovako oštar potsticaj Armija je obavestila da će Hendersonov aerodrom biti u carskim rukama još te iste večeri.

Tako je utanačeno i planom. Ali ono što se dogodilo te noći, nije se odigralo onako kako je bilo napisano u planu i japanski admiral bio je zbumen. 25. oktobra u 1.26 časova nje-

gov mornarički oficir za vezu na Guadalcanalu pobedonosno je javio radiom: „Banzai“. (ratni poklic Japanaca). Aerodrom zauzet u 23.00“. U 2 časa ovaj oficir dopunio je svoj izveštaj time što je javio da se borba produžava u okolini. Najzad, u 6.23 časova on je bio prinuđen da poništi „banzai“-izveštaj i da prizna da je aerodrom još u rukama američke mornaričke pešadije.

Međutim, njegova preuranjena pobednička pesma pokrenula je pomorske snage u akciju. Snage admirala Konda, u kojima su bila 4 nosača aviona (nosač aviona „Hiyo“ imao je kvar u mašinama i vratio se u Truk u pratnji dva razarača, a njegovi avioni odleteli su u Rabaul), plovili su tamo-amo, u magli i neizvesnosti 300 Nm severno od Guadalcanala. U toku jutra Yamamoto je uputio nosač aviona „Junyo“ da izvrši vazdušne napade na neprijateljsko brodovlje u Lunga Roadsu, ali planirano dejstvo površinskih snaga južno od San Cristobala bilo je odgođeno. Zagonetka o aerodromu bila je delimično rešena rano popodne 25. oktobra kada je oficir za vezu na Guadalcanalu izvestio da je „zbog teškoće u rukovođenju snagama na teškom zemljisu“, izvršeni noćni napad bio neuspešan. No ostalo je još jedno zbunjujuće pitanje: gde su bili američki nosači aviona? Jedan japanski patrolni avion osmotrio je pre nekoliko dana kod Gilberthovih Otoka „Enterprise“, ali izviđački avioni, koji su imali da pronađu druge nosače aviona, vraćali su se sa praznim depešnim blanketima, jer se admiral Kincaid bio uputio prema istoku u cilju širokog izviđanja i čišćenja. Grupa linijskih brodova admirala Leea, jedina američka snaga čija je pozicija bila poznata admiralu Nagumu, nalazila se tada između Rennella i San Cristobalskih Otoka, van dometa aviona sa njegovih nosača aviona. Jedino što je Nagumo mogao da učini bilo je da čeka i da se čudi.

Dok su se Japanci jedili, dotle su „Hornet“, „Enterprise“ i njihove zaštitne snage plovili oko Santa Cruza. Osim toga, oni su bili obavešteni o neprijateljskim pokretima, jer je jedan avion tipa „PBY“ admirala Fitcha osmotrio dva neprijateljska nosača aviona 25. oktobra u podne, u kursu 157° , kako plove brzinom od 25 čvorova. Američke snage nalazile su se tada zapadno od ostrva Santa Cruz, 360 Nm od javljene japanske pozicije, koja je bila severozapadno od otoka. Zbog gustih oblaka i jakih pljuskova avion nije mogao da održava

dodir. Pred admiralom Kinkaidom bile su sada tri mogućnosti: da čeka dalji razvoj događaja, da vrši izviđanje ili da izvrši napad. On je izabrao kombinaciju: izviđanje i napad. Prvi talas poleteo je sa „Enterprisea“ u 13.30 časova, a drugi u 14.20 časova. Na nesreću, prisustvo američkog aviona tipa „PBY“ alarmiralo je Japance i oni su promenili kurs prema severu tako da Kinkaidovih 12 izviđačkih i 29 borbenih aviona nije video ništa. Vraćajući se posle sumraka, prvi avion se razbio na palubi za poletanje, dok je 6 drugih aviona bilo izgubljeno zbog sletanja na vodu. To je bio veliki gubitak u kritično vreme.

25. oktobra Fitchove „Cataline“ i „Leteće tvrđave“ letele su celog dana. Pored uspostavljanja i održavanja kontakta sa flotom admirala Konda, one su izvršile napad na linijske brodove admirala Abea. Bombe su pale u blizini linijskog broda „Kirishima“, ali nije bio postignut nijedan pogodak. „Cataline“ su bile angažovane tek pošto je pao mrak. Poletelo ih je 5; bile su naoružane torpedima i bombama. U prvim časovima 26. oktobra dve „Cataline“ umalo što nisu pogodile nosač aviona „Zuikaku“ i razarač „Isokaze“.

Japanski mornarički komandanti shvatili su da je pomorska bitka neizbežna iako suvozemne trupe još nisu uspele da zauzmu Hendersonov aerodrom. Oni su bili uz nemireni time što njihovi avioni nisu uspeli da pronađu američke nosače aviona. No pri svem tom, već rano uveče ispunili su eter radio-direktivama koje su ukazivale da neprijatelj ima da se pronađe i uništi. Međutim, nešto pre ponoći 25. oktobra, admiral Yamamoto potpuno je izmenio svoju zamisao: suvozemne jedinice ima da izvrše juriš na aerodrom u 21.00 čas. „Prema tome, postoji velika verovatnoća da će se neprijateljska flota pojaviti u području severoistočno od Solomonskih Otoka, pa će kombinovana flota nastojati da je uništi 26. oktobra“. Avijacija će produžiti sa izviđanjem i traganjem „bez obzira na vreme i neprijateljske avione, u cilju da otkrije jačinu i sastav neprijateljskih snaga“.

26. oktobra u 1.05 časova Guadalcanal izveštava Yamamota da suvozemne jedinice još vode borbu za aerodrom, ali „da stanje prve linije nije jasno“. U 2.50 časova avioni „PBY“ napadaju nosač aviona „Zuikaku“. Japanski admirал je alarmiran. Da nije to zamka? Ponovo je zavladala neodlučnost. Admiral Nagumo naredio je svojoj udarnoj grupi da promeni kurs

na sever kako bi sačekao ishod napada na Hendersonov aerodrom i rezultate vazdušnog izviđanja.

Admiral Kinkaid je proveo noć između 25 i 26 oktobra ploveći neprestano u cik-cak, kursom NW (SZ), brzinom od 20 čvorova. Imao je namjeru da uz nemirava Japance i očekivao je da mu oni neće ostati dužni. Nosač aviona „Hornet“ držao je svoje avione na palubi za poletanje spremne za napad po mesečini. Brodska posada, očekujući napad, bila je u pripravnosti. U 0.11 časova jedan avion tipa „PBY“ izvestio je da se neprijateljska flota nalazi na oko 300 Nm severozapadno. Tri sata kasnije drugi avion istoga tipa otkrio je jedan veliki nosač aviona i šest drugih brodova na otstojanju oko 200 milja u istom pravcu. Ovo je bilo najvažnije od dosad primljenih obaveštenja i bilo bi od neocenjive vrednosti za komandanta eksadre da mu je bilo brzo dostavljeno. Međutim, ovaj izveštaj predat mu je tek u 5.12 časova. Dakle, posle velikog zakašnjenja. Komanda kontraadmirała Fitcha u Esperitu Santo takođe je primila ovaj radio-izveštaj od aviona „PBY“ pa ga je i ona prenela.

Admiral Halsey u Noumei pregledao je pred zoru depeše, pogledao na svoju operativnu kartu i posao sledeću komandu: „Napad! — Ponavljam — Napad!“ Kratko saopštenje, ali je ono nanelektrisalo svaki brod u području Solomonskih Otoka. To su baš i želeteli.

2. — Sastav snaga

a) SJEDINJENE DRŽAVE

Južnopacifičke snage

Viceadmiral William F. HALSEY u Noumeji

61 eskadra

Kontraadmiral Thomas C. Kinkaid

»Enterprise« — kapetan 1 ranga Osborne Hardison

10 vazduhoplovna grupa: I TBF - I (Avenger) komandant Richard Gaines

10 lovačka eskadrila: 34 aviona Wildcat

10 bombarderska eskadrila: 18 aviona Dauntless

izviđačka eskadrila: 18 aviona SBD-3

10 torpedna eskadrila: 12 aviona TBF-1

»SOUTH DAKOTA« — kapetan 1 ranga Thomas Gatch

Kontraadmiral Mahlon Tisdale, komandant 4 divizije krstarica

»PORTLAND« —

kapetan 1 ranga Laurence DuBose

»SAN JUAN«	— kapetan 1 ranga James Maher
Osiguranje: kapetan 1 ranga Charles Cecil	
(komandant 5 diviziona razarača)	
»PORTER«*)	— poručnik 1 ranga David Roberts
»MAHAN«	— poručnik 1 ranga Rodger Simpson
10 divizija razarača, komandant THOMAS STOKES	
»CUSHING«	— poručnik 1 ranga Christopher Noble
»PRESTON«	— poručnik 1 ranga Max Stormes
»SMITH«	— poručnik 1 ranga Hunter Wood
»MAURY«	— poručnik 1 ranga Gelzer Sims
»CONYNGHAM«	— poručnik 1 ranga Henry Daniel
»SHAW«	— poručnik 1 ranga Wilbur Jones

17 eskadra

Kontraadmiral GEORGE MURRAY

»HORNET«	— kapetan 1 ranga Charles Mason
8 vazduhoplovna grupa: I TBF-I	— komandant WALTER RODEE
72 lovačka eskadrila: 36 aviona F4F-4	
8 bombarderska eskadrila: 18 aviona SBD-3	
8 izviđačka eskadrila: 18 aviona SBD-3	
6 torpedna eskadrila: 15 aviona TBF-1.	

Kontraadmiral HOWARD GOOD, komandant 5 divizije krstarica

»NORTHAMPTON«	— kapetan 1 ranga Willard Kitts
»PENSACOLA«	— kapetan 1 ranga Frank Lowe
»SAN DIEGO«	— kapetan 1 ranga Benjamin Perry
»JUNEAU«	— kapetan 1 ranga Lyman Swenso

Osiguranje: komandant ARNOLD TRUE
(komandant 2 diviziona razarača)

»MORRIS«	— poručnik 1 ranga Randolph Boyer
»ANDERSON«	— poručnik 1 ranga Richard Guthrie
»HUGHES«	— poručnik 1 ranga Donald Ramsey
»MUSTIN«	— poručnik 1 ranga Wallis Petersen
»RUSSELL«	— poručnik 1 ranga Glenn Hartwig
»BARTON«	— poručnik 1 ranga Douglas Fox.

64 eskadra

Kontraadmiral WILLIS A. LEE

»WASHINGTON«, »SAN FRANCISCO«, »HELENA«, »ATLANTA«,	
»AARON WARD«, »BENHAM«, »FLETCHER«, »LANSDOWNE«,	
»LARDNER«, »MOCALLA«.	

63 eskadra

Vazduhoplovne snage na bazama na kopnu — kontraadmiral AUBREY FITCH

*) Potopljen u ovoj bici.

Na aerodromu Henderson: 26 F4F-4, 6 P-400, 6 P-39, 20 SBD,
2 TBF;
u Espiritu Santo: 23 F4F-4, 39 B-17, 12 »Hudson of R.N.Z.A.F.«,
32 PBY, 5 OS2U;
(Kingfisher): tenderi »Curtiss« i »Mackinac«;
u Novoj Kaledoniji: 46 P-39, (12 na Guadalcanalu), 15 P-38, 16
B-26, 13 »Hudson of R.N.Z.A.F.«

J A P A N

Kombinovana flota

Admiral ISOROKU YAMAMOTO na »Yamatu«, u Truku

Snage podrške za Guadalcanal

Prethodnica: viceadmiral KONDO

4 divizija krstarica: »Atago«, »Takao«,

5 divizija krstarica: (kontraadmiral Sentaro Omori): »Myoko«,
»Maya«;

Osiguranje: kontraadmiral RAIZO TANAKA na lakoj krstarici »Isuzu«

Razarači: »Naganami«, »Makinami«, »Takanami«, »Umikaze«, »Kawakaze«, »Suzukaze«;

Vazduhoplovna grupa: kontraadmiral KAKUJI KAKUTA⁷¹⁾
»Junyo« (avioni: 24 VF, 21 VB, 10 VT); osiguranje: razarači »Kuroshio« i »Hayashio«;

Grupa za podršku: viceadmiral TAKEO KURITA

Liniski brodovi: »Kongo«, »Haruna«; razarači: »Oyashio«, »Kagero«, »Murasame«, »Samidare«, »Yudachi«, »Harusame«;

Udarne snage: viceadmiral CHUICHI NAGUMO (komandant 3 flote)

Grupa nosača aviona: viceadmiral NAGUMO (komandant 1 divizije nosača aviona):

»Shokaku« (18 VF, 20 VB, 23 VT),

»Zuikaku« (27 VF, 27 VB, 18 VT),

»Zuiho« (18 VF, 6 VT);

Osiguranje: teška krstarica »Kumano«; razarači: »Amatsukaze«,
»Hatsukaze«, »Tokitsukaze«, »Yukikaze«, »Arashi«, »Maikaze«, »Teruzuki«, »Hamakaze«;

Prethodnica udarnih snaga: kontraadmiral HIROAKI ABE

Liniski brodovi: »Hiei«, »Kirishima«;

8 divizija krstarica (kontraadmiral Tadaichi Hara): »Tone«
»Chikuma«;

7 divizija krstarica (kontraadmiral SHOJI NISHIMURA)

»Suzuya«;

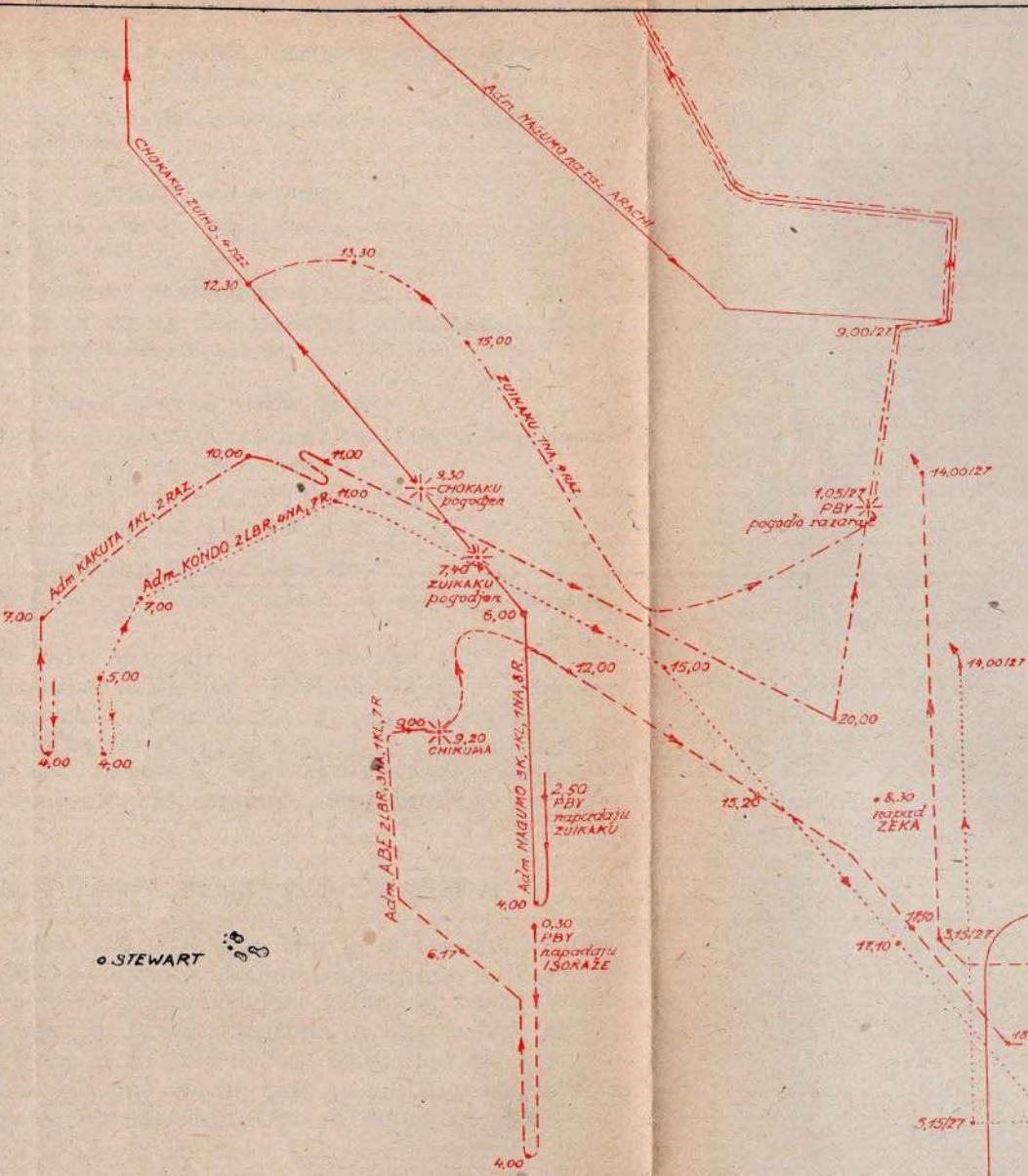
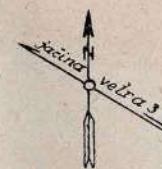
⁷¹⁾ Komandni brod »Hiyo« usled kvara na mašinama 22. oktobra vratilo se u Truk sa razaračima »Inazuma« i »Isonami«. Avioni su bili upućeni u Rabaul, a komandni znak prenet je na »Junyo«.

BITKA KOD o SANTA CRUZ

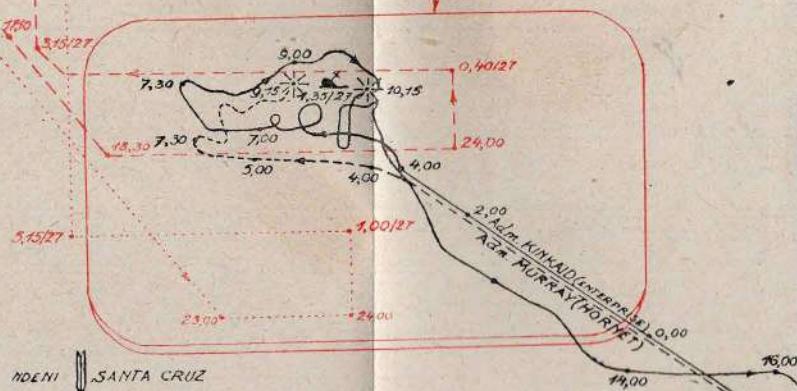
26. oktobra 1942 god.

0 10 20 40 60 Nm

Američke snage — crno
Japanske snage — crveno

NOMEN SANTA CRUZ
32 Nm

Osiguranje: kontraadmiral SUESUMU KIMURA, na lakoj krstarici
»Nagara«

Razarači: »Kazagumo«, »Makigumo«, »Yugumo«, »Akigumo«, »Tanjikaze«, »Urakaze«, »Isokaze«;

Grupa za snabdevanje:

Tankeri: »Kokuyo Maru«, »Toho Maru«, »Toei Maru«, Kyokuto Maru«; razarač: »Nowaki«;

Kopnene vazduhoplovne snage

Viceadmiral JINICHI KUSAKA (komandant 11 vazduhoplovne flote) u Rabaulu oko 220 borbenih aviona.

Snage isturene udarne grupe

Viceadmiral TERUHISA KOMATSU (komandant 6 flote) na lakoj krstarici »Katori« u Truku

Odred »A«: podmornice I-4, I-5, I-7, I-8, I-22, I-176;

Odred »B«: podmornice I-9, I-15, I-21, I-24, I-174, I-175;

Spoljašnje snage Južnog Mora

Viceadmiral G. MIKAWA na teškoj krstarici »Chokai« u Shortlandu.

Ovi su brodovi operisali od 25. oktobra u Ironbottom Soundu i Indispensable Straitu. Jurišne jedinice: razarači „Akatsuki“, „Ikazuchi“, „Shiratsuyu“. Grupa za bombardovanje (napad) kontraadmiral Tamotsu Takama (komandant 4 divizionala razarača), laka krstarica „Yura“*) i razarači: „Akizuki“, „Harusame“, „Yudachi“, „Murasame“, „Samidare“.

3. — Borba između nosača aviona 26. oktobra

Sunce je izišlo u 5.23 časova. Bio je to lep dan Južnog Mora, sa niskim pokidanim kumulus-oblacima koji su se nasumice rasprostirali jednim delom nebeskog svoda. Površina okeana polako se dizala i spuštala, a blag vjetrić, brzine oko 8 čvorova, jedva je podizao nabore na glatkoj morskoj površini. To je bilo baš ono vreme koje je najbolje odgovaralo pilotima aviona za obrušavanje. Oni su mogli da vrebaju u

*) Potopljena u ovoj bici.

oblacima. Međutim, to se nije nimalo dopadalo protivavioncima, jer ovakvi oblaci nisu pogodni za njihov posao.

Pošto je još u 5 sati bio bez izveštaja od patrolnih aviona, admiral Kinkaid naredio je kapetanu 1 ranga Hardisonu, komandantu „Enterprisea“, da izvrši izviđanje na udaljenosti do 200 Nm u sektoru od SW (JZ) preko W (Z) do N (S). U tom cilju poletelo je 16 aviona tipa „Dauntless“, svaki naoružan sa po jednom bombom od 250 kg „za svaki slučaj“. Za sve one koji su voleli opasnost i uzbudjenje, ovaj let bio je živa zgoda.

16 bombardera za obrušavanje i bombardera-izviđača formiralo se u parove. Par koji su vodili poručnici Vivian Welch i Bruse McGraw prvi je zapazio divljač — jedan „Kate“ (japanski avion) kako leti u suprotnom kursu, na oko 85 Nm od „Enterprisea“. Avioni nisu obratili pažnju jedan na drugoga, jer su oba tražili nešto veće. Uskoro zatim, u 6.17 časova, Welch i McGrawe opaziže prethodnicu admirala Abea. Brižljivo su je osmotrili, poslali izveštaj u 6.30 časova i onda produžili da tragaju za nosačima aviona, ali nisu uspeli da ih pronađu. Pri povratku ka svom nosaču aviona ova dva poručnika ponovo su izviđala grupu Abea, koja je na njih otvorila protivavionsku vatru. Vraćajući se na „Enterprise“ oni su ponovo mimošli japanski avion. Ovaj japanski izviđač izviđao je Kinkaida i o tome obaveštavao svoje drugove.

Poručnik Jams Lee i zastavnik William Johnson u 6.50 časova prvi su opazili Nagumove nosače aviona i prvi su izvestili admirala Kinkaida o njihovoј poziciji: nešto manje od 200 Nm severozapadno od njega. Kada je Nagumo položio dimnu zavesu i promenio kurs, par Lee — Johnson otpočeo je napad bombama. Osam „Zeka“ (japanski lovci) krenuše u napad protiv njih. Johnson obori dva, a Lee jednog. Potom oba Amerikanca potražiše zaklon u oblacima.

Za to vreme poručnik Stockton Strong i zastavnik Charles Irvine, tragajući na drugom pravcu, nisu osmotrili ništa i smatrali su da je Lee-Johnsonov izveštaj značio poziv za borbu. U 7.40 časova, nešto veštinom nešto srećom, uspeli su da se neopaženo prikradu, da nesmetano izvrše obrušavanje i da postignu dva pogotka koja su prouzrokovala požar na krmi nosača aviona „Zuiho“. Ovi pogoci napravili su rupe od 50 stopa na palubi za poletanje, izbacili iz upotrebe krmene protivavionske baterije i onemogućili dalje sletanje i poletanje

sa palube. Međutim, avioni sa nosača „Zuiho“ već su bili odleteli. Vazdušna zaštita gonila je Amerikance kad su se povlačili. Dve „Zeke“ pale su kao žrtve strelca sa zadnjeg dela aviona.

Ostali avioni koji su bili u izviđanju, pošto nisu ništa pronašli u svojim sektorima, uputiše se na zapad ka najavljenim ciljevima gde su neuspešno bombardovali krstaricu „Tone“. Za to vreme nije ih uznemiravao nijedan neprijateljski lovac. Na povratku uništili su jedan neprijateljski „Kate“. Svi avioni sa „Enterprisea“ vratili su se nepovređeni. Ovo je bio vanredan rezultat kada se ima u vidu da su oni pronašli ono što su tražili, oborili 7 „Zeka“ i postigli dva pogotka bombom na nosaču aviona.

Japanski komandanti bili su jednovremeno, oko 6.30 časova, obavešteni o blizini i poziciji snaga admirala Kinkaida i o tome da su njihovi izviđači osmotrili „Hornet“ i jedan američki par aviona za koji se ustanovilo da pripada nosaču aviona. 65 aviona bilo je već postavljeno na palubama „Shokakua“, „Zuikakua“ i „Zuihoa“. U 6.58 časova primljen je prvi izveštaj od jednog aviona koji je pripadao nosaču aviona „Shokaku“. Izveštaj je glasio: „Primećena velika neprijateljska plovna jedinica, jedan nosač aviona, pet drugih brodova“. Dvanaest minuta kasnije avioni „Zeke“, „Kate“ i „Val“ bili su već u vazduhu i jurili su u pravcu američkih snaga, koje su se nalazile 200 Nm jugoistočno. Dva velika nosača aviona pripremili su i drugi talas od 44 aviona. Nosač aviona „Junyo“, koji nije isprva učestvovao, pripremio je grupu od 29 aviona. Međutim, „Zuiho“, zahvaljujući Strong-Irvinovom napadu, nije mogao da učestvuje u ovom drugom talasu.

Amerikanci su bili dobrih dvadeset minuta iza neprijatelja u pogledu upućivanja prvog talasa napada. U 7.30 časova poručnik 1 ranga William Widhelm poveo je sa „Horneta“ 15 aviona za obrušavanje „SBD“, 6 torpedonosaca „Avenger“ i 8 lovaca „Wildcat“. Pola sata kasnije poletelo je sa „Enterprisea“ u tri grupe ukupno 19 aviona, pod komandom poručnika 1 ranga GAINESA. U 8.15 časova poletelo je u tri grupe 25 aviona sa „Horneta“, pod komandom poručnika 1 ranga RODEA. Tako su ukupno poletela 73 američka aviona. S obzirom na to da je vreme i gorivo igralo bitnu ulogu u jednom letu od 200 Nm do neprijatelja, sve tri udarne grupe krenule su ne čeka-

jući da formiraju jedinstvenu grupu. One su se nalazile na udaljenosti od nekoliko nautičkih milja. Kada su čelni avioni odmakli nekih 60 Nm, japanske i američke grupe mimošle su se na maloj udaljenosti, gledajući jedna drugu sa ljubopitljivošću koja li će od njih moći da se vrati i ponovo sleti na svoje palube. Grupa sa „Horneta“ prošla je neuznemirena od neprijatelja, dok je grupa sa „Enterprisea“, koja je bila manja, prošla rđavo. 12 „Zeka“ izdvojilo se da izvede opasan napad na njih „iz pravca sunca“. Oborili su tri „Wildcata“ i jednog su oštetili. Zatim su se okrenuli na torpedonosce i postigli isti takav rezultat, ali ovog puta uz gubitak svoja dva aviona. 4 preostala „Wildcata“ zbilja su se u grupu i odvojila od neprijatelja oborivši još jedan avion. Tako je „Enterprise“ izgubio skoro polovinu svoje grupe na 100 Nm pred ciljem. Jedina korist od ovog nepovoljnog susreta bila je blagovremena uzbuna na „Hornetu“ i „Enterpriseu“.

Sada je nastupio najnapetiji moment za suprotstavljenje komandante, Kinkaida i Konda. Jedan drugog je pronašao i jedan na drugog udario. Najvažnije odluke bile su donete. Nije im ostalo više ništa drugo do nada i molitva da sudbina bude sklona sopstvenoj strani, dok su avioni leteli sve bliže i bliže neprijateljskim snagama.

Admiral Kinkaid bio je potpuno uveren da će njegovi izvesti napad odlučno i hrabro. Što se tiče odbrane, on se mogao pouzdati u odlučan otpor brodova i aviona njegove teško branjene eskadre. Komandni brod „Enterprise“ pretstavljaо je središte malog kruga na čijoj su periferiji bili raspoređeni linijski brod „South Dakota“, teška krstarica „Portland“, protivavionska krstarica „San Juan“ i 8 razarača. 10 Nm jugoistočno plovio je „Hornet“, komandni brod admirala Muraya, slično okružen plivajućim artiljeriskim platformama, u sastavu: dve teške krstarice, dve protivavionske krstarice i 7 razarača. Iznad poretku, na raznim visinama bilo je grupisano 38 lovaca koji su sačinjavali vazdušnu zaštitu, kojom je upravljanu sa „Enterprisea“. Ovaj broj bio je znatno manji od ona 54 lovaca koliko je branilo „Enterprise“ u bici kod istočnih Solomonskih Otoka, no bilo ih je dovoljno da se suzbije neprijatelj ako se pravilno rasporede. Na nesreću, oficir „Enterprisea“ za navođenje lovaca bio je novajlija u tom poslu. Admiral Halsey uzeo je veterana sa „Midwaya“ na službu u svoj štab.

Admiral Kondo imao je isto tako poverenje u borbeni kvalitet svojih letača kao i admirал Kinkaid. On je sem toga bio ohrabren i izveštajem da neprijatelj ima samo jedan nosač aviona. Što se tiče odbrane, on je takođe imao dovoljno aduta. Stara igra mogla je ponovo da počne. Liniski brodovi i krstarice, isturene na neke 3 Nm napred, imali su da apsorbuju vazdušne napade namenjene nosačima aviona. Ako bi pak Amerikanci prodrli, dovoljan broj „Zeka“ čekao bi da ih protjeri. Kondo nije imao baš najbolje mišljenje o svojim protivavionskim oruđima, ali energično manevrovanje brodovima kormilom uvek je pretpostavljalo efikasnu odbranu. Situacija u 9.00 časova bila je slična početku košarkaške utakmice kad je lopta u centru ali još nije u vlasti nijednog tima.

Japanski udar, pošto je prvi krenuo, morao je prvi i da stigne. Izveštaj o približavanju japanskih aviona bio je primljen u 8.40 časova, ali rukovaoci radara imali su veliku teškoću da izdvajaju svoje kontakte od neprijateljskih na istom pravcu, tako da se tačno raspoznavanje snaga moglo izvršiti tek u 8.57 časova, kada se neprijatelj već nalazio na 45 Nm udaljenosti. Dva minuta kasnije vazdušna zaštita osmotrila je kako se brzo približavaju avioni za obrušavanje tipa „Val“ na 5.000 m visine.

Kada se bore nosači aviona međusobno, postoji samo jedno potpuno sigurno sredstvo za odbranu: bombardovati palubu za poletanje neprijatelja pre nego što mu uspe da pošalje u borbu svoje snage. Ako se u tome ne uspe, drugi je najbolji način da se pomoći svojih lovaca obore neprijateljski avioni pre nego što dođu do pozicije za napad. Ako se neprijateljski avioni probiju, onda su mali izgledi da će se izbeći šteta.

Radarska snimanja su pobrkana, neprijatelj je pocepoao svoje snage na male grupe koje dolaze iz raznih pravaca i sa raznih visina i koje se mogu lako zaklanjati za oblake. Sopstveni lovci ograničeni su u svom dejstvu gustom protivavionskom vatrom sa svojih brodova. U ovom slučaju, američka vazdušna zaštita postavljena je suviše blizu — na 6.000 m visine i na udaljenosti 10 Nm, i suviše kasno, tek u 9.06 časova. Tako je Kinkaid bio prisiljen na onu treću, najnepoželjniju vrstu odbrane: da vodi borbu iznad nosača aviona.

Poručnik Albert Pollock, koji je vodio patrolu od 4 loveća „Wildcat“, prvo je video kako se avioni sa „Horneta“ bore sa „Zekama“; zatim je opazio protivavionsku vatru sa brodova

eskadre i najzad, upecao je tri „Vala“ kako baš prelaze u obrušavanje. On i njegovi drugovi iz patrole, goneći neprijateljske avione kroz protivavionsku vatru, uspeli su da unište sva tri, ali su time ujedno izgubili i svoju prednost u visini. Jedan drugi vođa lovaca, poručnik Vejtasa, opazio je neprijateljske avione tek onda kad su se oni već nalazili u položaju za obrušavanje. Lovci sa „Horneta“ imali su manje uspeha zbog nedovoljne visine za blagovremeno presretanje neprijatelja. Oficiri za navođenje lovaca nisu bili dorasli za tako tešku situaciju. No ne smemo zaboraviti da je ovo bilo još 1942 godine kada ni materijal ni tehnika nisu odgovarali, bar ne onako kako je to bilo dve godine kasnije.

Kapetan 1 ranga Mason, komandant „Horneta“, imao je malo vremena da prati rad svojih lovaca. Njegov brod i ljudi bili su spremni za borbu: sa palube su sklonjeni lako zapaljivi avioni; benzinski sistem napunjen je nezapaljivim CO₂ gasom; nepropustive prostorije za vodu su zatvorene; brzina je povećana na 28 čvorova; topovi i oči upereni su u nebo; grupe za otklanjanje kvarova su na svojim mestima, sa potrebnim oruđima. Kuvari su već napekli hiljade uštipaka i pašteta s mesom i pripremili ih za posluživanje u vreme zatišja borbe. Ali, kao što je jedan od pekara primetio, „tu nije bilo baš nikakvog zatišja“.

Oko 9 časova „Enterprise“ je zapao u lokalni pljusak kiše koji ga je sakrio od Japanaca koji su se približavali. Međutim, „Hornet“ se nalazio u predelu gde je bilo vedro tako da se neprijatelj okrenuo na njega i otpočeo napad u 9.10 časova. Avioni „Val“ obrušiše se i baciše čitavu seriju bombi, „Hornet“ i njegovi zaštitnici zacrniše nebo eksplozijama granata koje su oborile mnoge avione, ali nisu sprečile da se nanese šteta brodu nosaču. Jedna bomba pogodila je desnu krmenu stranu palube za poletanje. Dva bliska promašaja potresla su brodsko telo. A zatim je japanski komandir eskadrile, osakačen eksplozijom granate, izvršio slikovito samoubistvo srušivši se na brod. Njegov avion pogodio je dimnjak, otskočio i raspao se na palubi, gde su eksplodirale njegove dve bombe. Još smrtonosnija su bila dva torpedonosca „Kate“ koji su se probili sa krme u niskom letu i teško pogodili osetljivi bok „Horneta“. Dva torpeda eksplodirala su u mašinskim prostorijama. Nosač aviona, obavljen gustim oblakom dima i pare,

nagnuo se na desnu stranu, usporio vožnju i zaustavio se. Izgubio je svu energiju i sve unutarbrodske veze. On je sada bio nepokretan, gluh, nem i nemoćan. Još tri bombe od 250 kg pogodiše palubu za poletanje. Jedna je odmah eksplodirala, druga je prodrla do četvrte palube pre nego što je eksplodirala, treća je prodrla kroz četvrtu palubu i onda je upaljač sa usporenim dejstvom doveo do eksplozije u prednjoj brodskoj menzi. „Hornet“ se još previjao od nasrtaja, kada se jedna zapaljena „Kate“ sa pilotom već rešenim na smrt, ustremi u samoubilačkom letu na prednji deo broda, surva se na levu prednju topovsku galeriju i eksplodira blizu prednjeg otvora dizalice za avione. Komandant, kapetan 1 ranga Mason ocenio je da je njegov nosač aviona napalo 27 aviona. Neprijatelj je priznao da je izgubio 25 aviona.

Deset minuta posle prvog pogotka bombe nebo je bilo čisto od neprijateljskih aviona te je započeo rad na spasavanju. Požari su besneli od pramca do krme i od signalnog mosta do četvrte palube. Pogoci torpeda prouzrokovali su prodor vode i nagib broda od 8 stepeni. Grupe za otklanjanje kvarova pod rukovodstvom kapetana 3 ranga Henrika Morgana i mašinisti pod rukovodstvom Edwarda Grehana s voljom su prionuli na posao.

U 9.25 časova, kada je „Hornet“ bio u opasnom položaju, 52 aviona njegove vazdušne grupe, koje je vodio kapetan 3 ranga Widhelm, približavali su se japanskim snagama. 15 aviona za oborušavanje i 4 lovca iz čelnog talasa prvi su osmotrili neprijateljske krstarice i razarače u 9.15 časova, a minut kasnije prošli su istočno od isturenih snaga admirala Konda. Devet aviona vazdušne zaštite pokušalo je da spreči prodor Widhelmovim avionima, ali su ih napali lovci iz njegove pratnje i zadržali dalje od bombardera, pri čemu su oborenata dva „Wildcata“. Bombarderi su produžili bez pratnje. U 9.30 napali su „Shokakua“ i „Zuiha“, koji se još dimio od ranog jutarnjeg bombardovanja. Čitav roj „Zeka“ sručio se na nebranjene bombardere. Widhelmov avion bio je uskoro pogoden, ali je produžio uporno prema nosačima aviona sve dotle, dok više nije mogao da leti, onda se prisilno spustio na vodu, napumpao brzo svoj gumeni čamac, smestio se na njega i sa svojim strelecem posmatrao borbu. Još jedan bombarder bio je oboren, a druga dva bila su prinuđena da se vrati zbog za-

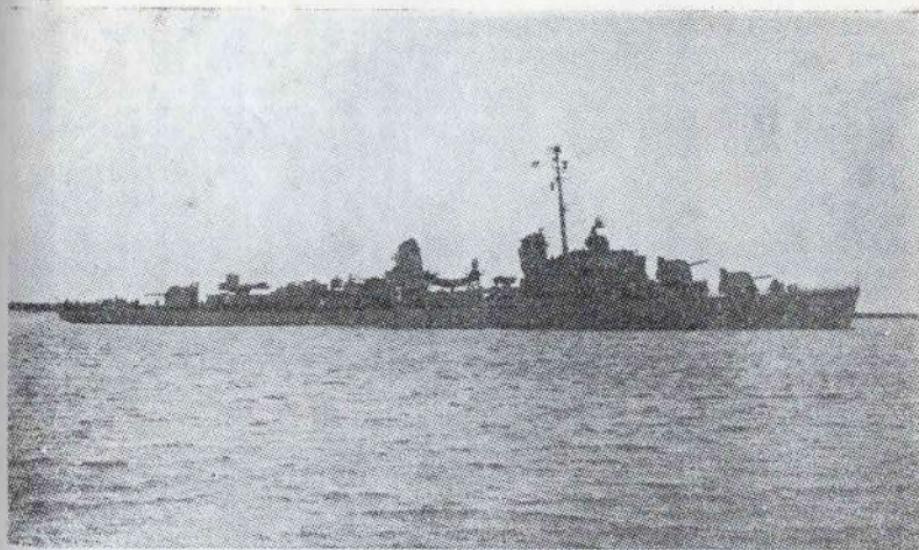
dobijenih oštećenja. Međutim, ostalih jedanaest bombardera, pod voćstvom odlučnog poručnika Jamesa Vosea, probiše se kroz gužvu, baciše svoje bombe na „Shokaku“ i otstupiše kroz protivavionsku vatru zajedno sa „Zekama“ koje su im se prikačile na repu. To je bilo vredno rizika. Tri do šest bombi od 500 kg raskinulo je na komade palubu za poletanje japanskog nosača aviona, uništilo je hangare i većinu topova i prouzrokovalo velike požare⁷²⁾. Ovim je „Shokaku“ bio izbačen iz stroja za devet meseci.

„Hornetov“ prvi talas torpedonosaca bio je rano odvojen od svojih aviona za oborušavanje, što je bilo veoma rđavo, jer je samo jedan par torpeda mogao da uništi „Shokaku“. Šest „Avengera“ nije čulo Widhelmov radio-izveštaj o Nagumovojo poziciji i nije ni pronašlo nosače aviona, pa su bezuspešno, oko 9.30 časova, izbacili svoja torpeda na „Suzuya“, jednu od Abeovih krstarica. „Hornetov“ drugi talas takođe nije pronašao nosače aviona. Posle uzaludnog traganja poručnik John Lynch, u 9.20, poveo je svoje avione u oborušavajući napad na krstaricu „Chicuma“. Dve bombe pale su na komandni most, ranile kapetana 1 ranga Komura i pobile većinu ljudstva. Jedna eksplozija u donjem delu broda smanjila mu je brzinu, a dva bliska promašaja poprskala su nadgradnju. „Chicuma“ je bila izbačena iz borbe, ali je ipak mogla da se vrati u svoju bazu. Dva „Avengera“ iz ovog drugog talasa, naoružani bombama, napali su bez uspeha krstaricu „Tone“. „Hornet“ je ispucao svoje munje.

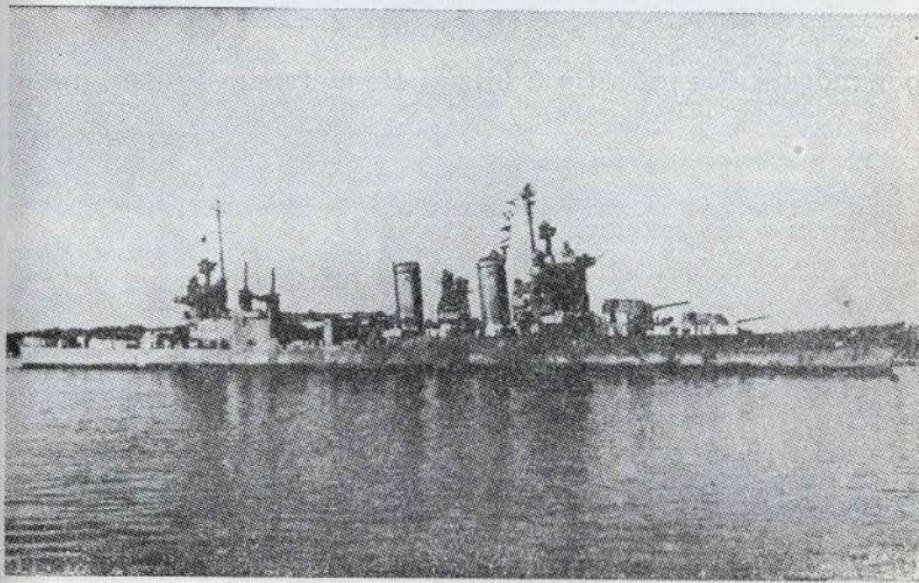
Mali talas sa „Enterprisea“ koji je bio dezorganizovan onim nesretnim napadom „Zeka“ još na putu, podelio se u dve grupe. Tri aviona za oborušavanje izvršila su bezuspešan napad na liniski brod „Kirishima“; četiri torpedonosca, pošto su ustavili da je njihova lovačka zaštita na izmaku sa gorivom, izbacili su svoja torpeda na jednu tešku krstaricu, ali su promašili.

Kada se i poslednji američki avion povukao iz napada, ishod borbe bio je veoma neizvestan. „Hornet“ je bio izbačen iz stroja i nepokretno je ležao na vodi, ali „Enterprise“ je ostao

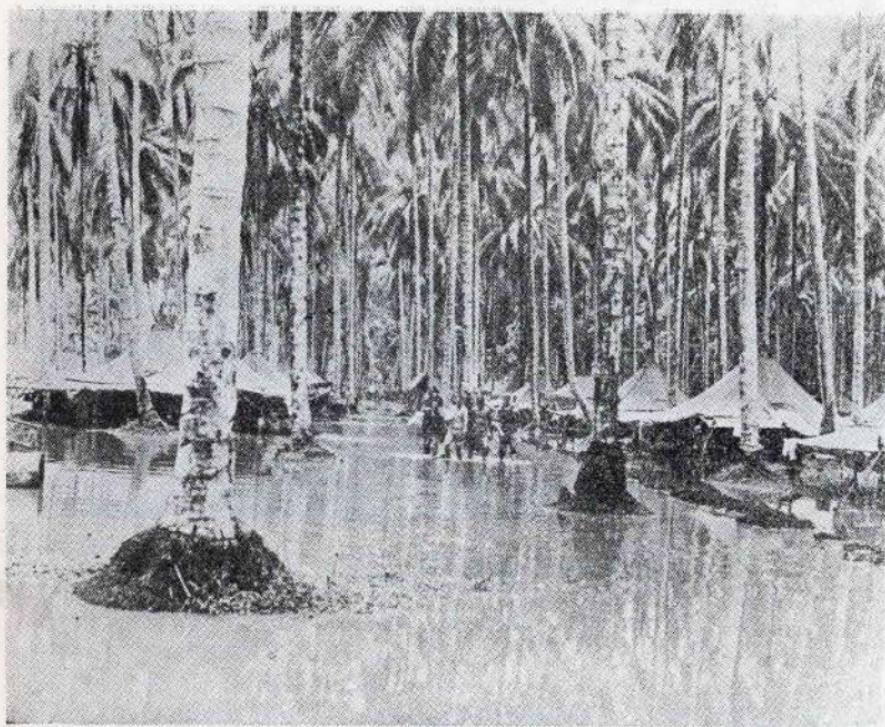
⁷²⁾ Japanski izveštaji variraju od 3 do 6 pogodaka. Widhelm sa svoga čamca video je 6, dok je Vose tvrdio da ih je bilo 4. Vidhelm i njegov strelac zadovoljno su posmatrali »Shokaku« kako gori i gledali kako jedan japanski razarač plove tako blizu, da je gotovo potopio njihov čamac. Njih je 28. oktobra spasao jedan izviđački avion.

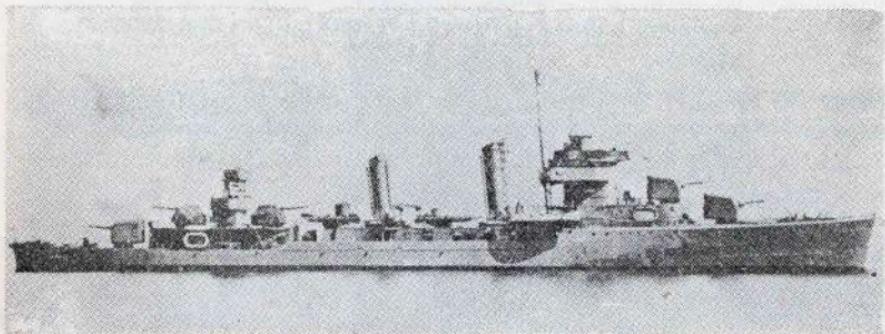
Američki razarač „Duncan“

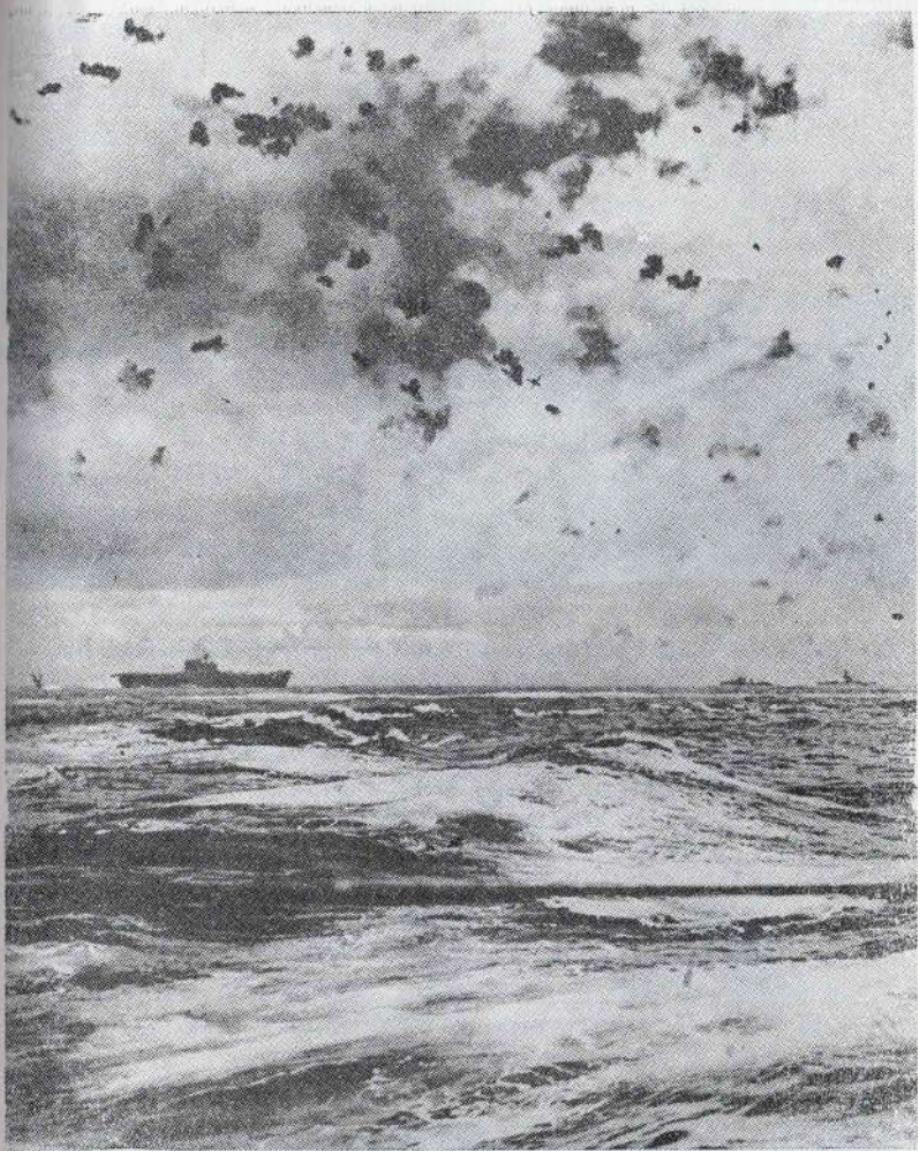
Američka krstarica „San Francisco“

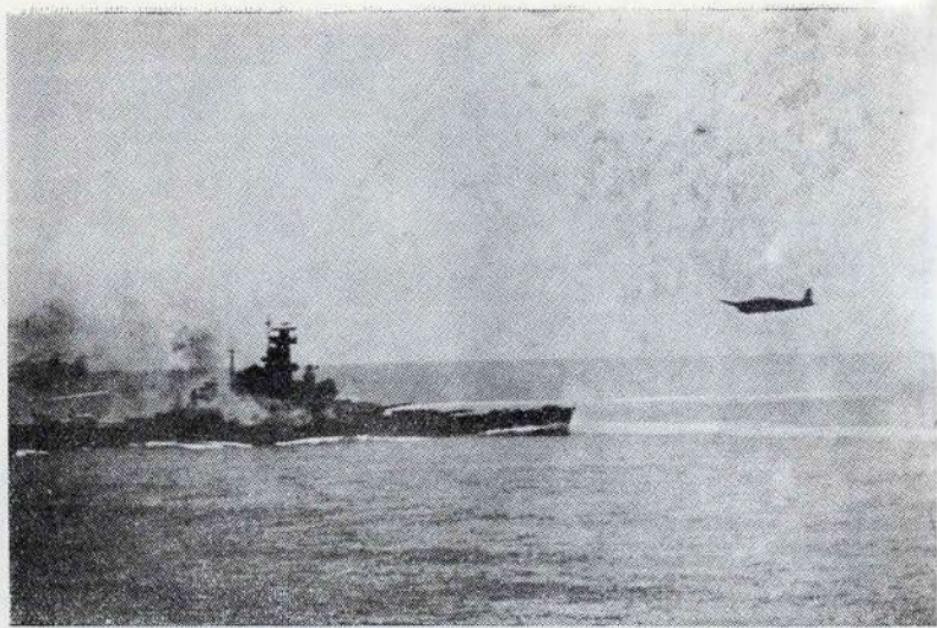
Logor mornaričke pešadije u blizini Hendersonovog aerodroma

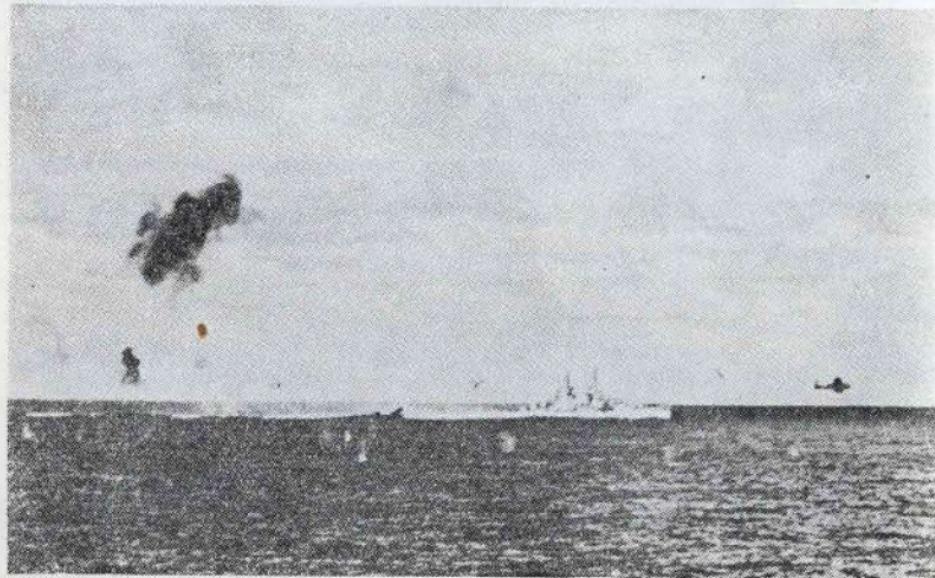
Američka krstarica „Meredith“

Liniski brod „South Dakota“ i nosač aviona „Enterprise“ za vreme bitke kod otoka Santa Cruz

*Japanski torpedni avion u napadu na američki liniski brod
„South Dakota“*

Američki razarač „San Juan“ odbija vazdušni napad

netaknut. I pored gubitaka, bilo je još dosta aviona za ponovni napad. S druge strane, „Shokaku“ i „Zuiho“ nisu mogli za duže vremena da učestvuju u vazdušnim operacijama, ali „Zui-kaku“ i „Junyo“ bili su još netaknuti i pripremali su drugi napad. Hvatanjem radio-prenosa u 9.27 časova neprijatelj je doznao da se u tom predelu nalazi i drugi američki nosač aviona. Jedna spretno bačena bomba na palubu za poletanje toga nosača aviona i borba će biti završena, kao što se kod Midwaya dogodilo sa „Hiryuom“. Japanci su odlučili da bace tu bombu.

Na „Hornetu“ opasnost od požara bila je ozbiljna, ali ne i smrtonosna. Brzo su bile organizovane brigade sa kofama, obilato su upotrebljeni ručni aparati za gašenje požara smešom karbondioksida, a hemiska pena za gašenje rukama je bacana na vatru. No sve ove mere bile su osrednje efikasne, a glavno protivpožarno sredstvo bila je voda koju su pomoću gumenih creva bacali razarači „Morris“ i „Russell“. Do 10 časova činilo se da su svi požari bili savladani. Međutim, trebalo se latiti džinovskog posla, da se opet pokrenu brodske mašine. Mašinsko osoblje izvršilo je brz pregled i ustanovilo da bi tri kotla možda mogla da se aktiviraju i da bi dovitljivom upotrebom neisprekidanih parovodnih cevi para mogla biti dovedena do krmene brodske mašine. Vredelo je da se to pokuša. Ljudi su se spoticali prolazeći kroz čadave prolaze zakrčene krhotinama, puzili ka zagušljivim kotlarnicama, kleli su, psovali i — stvarali prava mašinska čuda. Ostali brodovi iz eskadre polako su kružili oko pogodenog džina. Krstarica „Northampton“ bila je određena za težak poduhvat da uzme „Hornet“ u tegalj. Ona je napustila svoje mesto u stroju za osiguranje u 10.05 časova. Četiri minuta kasnije na nebu se pojavio jedan „Val“ sudbonosan za „Hornet“. Njegove su bombe promašile i pale u neposrednoj blizini jednog od razarača koji su gasili požar na „Hornetu“, ali posledica ovog iznenađenja bilo je odlaganje posla oko uzimanja u tegalj, jer su se brodovi raštrkali bojeći se daljih napada. Njihova uznemirenost bila je nepotrebna, jer su drugovi usamljenog napadača, njih oko dva tuceta u svemu, napali „Enterprise“ 20 Nm zapadno.

Dok su se mornari admirala Murraya borili da spasu „Hornet“, počele su Kinkaidovu grupu da snalaze neprijatnosti. U 10.02 časova naleteo je jedan torpedni plotun, verovatno

od japanske podmornice „I-21“. (Japanski izveštaji ne pokazuju koja je podmornica ispalila torpeda, ali sledećeg dana kao žrtvu podmornice „I-21“ označuju jedan „liniski brod“. Primedba autora). Jedan torpedo pogodio je kotlarnice razarača „Porter“, koji se baš tada bavio prikupljanjem oborenih letača. Razarač „Shaw“ preuzeo je svu posadu sa „Portera“, sem 15 lica koja su poginula u kotlarnicama. Zatim ga je potopio povskom vatrom. Žalosno, ali potrebno, kad je neprijatelj tako blizu.

Čak i bez ova dva razarača „Enterprise“ je bio u boljem položaju u pogledu protivavionske odbrane nego „Hornet“. Za vreme boravka u Pearl Harbouru „Enterprise“ i „South-Dakota“ dobili su nove protivavionske topove 40 mm koji su bili američka verzija švedskog „Boforsa“ i pokazali se daleko bolji od topova 28 mm. Ovi topovi, po četiri u grupi, mogli su da ostvare paklenu vatru na srednjim daljinama, što će u ovoj prilici dokazati.

Avion koji je u 10 časova napao „Hornet“ bio je samo jedan od 44 koji su poleteli sa „Zuikaku“ i „Shokaku“ u 8.22 časova, ali nisu uspeli da se koncentrišu za napad na „Enterprise“. Bio je planiran koordinirani napad aviona za obrušavanje i torpedonosaca, sličan onome koji je izведен protiv „Horneta“, ali avioni za obrušavanje, koji su leteli gotovo pola sata ispred torpedonosaca, izvršili su napad ne čekajući na njih. Radar sa „South-Dakote“ otkrio je ovu grupu na 55 Nm, pa ipak im se nije suprotstavio ni jedan lovac niti protivavionska artiljerija, sve dok nisu počeli obrušavanje. Ovakav način borbe bio je oprobani stari način artiljeraca sa „Enterprisea“, koji su tako znatno otežavali neprijateljsko obrušavanje. Njihov napor bio je potpomognut snažnom vatrenom podrškom brodova za osiguranje, naročito „San Juana“ i „South Dakote“. Ovaj poslednji je ovde izrazito pokazao kako brz liniski brod može da bude koristan nosaču aviona za vieme vazdušnog napada. On je manevrisao na oko 1.000 metara od „Enterprisea“, vešto upravljan od poručnika Williama Moodya, pomoćnika navigacijskog oficira i pomoćnika oficira straže. Sa „Enterprisea“ je osmotreno 7 oborenih aviona u neposrednoj blizini; sa „South-Dakote“ su tvrdili da su oborenja 32 aviona, a zvanično ih je priznato 26. Od 23 bačene bombe neprijatelj je postigao dva pogotka i jedan bliski promašaj.

Prva bomba koja je pogodila „Enterprise“ probila je palubu za poletanje na prednjem delu broda, prodrla nekih 15 m kroz pramčanu palubu i bočnu oplatu pre nego što je eksplodirala. Eksplozija je odbacila jedan parkirani avion preko boka, a s njim i hrabrog strelca Presleya, koji je sa zadnjeg sedišta aviona gađao mitraljezom. Druga bomba pala je baš iza prednje dizalice i raspukla se na dva dela na palubi hangara gde je jedna polovina eksplodirala a druga polovina prodrla do treće palube i tek tu eksplodirala. Ova je bomba ubila i ranila mnogo ljudi i prouzrokovala više požara. Treća je eksplodirala blizu brodskog tela na desnoj krmenoj strani, pomerila mnoge oplatne ploče i oštetila glavni turbinski ležaj.

Kao i za vreme bitke kod Istočnih Solomona, ljudstvo u grupi za otklanjanje kvarova gasilo je požare, začepljivalo rupe, popravljalo mašine i sprečavalo prodore vode, još pre nego što je prekinuta paljba. Uporedo s njima radile su i ekipe za prvu pomoć, koje su zbrinule 75 ranjenika, dok je za 44 mornara svaka pomoć bila već izlišna. O neprijateljskim avionima-torpedonoscima nije se čulo još ništa, ali poručnik Vejtasa, čija je „Wildcat“ eskadrila oborila tri aviona za vreme napada na „Hornet“, bio je spremан i čekao je, kad je odjednom iz južnog pravca izbilo 11 tamnozelenih „Kate“. On je poveo svoju grupu pravo na njih, vešto uništio 6 aviona, a onda mu je nestalo municije. Ostale grupe lovaca oboriše još tri do četiri „Kate“, no i njima je nestalo municije. Oko 14 aviona torpedonosaca uspelo je da se probije do Kinkaidovih brodova. Naravno „Enterprise“ je bio cilj broj jedan. Protivavionska artiljerija oborila je još 5 aviona, ali preostalih 9 izbacilo je 4 torpeda desno i 5 torpeda levо od broda. Komandant, kapetan 1 ranga Hardison, videvši tri torpedna traga kako se primiču desnom boku, naglo je okrenuo „Enterprise“ nadesno i tako izbegao torpeda. Sledećim brzim okretom izbegao je četvrti torpedo, koji je prohujao na tridesetak metara od broda. Torpedonoscima koji su se približavali sa leve strane bio je pripreden dug, žestok doček kada je „Enterprise“ napravio nagli okret na desnu stranu; oni su bili zasuti vatrom protivavionskih topova, ali tek pošto je krstarica „Portland“ bila već potrešena od tri bombe koje su pale u njenoj blizini.

Dok su topovi još sipali vatru, jedan avion torpedonosac samoubilački se ustremio na razarač „Smith“. Noseći torpedo

pod trupom ovaj Kamikadze (japanski pilot-samoubica), u stilu 1942 godine, survao se na pramac razarača. Ceo prednji deo broda zahvati požar. Komandant, poručnik 1 ranga Hunter Wood, otrča na krmeno komandno mesto, a glavni brodarski⁷³⁾ F. Riduka u kormilarsku kućicu. Izvršujući telefonske komande komandanta, Riduka je vešto kormilario „Smithom“ kroz predak i dovodio zapaljeni pramac broda blizu krme „South Dakote“ tako da je penušavi krmeni talas ovog liniskog broda pomagao gašenje požara. I pored svega toga, pre nego što je požar bio ugašen, razarač „Smith“ je svojim krmenim topovima pomagao odbranu „Enterprisea“ za vreme sledećeg vazdušnog napada. Razarač je imao 28 mrtvih i 23 ranjena.

Posle napada torpednih aviona „Enterprise“ je imao 40 minuta odmora od teških napora. Nebo iznad broda pokrilo se gustim, vunastim, niskim oblacima, koji su pružali zaštitu od bilo kakvih vazdušnih zaseda. U blizini broda nalazili su se avioni sa oba nosača i tražili da se spuste na palubu radi popune goriva i municije. Na palubi za poletanje bilo je muke da se raskrči lom nastao od eksplozija bombi. Da stvar bude još gora, pojavio se periskop podmornice.

A tada je počeo da se približava novi talas od 29 aviona, prvi talas sa nosača „Junyo“. Radar sa „South Dakote“ uhvatio je sumnjiv znak u zapadnom pravcu u 11.01 časova. U 11.10 ovaj liniski brod otvorio je, omaškom, vatru na šest sopstvenih aviona koji su pokušavali da slete na „Enterprise“. Avioni odmah žurno otstupiše. U 11.20 „Enterprise“ je obavestio da to nisu bili oni, još neidentifikovani avioni. Minut kasnije „kopilad“⁷⁴⁾ sa „Junya“ ispadoše iz niskih oblaka noseći terete bombi i torpedo. Oblaci su pružili izvrstan zaklon neprijatelju, ali su mu u isto vreme onemogućili da izabere kao cilj nosač aviona i prisilili ga na nisko obrušavanje, usled čega su njegovi avioni bili vrlo dobri ciljevi za protivavionsku artiljeriju. U roku od dva minuta nekih dvadeset aviona probilo se kroz oblačnu zavesu. Osam ih je bilo oborenog, a samo jedan je uspeo da postigne bliski promašaj „Enterprisea“, koji je prouzrokoval manje štete. Do ovoga momenta prošlo se prilično dobro.

⁷³⁾ Najstariji palubni počoficir. — Prim. red.

⁷⁴⁾ Na radarskom šatvoračkom jeziku nazivali su nepoznate avione »banditi«. Na »South Dakoti« promenili su taj naziv i zvali ih »kopilad«.

Ali u 11.27 časova probiše se i preostali avioni iz „Junyova“ talasa i iznenadno napadoše „South Dakotu“ i „San Juana“. Piloti ove grupe radili su bolje. Od jednog napada izvedenog s pramca, bomba od 250 kg pogodila je topovsku kulu broj 1 liniskog broda u njen zadnji desni ugao i tu eksplodirala. Po-sada topovske kule, izuzevši oficira koji je bio na periskopu, nije čak ni znala da je njihov debeli oklopni krov pogoden. Ali jedno parče granate ranilo je kapetana 1 ranga Gatcha u vrat, pošto je stajao uspravno u hodniku izvan oklopne kule. U nastaloj zabuni upravljanje brodom premešteno je na rezervno komandno mesto, na mesto prvog oficira na krmi, ali tu nisu funkcionali telefoni. Zato je čitav minut „South Dakota“ plovila nasumce, usmerena pravo na „Enterprise“ koji se brzo uklonio s puta da bi izbegao sudar. Bilo je ranjeno 50 ljudi, ali je umro samo jedan.

Protivavionska krstarica „San Juan“ bila je pogodenja jednom pancirnom bomboom koja je probila i brodsko dno pre nego što je eksplodirala. Krstarica je izgubila kontrolu nad kormilom koje se zaglavilo u položaju „sasvim desno“, pa je komandant broda, kapetan 1 ranga Maher, preživeo nekoliko teških momenata dok je njegov brod tako kružio kroz poredak, a topovi mu dejstvovali, sirena zviždala i lepršala pocepana zastava. Nije došlo do sudara a kvar, koji je bio na električnom uredaju, opravljen je za nekoliko minuta. Krstarica „Portland“ imala je takođe nezgode sa kormilom u toku jutra, pa su njo-me upravljali sa pomoćnog komandnog mesta za vreme borbe. (Kvarovi kormila zadaju mnogo straha pomorcima jer i za kratko vreme koje je potrebno da se prekopča kormilo, brod velike brzine može da zapadne u tešku situaciju).

Oko deset aviona bilo je oborenog u ovom poslednjem natetu. Posle toga „Enterprise“ se okrenuo u vetar da bi prikupio avione čiji su rezervoari benzina bili gotovo suvi. Pošto je prednja dizalica bila neupotrebljiva zakašnjavašo se u spuštanju aviona u donje delove broda, pa je nekoliko aparata bilo pri-nuđeno da se prisilno spusti na more. Razarači su pokupili njihove posade. Da bi se smanjila prenatrpanost na palubi za polaganje, trinaest aviona je odletelo na Espiritu Santo. „Enterprise“ je isturio novu vazdušnu zaštitu i u 14 časova povukao se iz borbene zone. „Hornet“ je izašao iz vidika još rano ujutru.

3. — Napuštanje „Horneta“

Izgledi da se spase „Hornet“ bili su nešto bolji u 11.23 časova kada je kapetan 1 ranga Kitts, komandant krstarice „Northampton“, krenuo mašine polagano napred i povukao nosač aviona užetom debelim 4,5 sm. Onda puće uže. Morali su da uzmu sa „Horneta“ drugo uže za vuču od 5 sm, koje je bilo spremljeno duboko u jami krmene dizalice. Ovo uže bilo je pričvršćeno u 13.30 časova. Postepeno je postignuta brzina od 3 čvora. U podne preneo je admiral Murray svoj komandni znak na „Pensacolu“, da bi mogao bolje da komanduje svojom eskadrom. Ranjenici su bili prikupljeni na krajnjem krmnom delu broda gde je vršeno previjanje, pričvršćivanje obložnih daščica i davani lekovi. Rano posle podne komandant, kapetan 1 ranga Mason, naredio je da se svi ranjenici i lica koja nisu neophodna prebace sa broda na razarače „Russell“ i „Hughes“. Za ovo masovno prebacivanje 875 mornara (od ukupno 1.440) bila su upotrebljena razna sredstva: naročite ovalne plutače, nosila, mreže za prebacivanje tovara itd.

Admiral Kondo morao je da izvrši izvesnu reorganizaciju pre nego što bi uputio sledeće udarne talase. Pošto su se Nagumovi nosači aviona još od svanača udaljavali od Kinkaida, on je naredio neoštećenom „Zuikaku“ i većini razarača iz osiguranja da okrenu kurs prema neprijatelju. Oštećeni „Zuiho“ i „Shokaku“ produžili su severnim kursom i povukli se iz bitke. Komanda nosača aviona sad je prešla na admirala Kakutu koji se nalazio na „Junyu“⁷⁴⁾ Gubitak gotovo stotine aviona u toku jutra kvantitativno je znatno oslabio homogenost snaga. U 13.15 časova „Junyo“ je uputio jedan mešoviti udarni talas od 5 svojih aviona i 10 aviona koji su pripadali „Shokaku“, da napadne Amerikance. Amerikanci su imali mnogo podataka o ovom najnovijem naporu neprijatelja, ali nije bilo nijednog aviona iznad eskadre da taj udar spreči. U 15.15 časova pola tuceta torpednih aviona otpočelo je napad prelazeći s jedne strane na drugu. „Northampton“ žurno ispusti brod koji je teglio i naglo okrenu na levo da bi izbegao torpeda koja su bila

⁷⁵⁾ Nagumo je preneo svoj komandni znak u 19.30 časova na razarač »Arashi«, koji je imao da otplovi na jug da bi ga prebacio na »Zuikakua«. To je završeno 27. oktobra u 15.30 časova.

na njega izbačena. Na nesreću, protivavionska krstarica „Juneau“, pošto je pogrešno razumela jedan signal, izašla je još ranije iz stroja i priključila se Kinkaidovoj grupi. Time je ranjeni „Hornet“ bio lišen zaštite njenih 16 topova 126,5 mm. Nosač aviona je zbog toga pretstavljao lak cilj, gotovo nepokretan na vodi, pa je izgledalo zaista čudno što ga je pogodio samo jedan torpedo.

Sa krmennom mašinskom prostorijom koja se brzo punila vodom, „Hornet“ se nalazio u beznadnom položaju. Nagib broda na desni bok povećao se do 14 stepeni. Komandant, Mason, naredio je posadi da se pripremi da napusti brod, dok su njegovi artiljeri pretraživali nebo očekujući avione za obrušavanje koji su trebali da nađu posle torpedonosaca. U 15.40 časova doleteli su avioni za obrušavanje i bacili svoje bombe. Nije bilo pogodaka, sve su bombe promašile, a i protivavionska artiljerija nije oborila nijedan bombarder.

U 15.50 časova komandant Mason napustio je svoj brod, a 5 minuta kasnije šest „Kata“ u savršenom „V“ postroju izvršilo je spretan horizontalan napad na bespomoći brod. „Hornet“ je dobio još jedan pogodak u desni krmeni ugao palube za poletanje.

U 17.02 časa 26. oktobra Nagumovi letači zadadoše svoj poslednji udarac umirućem nosaču aviona. 6 lovaca i 4 aviona za obrušavanje sa „Junye“ bacili su po jednu bombu na praznu palubu broda i kratko dejstvovali vatrom. Razarači su brzo pristupili spasavanju ljudi, tako da je do sumraka spaseno sve živo ljudstvo „Hornetove“ posade. Gubici su iznosili 111 mrtvih i 108 ranjenih.

Sada se pokazalo da nema drugog izbora nego da se uništi nosač aviona i da se izvrši povlačenje sa poprišta bitke. Razarač „Mustin“, izmakavši se jednu milju prema boku broda, pažljivo je ispalio na njega osam torpeda jedan za drugim. Rezultati nisu bili baš pohvalni za kvalitet američkih torpeda. Dve nepravilne putanje torpeda, tri neodređene putanje, a samo od tri pogotka „Hornet“ nije htio da potone. U 19.20 časova i „Anderson“ je ispalio 8 torpeda. Jedan je skrenuo na desno, drugi je eksplodirao pre vremena, a šest ih je pogodilo cilj. Međutim, nosač aviona i dalje nije hajao za rđave postupke svojih starih drugova.

Admiral Kondo, pošto je već ranije odlučio da eksplatiše svoj uspeh, uputio je Abeovu prethodnicu udarnih snaga i svoju prethodnicu u noćno gonjenje i napad, a „Zuikaku“ i „Junyo“ da ih slede kako bi mogli iskoristiti pobedu koja proizade iz artiljeriske borbe. Izviđački avioni neprestano su slali izveštaje o žalosnom stanju američkog nosača aviona. Abeova grupa brzo mu se približavala. „Mustinu“ i „Andersonu“ bilo je neprijatno od vazdušnih izviđača, ali su oni bili zaduženi da sahrane „Horneta“. „Anderson“ je pribegao artiljeriskoj vatri i ispalio 130 granata u brodski trup. Zatim su oba broda ispalila na njega još skoro 300 granata. U 20.40 časova „Hornet“ je bio usijan i sav u plamenu. Razarači se povukoše. Na to ih potstakoše i japanski avioni bacanjem svetlećih bombi. 40 minuta kasnije Abeove snage bile su počašćene prizorom koji je pružao nosač aviona koji sav bukti u plamenu i eksplodira. Pošto mu nije uspelo da „Hornet“ priveže i odvuče, Abe je uputio divizion razarača da uhvate „Mustina“ i „Andersona“ što im nije uspelo, a razarače „Makigumo“ i „Akigumo“ da pridu bliže „Hornetu“ i da ga torpedima potope. 4 velika japanska torpeda od 603 mm završiše ono što su započela njihova vazdušna torpeda, bombe i američka torpeda. 27. oktobra u 1.35 časova japanski mornari imali su zadovoljstvo da posmatraju „Hornet“, sedmi brod istog imena u Američkoj mornarici, a prvi brod koji je nosio bombardere za Tokio, — kako tone na dubinu od 800 metara kod otoka Santa Cruz (pozicija: S = 166° 45' E, D = 8° 35'). Osmi brod, a drugi nosač aviona sa istim imenom bio je opremljen 29 novembra 1943 godine.

Kondo je potom krenuo u povlačenje prema severu sa svima svojim snagama i postavio zadatke za sutra: traženje neprijateljskih snaga i vazdušni napadi na nosače aviona. Međutim, u toku noći pruženi su mu izvesni ubedljivi razlozi koji su govorili da ne treba da produži svoj boravak južno od petog uporednika. U dva sata posle ponoći jedan američki avion torpedonosac izvršio je bliski torpedni napad na „Zuikaku“, koji je taj napad jedva izbegao. Jedan drugi torpedonosac, kojim je pilotirao poručnik Melvin Atwell, oštetio je razarač „Teruzuki“, ali ne smrtno. Japanci su produžili polagano da plove na udaljenju oko 300 Nm severno od Ndenija sve do rano po podne, kada je izdato naređenje za opšte povlačenje ka Truku.

U noći između 26/27 oktobra Kinkaidove snage plovile su na jug i ujutru su već bile dobro odmakle na svom putu ka Noumei. U toku toga puta sudarili su se „South Dakota“ i „Mehan“ prilikom izbegavanja neke podmornice. Oštećenost linijskog broda bila je tolika da ga je bezmalo trebalo uputiti u otadžbinu radi dokovanja.

Na zapadu, komandni brod admirala Leea „Washington“ koji dosad nije bio u borbi, doživeo je kratko uzbuđenje u ranim časovima 27 oktobra, kada je japanska podmornica „I-15“ izbacila na njega svoja torpeda. Istog jutra kasnije jedan torpedo velike brzine jurio je ka Leeovim snagama. Njegov trag opazili su osmatrači, pa su o tome obavestili sve ljudstvo u prostorijama ispod vodene linije. Na sreću, bojeva glava eksplodirala je oko 400 m pre nego što je torpedo stigao do „Washingtona“. Ovaj događaj uverio je Halseya da ne sme duže operisati sa velikim brodovima u području koje je zasejano podmornicama. Tu su odluku srdačno pozdravili svi oni koji su dugo boravili u predelu „Torpednog spoja“. Leeova eskadra bila je podeljena i jedan deo otplovio je za Noumeu, a drugi za Nove Hebride.

Sukob kod Santa Cruza pretstavljaо je četvrti boj nosača aviona u roku od 6 meseci. Stečeno je izvesno iskustvo, ali se malo šta novo dogodilo. Bilo je mnogo kritike slabog navođenja lovačkih aviona. Standardna doktrina taktike nosača aviona, gde svaki nosač dejstvuje kao središte jedne specijalne grupe, došla je ponovo na diskusiju. Stara praksa u dejstvima nosača aviona bila je napuštena početkom 1943 godine.

Američki piloti i artiljeri primetili su da japanski piloti gube svoju udarnost. Možda zbog petomesecnih teških gubitaka. Ali glavni razlog što je neprijatelj izgledao manje efikasan u vazduhu bio je u usavršavanju američke borbene tehnike kako one u vazduhu, tako i na brodovima. Novi protivavionski top 40 mm na „Enterpriseu“ i „South Dakoti“ pokazao je Japancima svoju vrednost obarajući njihove avione. Samo u dve ma stvarima bili su Amerikanci inferiorniji, i to: u torpednom napadu i u dalnjem izviđanju. Torpedni pogoci bili su retki, a eksplozije bojevih glava još ređe. Izviđački avioni činili su čuda, ali izveštaj nije dolazio onima kojima je trebalo.

Kakvo je dejstvo imala ova bitka na situaciju? Da li je situacija bila još „ne beznadna, ali svakako kritična“, kao što je

kazao Nimitz? Ako se meri po potopljenoj tonaži, Japanci su odneli taktičku pobedu. Ali ostali gubici prinudili su ih da se sklone u Truk. Desantni napad protiv mornaričke pešadije završio se neuspehom. Pomorski napor opasno je smanjio japansku vazduhoplovnu snagu. Tokio je tvrdio da su neprijateljski gubici: „Tri nosača aviona, jedan liniski brod, tri krstarice i jedan razarač“. Ali sledeća carska naredba nagoveštavala je da car nije bio suviše siguran da je pobedio.

„Kombinovana flota nanosi sada teške udarce neprijateljskoj floti u Južnom Pacifiku. Mi smo veoma zadovoljni. Ja tražim da svaki od vas učini sve u ovoj kritičnoj prekretnici u ratu“.

Američka tvrđenja o ishodu bitke umerenija su i tačnija. Javnost je bila brzo obaveštena o gubitku jednog nosača aviona. Nekoliko dana posle bitke admiral Nimitz je primetio „Opšta situacija nije povoljna.“ U toj izjavi ima mnogo više nade nego u njegovoj izjavi sredinom oktobra. Ali, on je dobro znao da su Japanci nameravali, odlučnije nego ikad, da ponovo zauzmu Guadalcanal. U redu, mogu da probaju; bitka kod otoka Santa Cruz pružila je dragoceno vreme Amerikancima; vreme u kome će se oni pojačati i pripremiti.

POMORSKA BITKA KOD GUADALCANALA

(od 12 do 15 novembra 1942)

1. Veličko iščekivanje

Krajem oktobra i Japanska i Američka glavna komanda stekle su utisak da su se u pogledu Guadalcanala prevarile u svojim očekivanjima. Američki brodovi i avioni nisu uspeli da neprijatelju spreče pristup do Guadalcanala; čak nisu uspeli ni da obezbede sigurno pristizanje američkih pojačanja. Admiral Halsey, posle dve nedelje koje je proveo kao komandant snaga u Južnom Pacifiku, bio je očajan. Na obali je, pak, tobože nedoljiva snaga Japanske carske armije naišla na zapreku koja se, očigledno, nije mogla savladati — na američku mornaričku pešadiju. Moralo je uskoro nešto da se dogodi. Prelom je zaista i izvršen u velikoj trodnevnoj pomorskoj bici kod Guadalcanala.

Obe strane odlučile su da preduzmu napad u toku novembra. Svaka od njih verovala je da ima dovoljno snaga da izbori povoljan i konačan ishod. U Noumeji je admirал Halsey sa svojim štabom pripremao ubrzanje snabdevanja i pojačanja i, ujedno, sprečavanje neprijateljskih napora u tom pravcu. U Truku je admiral Yamamoto dovršavao plan operacije koji je imao da obezbedi japansku prevlast nad Solomonskim Otokima. Karakteristično je da je američki plan bio jednostavan i neposredan: morskim i vazdušnim putem dovesti trupe i materijal; Japanci su izradili zamršenu šemu međusobno isprepletenih pokreta trupa i brodova.

Protivavionska krstarica „Atlanta“ i razarači: „Aaron Ward“, „Benham“, „Fletcher“ i „Lardner“ dopratili su 30 ok-

tobra na Guadalcanal transportne brodove sa artiljerijom 155 mm za generala del Vallea. To je bio dobrodošao dar mornaričkoj pešadiji, koja je sada dobila sredstva za borbu sa japanskim artiljerijom. 30 oktobra, malo posle izlaska sunca, dok su se sa transportnih brodova iskrcavali topovi, snage osiguranja pružile su efikasnu artiljerisku podršku napredovanju američke pešadije prema zapadu; do 3 novembra ona je izbila do rta Cruz. Ujutru 2 novembra, razarači „Shaw“ i „Conyngham“ ceo sat su bombardovali japanske položaje na obali između rta Cruz i ušća reke Umasani; utrošena su bila 803 zrna kalibra 127 milimetara. Ali te je noći neprijatelj izveo svoj stari trik prikradanja kroz Sound, pa je tom prilikom u blizini rta Koli, istočno od američkog položaja, iskrcao 1.500 vojnika sa nešto artiljerije. Izgleda da je taj podvig proizveo jači utisak u Americi nego u Južnom Pacifiku. Javljujući o japanskom iskrcavanju „New York Times“ opominje ministra mornarice, Knoxu: „To je oštra, surova borba, u kojoj učestvuje cela japanska flota“. Ali, nekoliko sati pre nego što su te rđave vesti i došle do američke javnosti, krstarice „San Francisko“ i „Helena“ i razarač „Sterett“ obasuli su nove neprijateljske položaje ubistvenom vatrom. Mornarička pešadija prešla je zatim u napad i do 9 novembra bile su japanske snage na rtu Koli praktično uništene.

Bez obzira na to, neprijatelj je između 2 i 10 novembra i dalje iskrcavao na zapadni deo Guadalcanala trupe pomoću razarača (ukupno 65 razaračkih transporata) i krstarica (svega 2 transporta). Američki mornarički inžinjerijski bataljoni (Seabees) radili su forsirano na popravkama i proširenju Hendersonovog aerodroma. Avioni sa tog aerodroma teško su oštetili 7 novembra razarače „Takanami“ i „Naganami“. Istog je dana razarač „Lansdowne“ dovezao mornaričkoj pešadiji 90 tona municije. Njeno iskrcavanje sa razarača bilo je prekinuto u 9.29 časova kada je, u blizini usidreni teretni parobrod „Majaba“ od 1.800 tona, bio pogoden torpedom jedne japanske podmornice. Protiv podmornice, za koju se tada smatralo da je mala, bili su upućeni obližnji razarači.⁷⁶⁾ I razarač „Lansdowne“ pri

⁷⁶⁾ Japanska srednja podmornica »I-20« javila je »potapanje« jednog transportnog broda kod rta Lunge. To je bilo previše optimističko tvrdjenje, jer se »Majaba« uspešno nasukala, a docnije je bila spasena.

družio se bezuspešnom gonjenju, a zatim je završio iskrcavanje municije i u toku popodneva bombardovao japanske položaje na obali istočno od reke Metapone. Sledеćeg dana, 8 novembra, divizion torpednih čamaca iz Tulagija oštetio je torpedom japanski razarač „Mochizuki“, pri čemu su bila oštećena i dva torpedna čamca. 10 novembra minolovac „Scethardi“ potopio je kod rta Recherchea (San Cristobal) japansku podmornicu „I-172“. Ne može se reći da je tih dana baš bilo dosadno, ali nije bilo ni značajnih događaja.

Izvršenje američkih planova bilo je još uvek u rukama kontraadmira R. K. Turnera, komandanta desantnih snaga u Južnom Pacifiku. Njemu su bile potčinjene dve grupe transportnih brodova koji su bili nakrcani trupama, hranom, municijom i materijalom za avijaciju, kao i jedna grupa za podršku, sastavljena od krstarica i razarača. 9 novembra otplovila su iz Espiritu Santa tri transportna desantna broda pod neposrednim osiguranjem krstarice „Atlanta“ (kontraadmiral Scott) i 4 razarača, i 11 novembra stigla u Longa Point. Druga transportna grupa, koju je vodio kontraadmiral Turner na brodu „McCawley“ otplovila je 8 novembra iz Noumeje a u Lungu je stigla 12 novembra. Turnerova 4 transportna broda osiguravao je odred podrške u sastavu dve krstarice i tri razarača pod komandom kontraadmirala D. J. Callaghana. Ostatak ovog odreda podrške (3 krstarice i 5 razarača) sastao se 11 novembra sa ovim snagama kod San Cristobala.

Obaveštajni izveštaji navodili su tako veliki broj japanskih brodova u Truku, Rabaulu i na Shortlandima, da američki komandanti nisu verovali da će im uspeti da iskrcaju transportne brodove bez oštećenja, a da u isto vreme spreče i neprijatelju da iskrca velika pojačanja. Stoga je admiral Halsey uputio u to područje znatne pomorske snage pod komandom kontraadmirala Kinkaida. To je bila 16 eskadra koja se sastojala od nosača aviona „Enterprise“, liniskih brodova, krstarica i razarača. Ako „Enterprise“, koji se još uvek nalazio na opravci u Noumeji posle bitke kod Santa Cruza, ne stigne na vreme, liniski brodovi i 4 razarača dejstvovaće samostalno pod komandom kontraadmirala W. A. Leea koji se nalazio na liniskom brodu „Washington“.

Tako se tačno i dogodilo — i prava je sreća da se tako dogodilo.

Posrednu (daleku) zaštitu Tangera, Callaghana i Kinkaida vršile su 24 podmornice na pozicijama kod Solomonskih Otoka i južnopacifička avijacija kontraadmiraala Ticha u Espiritu Santo. Neposrednu vazdušnu podršku dao je prvi mornarički avio-puk pod komandom generala Geigera, sa aerodroma Henderson.

U japanskoj bazi Truku, pod komandom admirala Konda, nalazila su se dva laka nosača aviona, četiri liniska broda, 11 krstarica i preko tri tuceta razarača, — kao zaštita i osiguranje za 11 brzih „Marusa“ koji su 14 novembra bili određeni za izvršenje većeg prevoženja materijala i trupa na Guadalcanal. Dve noći pre toga trebalo je da se žestoko bombarduje aerodrom Henderson. Plan operacije ukazuje na to da je Kondo predviđao žilav otpor Amerikanaca, u čemu se nije prevario.

Obe su strane raspolagale sa potpuno tačnim podacima o namerama i snagama protivnika. Tu nije moglo da dođe u obzir iznenađenje. Instrukcije od 10 novembra, koje je Turner poslao Callaghanu sadržavale su gotovo sve podatke o tome šta su Japanci bili u stanju da urade kao i šta će verovatno učiniti. Japanci su pak, isto tako veoma približno procenili snage koje bi Halsey mogao upotrebiti.

Dok su se američki transporti kretali prema severu, na drugoj strani sveta počelo je iskrcavanje u Severnoj Africi. To je bio dobar znak za savezničke snage u svim delovima sveta a naročito za one u Južnom Pacifiku, koje su tako dugo bile izložene odgađanju i razočarenjima. Primerci jutarnjih vesti željno su prelazili iz ruke u ruku, a detalji Afričke operacije postali su opšta tema razgovora. Ako Atlantska flota može da izide na kraj sa „Krautima“ (Nemcima) i njihovim prijateljima u Vichiju, sigurno je da će i Turner potući Japance.

Konvoj admirala Scotta nadao se da će izbegći japansko daljno vazdušno izviđanje ako pređe severno od San Cristobala, ali su lukavi Japanci uputili u područje Donjih Solomonskih Otoka jednu podmornicu tipa „I“ sa hidroavionom koji je 10 novembra primetio američki sastav i revnosno kružio dva sata držeći se van dometa brodske protivavionske artiljerije. To je bio znak da će kod Lunge biti gužve. I zaista, čim su transporti „Zeilin“, „Libra“ i „Betelgeuse“, u zoru 11 novembra bacili sidra, mornarička pešadija počela je da se iskrcava, a njihovo

iskrcavanje ubrzao je napad 12 aviona za obrušavanje sa nosača aviona „Hiyo“, koji se tada nalazio severozapadno od Guadalcanala. Obalski osmatrači i radari obavestili su na vreme, pa je avione dočekala žestoka protivavionska vatrica tako da je vrlo mali broj uspeo da joj izbegne. Od brodova nijedan nije bio direktno pogoden, ali trup „Zeilina“ probila su parčad bliških promašaja pa je u brod prodrla voda. Brod je produžio sa iskrcavanjem sve do posle podne kada je, iskrcavši sve putnike i pola tereta krenuo za Espiritu Santo u pratnji razarača „Lardner“. Kasnije, u toku dana, 27 aviona iz Rabaula izvršilo je bombardovanje Hendersonovog aerodroma. Avioni su leteli na vrlo velikoj visini tako, da su bili izvan dometa protivavionske artiljerije.

U međuvremenu su 4 Turnerova transportna broda, zaštićena Callaghanovim odredom podrške, plovila prema severu. Turnerove snage otkrio je jedan japanski avion. Stoga je Turner, odmah po dolasku do obale, 12 novembra u 5.40, naredio da se trupe hitno iskreaju samo sa jednim borbenim kompletom municije i sa po dva obroka hrane na čoveka. U prethodnoj pomoćnoj straži Callaghanovi su brodovi pretražili „Tesanac sa gvozdenim dnom“ i nisu naišli na neprijateljske brodove. Da bi za vreme iskrcavanja štitile transportne brodove, krstarice „San Francisco“, „Portland“ i „Helena“ vozile su u malom polukrugu, dok su krstarice „Atlanta“ i „Juneau“, 11 razarača i dva velika minolovca vršili protivpodmorničku odbranu na oko tri Nm sa spoljne strane.

Prva smetnja toga dana bila je japanska podmornica koju su u 6.00 uhvatili na svega 6 Nm od Rta Lunge. Brodovi osiguranja žestoko su osuli tu prostoriju dubinskim bombama, ali nije bilo pogodaka. Zatim je, uz veliko negodovanje desantnih snaga, zonu iskrcavanja počela da tuče japanska artiljerija. Ali ni ona nije ništa pogodila. Vatrom razarača, krstarica i obalskih baterija mornaričke pešadije privremeno su učutkani japanski teški topovi, a zatim su tučeni neprijateljski položaji uz obalu prema zapadu. Iskrcavanje je nastavljeno ubrzanim tempom, pošto se očekivao vazdušni napad. 12 novembra, u 13.17 časova, jedan obalski osmatrač u Buinu izveštava da dolaze neprijateljski bombarderi i lovci.

Admiral Turner odmah prekida iskrcavanje, brodovi ispljavaju i formiraju protivavionski poredak. Transporti su svrstani u dve paralelne kolone svaka od po 3 broda dok su se sva protivavionska oruđa na brodovima podrške kao naježena podigla u nebo. Grupa je plovila opštim pravcem ka otoku Savo. U 14.05 sa brodova su primećeni avioni kako nisko kruže oko istočnog rta ostrva Floride. Bile su to dvomotorne „Betty“ koje su prelazile u položaj za izvršenje sasređenog torpednog napada. Najednom se avioni podeliše u dve grupe, da bi mogli izvršiti udar sa dve strane. No admiral Turner bio je majstor u izbegavanju torpednog napada. On je skrenuo najpre udesno i tako izazivački izložio bokove brodova severnoj grupi aviona. Ona je progutala udicu i izbacila torpedo u brišućem letu. Dok je brodska protivavionska artiljerija žestoko tukla avione, Turner ponovo menja kurs, ovaj put ulevo, tako da torpeda prolaze u paralelnom kursu sa brodovima i ne pogodađaju. U međuvremenu su se američki lovci sa aerodroma Henderson dali u poteru za južnom grupom japanskih torpednih aviona i prinudili je da napad izvede pre vremena iz nepovoljne pozicije. Turnerovi komandanti i ovaj put su uspeli da izbegnu torpeda. U toku od 8 minuta, koliko je trajao napad, protivavionske baterije su prosečno svakog minuta oborile po jedan avion, a ostale, sem jednog, oborili su lovci. Drugi američki lovci obračunali su se sa grupom bombardera za obrušavanje, kao i sa 9 bombardera koji su sa velike visine napali aerodrom.

I američke snage pretrpele su dve ozbiljne nezgode. Od sopstvene protivavionske vatre bila su toliko oštećena nadgrada razarača „Buchanan“ da mu je u sumrak bilo naređeno da se povuče iz tog područja. Jedan pogoden neprijateljski avion namerno se srušio na zadnji deo krstarice „San Francisco“, oborio uređaj artiljeriskog radara, onesposobio protiavionski direktor i ranio nekih 50 ljudi, među kojima u pomoćnika komandanta broda, kapetana 3 ranga M. H. Croutera. Ranjenici su bili prebačeni na „President Jacksona“, ali je Crouter uporno tražio da ostane na brodu da bi se što pre mogao vratiti na dužnost. Ova ga je odluka za malo stala života.

2. Sastav snaga

A. AMERIČKE SNAGE FLOTA JUŽNOG PACIFIKA

Komandant viceadmiral W. F. HALSEY, u Noumeji
67 eskadra

Komandant kontraadmiral R. K. TURNER
67/₁ transportni odred

kapetan 1 ranga I. N. KILAND

TRANSPORTNI BRODOVI: »McCawley«, »Crescent-City«, »President Adams«, »President Jackson«.

BRODOVI SU PREVOZILI: 182 pešadijski puk (bez trećeg bataljona); 4 dopunski bataljon mornaričke pešadije i mornaričko osoblje za neposrednu protivavionsku zaštitu. Iz Noumeje do Guadalcanala brodove su pratili ratni brodovi 67/₄ zaštitnog odreda (označeni slovom »T«).

67/₄ zaštitni odred

Kontraadmiral D. J. Callaghan — krstarica »San Francisco«.

Kontraadmiral M. S. Tisdale (4 divizija krstarica).

KRSTARICE: »Pensacola« (E), »Portland« (T), »Helena«, »Juneau«*).

RAZARAČI PP-OSIGURANJA: »Barton« (T)*), »Monssen«*).

Kapetan 3 ranga T. M. Stokes (komandant 10 divizije razarača): »Cushing«*), »Laffey«*), »Sterett«, »O' Bannon« (T), »Shaw« (E), »Gwin« (E), »Preston« (E)*), »Buchanan«.

Brodovi označeni slovom »E« priključili su se kod Solomonskih Otoka 16 eskadri (»Enterprise«).

62/₄ transportni odred

(NAPOMENA: ratni brodovi ove grupe ušli su 12 novembra u sastav 67/₄ zaštitnog odreda).

Kontraadmiral M. Scott — krstarica »Atlanta«*).

Razarači protivpodmorničkog osiguranja, kapetan 1 ranga G. Tobin (komandant 12 diviziona razarača): »Aaron Ward«, »Fletcher«, »Lardner«, »McCalla«.

Transportni brodovi desanta: »Betelgeuse«, »Libra«, »Zeilin«.

BRODOVI SU PREVOZILI: Prvi vazduhoplovnotehnički bataljon mornarice; dopunske čete mornaričke pešadije; neletačko osoblje Prve mornaričko aviodivizije; hranu, municiju i materijal.

U noćnom boju 12/13 novembra 67/₄ zaštitni odred (kontraadmiral Callaghan) sastojao se od brodova: »San Francisco«, »Portland«, »He-

* Brodovi potopljeni u ovoj bici.

lena», »Atlanta«*), »Juneau«*), »Cushing«*), »Laffey«*), »Sterett«, »O' Bannon«, »Bartom«*), »Monssen«*), »Aaron Ward«, »Fletcher«.

63 Vazdušna udarna grupa

Avijacija sa bazama na kopnu, kontraadmiral A. W. Fitch, na aerodromu Henderson: 27 »F4 F-4«, 18 »P-38«, 37 »SBD«, 9 »TBF« i po jedan avion »F4 F-7«, »P-400«, »P-39«.

U Espiritu Santo: 8 »F4F-4«, 13 »F4F-3P«, 16 »TBF«, 37 »B-17«, 5 »B-26«, 2 »P P4Y«, 5 »Hudsona« australiskih suvozemnih snaga, 24 »PBY«, 1 PBY-5A«.

16 eskadra

Kontraadmiral T. C. Kinkaid — Nosač aviona »Enterprise«

10 vazduhoplovna grupa — 1 »TBF-1« (»Avenger«),

10 lovačka eskadrila — 38 lovaca »Wildcat«,

10 bombarderska eskadrila — 15 aviona (»Dauntless«),

10 izviđačka eskadrila — 16 »SBD-3«,

10 torpedna eskadrila — 9 torpednih aviona »TBF-1«.

Kontraadmiral H. H. Good (5 divizija krstarica): »Northampton«, »San Diego«.

Razarači protivpodmorničkog osiguranja, kapetan 1 ranga Holcomb (komandant 2 diviziona razarača): »Clark«, »Anderson«, »Hughes«. 4 odred razarača, kapetan 3 ranga True — »Moris«, »Mustin«, »Russell«.

64 eskadra

Kontraadmiral W. A. Lee — Liniski brodovi: »Washington«, »South Dakota«.

Razarači protivpodmorničkog osiguranja: »Walke«, »Benham«*), »Gwin«, i »Preston«*) (vidi i 67/4 zaštiti odred).

B. — JAPANSKE SNAGE

KOMBINOVANA FLOTA

Admiral Yamamoto, na liniskom brodu »Yamato«, u Truku

Prethodnica

Viceadmiral Kondo na »Atagu«

Grupa za bombardovanje

Viceadmiral H. Abe (11 udarna divizija). — Liniski brodovi:

»Hiei«*), »Kirishima«*).

10 brigada razarača, kontraadmiral Kimura, ukrcan na lakoj krstarici »Nagara«, i razarači: »Amatzukaze«, »Yukikaze«, »Akatsuki«*) »Ikazuchi«, »Inazuma«, »Teruzuki«

Jurišna grupa: kontraadmiral Takama (komandant 4 diviziona razarača), razarači: »Asagumo«, »Murasame«, »Samidare«, »Yudachi«*), »Harusame«;

*) Brodovi potopljeni u ovoj bici.

Izviđački odred: kapetan 1 ranga Šetoyama (komandant 27 divizije razarača), razarači: »Shigure«, »Shiratsuyu«, »Yugure«;
GLAVNINA: (grupa za napad)⁷⁷.

O d r e d z a b o m b a r d o v a n j e : teške krstarice: »Atago« i »Takao«; linijski brod »Kirishima«.

O d r e d z a s t i t e : kontraadmiral Kimura, na »Nagari«, sa razaračima: »Teruzuki«, »Inazuma«, »Shirayuki«, »Hatsuyuki«, »Asagumo« (kontraadmiral Takama), »Samidare«;

J u r i š n i o d r e d : kontraadmiral Hashimoto (3 divizion razarača), na lakoj krstarici »Sendai«, i sa razaračima: »Uranami«, »Shikinami«, »Ayanami«*).

D o c n i j a p o j a č a n j a : razarači »Oyashio«, »Kagero«.

GRUPA PODRŠKE NOSAČA AVIONA

Viceadmiral T. Kurita (3 divizija)

O d r e d p o d r š k e : linijski brodovi »Kongo« i »Haruna«, teška krstarica »Tone«.

Vazduhoplovna udarna grupa, kontraadmiral Kakuta:

nosač aviona »Junyo« (27 lovaca, 12 bombardera, 9 torpednih aviona) i »Hiyo« (15 lovaca, 23 bombardera, 9 torpednih aviona); 4—9 razarača⁷⁸.

SPOLJNE SNAGE JUŽNOG MORA

Viceadmiral Mikawa (komandant 8 flote)

G r u p a p o d r š k e

admiral Mikawa

GLAVNINA: teške krstarice: »Chokai«, »Kinugasa«*); laka krstarica »Isuzu«; razarači: »Asashio«, »Arashio«.

O d r e d z a b o m b a r d o v a n j e — (kontraadmiral Nishimura): teške krstarice: »Suzuya«, »Maya«; laka krstarica »Tenryu«; razarači: »Makigumo«, »Yugumo«, »Kazagumo«, »Michishio«;

g r u p a z a p o j a č a n j e

kontraadmiral Tanaka (komandant 2 divizionala razarača)

Neposredno osiguranje — razarači: »Hayashio«, »Oyashio«, »Kagero«, »Umikaze«, »Kawakaze«, »Suzukaze«, »Takanami«, »Makinami«, »Naganami«, »Amagiri«, »Mochizuki«.

⁷⁷) Ovo je naknadno obrazovana, rezervna formacija koja je stupila u dejstvo 13 novembra naveče, a u njen sastav su ušli; neki brodovi grupe za bombardovanje, 4 razarača koji su se ranije nalazili u sastavu grupe podrške i dva razarača iz neposrednog osiguranja grupe za pojačanje spoljašnjih snaga Južnog Mora, koji su se priključili glavnini u noćnoj bici 14/15 novembra.

⁷⁸) »Hutsuyuki«, »Shirayuki«, »Shikinami«, »Uranami« do 13 novembra, kada su ušli u sastav glavnine (grupe za napad) i kada ih je zamenilo 8 preživelih brodova grupe za bombardovanje.

Transportni odred: »Arizona Maru«*), »Kumagawa M«*), »Brisbane M«*), »Sado M«*), »Nagara M«*), »Nako M«, »Canberra M«*), »Kinugawa M«*), »Hirokawa M«*), »Yamaura M«*), »Yamatsuki M«*).

MORNARIČKA AVIJACIJA

viceadmiral Kusaka (komandant 11 vazduhoplovne flote) u Rabalu, 25 i 26 aviokorpus: oko 215 borbenih aviona.

ISTURENE EKSPEDICIONE SNAGE (podmornice)

viceadmiral Komatsu (komandant 6 flote) na lakoj krstarici »Katori«, u Truku.

Patrolni odredi: »A«, »B« i »D«: »I—16«, »I—20«, »I—24«, »I—15«, »I—17«, »I—26«, »I—122«, »I—172«, »I—175«, »RO—34«.

Izviđački odred: I—7 (kod Santa Cruz); »I—9«, »I—21« i »I—31«, sa hidroavionom za izviđanje San Cristobala, Noumeje i Suve.

3. 12 novembar, uvod u bitku

Posle popodnevog napada zavladalo je napregnuto zatišje. Kad su se Turnerovi brodovi vraćali u područje iskrcavanja, prolazeći kroz ostatke oborenih aviona koji su plivali, oni su shvatili da je neprijatelj tek počeo da ispoljava svoju moć. Za njegovo odbijanje stajalo je na raspoloženju 5 različitih krstarica i 11 razarača raznih tipova.

Mnogobrojni podaci vazdušnog izviđanja koji su u toku dana stizali na mostove komandnih brodova nagoveštavali su te noći koncentraciju velikih površinskih snaga severno od Gaudalcanala. Jutarnje izviđanje otkrilo je 335 Nm severno dva liniska broda ili teške krstarice, jednu krstaricu i 6 razarača. Druga grupa od 5 razarača nalazila se na otstojanju manjem od 200 Nm u pravcu NNW. Posle podne otkrivena su na 265 Nm zapadno 2 nosača aviona i 2 razarača.⁷⁹⁾ Bile su to dosta loše vesti, a admiral Turner je sumnjao da ni to još nije sve. Pošto nisu bili primećeni transportni brodovi, Turner je pretpostavljao da neprijatelj namerava da napadne američke transporte ili da bombarduje aerodrom Henderson i okolne položaje američke pešadije. Budući da su transportni brodovi već iskrčili oko 90% tereta, oni se mogu ukloniti iz tog područja, dok se bombardovanje može sprečiti jedino noćnim bojem.

⁷⁹⁾ Admiral Turner nije verovao da se u tom području nalaze neprijateljski nosači aviona i bio je u pravu. Nosači aviona »Yunyo« i »Hiyo« bili su tada severnije i njih avioni nisu otkrili.

Turner je procenio da neprijatelj raspolaže sa dva liniska broda, 2 do 4 teške krstarice, 2 lake krstarice i 10 do 12 razarača. To je očevidno bio suviše veliki zalogaj za Callaghanove dve teške i tri lake krstarice i 8 razarača. Ali, s obzirom na to da je Kinkaidova grupa bila suviše daleko da bi mogla pomoći, ništa se drugo nije moglo učiniti nego da Callaghan blokira pristup, i to da ga čvrsto blokira.⁸⁰⁾

Ova Turnerova odluka bila je izražena u jednoj depeši admiralu Callaghanu. Odluka je samo potvrđivala Turnerova ranija pismena naređenja. Transporti će se povući u pratinji Callaghanovog odreda podrške, a pošto ih isprati na otvoreno more, odred podrške vratiće se iste noći ka Guadalcanalu i napušće neprijateljske brodove koje tu zatekne. Turner je prepuštil Callaghanu da razradi taktički detalje toga očajničkog pokušaja.

12 novembra mrak je zatekao 4 transportna broda (sa admiralom Turnerom na „McCawleyu“) i dva teretna desantna broda Scottove grupe („Zeilin“ već je bio otplovio), — u pratinji oštećenog „Buchanana“, razarača „Shawa“ i „McCalle“ (ova dva izabrana su zato što su bila pri kraju sa gorivom) i minolovca „Southard“ i „Hovey“, — kako plove prema Espiritu Santo, gde su se zdravi i čitavi usidrili 15 novembra.

U sklopu Callaghanovih snaga nalazila se i protivavionska krstarica „Atlanta“, na kojoj je bio ukrcan kontraadmiral Scott, i dva njegova razarača. Pobednik u bici kod Rta Esperance, admiral Scott, bio je mlađi od Callaghana, pa je Callaghan preuzeo komandu nad celim odredom.

Callaghan je naredio svome odredu da se postroji u borbeni poredak „B-1“. To je bila zmijolika kolona, u čijoj su se prethodnici nalazili razarači: „Cushing“, „Laffey“, „Stewart“ i O’ Bannon“. U sredini su bile krstarice „Atlanta“, „San Francisco“, „Portland“, „Helena“ i „Juneau“, a na začelju razarači: „Aaron Ward“, „Barton“, „Monsen“ i „Fletcher“.⁸¹⁾ Callaghan je izabrao taj stroj, koji je ličio na nekadašnje bojne linije jedrenjaka, jer je izgledalo da se dobro pokazao u bici

⁸⁰⁾ »Enterprise« nije bio na tom području zbog oštećenja od bombe jer nije još bio popravljen. Oba liniska broda ostala su sa nosačem aviona.

⁸¹⁾ Otstojanje između klasa brodova bilo je 780 m, između krstarica 540 m, a između razarača 450 metara.

kod Rta Esperance pod Scottovom komandom. Druga kolona olakšava plovjenje u skučenom prostoru i bolja je veza između brodova. Na nesreću, 3 krstarice i 2 razarača, opremljeni najnovijim tipom radara za izviđanje, nisu bili raspoređeni na čelu; protivavionska krstarica „Atlanta“ sa slabijim radarom plovila je ispred komandnog broda „San Francisco“, a razarači sa začelja nisu nikako mogli da se pridruže prethodnici za torpedni napad.

U 22 časa, kada se Callaghan uverio da su transporti sigurno odmakli, on prelazi u protivkurs i vraća se nazad kroz Kanal Lengo u Ironbottom Sound. Istočni povetarac od 9 čvorova brzine jedva je nabirao površinu mora. Zvezde su blistale naročitim sjajem, a isprekidani blesci munja nad ostrvima treperavo su osvetljivali niske oblake. Mladi mesec bio je zašao za horizont. Mornari su pažljivo gledali sa zamračenih mostova, očekivali u prepunim navigaciskim kabinama i znojili se u zagušljivim mašinskim prostorijama, nagadajući o ishodu očekivane borbe. Malo je od tih brodova operisalo zajedno pre toga popodneva. Pa ipak, komandantima nije bilo upućeno nikakvo obaveštenje o neprijateljskim pokretima, niti je izdat plan za borbu.

Neprijateljske snage kretale su se prema jugu. One su, po planu, trebale da ostave desno otok Santa Izabelu, da prođu južno od otoka Savo, da ga zaobiđu i pređu u istočni kurs za bombardovanje, paralelan sa obalom Guadalcanala. Američke vazdušne patrole otkrile su 12 novembra ujutru linijske brodove i razarače koji su isplovili iz Truka 9 novembra i iz Shetlandsa 11 novembra. 12 novembra, u 15.30, ove su se grupe sastale na poziciji 70 Nm od rta Indispensable i pod komandom viceadmirala Abea obrazovale grupu za bombardovanje. Ta se grupa sastojala od dva linijska broda, lake krstarice „Nagara“ i 14 razarača. Grupa je imala zadatku da potpuno uništi aerodrom Henderson. Municiske komore bile su prepune trenutnih granata za bombardovanje. Bio je upotrebljen naročiti barut koji nije davao blesak, da se brodovi ne bi otkrili za vreme dejstva.⁸²⁾ U slučaju da budu izazvani na borbu sa brodovima, razarači će uništiti nametljivca torpedima.

⁸²⁾ Amerikanci tada nisu imali baruta koji ne daje blesak za topove većih kalibara. U borbenim izveštajima mnogo se diskutovalo o prednostima što su ih zbog toga imali Japanci.

Ježgro Abeove grupe sačinjavao je odred za bombardovanje od dva liniska broda, „Hiei“ i „Kirishima“, sa šest razarača i „Nagarom“ za neposredno osiguranje. Na oba isturena krila plovili su razarači (2 na jednoj strani, 3 na drugoj) za osiguranje od napada torpednih čamaca.⁸³⁾ I odabrani stroj i nedostatak pancirnih granata ukazivao je na to, da Abe nije tražio ozbiljnu borbu sa površinskim snagama. Uzrok te pogrešne računice nije mogao da bude nedostatak obaveštenja, jer je admiral imao podatke da se u blizini Guadalcanala nalazi devet američkih krstarica i sedam razarača. Više je verovatno da je to zasnovano na pretpostavci da će Amerikanci otići zajedno sa suncem i ostaviti Japance, da po svojoj volji krstare Soundom.

U pola noći došlo je do prvog otstupanja od plana. Abeova grupa za bombardovanje naišla je severozapadno od otoka Savo na pljusak i admirал je okrenuo nazad bojeći se verovatno da će vreme biti previše maglovito za bombardovanje obale. Kada je iz japanskog štaba na Guadalcanalu primio povoljan izveštaj o vremenu, on je opet krenuo prema Lungi. Ali, već je izgubio 40 minuta. Stoga je odredio da početak bombardovanja bude u 1.30 časova. Prilikom manevrovanja desnokrilni su razarači zaostali i sada su se nalazili daleko pozadi, u krmenom sektoru desno, umesto levo i napred od liniskih brodova.

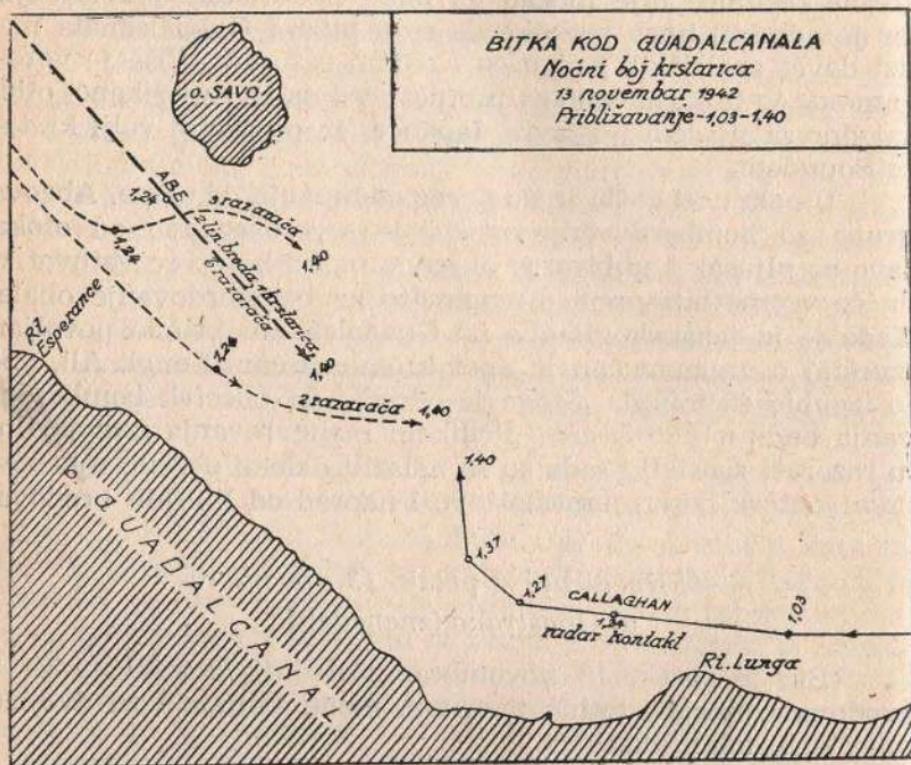
4. Noćni boj u petak, 13 novembra a) Obostrano iznenađenje

Bio je petak, 13 novembra, poslednji dan života za 8 brodova i mnoge stotine mornara, među kojima i za dvojicu američkih admirala.

Već u samom početku ponoćne straže, jedan „Helenin“ rukovodilac radara otkriva sumnjivu „mrlju“ na svom aparatu. Zatim se pojavljuju dve linije, koje nisu bile ni sopstveni brodovi ni kopno. U 1.24 izveštaj glasi: „U smeru 312 i 310, na udaljenosti od 25.000 i 29.000 m, kontakti.“ Bilo je jasno da se radi o jednoj grupi brodova koja štiti drugu grupu na oko 4.500 m iza nje.

⁸³⁾ Još jednu meru opreze predstavljalo je upućivanje odreda razarača (»Shigure«, »Shiratsuyu« i »Yugure«) da patrolira u tesnacu između Guadalcanala i otoka Russell.

Tri minuta posle ovog prvog kontakta admirala Callaghan naređuje svojoj koloni od 13 brodova da promeni kurs udesno, na 310° . On je, očevidno, više želeo da dođe do čelnog sukoba, nego da izvodi osetljivi obuhvat sa izbacivanjem torpeda na bokovima. U 1.30 „Helena“ obaveštava sve brodove da se neprijatelj nalazi levo ispred pramca na udaljenju 13.000 m i da plovi u kursu 105° , sa 23 čvora brzine. Protivničke snage pri-

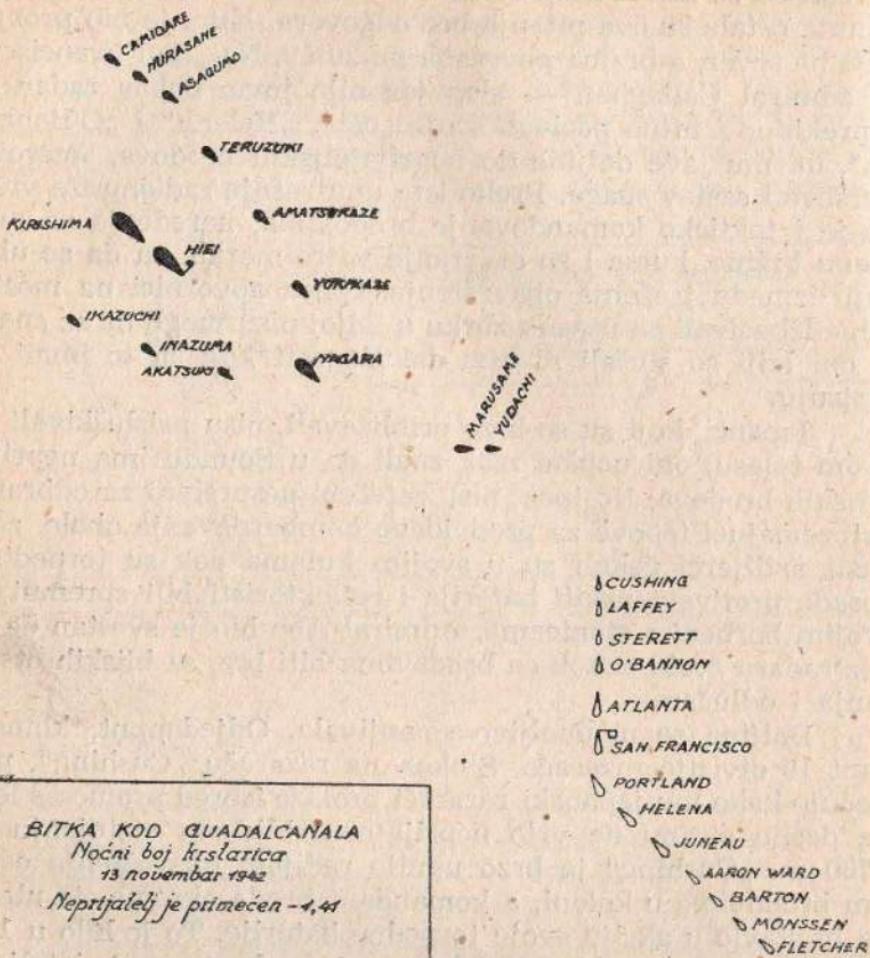
bližavale su se jedna drugoj brzinom od preko 40 čvorova, a smanjenjem otstojanja između njih smanjivala se i početna prednost Amerikanaca koji su imali radare. Ljudstvo na centralnoj nišanskoj spravi, pažljivo sasređeno na komplikovano kontrolisanje održavanja daljine gađanja, posmatralo je neprekidno okretanje skazaljke mehanizma, slušalo monoton i glas koji je davao daljinu: „Daljina jedan, tri, nula, dve nule — daljina jedan, dva, nula, dve nule“, čudeći se zašto nema za-

povesti da se izbace torpeda ili da se otvori vatra. Deset dugih minuta ostala su ova pitanja bez odgovora. Kurs je bio promenjen na sever, a brzina povećana na 20 čv. Na „San Franciscu“ je admiral Callaghan — slep jer nije imao dobar radar — neprekidno i hitno pozivao svoje „oči“, „Helenu“ i „O’Bannonu“, da mu jave daljine do neprijateljskih brodova, smerove, kurseve i sastav snaga. Preko iste unutrašnje radiomreže vrše- no je i taktičko komandovanje brodovima; naređenja za promenu brzine, kursa i za otvaranje vatre morala su da se ubacuju između traženja obaveštenja. Glasnogovornici na mostovima izbacivali su užasnu zbrku u kojoj nisu mogli da se snađu ni oni koji su slušali ni brzi daktilografi koji su to imali da zapisuju.

Japanci, koji su se brzo približavali, nisu prisluškivali na ovom talasu; oni uopšte nisu znali da u Soundu ima neprijateljskih brodova. No ipak, nisu zatečeni nespremni za odbranu. Pripremajući topove za predviđeno bombardovanje obale, zde- pasti artiljeri čekali su u svojim kulama dok su torpedisti, posade protivavionskih baterija i reflektoristi bili spremni na svojim borbenim stanicama. Admiral Abe bio je svestan da će bez radara svaki sukob sa brodovima biti brz, sa bliskih otstojanja i odlučan.

Daljina se neumoljivo smanjivala. Odjedanput, komandan- dant 10 divizije razarača, Stokes, na razaraču „Cushing“, pri- mećuje kako mu japanski razarači prolaze ispred pramca s leve na desnu stranu na vrlo neprijatnom bliskom otstojanju od 2.700 m. „Cushing“ je brzo uputio radijom obaveštenje ostatim brodovima u koloni, a komandant broda okrenuo je ulevo, da bi stavio u akciju svoje torpedne baterije. To je bilo u 1.41 čas. Brzim okretom broda izbegnut je sudar sa neprijateljem, ali je došlo do zbrke u prethodnici, u kojoj je svaki brod na- stojaо da zadrži svoje mesto u koloni, skrećući istovremeno u novi kurs 315°. Krstarica „Atlanta“ sa većim krugom okreta- nja morala je oštro da okrene ulevo. „Šta to radite?“ upitao je radijem admirал Callaghan. „Izbegavam naše razarače“, odgovorio je kapetan 1 ranga Jenkins.

Brodovi koje je Stokes primetio bili su razarači „Yudachi“ i „Harusame“. Komandanti tih brodova bili su iznenadeni, ali sigurno nisu spavali. U 1.42, minut posle otkrivanja Amerika- naca, o tome je bio obavešten ceo japanski sastav. Iznenadenje

je izgubljeno, a američko oklevanje sa otvaranjem vatre dalo je brodovima admirala Abea punih šest minuta da se pripreme za boj.

Američki su brodovi bili dvostruko zbrunjeni; naglim okretom uлево i, posle toga, zbrkom na radiotelefonskoj mreži. Niko nije mogao da bude siguran u to da li su javljeni smerovi ciljeva pravi ili relativni, u odnosu na brod koji ih javlja. Niko nije znao na koji cilj da otvorи vatru, ni kada. Stokes nije više mogao da izdržи, „Hoću li izbaciti par ribica“ (tor-

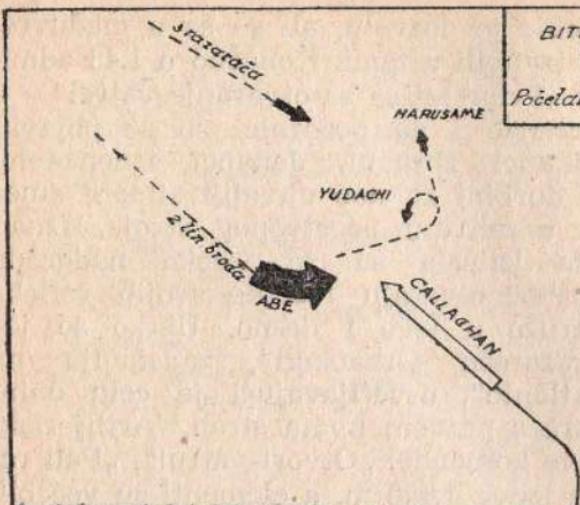
peda)? — upitao je. Dobio je dozvolu, ali su se u međuvremenu japanski razarači izgubili u tami. Konačno u 1.45 admiral Callaghan naređuje: „Pripremi se za otvaranje vatre!“

Prolog se sada završio i na pozornici su se pojavili glavni glumci: Amerikanci zbrkani, Japanci iznenadeni. Kroz tamu su japanski durbini za noć uhvatili siluete američkih brodova gotovo u zahvatu sopstvenog stroja. Iznad niskih silueta razarača isticala su se visoka nadgrađa „Atlante“. U 1.50 Japanci otvaraju rešetke svojih reflektora; snopovi svetla kruže u levo i desno. Ubrzo se jedan, verovatno sa razarača „Akatsuki“, zaustavlja na levoj strani mosta „Atlanta“, osvetljavajući je celu onim svetlom od koga mornare s pravom hvata strah. Artiljeriski oficir broda daje tada dve komande: „Otvori vatru!“, „Pali reflektor!“ Daljina je bila jedva 1.400 m, a elementi su već bili postavljeni na nišanskim spravama. Topovi 152 mm izbacili su čitavu kišu granata. One su, doduše, pogasile reflektor, ali ne dovoljno brzo. Dok je „Atlanta“ sipala jedan plotun za drugim i dok su se granate rasprskavale sa obe strane japanskog broda, ovaj i drugi razarači koncentrisali su vatru na američku krstaricu. Neprijateljske su granate prštale po „sretnoj A.“, kako je pogrešno bio prozvan taj brod. Jedna od njih ubila je admirala Scotta, sve oficire njegovog štaba, sem jednog, i ostalo osoblje na mostu. Istodobno sa „San Francisca“ stiže dugo očekivano naređenje: „Neparni brodovi da otvore vatru desno, a parni levo“⁸⁴⁾.

„Atlanta“ je kratko vreme učestvovala u borbi. Japanski razarači — uvek spremni da iskoriste mogućnosti svog torpednog naoružanja — uputili su nekoliko plotuna torpeda na zbumjenu američku kolonu. „Atlantu“ je pogodio jedan, a možda i dva torpeda. Njihova eksplozija uzdigla je brod iz vode koji se zatim spustio i ostao na mestu, osakaćen i ukočen. U kormilarnici je osoblje grupe za kvarove pratilo skazaljku pokazivača brzine broda koja se brzo spuštala naniže dok se nije zaustavila na nuli. „Atlanta“ je mrtvo ležala na vodi, a boj je tek bio započeo.

⁸⁴⁾ Ovo je naređenje još više povećalo zbrku na onim brodovima koji nisu mogli da vide ili da gađaju brodove na njima određenoj strani, dok su ih na suprotnoj strani videli. Pored toga naređenje nije uzimalo u obzir razne kalibre na brodovima.

BITKA KOD GUADALCANALA
Noćni boj krstarica
13 novembra 1942
Početak artiljeriskog dvoboja - 1,50

Brodska maskota, drveno psetance, koje su nepravilno nazvali „Srećko“ — žalosno se ljujala na vrpci u ugлу kormilarnice, dok je oficir straže uzalud pokušavao preko telefona da dobije izveštaje iz oštećenih delova broda.

b) *Opšta gužva*

Sada su se japanski i američki brodovi izmešali kao ribice u kabliću vode. Nije moguće rekonstruisati njihove putanje; mi možemo samo ispričati šta se svakome od njih dogodilo.

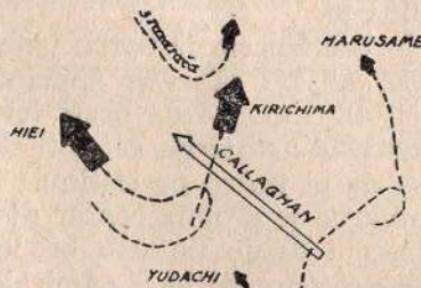
Razarač prethodnice „Cushing“ izbacio je nekoliko plotuna na jedan razarač na desnoj strani, ali u roku od dva minuta, već je bio pogoden po sredini. Svi električni vodovi bili su prekinuti, i brod je smanjio brzinu. Razarač je plovio skoro tačno u pravcu severa, kad je komandant iznenada spazio sa leve strane liniski brod „Hiei“ kako plovi pravo na razarač. Ručnim kormilom i ostatkom brzine broda uspelo je da se on okrene udesno i da se izbegne sudar. Istovremeno razarač je izbacio 6 torpeda na liniski brod koji nije bio dalje od $\frac{1}{2}$ Nm. Nijedan torpedo nije pogodio „Hiei“; njega su takođe tukli razarači i krstarice topovskom vatrom, što mu nije išlo u račun pa je lagano okrenuo ka zapadu. „Cushing“ je imao samo neko-

liko trenutaka prilike da bude „David“. Ubrzo ga je otkrio i osvetlio jedan neprijateljski reflektor, a malo posle toga neprijateljske su granate pretvorile ovaj brod u olupinu koja tone.

I „Laffey“, koji se nalazio odmah iza „Cushinga“, zamalo se nije sudario sa liniskim brodom „Hiei“. Torpeda ovog razarača, izbačena sa suviše male daljine nisu mogla da se armiraju, pa su se odbila od boka liniskog broda ne pričinivši mu ni kakvu štetu. Posluga automatskih topova 20 i 28 mm obasula je vatrom komandni most „Hiei“, koji je ličio na pagodu, kada je prolazio pored razarača. „Hiei“ je u prolazu takođe gađao. Tada su dva plotuna teškog kalibra i jedan torpedo pogodili „Laffeya“ i za uvek ga izbacili iz borbe. Brod je bio brzo napušten; to je bio treći po redu. Eksplozija broda pobila je veliki broj preživelih, koji su plivali oko njega.

Razarači „Sterett“ i „O'Bannon“, treći, odnosno četvrti u koloni, bili su bolje sreće. Prvi je, kao neparni brod, otvorio brzo vatru desno na jedan neprijateljski brod, udaljen 3.600 m. Iako je vatra sa liniskog broda „Hiei“, koji je bio s njegove leve strane otežavala vizuelno osmatranje i nišanjenje, problem je bio rešen pomoću radara i time što su raniji pogoci na neprijateljskom brodu izazvali požar. Tri minuta posle otvaranja vatre jedan neprijateljski plotun pogoda „Sterett“ u krmu

BITKA KOD GUADALCANALA
Noćni boj krstarica
13 novembra 1942.
Tok boja

Kretanje glavnih japanskih snaga u odnosu na slijed američkih snaga

i onesposobljava mu kormilo. Sledеји pogodak u prednji jarbol izbacio je iz stroja radar. Ali „Sterett“ i njegov žilavi mali komandant Coward još uvek su bili željni borbe. Manevrišući mašinama, Coward se ustremio na „Hiei“ i sa daljine od 1.800 m izbacio na njega četiri torpeda. U isto vreme je i „O'Bannon“ zadao nekoliko udaraca. Taj je brod otvorio vatru kad se pojavio prvi reflektor i za čitavo vreme dejstvovao je iz svih svojih topova. Prvo je raspalio po Japancu koji je osvetljavao, a onda se okrenuo na „Hiei“, koji se tada nalazio levo po pramcu, na nekih 1.000 m. Komandant razarača, Wilkinson, usred manevra koji je izvođen da se izbegne sudar sa „Steretom“, naredio je da se otvori vatra na liniski brod.

U tom trenutku stiže zbunjujuće naređenje admirala Callaghana: „Prekinite vatru na sopstvene brodove!“ Komandant „O'Bannona“ začas prekida vatru svoje artiljerije, a zatim izbacuje na „Hiei“ 2 brižljivo nanišanjena torpeda. On je mislio da su torpeda pogodila brod. Međutim, ona su ili promašila cilj ili nisu eksplodirala. Daljina između brodova bila je tako mala, da liniski brod nije mogao dovoljno da spusti cevi svojih topova da bi odgovorio na vatru razarača. Dok su granate od 356 mm bezopasno letele iznad glava „O'Bannonove“ posade, mornari su uživali gledajući neprijateljski liniski brod obavijen plamenom. Trenutak zatim „O'Bannon“ je skrenuo ulevo da bi izbegao pramac „Laffeya“ koji je tonuo. Usput je izbacivao pojaseve za spasavanje preživelim članovima posade Laffeya“. Brod je prešao preko tragova nekih torpeda. Odjedared, neka vrlo jaka podvodna eksplozija potrese ceo brod i prekide električnu struju. Ovaj potres bio je možda od eksplozije „Laffeya“, ili od nekog neprijateljskog torpeda koji je eksplodirao na kraju putanje.

Admiral Abe bio je već izbacio iz borbe jednu američku krstaricu i dva razarača, ali on sa svog komandnog mesta na liniskom brodu „Hiei“ nije mogao da prati tok borbe, jer je njegov brod tukla američka artiljerija sa svih strana. Stoga naređuje promenu kursa da bi izašao na čistinu.

Američka kolona stvarno je probila centar njegovog stroja, između čelnih razarača i dvaju liniskih brodova. Ovo se nije poklapalo sa pravilskim odredbama i admiralu se to nije svidalo. Dok se na liniski brod „Hiei“ sručila svom žestinom vatra američkih brodova, „Kirishima“ — koji je plovio na

nekih 700 m iza njega tukao je Amerikance svojim topovima 356 mm, a sam nije primio nijedan direktan pogodak. U toku čitavog boja na ovaj je brod pala svega jedna granata 203 mm. Po naređenju za povlačenje oba su broda okrenula uлево. „Hiei“ je plovio polagano, tako da je ubrzo zaostao. Ali, brod još uvek nije bio pogoden torpedom niti je bio mnogo oštećen.

Šesti brod američke kolone, komandni brod „San Francisco“, koji je plovio pozadi „Atlante“, ušao je spremno u napad i otvorio vatru na neprijateljski brod na desnoj strani, udaljen manje od 2 Nm. Za osvetljavanje upotrebljavao je granate 152 mm tempirane tako da eksplodiraju iznad i iza cilja. Zaslepljujući snop reflektorskog svetla koji je dolazio spreda, sa desne strane, kolebao se neko vreme, a onda se zastavio na krstarici; u isto vreme, osvetljeni američki brodovi pozadi nje isticali su njenu siluetu neprijatelju. Pošto je izbacio 7 teških plotuna, „San Francisco“ je napao neku „malu krstaricu ili veliki razarač“. Na taj brod bila su izbačena dva puna plotuna glavne brodske artiljerije, i on je „bio zapaljen po čitavoj dužini“⁸⁵). Treba da potsetimo da se u tom trenutku nepokretna krstarica „Atlanta“ nalazila ispred „San Francisca“. Posada „Atlante“ bila je uverena da je američka krstarica tukla njihov brod⁸⁶). Kako bi se inače moglo objasniti naređenje admirala Callaghana da se prekine vatra? Međutim, pre nego što je admiral izdao to naređenje, artiljeriski oficir komandnog broda primetio je „Hieia“ i sa nekoliko dobro plasiranih plotuna doprineo uništavanju toga broda. Kada je, prema izdatom naređenju, prekinuta vatra, od toga je prvo stradala krstarica „San Francisco“. „Kirishima“, sa njene desne strane, naneo joj je teške udarce; drugi jedan neprijateljski brod, desno napred, osvetljavao je krstaricu reflektorom i uspešno je tukao vatrom; jedan japanski razarač projurio je sa leve strane i prorešetao njena nadgrađa. Za neko vreme bilo je prekinuto upravljanje brodom i ma-

85) Izveštaj krstarice »San Francisco«.

86) Sumnja se pojačala kad su posle na palubi »Atlante« nađena parčad zelenkasto obojenih granata »San Francisca«. 2 novembra 1945 autoru je izjavio poručnik 1 ranga McCandless sa »San Francisca«, da njegov brod nije tukao »Atlantu«, već jedan japanski brod iza »Atlante«, ali pošto su putanje granata bile položene, zbog male daljine, prolazile su neposredno iznad krstarice.

šinama, pa kako je brzina broda opadala, na krstaricu se sručila lavina granata sa tri razna broda. Pri tom je poginuo admiral Callaghan, pobijen je njegov štab, poginuo je komandant broda Young i gotovo sve ljudstvo na mostu.

U tom otsudnom trenutku „San Franciscu“ su pritekle u pomoć krstarice koje su plovile iza njega. „Portland“, sedma u koloni, uspela je da urakliji neprijatelja kada je ovaj upalio reflektore. Njene su granate tukle jedan cilj na desnoj strani koji je odgovorio vatrom i postigao svega jedan pogodak; ta je granata ranila artiljeriskog oficira. Pet minuta posle početka boja primio je komandant broda naređenje za prekid vatre, ali se on nije osvrtao na njega. Jedino što je, začuđen, upitao komandni brod: „Šta je bilo, želite li da prekinem vatru?“ Callaghan je još imao vremena da odgovori „da“ i da naredi promenu kursa prema severu. Dok se okretala, „Portland“ je za kratko vreme prekinula vatru, a zatim je opet svojom artiljerijom u kulama počela da tuče neki cilj na 3 Nm desno od broda. Prema njoj jurio je jedan japanski torpedo. Strahoviti udarac zatresao je krstaricu kad je torpedo eksplodirao na krmi i odvalio njen veliki deo savijajući oplatu broda ustranu, tako da je ona dejstvovala kao drugo kormilo pa se brod okrenuo i samovoljno izvršio potpun krug. Kad je brod završio krug pojavio mu se na nišanu, na nekih 3.600 m. japanski liniski brod „Hiei“ i krstarica ga obasipa vatrom svojih prednjih dveju kula. Time je završena noćna uloga glavne artiljerije „Slatke Pee“ kako je posada u šali nazivala taj sretni brod.

Sledeći brod po redu u koloni, „Helenu“, pratila je sreća. Otvorivši vatru u istom trenutku kad i brod ispred nje, ona je tukla u pravcu neprijateljskog reflektora udaljenog neke dve Nm levo ispred broda. Neprijateljske granate zviždale su iza krme broda, ali „Helena“ je bila samo nešto malo oštećena na svom nadgradju. Sledeciih nekoliko minuta komandant broda, kapetan 1 ranga Hoover, nastojao je svim silama da izbegne oštećene brodove ispred svog pramca, dok su njegovi topovi prelazili sa jednog cilja na drugi. Gotovo jednovremeno „Helena“ je tukla svojom glavnom artiljerijom od 152 mm brod koji je napao „San Francisco“, topovima od 127 mm jedan razarač na svojoj desnoj strani, a auto-

matskom vatrom malih topova obasipala je neku neprijateljsku siluetu koja se nalazila na svega 2.700 m od broda, što je verovatno bila krstarica „Nagara“. Kad su se usled neprijateljskog povlačenja povećala otstojanja, „Helena“ je još svojim granatama gonila neprijatelja.

Poslednja krstarica u koloni, „Juneau“, dejstvovala je vatrom sa ostalim brodovima eskadre svega četvrt sata, od 1.48 do 2.03. I ona je, kao i ostali brodovi, imala poteškoća oko identifikacije ciljeva. Callaghanovo naređenje za prekid vatre obustavilo je njenu vatu kojom je počela da tuče „Helenu“. Zatim neprijateljski torpedo pogoda njenu prednju kotlarnicu i izbacuje je potpuno iz stroja. „Juneau“ je sada ležala mrtva na vodi, verovatno sa slomljenom kobilicom. Od toga momenta glavna briga bila je da se brod izmakne i održi na vodi.

Razarači „Aaron Ward“, „Barton“, „Monssen“ i „Fletcher“ bili su na začelju, pa su kasno stigli da bi mogli učestvovati u prvoj fazi boja. Komandant diviziona, kapetan 1 ranga Tobin, na „Aaron Wardu“, ostavljen bez ikakvih zapovesti i sa slabim radarima bio je u nevolji. Njegove početne daljine gađanja bile su znatno veće nego kod prethodnice koja je stupila u borbu iz neposredne blizine, a zbog mešavine u koloni izbor ciljeva i održavanje mesta bilo je gotovo nemoguće. „Aaron Ward“ je otvorio vatru na cilj udaljen 6.300 m desno spreda, izbacio 10 plotuna, a zatim prekinuo vatru, jer su mu u liniju cilja došle sopstvene krstarice. Komandant broda, kapetan 2 ranga Gregor, morao je da zaustavi mašine i da potera unazad, da bi izbegao sudar s nekim brodom, verovatno sa „Helenom“. Prošlo je 10 minuta dok je komandant sa sigurnošću mogao da utvrdi da je brod koji vidi u svome durbinu — neprijateljski. A tada mu se u liniju cilja postavila krstarica „San Francisco“. Zatim je brod otvorio vatru na neki cilj napred desno na milju i po, a sa nepoznatim svetlima za legitimisanje, i tukao ga sve dok, kako se činilo, taj brod nije eksplodirao i potonuo. Posle toga „Aaron Ward“ je gađao neprijateljske reflektore. Razarač je primio jedan pogodak u centralnu nišansku stanicu (direktor), pa se moralo preći na individualno gađanje.

Razarač „Barton“, koji je tek nedavno (29 maja) uvršten u sastav flote, borio se tačno 7 minuta. Brod je otvorio vatru,

izbacio sa leve strane 4 torpeda, zaustavio se da izbegne sudar i — kada je bio gotovo nepokretan na vodi — primio je jedan pogodak torpedo u prednju kotlarnicu, a gotovo istovremeno i drugi u prednji mašinski prostor. Brod se slomio na pola i potonuo za nekoliko sekundi. Povukao je za sobom sve, sem nekoliko ljudi posade.

„Monssen“ je sledio „Bartona“, dok je osoblje na njegovom mostu pažljivo slušalo mrmrljanje na unutrašnjoj radio mreži. Brodski artiljeriski radar bio je izbačen iz stroja u popodnevnom vazdušnom napadu, pa su se artiljeri morali oslanjati na radioobaveštenja i na optičke instrumente. Brod je vrlo slabo poznavao situaciju iako se veoma interesovao za nju, naročito kada mu je jedan torpedo prošao neposredno ispred kobilice. „Monssen“ je izbacio plotun od 5 torpeda na jedan liniski brod desno spreda, a zatim se ustremio na neki drugi brod 2 Nm desno bočno, pa i na njega izbacio 5 torpeda. Istovremeno su brodski topovi 127 mm tukli neki cilj sa leve strane a topovi 20 mm pustošili su nadgrađa jednog razarača na jednu četvrtinu Nm desno. U to su iznad i oko broda počele da eksplodiraju granate za osvetljavanje pa su obasjale brod kao pozornicu nekog noćnog kluba. Misleći da su to granate za osvetljavanje sa američkih brodova, komandant broda, poručnik 1 ranga McCombs, pali svetla za legitimisanje i time zapečaćuje sudbinu broda. Dva zaslepljavajuća snopa svetlosti kao pipci obuhvatiše razarač, a zatim je naletela bujica granata i zaparala su torpeda oko broda. Oko 37 pogodaka granata pretvorilo je „Monssena“ u goruću olupinu.

Iako se nalazio sasvim na začelju kolone, razarač „Fletcher“ imao je zbog boljeg radara odlične podatke o situaciji. Kad je neprijatelj prvi put osvetlio „Atlantu“, razarač je otvorio vatru na brod koji je osvetljavao, na nekih 5.000 m u levo i spreda. Zatim, kada je video da je mnogo drugih brodova izabralo isti cilj, „Fletcher“ prebacuje vatru na neki dalji cilj, na kome izaziva požare. Naređenje za prekid vatre za trenutak je prekinulo gađanje, a zatim je prešao na treći cilj, još dalje u neprijateljskom poretku. Osam minuta posle prvog metka „Fletcherovi“ su mornari bili očevici „Bartonovog“ raspadanja i „Monssenovog“ rešetanja. Sad, kad je američka kolona bila u potpunom neredu, komandant broda Colle odlučio je da napusti to bučno poprište, da izvrši ponovnu procenu

situacije i da se vrati, da bi izbacio još neupotrebljena torpeda. Uz pomoć radara brod je pronalazio put između sopstvenih i neprijateljskih brodova, okrenuo na jug, povećao brzinu na 35 čvorova i došao na vatrene položaj ispred neprijatelja. Tragovi torpeda vijugali su ispod broda i oko njega, topovski plotuni su ga urakljivali, ali „Fletcher“ je bio začaran; isplorio je iz svega toga, a da mu ni boja nije bila ogrebena.

Za vreme tih 15 minuta pravog pakla, otkucala su četiri znaka zvona ove nesrećne poноćne straže. Pred učesnicima se prikazala prava paklena slika. Boj se pretvorio u divlju i očajničku gužvu. Zelenkasto svetlo granata za osvetljavanje zasenilo je zvezde na nebu. Dugi crveni i beli tragovi granata za obeležavanje padali su u lukovima i ukrštavali se, skladišta municije eksplodirala su u zaslepljavajućim munjama belog plamena, a požari nafte dizali su se kao žuti stubovi. Tamnocrveni trupovi brodova u plamenu, rastureni po horizontu, bili su čas zamračeni gustim masama dima, čas zahvaćeni novim plamenom nesavladanog požara koji se dalje širio. I samo more, prekriveno naftom i raznim predmetima, razdirale su podvodne eksplozije i izdizali se gejziri od eksplozija granata.

13 novembra do 2 časa završen je glavni deo boja, kad je admiral Abe naredio bojnim brodovima „Hiei“ i „Kirishimi“ da okrene levo i da plove ka severu. Aerodrom Henderson i njegovi dragoceni avioni bili su sigurni bar te noći. Ali to od Amerikanaca niko nije znao.

c) Dovršenje boja

Po povlačenju japanskih liniskih brodova „Hieia“ južno od otoka Savo, a „Kirishime“ severno, borba se posle kratkog predaha nastavila. Kratko zatišje omogućilo je razaraču „Cushing“ da se pozabavi požarima koji su harali na brodu i baš kad ih je savladao, na brod pada nekoliko neprijateljskih plotuna. Tada plamen zahvati municiju i u 3.15 časova, uz vulkanske eksplozije, komandant naređuje da se brod napusti. „Laffey“ se već nalazio na „gvozdenom“ dnu tesnaca. Razarač „Sterett“, sa oštećenim kormilom, nailazi na neprijateljski razarač desno napred na svega 900 m udaljenosti, i u 2.20

izbacuje na njega dva torpeda, koji su izgleda pogodili i potopili brod. Ali kratko iza toga „Sterett“ biva obasut granatama 127 milimetara i prisiljen da se povuče prema jugozapadu, smanjujući povremeno brzinu, kako bi smanjio razbuktavanje požara.

Komandant „O'Bannona“ Wilkinson, donosi odluku — pošto je situacija bila krajnje zbrkana — da skrene prema jugoistoku, nadajući se da će tako uspeti da raspozna sopstvene i neprijateljske brodove. U 2.15 nailazi mu sa leve strane po pramcu jedan brod obavljen dimom. On se razborito uzdržava da upotrebi torpeda na taj brod, za koji se kasnije utvrdilo da je američka krstarica „San Francisco“. Misleći da su možda neprijateljski transportni brodovi ušli u Sound, Wilkinson skreće na jug gde je vršio izviđanje obale Sounda.

Od 2 časa „Atlantina“ posada mogla je samo da posmatra borbu, ali nije imala vremena, a ni volje da u tome uživa. Na brod je palo i opustošilo ga više od 50 granata velikog kalibra, trup su isprobijala torpeda i uništavali požari. Preživeli članovi posade nailazili su na ruševine iza svake pregrade i skoro u svim brodskim prostorijama. Ispod palube ljudi su pipali u potpunoj tami, probijali se kroz ljut dim i na poplavljennim palubama teško gacali kroz vodu pomešanu sa naftom.

Admiral Scott bio je mrtav, ali kapetan 1 ranga Jenkins i njegov pomoćnik kapetan 3 ranga Emory nisu bili ozbiljnije povređeni. Njima je postepeno uspelo da se povežu sa malim grupicama preživelih na brodu i da zajedničkim naporima upravljaju spasavanjem „Atlante“. Za borbu sa požarima dovukli su ručne pumpe; jedna grupa za kvarove radila je na tome da osposobi jednu kotlarnicu; preostale topove posela je posada, a ranjeni su bili sklonjeni na srazmerno sigurno mesto na krmi.

Pri kraju boja nadgrađa „San Francisca“ bila su gotovo u isto tako rđavom stanju kao i kod „Atlante“; ali su tri okolnosti spasle brod od propasti. Mala daljina sa koje je neprijatelj gađao onemogućavala mu je da svojim topovima dade dovoljnu depresiju da biju ispod vodene linije; granate sa tankom košuljicom, koje su opasne za ljude i koje nanose velike štete nadgrađima, odbijale su se od oklopa; brod nije pogoden nijednim torpedom. Na navigacionom mostu jedini preživeli oficir bio je oficir veze, poručnik 1 ranga Mc-

Candless. U centrali je poručnik 1 ranga Schonland, drugi oficir, saznao da je on sada komandant broda. Uviđajući da je za spas broda sada najvažnije njegovo znanje o otklanjanju kvarova, on je izabrao borbu protiv 25 požara koji su tada harali na brodu i naredio je McCandlessu da brod izvede sa tog opasnog mesta. McCandless je to vrlo dobro uradio ploveći uz obalu Guadalcanala.

Krstarica „Portland“ sa iskrivljenom krmom plovila je preostali deo noći u uskim krugovima. Njen komandant, kapetan 1 ranga DuBose, nabrojao je jednog momenta osam zapaljenih brodova u Soundu. „Helena“ je prekinula vatu u 2.16 časova i sem svetla njenog reflektora koji se kratko zadržao na njoj, neprijatelj joj nije više poklanjao pažnju. Pošto nije mogao stupiti u vezu ni sa Scottom ni sa Callaghanom, komandant „Helene“, kapetan 1 ranga Hoover, smatrao je da je on sada najstariji živi komandant, pa je pozvao sve brodove (javila su se samo dva) i u 2.26 naredio im da ga slede u povlačenju kroz kanal Sealark. „Juneau“ je pred kraj ponoćne straže krenula u pravcu tesnaca Indispensable.

U međuvremenu su preostala tri Tobinova razarača zaštitnice dejstvovala samostalno. „Aaron Ward“ je pojedinačnim topovima tukao neprijateljske reflektore koji su navodili vatu na njega. Kad je probijen sa 9 granata srednjeg kalibra, on se povukao. Oštećenja su bila teška i postepeno su se širila, tako da je oko 2.35 brod ležao mrtav na vodi, sa poplavljениm mašinskim prostorom. Preostali deo noći posada je utrošila na pokušaje da brod opet pokrene. „Monssen“ se zapalio i eksplodirao takvom žestinom, da je bio brzo napušten. Preostale sate noći posada je provela u gumenim čamcima za spasavanje i posmatrala kako brod gori i eksplodira.

„Fletcher“, taj „nepovredivi“ brod Američke flote, nalazio se sada u odličnom položaju da se opet pojavi u borbi sa svojim torpedima. Bio je odabran jedan veliki cilj i radar je počeo da ga obeležava, dok se brod prikradao ka svojoj žrtvi. Neprijateljski brod je plovio prema istoku i gađao topovima na sever, verovatno sopstvene brodove, kad je „Fletcher“ izbacio 10 torpeda sa daljine od 3,5 Nm. Pošto je izbacio svoje strele, „Fletcher“ se povukao u pravcu kanala Sealark.

Na neprijateljskoj strani je većina torpednih cevi verovatno bila ispraznjena u toku prvih 10 minuta. U svakom slučaju, posle dva časa Marsov pir je rapidno jenjavao. „Hiei“ je vijugavim kursevima plovio prema severozapadu, hramajući od oštećenja na kormilu i u sistemu veza, lišen mogućnosti da dejstvuje vatrom. Brod je dobio preko 50 pogodaka u nadgrađu. „Akatsuki“, jedan od razarača prednjeg osiguranja, potopljen je. „Yudachi“, pošto je sa prednjeg krilnog položaja prošao kroz američke snage, pretrpeo je jaku eksploziju u 2.20 časova, usled koje je ostao mrtav na vodi nekih 5 Nm južno od otoka Savo. Druga tri japanska razarača bila su pogodenata, ali ne i zaustavljena: na „Ikazuchiju“ bila je oštećena prednja kula; na „Murasami“ je bila izbačena iz stroja prednja kotlarnica, a „Amatsukaze“ bio je samo lakše oštećen. Ova tri razarača povukla su se na sever zajedno sa neoštećenim brodovima. „Samidare“ je preuzeo preživele s „Yudachija“ i zatim krenuo za ostalima, a izviđački odred od tri razarača ostao je u blizini pogodenog liniskog broda.

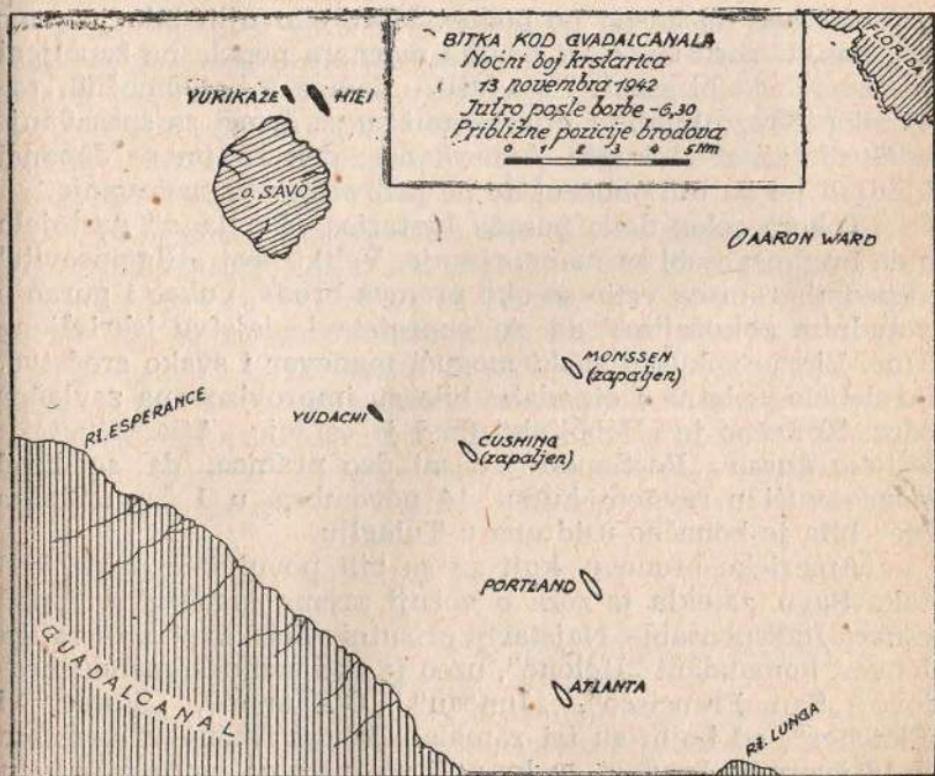
d) Nesreće u toku dana

Prvi sunčani zraci odbili su se o staklenastu, metalnu površinu mora, išaranu plivajućim naslagama smrti i uništaja. Brda Guadalcanala menjala su postepeno boju od crne u crvenu, a zatim u jasno zelenu. Na oštećenim brodovima obeju naciju mornari su stajali pored svojih onesposobljenih topova, srdito svesni da od broda brodu neće biti milosti. Neki rani avijatičar mogao je videti osam onesposobljenih brodova razbacanih bez reda između otoka Savo i Guadalcanala. Pet je bilo američkih: „Portland“, sa onesposobljenim kormilom; razbijena „Atlanta“, nepomični „Aaron Ward“ i zapaljeni i napušteni „Cushing“ i „Monssen“. Zastava „izlazećeg sunca“ još uvek se vila na liniskom brodu „Hiei“, koji nije mogao da kormilari, kao i na njegovim vernim zaštitnicima i na zapaljenoj i napuštenoj „Yudachi“. Bilo je jasno da će doći do novih okršaja.

Krstarica „Portland“, koja se još uvek vrtela u krugu, urakljila je „Yudachi“, udaljen 11.000 m, sa šest plotuna. Od tih 36 granata palo ih je na japanski brod dovoljno da dođe

do eksplozije municiskog skladišta, koja je potpuno uništila razarač, na veliku radost mnogih Amerikanaca koji su plivali u vodi. „Hiei“ je izbacio dva plotuna iz dva topa prema „Aaron Wardu“ koji je bio udaljen 13 Nm; trećim plotunom brod je bio urakljen, ali nije bio pogoden. Na sreću, avijacija mornaričke pešadije, koja se iznenada pojavila na sceni ukazala je toliko pažnje „Hiei“, da je on prekinuo gađanje razarača, koji su remorkeri odvukli van dometa topova japanskog broda, a zatim na sidrište u Tulagiju.

Na „Atlanti“ svi su napor bili usmereni na to da se spase brod. Komandant broda, kapetan 1 ranga Jenkins, teško ranjen u nogu, gonio je svoju umrljanu posadu na natčovečanske napore. Pre svega bilo je potrebno pokrenuti pumpe da bi se savladalo neprekidno prodiranje vode u brod. Bojeći se nasukivanja na obalu Guadalcanala koja je bila u rukama neprijatelja, komandant je naredio bacanje levog sidra, a po-

sadi je podelio lično naoružanje. Pomoću „Higginsovih“ torpednih čamaca, hitno dobavljenih iz baze u Lungi, svi ranjeni i nepotrebni mornari bili su prebačeni na obalu. Čak i posle 9.39 časova kad je remorker „Bobolink“ počeo da je tegli, krstarica „Atlanta“ tukla je jednu japansku „Betty“ (avion) koja se usudila da se približi brodu. Mornari sa „Bobolinka“, koje su prethodna iskustva učinili krvoločnim, mitraljirali su svaku crnu glavu, koja je plivala na vodi, dok ih kapetan 1 ranga Jenkins nije zamolio da prestanu, jer je bilo moguće i da pogreše. Oko 14 časova krstarica je ležala na sidru u Kukumi, ali brod nije bilo moguće održati na vodi. Na tom mestu nije bilo nikakvih sredstava za spasavanje, krstarica se teško nagnula na levu stranu, a te noći ponovo se očekivao neprijatelj. Stoga je posadi naređeno da eksplozivom uništi „Staru devojku“. „Atlanta“ je potonula u petak naveče krvavog 13 novembra 3 Nm od rta Lunge.

Razarači „Cushing“ i „Monssen“ i dalje su goreli i nisu potonuli sve do kasno po podne. More oko njih bilo je puno krhotina. U zoru su se tri hrabri mornara popela na zapaljeni „Monssen“ da bi spasli i smestili u čamce 8 bespomoćnih ranjenika. Kroz olupine i ulje kretali su se čamci za spasavanje sa Guadalcanala i kupili Amerikance, dok su im se Japanci sklanjali jer su bili obučeni da ne prihvataju to spasavanje.

Tokom celog dana posada krstarice „Portland“ nastojala je da brod osposobi za manevrisanje. Veliki broj „Higginsovih“ torpednih čamaca vrtio se oko pramca broda, vukao i gurao u uzaludnim pokušajima da se suprotstavi dejstvu iskrivljene krme. Bio je pokušan svaki mogući manevar i svako sredstvo. Od debelog platna i otpadaka bila su improvizovana zavlačna sidra. Konačno je „Bobolink“ (kad je ostavio „Atlantu“) tako žestoko gurao „Portlandov“ desni deo pramca, da se brod mogao vući u ravnom kursu. 14 novembra, u 1 čas, „Slatka Pee“ bila je konačno usidrena u Tulagiju.

Američke brodove, koji su se bili povukli iz pakla kod otoka Savo, zatekla je zora u vožnji prema jugoistoku, ispod tesnacā Indispensable. Najstariji prisutni oficir, kapetan 1 ranga Hoover, komandant „Helene“, uzeo je pod svoju komandu brodove „San Francisco“, „Juneau“, „O’Bannon“, „Sterett“ i „Fletcher“, od kojih su tri ramala. Cik-cak vožnjom, brzinom od 18 čvorova, brodovi su krenuli po mirnom moru u pravcu

Novih Hebrida. U cilju protivpodmorničkog osiguranja plovili su razarači „Fletcher“ i „Sterett“ na 3.600 m ispred ostalih brodova. Pošto je „O'Bannonov“ podvodni lokator bio oštećen podvodnom eksplozijom prošle noći, brod je bio poslan napred da bi admiralu Halseyu preneo radioizveštaj. U 9.50 „Sterett“ stupa u kontakt sa podmornicom i vrši brzi napad dubinskim bombama. Rezultat toga napada nije utvrđen.

Sat kasnije, eskadra je doživela vrhunac svoje nesreće. „Helena“ je plovila 900 m ispred „San Francisca“, a „Juneau“ se nalazila na 500 m desno, bočno od „San Francisca“. Japanska podmornica „I-26“, koja je plovila na periskopskoj dubini, nanišanila je i izbacila niz torpeda.⁸⁷⁾ Dva su torpeda prošla iza krme „San Francisca“ ali brod bez brzih sredstava veze nije mogao da radiotelegrafski dade znak za uzbunu. Jedan je torpedo jurio tačno prema krstarici „Juneau“ i u 11.01 eksplodirao na levoj strani broda, ispod mosta. Zaprepašćena posada „San Francisca“ videla je kako se za tren oka laka krstarica potpuno raspada i tone ne ostavljajući ni traga, osim visokog stuba dima i nešto krhotina. Niko se nije zaustavio da pogleda ima li preživelih. Snažna eksplozija privukla je na to mesto jednu „leteću tvrđavu“. Hoover obaveštava avijatičare o događaju i naređuje da prenesu u štab admirala Halseya zahtev da se preduzme spasavanje.⁸⁸⁾

Na nesreću, ovaj izveštaj nije nikada stigao do admirala. Od preko 100 ljudi koji su na čudesan način preživeli eksploziju i koji su se očajnički držali za olupine na vodi, koje su označavale mesto propasti njihovog broda,⁸⁹⁾ spaslo se samo njih 10. Trojica su u gumenom čamcu doplivala na jedno malo ostrvo gde su ih prijateljski raspoloženi urođenici i jedan evropski trgovac povratili u život. Oni su avionom bili prebačeni u domovinu. Jedan drugi avion spasao je šestoricu. 20 novembra „Balard“ je spasao jedinog preživelog čoveka iz

87) Komandant »I-26« bio je uveren da je pogodio »San Francisca«.

88) »Helenin« izveštaj. Tekst depeše glasio je: »U 11.09. »Juneau« torpedirana, nestala na poziciji S $10^{\circ}32' S$, D $161^{\circ}02' E$. Preživeli u vodi. Javite komandantu Južnog Pacifika!«

89) Prema izjavi signaliste 1 klase L. E. Zooka. Njegov izveštaj o umiranju ranjenih, napadima krvoločnih morskih pasa i o ludilu zbog gladi — daje sliku doživljaja koji spada među najstrašnije u ovom ratu.

jednog čamca. Potonulo je ili poginulo u čamcima blizu 700 ljudi na „Juneau“, uključujući tu i petoricu braće Sullivan.⁹⁰⁾

*

Tako se završila najstrašnija, najbešnja borba na moru posle Jutlanda, jedna od onih koje potsećaju na anglo-holandske bitke iz 17 veka. Oba su protivnika imala gotovo podjednake gubitke: Amerikanci dve lake krstarice i 4 razarača; Japanci dva razarača i jedan liniski brod toliko oštećen da su ga avijatičari potopili sledećeg dana. Američki gubici u ljudstvu bili su mnogo veći od japanskih.⁹¹⁾ Ali, japansko bombardovanje bilo je potpuno osujećeno. To je Yamamoto priznao i zato je smenio admirala Abea, kome više uopšte nije poveravao komandu nad brodovima.⁹²⁾ Callaghan je, međutim, izvršio svoj zadatok. On je spasao aerodrom Henderson od bombardovanja, koje bi možda bilo ozbiljnije od napada izvršenog sredinom oktobra. Bombardovanje bi sigurno onemogućilo dejstvo američke avijacije, koja je sledećeg dana uništila 11 transportnih brodova punih trupa.

Tako su, na kraju, sve greške bile nadoknađene junaštvtvom. Dok je neprijatelj punio topove granatama koje će ubiti admirala Callaghana, ovaj je preko radija naređivao: „Mi moramo uništiti velike!“, misleći pri tom na japanske linijske brodove. Njegovi ljudi zaista su zaustavili jednog, a drugog je admiral

⁹⁰⁾ Izveštaj o potapanju krstarice »Juneau«, 22 novembra 1942. izveštaji drugih prisutnih brodova i već spomenuti podaci statističkog ureda. Admiral Halsey oduzeo je komandu kapetanu 1 ranga Hooveru zato što je napustio »Juneau«. Kasnije, admiral je priznao da Hoover nije ni mogao bolje postupiti, zato što je protivpodmorničko osiguranje brodova bio nedovoljno i što se nadao da će avion »B-17« uputiti njegovu depešu. Ali, on je, izgleda, ipak mogao da pre odlaska ostavi u vodi čamce i pojaseve za spasavanje.

⁹¹⁾ Sanitetska i hiruška uprava navode očigledno pogrešne podatke o gubicima u ovom boju (napr., 377 ljudi poginulih na »Juneau«, a posada je brojala 700 ljudi; 5 poginulih na »Atlanti«, a personalna uprava navodi gubitak od 18 oficira i 151 mornara). Stoga sam smatrao da je bolje da ne dajem te podatke.

⁹²⁾ Viceadmiral Hiroaki Abe bio je 21. novembra 1942 prebačen u Admiralsstab; u martu 1943 penzionisan je, iako je imao samo 53 godine. Ne smemo ga brkati sa viceadmiralom Kosom Abeom, koji je komandovao u Koralskom Moru i koji je naredio da se u Makinu streljaju zarobljeni vojnici mornaričke pešadije. U Japanskoj su mornarici služili za vreme Drugog svetskog rata najmanje četiri admirala sa prezimenom Abe.

Lee sledeće noći uputio na „gvozdeno“ morsko dno. Niko ne može da ospori slavu, veličinu i čast onih, koji su pali u petak, krvavog 13 novembra, na čelu sa dva velika pomoraca i plemenita čoveka — Danijelom O'Callaghanom i Normanom Scottom.

5. 13 novembra: Kinkaid se kreće prema severu; Nishimura bombarduje

Abeov neuspeh nije ni na koji način uticao na odluku admirala Konda da na Guadalcanal iskrca trupe i materijal. Njegove krstarice i razarači, koji su bili nezaposleni kod koralских grebena Ontong Jave, nekih 250 Nm severno, upućeni su 13 novembra u 6.30 časova da spasavaju „Hieia“. U isto vreme iz Shortlandsa je isplovio admiral Mikawa na „Chokai“ sa svoje 4 teške krstarice, dve lake krstarice i šest razarača, sa zadatkom da bombarduje aerodrom Henderson. Na taj način kontraadmiral Tanaka ostao je sa 11 razarača da prati 11 transportnih brodova nakrcanih trupama za Guadalcanal. Ova grupa za pojačanje isplovila je iz Shortlandsa u sumrak 12 novembra, a zatim se rano 13 novembra mudro povukla u svoju bazu Faisi. Toga dana bile su vršene pripreme za brzi prelaz do Guadalcanala i iskrcavanje trupa 14 novembra, posle zalaska sunca. U toku pripreme Kondove glavne snage primiće u svoj sastav ostatke Abeove grupe za bombardovanje — „Kirishimu“, „Nagaru“ i 4 razarača. One će prokrčiti put carskim transportima. Vazdušnu zaštitu vršiće dva nosača sa svojim avionima uz podršku dva liniska broda tipa „Kongo“ i jedne krstarice.

Posle nesrećne noći, jutro 13 novembra obećavalo je Amerikancima lepše izglede. Aerodrom Henderson još uvek je održavao roj napadnih aviona. 16 eskadra admirala Kinkaida, koja je imala u sastavu nosač aviona „Enterprise“ i dva nova liniska broda, isplovila je 11 novembra iz Noumeje i žurila sa juga. Radnici su za vreme vožnje ka severu danju i noću radili na opravci prednjeg lifta „Enterprisea“, ali on nije prorađio.⁹³⁾ Od Solomonskih Otoka dolazila je krstarica „Pensa-

⁹³⁾ Radnike za opravku kvarova dao je brod-radionica »Vestal«. Ovi su se ljudi nalazili na nosaču aviona za celo vreme ove operacije.

cola" i razarači „Gwin“ i „Preston“ za popunu Kinkaidovog protivpodmorničkog osiguranja. Ovi su brodovi bili odvojeni od Callaghanovih snaga pre noćnog boja.

Kao što smo već videli, admiral Turner bio je zanemario izveštaj od 12 novembra u 14.50 o pojavi dva neprijateljska nosača aviona na 150 Nm zapadno od Lunge. Admiral Kinkaid, međutim, nije mogao to zaboraviti. On je na sopstvenoj koži osetio šta mogu nosačima aviona da učine avioni sa nosača. Zato je u zoru 13 novembra, kad se 16 eskarda nalazila još 340 Nm SSE od Guadalcanala, uputio 10 aviona da izviđaju u severnom sektoru od 120° i na daljini od 200 Nm. Za to vreme na palubi nosača aviona bila je spremna jedna grupa za napad, ali avioni upućeni u izviđanje nisu ništa otkrili; japski nosači aviona „Junyo“ i „Hiyo“ nalazili su se van njihovog dometa. Kinkaid je tada odlučio da nekoliko aviona sa nosača prebaci na aerodrom Henderson, jer mu brod još uvek nije bio spreman za normalno izvršenje brzih akcija sa avionima. U vezi s tim, poletelo je sa broda 9 „Avenger“ i 6 „Wildcata“, sa zadatkom da se jave generalu Vandegriftu a usput da tragaju za neprijateljskim brodovima i da napadnu sve što budu otkrili.

Prvi objekat koji su ti avioni primetili bio je „Hiei“. Vođa bombardera zapazio je taj oštećeni liniski brod sa razaračima osiguranja 10 Nm severno od otoka Savo. On se sa svojim avionima približio, pod zaštitom oblaka, i u 10.20 izvršio napad neometan protivavionskom vatrom. Na brod su pale dve bombe od kojih je jedna onesposobila kormilo, tako da je brod plovio u krugovima. Ali je „nepotopivom starcu“ — kako su počeli da ga nazivaju avijatičari — trebalo još mnogo pa da potone. Vođa je odveo i predao avione na aerodrom Henderson a onda se u 13.30 ponovo vratio sa još 8 aparata mornaričke pešadije i dva loveca. Ovaj put „Avengeri“ izbacuju torpeda pod uglom od 90° na gotovo nepokretan cilj. Dva torpeda odbila su se od oklopa i nisu nanela nikakve štete, treći je promašio, a dva su eksplodirala na cilju. Iako ova torpeda nisu potopila „Hiei“, brod je ostao u 14.30 nepomičan na vodi, tako da su drugi avioni mogli da ga dotuku. Sledeća grupa doletela je sa Espiritu Santo. Četrnaest „letećih tvrđava“ izbacilo je 56 bombi, od kojih je, verovatno, samo jedna pogodila cilj. Oko 18 časova posadu „Hieia“ preuzeila su tri

razarača, a napušteni brod je tada potonuo na mestu oko 5 Nm NNW od ostrva Savo.

13 novembra bili su aktivni i drugi avioni admirala Fitcha, sa baza na Espiritu Santo. Izviđačima je dan bio više nego uzbudljiv. „Leteće tvrđave“, koje su tražile brodove Konda u blizini Ontong Jave, dvaputa su napali avioni „Zeke“. Jedna tvrđava „B-17“, koja je krstarila nad Slotom, primetila je i javila: 4 krstarice, 6 razarača i 12 transportnih brodova. To je bila Tanakina grupa čiji je pokret bio unekoliko odložen zbođ Callaghanove noćne akcije. I mornaričke „Cataline“ imale su nekoliko okršaja; i one su primetile neprijateljske brodove. No i „Enterprise“ je doživeo kratko uzbuđenje. Oko podne jedan četvoromotorni „Kawanishi“ javio je položaj broda, ali su ga posle toga oborili američki patrolni avioni. Međutim, Japanci su bili tako mnogo zaposleni, da nisu iskoristili izveštaj tog aviona.

Admiral Halsey iz Noumeje naređuje admiralu Kinkaidu da zaštiti povlačenje američkih brodova oštećenih u noćnoj borbi, zadržavajući se južno od 11°40'S. Ali podaci o neprijateljskim pokretima, koji su primani u toku dana, ukazivali su na to da će biti mnogo važnijeg posla. Sredinom popodneva Halsey naređuje Leeovoj grupi za bombardovanje (liniski brodovi „Washington“ i „South Dakota“ i 4 razarača) da bude spremna za brzi pokret do Guadalcanala, čim on to naredi. Halsey je odlučio, ma šta se dogodilo sa „Enterprise“ da se zadrži južno od Guadalcanala⁹⁴⁾). Tako je bilo sigurnije za liniski brodove.

13 novembra oko 17 časova Kinkaid okreće celu svoju eskadru pravo prema severu, da bi se približio Guadalcanalu; plovio je brzinom od 23 čvora. Oko sat i po kasnije, u toku druge „pasje straže,“ stiže Halseyevo naređenje da se Leeova grupa uputi napred, da bi sprečila bombardovanje aerodroma Henderson. Kinkaidovo kretanje prema severu bilo je usporeno potrebnim skretanjima da bi se izbegle podmornice, kao i zbog poletanja aviona, što je zahtevalo da se vozi velikom brzinom u pravcu slabog jugoistočnog povetarca. A u momentu kad je Halseyevo naređenje primljeno u eskadri, ona je bila

⁹⁴⁾ Posle bitke kod Santa Cruza admirал Halsey je primetio da neće više nikada Yamamoto dopustiti da »navuče« njegove nosače aviona u vode severno od San Cristobala.

još 350 Nm daleko od otoka Savo. Do noći nije mogao tamo stići nijedan liniski brod. Kinkaid upućuje razarač „Mustin“ 50 Nm prema istoku, da radiotelegrafskim putem obavesti Halseya o nemogućnosti da Lee stigne do otoka Savo pre 8 časova 14 novembra. I tako, zbog slabog rada štaba u Noumeji ništa se nije moglo suprotstaviti japanskim brodovima za bombardovanje aerodroma Henderson, sem torpednih čamaca iz Tulagija.

Krstarice i razarači admirala Mikawe, koji su plovili dužim putem severno od Choiseula i Santa Isabele, da bi izbegli da budu otkriveni, stigli su do otoka Savo nešto posle pola noći. Tada Mikawa upućuje Nishimurinu grupu za bombardovanje da uđe u Sound, a on je sa ostalim brodovima ostao u patroli prema zapadu, da bi se suprotstavio eventualnom ometanju. Glavne uloge u izvršenju planskog bombardovanja imali su Nishimurin komandni brod „Suzuya“ i teška krstarica „Maya“. Svaki od njih imao je 500 granata 203 mm, namenjenih aerodromu Henderson. Pod zaštitom lake krstarice „Tenryu“ i 4 razarača, ta su dva teška broda prošla južno od otoka Savo, postavila se paralelno sa obalom Guadalcanala i otvorila vatru.

Na kraju putanja ove smrtonosne bujice granata bio je aerodrom Henderson na kome su se kao gosti nalazili i preživeli članovi posade „Atlante“ i potopljenih razarača. Pospani i srditi ovi izmučeni Amerikanci su u mraku teturali do svojih blatnjavih skloništa. Svi su se nadali da je Callaghahov noćni boj dokrajčio takva bombardovanja, a kad tamo — eto opet „Tokio Expressa“, tačno na starom koloseku. Japanske su granate 37 minuta zvijzdale, pištale i probijale se kroz kokosova stabla, dok su vojnici i mornari, srditi što ne mogu da odvraćaju udarima, naizmenično psovali i molili. Japanski avion za korekturu vatre bacio je rakete za osvetljavanje i vršio korekturu vatre krstarica. Kad su se ujutru prebrojali gubici, oni su bili znatno manji nego što se očekivalo; bio je uništen jedan bombarder za obrušavanje i 17 lovaca, a oštećena 32 lovca. Ali, aerodrom je još uvek bio upotrebljiv. Nishimurino bombardovanje bila je sitnica u poređenju s onim što su Abeovi teški brodovi mogli da učine prošle noći, da im je to bilo omogućeno.

Za vreme bombardovanja isplovila su iz Tulagija dva torpedna čamca, izvršila tri napada na teške krstarice i izba-

cila 6 torpeda. Pogodaka nije bilo, ali je to možda uticalo na neprijatelja da požuri i što pre ode. 14 novembra, u 2.05, Nishimura je, pošto je utrošio svu municiju za bombardovanje, poveo svoje brodove oko severnog rta otoka Savo i sastao se sa Mikawinom patrolnom grupom. Oba su se odreda zatim povukla u pravcu Shortlandsa.

U Washingtonu je još uvek bilo jutro, petak 13 novembra. Svak je očekivao da je Callaghanova žrtva zaustavila neprijatelja. Žato je vest da su se teške površinske snage probile i bombardovale aerodrom pretstavljal težak udar za Amerikance. A kada je nekoliko sati kasnije stigla druga vest, da se japanski transportni brodovi spuštaju niz Slot i da im nikakve površinske snage ne idu u susret, čak je i pretsednik Roosevelt počeo da misli da bi Guadalcanal ipak trebalo evakuisati. „Napetost, koja se tada u Washingtonu osećala, bila je tolika — kako navodi ministar Forrestal — da ju je prevazišla jedino napetost koja je zavladala one noći pre iskrcavanja u Normandiji“

6. Udar po transportnim brodovima 14 novembra.

Kad se sunce podiglo iznad kanala Sealark, avijatičari i neletačko osoblje aerodroma Henderson izvlačili su se iz svojih skloništa. Mršavi doručak podelili su avijatičari suvozemnih snaga, pripadnici mornaričke pešadije i preživeli mornari sa avijatičarima „Enterprisea“. Zatim je aerodrom Henderson oživeo kao još nikad u svojoj sušičavoj istoriji.

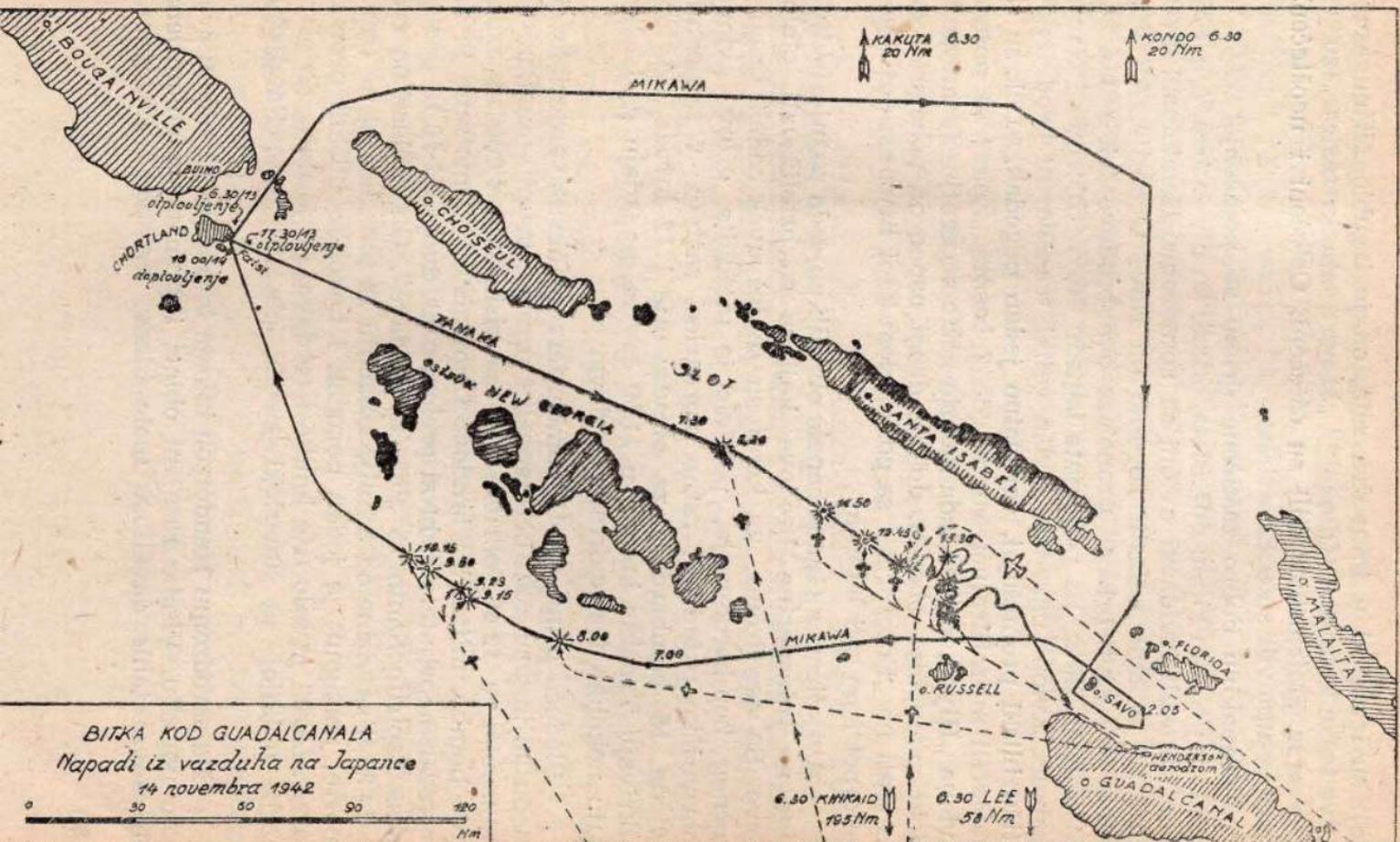
Izviđački avioni sa Hendersona i Espiritu Santo već od zore bili su u vazduhu, a nešto posle 7 časova počeli su da pristižu i njihovi izveštaji: primećene su dve velike grupe ratnih i transportnih brodova u Slotu, 150 Nm severozapadno od aerodroma Henderson; brodovi plove u jugoistočnom pravcu; Mikawina grupa za podršku povlačenja, smer 260° , udaljenost oko 140 Nm. U vazduh se podiže 6 „Avengera“, 7 „Dauntlessa“ i 7 lovaca, kreću ka najbližoj grupi, pronalaze je u 8 časova i napadaju. Torpedni avioni, gosti sa „Enterprisea“ i drugi avioni mornaričke pešadije probijaju tešku krstaricu „Kinugasa“, dok avioni za obrušavanje jure kroz protivavionsku vatru da bi bacili bombe na laku krstaricu „Isuzu“. Ra-

dosni piloti ostavljaju čelnu krstaricu svu u plamenu, dok je druga izbacivala oblake dima. U 10.15 svi su se američki avioni neoštećeni vratili u svoju bazu; dobro izvršen jutarnji zadatak.

Nosač aviona „Enterprise“ nalazi se u tom trenutku svega 200 Nm jugozapadno od Guadalcanala. Posada broda nestropljivo je čekala da se i ona pridruži borbi. Zbog lošeg vremena jutarnje izviđačke patrole upućene su tek u 6.08 časova. Dva aviona imala su da izvide severozapadni sektor na daljini do 200 Nm, a 8 aviona severni sektor na daljini do 250 Nm. Na palubi za poletanje bilo je spremno 10 lovaca i 17 bombardera za oborušavanje sa bombama od 500 kg. U 7.08 jedan izviđački avion javlja da 10 nepoznatih aviona, 140 Nm severno, leti prema „Enterpriseu“. Nikad nije bilo tačno ustavljeno koji su to avioni bili, ali taj izveštaj je prouzrokovao da kapetan 1 ranga Hardison okrene brod u vetrar i da uputi jurišnu grupu prema severu, sa zadatkom da osmatra i čeka naređenja. Privremeno poletanje ovih aviona ispaljeno je korisno kada je primljen uzbudljiv izveštaj: „Dva linijska broda, dve teške krstarice, jedan brod podešen kao nosač aviona i četiri razarača na položaju S=8°45'S, D=157°10'E, kurs 290°.“ To je opet bila Mikawina grupa koja se povlačila južno od Novog Georgija. Ona, međutim, nije imala u svom sastavu linijskih brodova. Dok su dva izviđačka aviona, koja su dostavila izveštaj o ovom kontaktu, pratila Mikawu, čula u 9.15 eksploziju na „Kinugasi“, u koju je zatim počela da prodire voda i ona se nagnula za 10°, bombarderska grupa s „Enterprisea“, na čelu sa poručnikom 1 ranga Leeom, letela je pravo na neprijatelja.

U 9.50 avioni su ugledali Mikawin dezorganizovani sastav. Pošto je pažljivo pregledao da li na toj prostoriji nema nosača aviona, vođa bombardera odabira krstaricu za objekat napada. Avioni prelaze u oborušavanje i postižu dva jasna pogotka. Jedna bomba pada u blizinu „Kinugase“, probija rezervoare pogonskog goriva i stvara još jedan požar. Nekoliko minuta kasnije, na veliko zadovoljstvo pilota, ova teška krstarica počinje da tone.

Admiral Mikawa je na taj način — hotimično ili nehotimične — poslužio kao skup mamac, koji je odvukao američku avijaciju od transporata, krcatih vojnicima. U nizu napada,

koji su izvođeni u toku dva sata, on je izgubio „Kinugasu“, a dve teške krstarice „Chokai“ i „Maya“, laka krstarica „Izusu“ i razaraz „Michishio“ bili su oštećeni. Oštećeni i neoštećeni brodovi uplovili su u Shortland.

Tanakinu dobro zaštićenu grupu za pojačanje, koja je vozila u pravom kursu duž Slota, otkrili su u 7 časova, a u 7.30 identifikovali izviđački avioni sa aerodroma Henderson. Brodovi su se tada nalazili severno od Nove Georgije. Ali dva pilota sa „Enterprisea“ pronalaze ove brodove tek jedan sat kasnije, u Slotu, na pola puta između Nove Georgije i Santa Isabele. Avioni napadaju jedan veliki transportni brod i postižu bliski promašaj i, verovatno jedan pogodak. Dok su se povlačili mitraljirajući, susreću ih 7 besnih „Zeka“ sa nosača aviona „Hiyo“, koji se tada nalazio nešto severnije. Jedan američki avion biva oboren, dok je drugi uspeo da pobegne i da se vrati na „Enterprise“ sa poslednjom kapi benzina, posle gotovo pet i po sati letenja.

Avijatičari s Guadalcanala obratili su sada pažnju isključivo na transportne brodove koji su se približavali otoku Savo. Sa aerodroma, na kome su se još uvek videli tragovi noćnog bombardovanja, poletela je mešovita grupa aviona mornaričke pešadije i ratne mornarice, sastava: 7 torpednih aviona, 18 bombardera za obrušavanje i 12 lovaca. Avioni otkrivaju Tanakin konvoj u 11.50 časova, napadaju ga i oštetečuju nekoliko transportnih brodova.

Sledeća grupa — 17 bombardera za obrušavanje i lovci, među kojima su neki učestvovali i u prvoj grupi — nailazi na transport u 12.45, obrušava se sa visine od 4.000 m, izbacuje bombe, mitraljira brodove i povlači se. Osmotreno je da se jedan neprijateljski brod prelomio na dvoje. U 10.18 podiže se sa Espiritu Santo 15 „letećih tvrđava“. One dolaze na red u 14.30, i sa visine od 3 milje izbacuju 15 tona bombi na transport; postignut je jedan pogodak i nekoliko bliskih promašaja. „Zeka“ je bilo isto koliko i tvrđava, pa je došlo do oštredne borbe u kojoj su američki strelci oborili 6 neprijateljskih aviona.

Na aerodromu Henderson bilo je to popodne vruće u svakom pogledu. Visoko rasejani oblaci i granatama polomljena kokosova stabla davali su malo hлада. Neletačko osoblje na

aerodromu izgaralo je od vrućine, gundalo i znojilo se da bi avione ponovo vratilo u borbu. Pilotima su se palile gume na točkovima kad su kočili i klizali se po stazi za sletanje, pa su dovikivali neletačima da im brzo pomognu. Na prašnjavom uzletištu vladala je groznica od uzbuđenja. Jer, pružila se dugo očekivana prilika da se isprobijaju meki trbusi Tojovih transportnih brodova. Ranjeni mornari sa Callaghanovih potopljenih brodova i drugi ranjenici, koji su čekali da ih sanitetski avioni prebace u bolnice na Espiritu Santo, pratili su poletanje svakog aviona žećeći mu uspeh i povratak; mnogima je kroz izgorele usne izlazio šapat „Idite i udrite ih“.

U 12.45 nad palmama Rta Lunge podigla se nova grupa bombardera za obrušavanje. Sat kasnije ti su avioni — bez obzira na neprijateljske lovce i protivavionsku vatru — napravili još veći haos na oštećenim transportima. A odmah za njima sledio je novi talas od 10 bombardera.

U 16 eskadri admirala Kinkaid donosi pravilnu odluku da i on bombarduje brodove. U 13.10 diže se u vazduh 8 „Enterpriseovih“ bombardera, u pratinji 12 lovaca; na čelu sa Flatleyem iz 10 lovačke grupe. Flatley je spazio Tanakin rasturenstroj u 15.30 na oko 60 Nm severno od ostrva Savo. Japanski admiral pokušavao je da uredi svoje brodove. Sedam ili osam transportnih brodova, sa pet ili šest razarača, okretalo je ponovo prema jugoistoku, ostavljajući tri ili četiri preostala broda zapaljena i nepomična. „Zeke“, koje su pratile transporte i čiji se broj mnogo smanjio, sada su uzmicale pred Flatleyevim lovčicima. Svaki je bombarder odabrao po jedan cilj i zatim se ustremio na njega sa visine od oko 4.000 m. Lovci su im čuvali „rep“, a zatim su mitraljirali brodove. Nekoliko bombi pogodilo je ciljeve, a mitraljeska zrna lovaca kosila su po palubama transportnih brodova koje su bile prepune trupa. Svi „Enterpriseovi“ avioni sleteli su u 16 časova neoštećeni na aerodrom Henderson.

Tanaka se nalazio u dilemi: ako se povuče, neće izvršiti zadatak i izgubiće čast; ako produži, možda će i iskrpati nešto trupa na Guadalcanal, ali će sigurno izgubiti brodove. On bira smelije rešenje. Prilazeći sa svojih 11 razarača transportnim brodovima koji su goreli i tonuli, Tanaka uspeva da prebaci po 600—1.000 ljudi na svaki razarač i u isto vreme organizuje

još sposobne transportne brodove da uporno produže kretanje prema cilju.

Bilo bi previše očekivati da će američki avioni celog dana da uništavaju Japance, a da sami ne pretrpe gubitke. U 15.30 časova uzleće sa aerodroma Henderson poručnik 1 ranga Thomas sa 7 bombardera bez lovačke pratinje. Ovo je sada bila dobra prilika za „Zeke“ koje su pratile Tanaku. Oni obaraju tri nezaštićena bombardera, druga dva teško oštećuju i prisiljavaju da se vrate; dva bombardera, koji su uspeli da se probiju kroz zavesu lovaca, naišli su na veoma „vruć prijem“. Jedan od njih igrao je žmurke sa jednim Japancem kroz oblake i kroz džunglu ostrva Russell, pa je, na kraju, uspeo da ga se otarasi i da se vrati u bazu sa 68 pogodaka i sa čvrstim uverenjem u vrednost lovačke pratinje. Pre pada mraka stradala su još dva aviona američke pešadije sa Hendersona.

Tako je, od samih napada iz vazduha, u jednom danu Tanaka izgubio 7 transportnih brodova sa svim materijalom i velikim delom trupa koje su oni prevozili.⁹⁵⁾ Četiri transportna broda i jedanaest razarača i dalje je smelo plovilo prema Guadalcanalu.

U 14.00 „Enterprise“ je južno od otoka prolazio kroz oluju, sa svega 18 lovaca na brodu. Zbog pogrešnog izveštaja jednog neprijateljskog izviđača o položaju broda, velika grupa neprijateljskih aviona, koja je nameravala da ga napadne, prošla je daleko sa zapadne strane, dok je Kinkaid bio zaklonjen olujom. Sledećeg dana Halsey je naredio da se nosač aviona i njegovo osiguranje vrate u Espiritu Santo i u Noumeju.

Cetrnaesti novembar pružio je upadljivu ilustraciju onoga što očekuje slabo osigurane brodove ako se usude da zađu u predeo gde neprijatelj gospodari u vazduhu. Po cenu od svega pet aviona Amerikanci su potopili jednu tešku krstaricu i 7 transportnih brodova, a teško oštetili nekoliko drugih. Obe su strane toga dana mnogo naučile. Japanci su uvideli da razarači i lovačka zaštita nisu dovoljno osiguranje slabo naoružanim brodovima; ovi brodovi moraju da imaju neposrednu podršku ratnih brodova sa teškim naoružanjem. Oni su, takođe,

⁹⁵⁾ 14 novembra potopljeni su transportni brodovi »Arizona«, »Shinanogawa«, »Sado«, »Canberra«, »Nako«, »Nagara« i »Brisbane« svi »Maru«.

shvatili da im je potreban još jedan aerodrom koji bi potpomagao zaštitu „Tokio Expressa“. Amerikanci su zapazili u koliko velikoj meri se povećava efikasnost aviona sa nosača aviona, ako oni mogu po volji da raspolažu i aerodromom na kopnu.

7. Borba džinova, 14 i 15 novembra
a) Susret južno od otoka Savo

Razorni udari iz vazduha protiv Mikawe i Tanake zasebili su rad Leeovog odreda za bombardovanje i Kondove rezervne grupe za bombardovanje iako su obe grupe imale da izvrše važne zadatke.

Treba da potsetimo da se Leeov odred od 2 liniska broda i 4 razarača odvojio 13 novembra uveče od Kinkaidove eskadre i da se velikom brzinom uputio prema severu. U nemogućnosti da na vreme dođe do otoka Savo i da spreči Nishimurine krstarice u bombardovanju, Lee se 14 novembra držao na oko 100 Nm jugozapadno od Guadalcanala, nadajući se da neće biti otkriven. Neprijatelj ga je ipak nanjušio, ali je Lee bio obavešten o svemu što se događalo na drugim mestima. Iako su vesti o onome što se desilo Mikawi i Tanaki ulevale hrabrost, za Leea su mnogo važniji bili izveštaji koji su pristizali sa severa: „neprijateljski liniski brodovi u vodama Ontong Jave“; „velika grupa ratnih brodova u 16 časova vozi u južnom pravcu, na nekih 150 Nm severno od Guadalcanala“. To su bili Kondovi brodovi. Time je potvrđena Leeova sumnja da je „Tokio-Express“ spremjan da vozi i te noći. Njegovi mornari otpočeše da pripremaju teške topove i pancirne granate, sigurni da će im uskoro zatrebati.

Rezervna grupa za bombardovanje admirala Konda — liniski brod „Kirishima“, teške krstarice „Atago“ i „Takao“, dve lake krstarice i ceo divizion razarača — krenula je sa pozicije iščekivanja kod Ontong Jave prema jugu i 14 novembra oko 10 časova ušla u Slot istočno od Santa Isabel. U toku podneva grupu je napala američka podmornica „Trout“. Tri njena torpeda prošla su ispod razarača i zamalo nisu pogodila komandni brod. „Trout“ je uputila hitno otvoreni izveštaj o događaju, koji je Kondo čuo i iz koga je zaključio da će kod Lunge naići na „vruć“ prijem. Njegova namera bila je da zbrise svaki otpor Amerikanaca u vazduhu ili na moru i da izvrši

uništavajuće bombardovanje aerodroma, za što je prvobitno bio određen Abe, koga je u tome sprečio Callaghan.

Predveče 14 novembra Lee je otpočeo obilaženje zapadnog rta Guadalcanala, u pojasu devet Nm od obale. Na čelu njegove kolone od šest brodova nalazili su se razarači „Walke“, „Benham“, „Preston“ i „Gwin“; za njima su plovili liniski brodovi „Washington“ i „South Dakota“.⁹⁶⁾ Ova je eskadra, kao i Callaghanova, vrlo malo plovila zajedno, te je u tome imala malo prakse. Četiri razarača bila su iz četiri različita diviziona, bez komandanta diviziona, a bila su dodeljena Leeu zato što su u tom trenutku imala više pogonskog goriva nego drugi razarači u sastavu Kinkaidovih snaga. Liniski brodovi plovili su prvi put zajedno od isplovljavanja iz Noumeje. Admiral Lee nije imao vremena da pripremi neku formalnu borbenu zapovest, već je optičkim putem saopštio svoje namere. Mnogi su u komandi Južnog Pacifika smatrali da nije baš pametno upućivati dva nova liniska broda sa topovima 406 mm u tako ograničeni morski prostor oko otoka Savo, ali admirал Halsey osećao je da u ovoj krizi mora baciti u borbu sve što ima. Leeu je dao potpunu slobodu dejstva kada stigne do Guadalcanala.

Leeova eskadra, ploveći zapadno od otoka Savo, nije stupila u kontakt sa Tanakinim zapaljenim transportnim brodovima, ali je videla svetlost od njihovog požara na zapadnom horizontu. 14 novembra, nešto posle 21 čas, admiral naređuje signalom prelaz u kurs 90°, da bi doveo brodove u Ironbottom Sound. On je nameravao pre svega da spreči grupu za bombardovanje u napadu na obalu, a zatim da obračuna sa zaštitnim odredom. U 21.48, kad im je otok Savo bio na desnom boku, brodovi prelaze u kurs 150°. Sada su plovili iznad brodova koji su potonuli u borbama od 13 avgusta i 13 novembra, što se moglo videti i po skretanju magnetske igle na kompasu. U Soundu je bilo vreme tiho i more mirno. Na levoj strani lagani povetarac jedva je nabirao površinu vode. Osmatrači su mogli da vide brda s obe strane; na radaru su se pojavljivali kratki obriši obale; ali ni oči ljudi ni radari nisu mogli otkriti ni najmanjeg traga Japanaca. Jak, sladak miris, kao od meda, dolazio je sa obale preko tihe morske površine. To je bila prijatna

⁹⁶⁾ U 21.00 odredio je navigacijski oficir sastava poziciju S = 9°20'S, D = 159°27'E, kurs 20°, brzina 23 čv.

promena umesto smrada, koji je obično dolazio iz džungle na Guadalcanalu. Mornari na palubi smatrali su da je to dobar znak.

Leeu su mnogo nedostajali tačni podaci o neprijatelju. Pošto mu, zbog naglog odlaska, nisu dali pozivne znake za radiosobraćaj, on je pokušao da stupi u vezu sa radiostanicom na Guadalcanalu („Cactus“). Od nje je tražio najnovije podatke i potpisao se svojim imenom. Odbili su ga sa: „Mi vas ne poznajemo!“ Na to je on primenio poslednje sredstvo i signalisao: „Cactus, ovde Lee. Javite vašem velikom šefu da je ovde Ching Lee i da traži poslednja obaveštenja.“ On je, naime, bio lični prijatelj generala Vandegrifta, koji ga je znao po starom nadimku iz Pomorske akademije. Pre nego što je „velik šef“ mogao da bude obavešten, admiralski brod „Washington“ uhvatio je na radiju razgovor tri torpedna čamca koji su patrolirali severoistočno od otoka Savo. Neko je govorio: „Tamo idu dva velika, ali ne znam čiji su“. Za admirala Lee bilo je naročito važno da se utvrди čiji su to brodovi, i on u 22.30 poziva štab Guadalcanala: „Obavestite vašeg šefa o Ching Leeul Odgovorite!“ Na to su torpedni čamci odmah sami odgovorili da oni poznaju Leea i da nisu kod njega. Nešto kasnije javio je „Cactus“: „Šef nema nikakvih dopunskih podataka.“ Tako je Lee pre početka borbe znao samo to da Japanci dolaze sa jakim snagama.

Kondov je „express“ sada vozio u tri dela: izviđački odred, koji se sastojao od laka krstarice „Sendai“ (kontraadmiral Hashimoto) i tri razarača: neposredno osiguranje, koje su sačinjavali laka krstarica „Nagara“ (kontraadmiral Kimura) i 6 razarača; velika grupa za bombardovanje, u kojoj su bili Kondov admiralski brod „Atago“, brod istog tipa „Takao“ i linijski brod „Kirishima“.⁹⁷⁾ Hashimotovi brodovi nalazili su se 2 ili 3 Nm ispred ostalih brodova kao izviđači, a Kimurini su plovili blizu grupe za bombardovanje. Admiral Kondo je predviđeo da bombardovanje otpočne u istom trenutku kada Tanakinii hrabri ostaci, 4 transportna broda i razarači osiguranja, koji su se takođe približavali otoku Savo, otpočnu iskrcavanje pojačanja.

⁹⁷⁾ Od tih su brodova u boju od 13 novembra učestvovali »Kirishima«, »Nagara«, »Samidare«, »Teruzuki«, »Inazumo« i »Asagumo«.

„Sendai“, na čelu Hashimotove grupe, prvi je „namirisa“ opasnost u 22.10, kada javlja: „dve neprijateljske krstarice i četiri razarača“ severno od otoka Savo, koje voze u pravcu Sounda. Iz grupe su upućeni razarači „Ayanami“ i „Uranami“, da izvide predeo južno od otoka Savo, s tim da prođu sa zapadne strane otoka, dok su „Sendai“ i „Shikinami“ uzele da slede Leea, što njemu nije bilo poznato. Na „Sendaiev“ izveštaj admirala Kondo odmah izdaje zapovest za napad. On cepa Kimurinu grupu na dva dela: krstaricu „Nagaru“ i 4 razarača određuje kao prethodnicu, a razarače „Asagumo“ i „Teruzuki“ zadržava sa grupom za bombardovanje sa naređenjem da budu na čelu grupe dok ona bude prolazila zapadno i severno od otoka Savo. „Nagarina“ je grupa morala da uđe punom brzinom u Sound južno od otoka Savo, iza razarača „Ayanami“ i „Uranami“. Kondov plan pretstavlja vrhunac japanske taktičke šeme drobljenja snaga. Četrnaest brodova bilo je rascepreno u četiri dela na prostoru od 10 kvadratnih milja, koje je trebalo podeliti sa neprijateljem.

U 22.52, kad je zašao mesec iza brda Rta Esperance, admirala Lee, na granici jugoistočnog kraka, vrši okret kolone udesno, u kursu 270° . „Washington“ je tek ušao u taj kurs, kad njegov radar hvata jedan objekat na daljini od 9 Nm, u smeru 285° . Brodski radar prati taj cilj — to je bila krstrica „Sendai“ — sve do 23.12, a tada ona dolazi u vidik durbina na centralnoj nišanskoj stanici. Brod je primetila i „South Dakota“, ali razarači nisu. U 23.16 Lee naređuje komandantima brodova da otvore vatru kad budu spremni. Jedan minut kasnije poletele su granate 406 mm u pravcu Hashimotovog komandnog broda. Uplašen takvim sumnjivim dočekom, „Sendai“ postavlja dimnu zavesu i povlači se velikom brzinom prema severu zajedno za razaračem „Shikinami“, gonjen plutnjima liniskih brodova do kraja dometa njihovih radara.

b) *Stradanje razarača*

Na sreću, ova neodlučna borba nije odvratila pažnju američkih čelnih razarača niti prouzrokovala da oni smanje budnost na drugim stranama. U to vreme nalazili su se u zahvatu njihovog optičkog, topovskog i torpednog dometa japanski ra-

BITKA KOD GUADALCANALA
Noćna borba linijskih brodova

14.-15 novembra 1942

0 1 2 3 4 5 NM

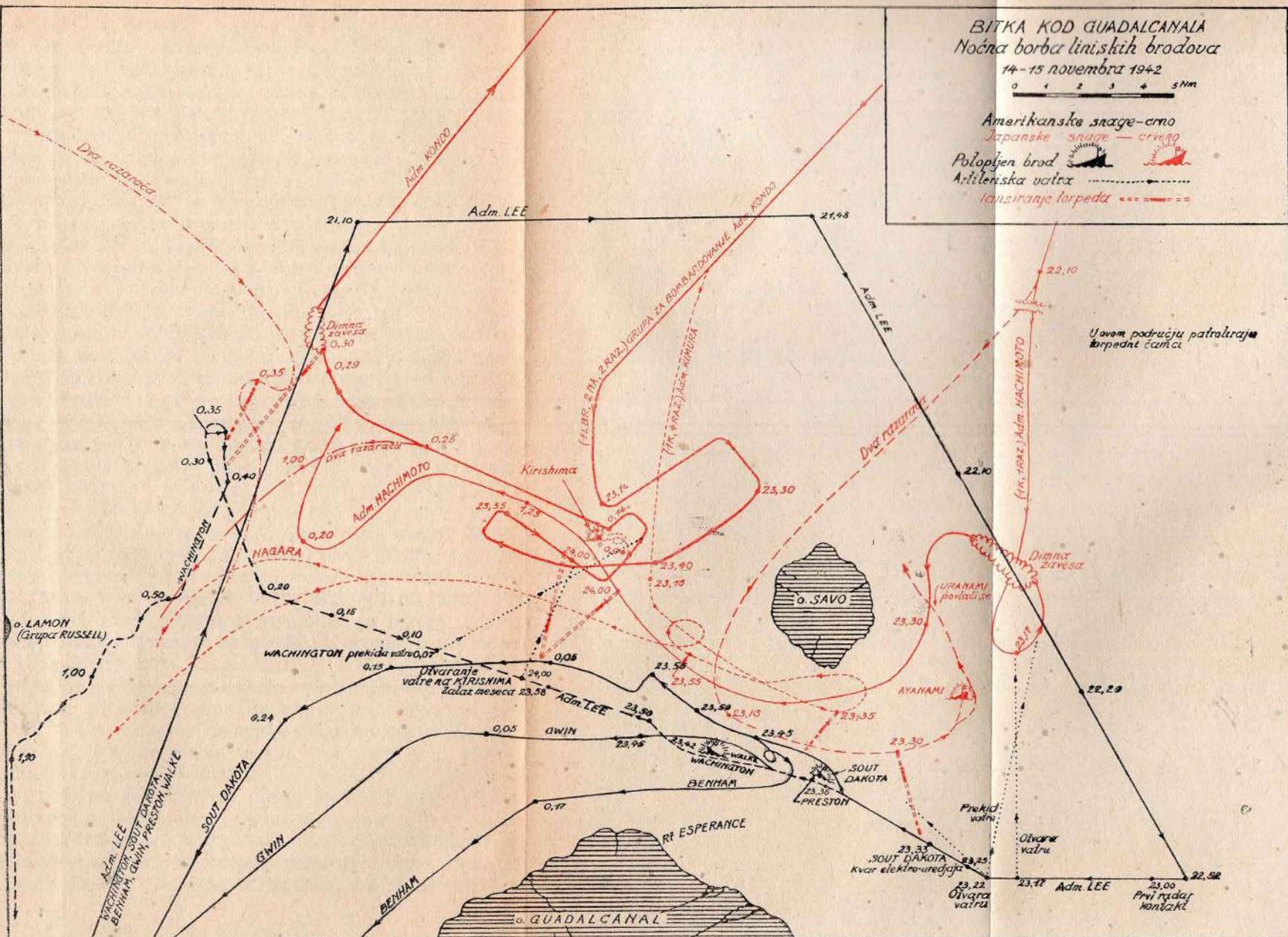
Američanske snage - crno

Japanske snage - crveno

Položaj brod

Artillerijska vatrenost

Iansiranje torpeda

zarači „Ayanami“ i „Uranami“, koji su se prikradali duž južne obale otoka Savo. Čelni razarač američke kolone, „Walke“, u 23.22 daje uzbunu plotunom topova 127 mm. „Benham“ i „Preston“ otvaraju takođe brzu topovsku vatru odmah posle njih. Na tu buku sa desne strane razarač „Gwin“, koji je do tada tukao granatama za osvetljavanje u pravcu ciljeva liniskih brodova upravlja u 23.24 svoje nišanske sprave i okreće topove baš na vreme da uhvati u nišan prethodnicu admirala Kimure, krstaricu „Nagaru“ i 4 razarača. Između „Gwina“ i Kimurinih brodova razvija se zaseban artiljeriski dvoboј. Neprijatelj, prikriven, jer su mu bila za leđima visoka brda otoka Savo, odgovara živo na artiljerisku vatru i, kao obično, nije oklevao da upotrebi i svoja torpeda. Razarači „Ayanami“ i „Uranami“ pažljivo okreću svoje torpedne cevi i u 23.30 izbacuju torpeda; ostali brodovi Kimurinog sastava izbacuju torpeda pet minuta kasnije. Po prilici u to isto vreme „Walke“ pogađaju neprijateljske granate i brod počinje da se nagnje ulevo, gađajući žestoko iz svojih topova i pokušavajući da torpedima pogodi neprijatelja. „Benham“ je, 250 m iza „Walke“, produžio da gađa sve dok se mogao videti neki cilj, ali se suzdržao da upotrebi torpeda na ciljeve za koje se smatralo da su razarači. „Preston“ je gađao neki brod, verovatno „Nagaru“, ali je kao i „Walke“ više primio nego što je dao. Jedan plotun onesposobio je obe njegove kotlarnice i srušio zadnji dimnjak. Malo posle toga granate, koje su došle s leđa, uništile su razaračeva nadgrađa od sredine broda prema krmii; „Preston“ je bio izbačen iz stroja s torpedima još na palubi. I „Gwina“, koji je bio iza „Prestona“, pogodili su topovi japskog razarača; jedna je granata eksplodirala u mašinskom prostoru, a druga je udarila u nadgrađe. Udarac je oslobođio torpedo i on je ispaо iz cevi. U momentu kada more počinje da ključa od neprijateljskih torpeda, jedino „Benham“ nije bio ozbiljno oštećen. U 23.38 i torpeda počinju da stižu na svoje ciljeve. Pramac „Walke“, sve do visine mosta, leti u vazduh; velika eksplozija uništava, takođe, veliki deo „Benhamovog“ pramca.

Dok su razarači bili izloženi punoj žestini neprijateljske vatre, liniski brodovi nastojali su da im pomognu; njihove lake baterije tukle su brodove u senci otoka Savo. „Washington“ je imao poteškoća zbog velikog broja objekata u svom radaru. U 23.33 „South Dakoti“ se dešava nezgoda: iskaču električni

prekidači i prouzrokuju prekid električne energije na čitavom brodu. Pouzdanje u radar bilo je već toliko, da je izbacivanje iz upotrebe oba radara i SG i SC (za osmatranje i artiljerijski) dejstvovalo veoma obeshrabrujuće na oficire i na ljudstvo; sva je posada imala osećaj kao da je vezanih očiju.

Ako je Kondo cepanjem svojih snaga nameravao da stvori zabunu, to lukavstvo mu je potpuno uspelo. U uskom kanalu između otoka Savo i Guadalcanala vrtele su se u 23.35 tri odvojene grupe brodova. Kimurina prethodnica, posle izbacivanja torpeda, povlačila se uz samu obalu otoka Savo; razarač „Ayanami“ bio je oštećen, pa je sa razaračem „Uranami“ pokušavao da se izvuče iz tog opasnog mesta udaljenog od Amerikanaca manje od 2 Nm; Hashimotova ratoborna krstarica „Sendai“ i razarač „Shikinami“ ponovo su krenuli u napad prikradajući se sa krme. Nije nikakvo čudo što su američki radari davali svojim zbunjenim rukovaocima zbrkane podatke i što su američki komandanti bili zbunjeni izveštajima torpednih čamaca, granatama za osvetljavanje, sevanjem u atmosferi, javljanjem nepostojećih brodova — utvara i potpuno kontradiktornim podacima o pokretima neprijatelja. Čak i posle boja mnogi su artiljeri bili uvereni da su gađali obalske baterije na otoku Savo. Japanci su, naprotiv, znali da je neprijatelj prikupljen u zbijenoj koloni, pa su bili u stanju da prate pokrete Leea, a da se ne osvrću na raznovrsne pokrete svojih raznih grupa. Oko 23.35 sva su četiri američka razarača bila izbačena iz stroja, a da nisu izbacili nijedan torpedeo; jedan je bojni brod bio oslepljen usled kvara na električnoj mreži, a ostali brodovi bili su skučeni zbog oštećenih razarača koji su se koprcali ispred njih i zbunjeni radarskim odjecima koji su se odbijali od otoka Savo. Jedini oštećeni japanski brod bio je „Ayanami“, a „Uranami“ je bio blizu njega spremjan da prihvati njegovu posadu ili da ga odbrani od daljih napada.

Na pojedinim američkim razaračima stanje je bilo neprijatno, slično užasima od petka 13. novembra. Sa čela kolone otpao je razbijeni i zapaljeni „Walke“, koji je brzo tonuo. Komandant Frazer u prvom trenutku naređuje da se brod napusti; u 23.42 dve trećine njegovog zadnjeg dela bile su već pod vodom, a dubinske bombe, za koje je bilo javljeno da su „osigurane“, eksplodirale su tačno ispod preživelih članova posade. „Benham“, sa delimično uništenim pramcem, mučio se i zasta-

jao daleko od svojih brodova, a onda se okrenuo i pošao prema zapadu prolazeći između brodolomaca koji su plivali i vikali. „Preston“, proždiran od plamena u utrobi broda, bio je napušten u 23.36. Nekoliko sekundi kasnije on se teško okrenuo na bok, visio je nekih 10 minuta sa pramacem u vazduhu, a zatim potonuo. Najmanje oštećeni razarač te četvorke, „Gwin“, prešao je preko uskovitlano vode, koja je označavala grob „Prestona“, potresen eksplozijama dubinskih bombi. On je produžio da gađa neprijatelja sve dok je bilo ciljeva u njegovom dometu. Mornari sa „Washingtona“ imali su vremena da izbače gumene čamce za spasavanje, kada je komandni brod prošao pored razbijenih razarača.

„Prva runda“ završila se u 23.35; kad je admiral Lee promenio kurs od 300 na 282°, da bi prošao sa južne strane zapaljenih razarača. „South Dakota“ se počela okretati za „Washingtonom“, ali je bila prinuđena da skrene desno da bi mimošla „Benhama“, pa se tako njena silueta pokazala ispred zapaljenih razarača „Prestona“ i „Walkea“. U 23.36 celoj je posadi lagnulo kad je električna struja ponovo potekla i pokrenula žiro-kompas, rádare, topove i motore. Artiljerci su iskoristili to podmlaćivanje da za „Sendiem“ izbace nekoliko plotuna iz svojih baterija srednjeg kalibra. U 23.42 „South Dakota“ se našla opet u nevolji, svojom krivicom: plamen od topova upadio je avione na katapultima na krmi. Na sreću, sledeći plotun odbacio je avione u vodu i tako pogasio požar.⁹⁸⁾

c) Dvoboј liniskih brodova

Uviđajući da mu razarači nisu više sposobni za napad, u 23.48 admirал Lee naređuje im da se povuku, a sam skreće nešto malo prema severu. Sad je došlo vreme da „South Dakota“ skupo plati prekid električne energije u prethodnoj fazi borbe. Kad je brod skrenuo udesno namesto ulevo, da bi izbegao zapaljene razarače, on se neoprezno približio Kimurinoj

⁹⁸⁾ Komandant Pacifika prigovorio je što su se na brodu nalazili avioni, napominjući da su oni morali da budu u vazduhu. Admiral Lee mislio je da ih uputi u Tulagi, da tu spremni čekaju ako ustrebaju tokom noći, ali je sumnjavao da Tulagi može da ih primi.

prethodnici koja se povlačila i potpuno izgubio vezu sa svojim komandnim brodom. Kimura je primetio „South Dakotu“, dao uzbunu Kondu i u 23.55 izbacio roj od 34 torpeda. Na sreću sva su promašila.

Za vreme čitave prve faze boja Kondova grupa za bombardovanje krstarila je zaklonjena severozapadno od ostrva Savo. U 23.48 brodovi su bili u stroju kolone, u vožnji prema zapadu, na 8 Nm severno od Rta Esperance. Na čelu nalazili su se razarači „Asagumo“ i „Feruzuki“; za njima su plovile: teške krstarice „Atago“ i „Takao“ i liniski brod „Kirishima“. Na Kimurin znak za uzbunu Kondo je skrenuo u stranu u protivkurs — prema jugoistoku — da bi učestvovao u borbi.

S neispravnim radarem koji je davao nepotpune slike, što je bila posledica prekida električne energije, „South Dakota“ je produžila da se približava Kimuri i Kondu. Kimura je, posle torpednog napada, naglo skrenuo i tako izašao iz vidika oba američka liniska broda. U isto vreme Kondovi čelni razarači otkrivaju američke brodove. Na daljinu od četiri i po hiljade metara Japanci su upalili reflektore, osvetlili „South Dakotu“ i napali je kombinovanom vatrom celokupne grupe za bombardovanje. I opet su torpeda promašila cilj, ali su po nadgrađu liniskog broda padale granate teškog kalibra. Brod je odgovarao svim raspoloživim sredstvima u pravcu reflektorskih snopova. Njegov položaj bio je težak, jer je bio glavni cilj tri teška broda.

Lee nije nikako htio da se ova situacija još pogorša. „Washington“ je već nekoliko minuta pratilo na svom radaru jedan veliki objekat, ali nije htio otvarati vatru bojeći se da bi to mogla biti „South Dakota“; ona se ustvari nalazila u mrtvom sektoru „Washingtonovog“ radara na desnoj strani. Sve su sumnje otpale kad je Japanac upalio reflektor. U pola noći Leeov komandni brod otvara vatru. Izabravši kao „najmasniji zalogaj“ „Kirishimu“, koji se nalazio gotovo u pravcu severa, glavna artiljerija od 406 mm počinje paljbu sa daljine od 7.500 m. Topovi 127 mm gađali su takođe „Kirishimu“ i jedan drugi brod koji je osvetljavao „South Dakotu“. Jedan top kalibra 127 mm izbacio je granatu za osvetljavanje, koja je pokazala Leeu ko je taj veliki partner. Razvila se jedna od

retkih borbi između liniskih brodova u Drugom svetskom ratu.⁹⁹⁾

U Kondovim redovima vladala je opšta žurba da se što pre napadne dobro osvetljena „South Dakota“. „Asagumo“ je bez uspeha izbacio torpeda. Ostali su brodovi izbacili brze plote velikog i srednjeg kalibra. Oni su se takvom pažnjom ustremili na taj istaknuti cilj, da čak nisu ni primetili američki komandni brod. Rezultat je bio porazan za „Kirishimu“; od 74 granate 406 mm sa „Washingtona“ 9 ih je pogodilo brod, a pored toga još i 40 granata brzometnih topova od 127 mm. U roku od 7 minuta „Kirishima“ je bila izbačena iz borbe; brodski kormilarski uredaj bio je sasvim razbijen, a nadgradnja broda sva u plamenu. U međuvremenu „South Dakota“ i „Washington“ uspeli su da postignu nekoliko pogodaka i na krstaricama „Atago“ i „Takao“, koje su se otkrile svojim reflektorima.

„South Dakota“ je bila pogodena sa mnogo granata od 356 mm pa naniže. Brod je izgubio trag „Washingtona“ za kojim je vozio; radioveza je zatajila; na celom brodu bio je samo jedan neoštećen radar; radarska centralna stanica bila je razbijena, mehanizam za pokretanje jedne kule bio je oštećen; na centralnim artiljeriskim stanicama ljudi su bili pobijeni; kroz nadgrađa probijali su se mali, ali opasni požari. Komandant, strašni kapetan 1 ranga Gatch, utvrdivši da brod više nikо ne gađa i da ni sam više nema sredstava da se ponovo bori, odlučuje da se povuče. Uzet je kurs 235° i osakaćeni brod otplovio je punom brzinom.

d) „Washington“ pobeđuje

Admiral Lee uzalud je pokušavao da radiom stupi u vezu sa „South Dakotom“; nadao se ipak da ona ne tone, nego da se povlači. U pokušaju da odvrti neprijateljsku vatru od nje, i da predusretne svaki japanski brod koji bi se mogao pojavi

⁹⁹⁾ Takvih borbi bilo je još: kod Kalabrije, 27 juna 1940; u tenucu Sunigau, 25 oktobra 1944, i prilikom potapanja »Bismarcka«, gde je »Prince of Wales« postigao odlučujući pogodak. Borba »Massachusetts« s nepokretnim »Jean Bartom« ne može se smatrati pomorskom borbom.

viti sa severa, Lee prelazi u severozapadni kurs. „Kirishima“ i ostali brodovi grupe za bombardovanje ostali su pozadi, sa desne strane „Washingtona“, koji je produžio sam. 15 novembra u 0.20 admirал је променио курс у 340° . Овaj покрет прouzrokovao је (судећи по радарским подацима) покрет свих непrijateljskih бродова према северу. Јапанци су се ћурили да заштите своје transporte. Нjihova група за bombardovanje (без „Kirishime“) пlovila је приближно у паралелном курсу са Leeom, dok је „Kimura“ вршио gonjenje. Tanaka је био opravдано забринут за своје преостале transportne бродове, па стога одважа razarače „Oyashio“ i „Kagero“ i naređuje им да izvrše torpedni napad на svaki američki брод који би се приближио transportima.

U 0.25 Kondo je izmenio svoju odluku o gonjenju i naredio svima бродовима, који нису активно angažovani, да се повуку. На чelu са „Atagom“ група за bombardovanje okreće остро у курс NNE, поставља димну zavesu и повлачи се. Admirал Lee прати овај покрет са задовољством. Уверен да ће непrijateljski transportni бродови стичи тек у зору када ће ih напasti avijatičari са Hendersonovog aerodroma, сигуран да је „South Dakota“ van opasnosti, admirал Lee naređuje nagli okret udesno i u 0.33 počinje да се повлачи. Kineskom luka-vošću узео је курс дaleко према западу, ка jednoj tački udaljenoj svega 3.500 m od jedног otoka из групе Russell, da bi neprijateljske razarače, који су га sledили, odvukao што dalje od оштећених američkih бродова. То је bio dobar potez, jer su oko 0.39 „Kagero“ i „Oyashio“, бродови Tanakinog osiguranja, i Kimurini razaračи u prethodnici izbacili torpedo na „Washington“, od којих су нека eksplodirala kad су уша у njegovu uzburkanu brazdu. Kroz tamnu ноć budni osmatrač primetili су tragove torpedoa, а капетан 1 ranga Davis veštim manevrima izbegao је njihova nezgodна milovanja. U 0.40 „Washington“ je opet променио курс у 210° i povećao brzinu на 26 čv. да би се отресао тих upornih razarača.

Dok је „Washington“ dejstvovao usamljen, „Benham“ se borio за живот. Njegov pramac bio је razbijen, a kobilica оштећена. „Gwinu“ nije neposredno pretila opasnost да потоне, iako se vrlo polagano опорављао od opasnog nagiba. „South Dakota“ se nalazila van бorbene zone i velikom brzinom ћурила је ka ranije utvrđenom mestu sastanka. Obavešten o „Benhamo-

vim“ teškoćama, admiral Lee naređuje „Gwinu“ da prati krnji razarač do Espiritu Santa i ovlašćuje komandanta „Benham“ da napusti brod ako to bude potrebno. Ta se potreba pojavila posle podne i u 17.25, bez gubitka i jednog čoveka, brod je bio napušten. „Gwin“ je zatim potopio napušteni razarač artiljeriskom vatrom i uplovio u Espiritu Santo bez ikakvih daljih smetnji.¹⁰⁰⁾

15 novembra, u 9.00 sastala se „South Dakota“ sa „Washingtonom“ i oba su broda zajedno produžila prema Noumeji. „Washington“ je bio neokrznut, dok su 42 granate teškog kalibra jako oštetile nadgrađa „South Dakote“, ubile 39 članova posade i ranile 42. Brod je bio upućen u SAD na opravku.

Boj je bio završen. Admiral Kondo napustio je svoj plan bombardovanja i prihvatio se rešavanja problema da se pruži pomoć „Kirishimi“ koju su uništili požari i eksplozije. „Sendai“ i „Shikinama“, dobili su još ranije naređenje da ostanu uz oštećeni brod, a kasnije su im dodata još tri razarača. Sem kor-milarskog uređaja, bile su lakše oštećene i maštine „Kirishime“. Ali njen komandant nije želeo da se ponovi slučaj sa „Hieom“, pa se ubrzo odlučio na napuštanje i potapanje broda. „Kirishimi“ su se približili razarači i preuzeli posadu, otvoreni su podvodni ventili i brod je 15 novembra u 3.20 polagano potonuo severozapadno od otoka Savo.

Zašlo je još jedno „izlazeće sunce“. Razarač „Ayanami“, koji je nastradao kad se suviše približio američkim brodovima, potopljen je po naređenju svog komandanta, pošto je posada prethodno prebačena na „Uranami“.

Zbog velike upornosti pri izvršenju zadatka, japanski kontraadmiral Raizo Tanaka zaslužuje da mu svaki pomorač skine kapu. Kad je, najzad, more bilo oslobođeno od ratnih brodova, Tanaka je produžio po svom zadatku: „do Rta Esperance ili u smrt“. Četiri preostala transportna broda pratilo je 11 razarača punih vojnika. Oko 4 sata transporti su se nasukali na plićaku Rta Tassafaronge, a vojnici su se pridružili svojim nesretnim drugovima u Džungli Guadalcanala. Nije izvesno

¹⁰⁰⁾ »Benham« je potonuo na Š = 10° 11'S D = 160° 7'. Najveća ironija bila je prilikom potapanja, da »Gwinova« torpeda, koja je izbacio na »Benhamu« da bi ga potopio, nisu pogodila cilj. Jedan torpeda eksplodirao je pre vremena, jedan je projurio ispred pramca, jedan je imao nepravilan hod, a jedan je promašio iza krme.

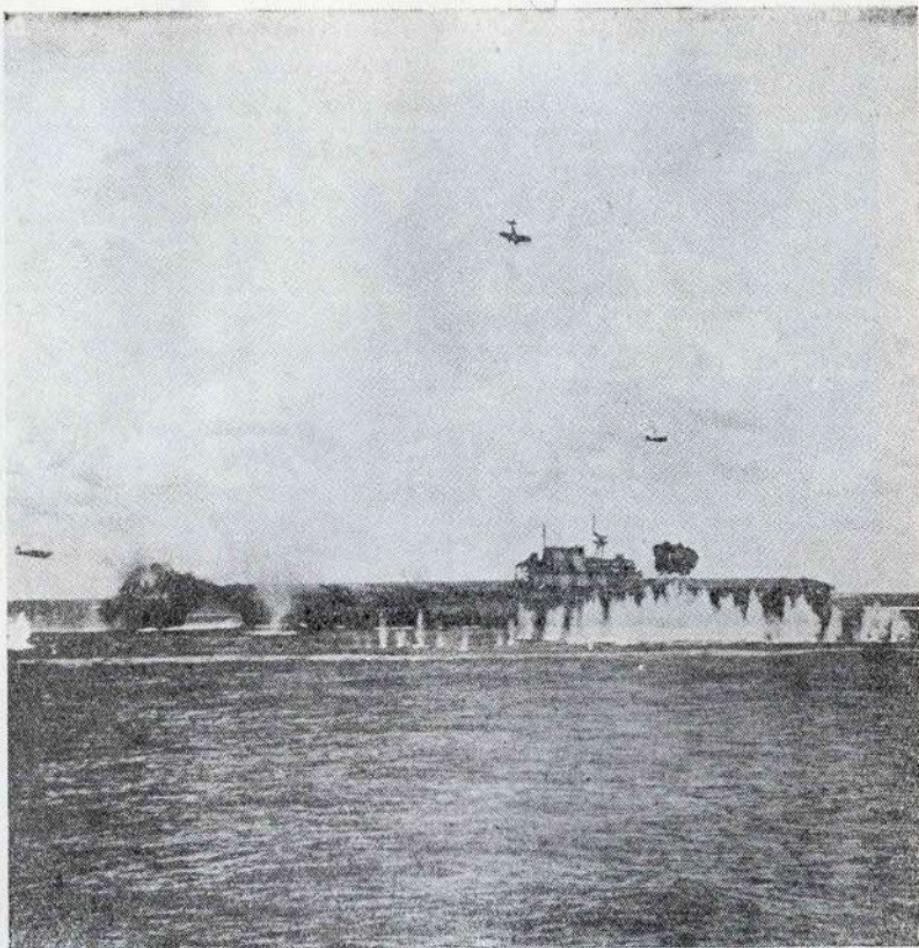
da li su i razarači iskrcali svoje putnike, jer je — prema japanskim podacima — svega 2.000 ljudi stupilo na obalu. Na svaki način, razarači su krenuli nazad ka Shortlandsu gde su stigli 15 novembra u pola noći.

Američka ratna mornarica izvela je borbu liniskih brodova 14 i 15 novembra mnogo bolje nego što je bila neorganizovana mešavina dve noći ranije. Admiral Lee pridržavao se zdravih principa, iako nije uopšte raspolažao osiguranjem razarača. Kao sposoban i originalan naučnik, a jednovremeno i pomorski oficir, on je shvatio vrednost radara i upotrebljavao ga za to da bi se brzo obavestio o neprijateljskim pokretima i taktici i da bi radarske podatke iskoristio za brzu i tačnu analizu. Pa ipak, ponovile su se greške iz boja od prošle noći. Leeova eskadra bila je napabirčena jedinica, komandanti liniskih brodova i razarača nisu se poznavali ni međusobno ni sa glavnim komandantom. Nesumnjivo je da je potreba za brzim akcijama u Južnom Pacifiku nametnula to da se na brzu ruku formiraju takve eskadre, da bi se bacile u borbu protiv neprijatelja. Japanci su još jednom, i to ne poslednji put, dalj Amerikancima lekciju o upotrebi torpeda. „South Dakota“ ih je samo srećom izbegla. „Washington“, kojim je upravljaо kapetan 1 ranga Glenn Dawis, a rukovodio admirал Lee, veština i nepokolebljivim dostojanstvom spasao je čast Sjedinjenih Država.

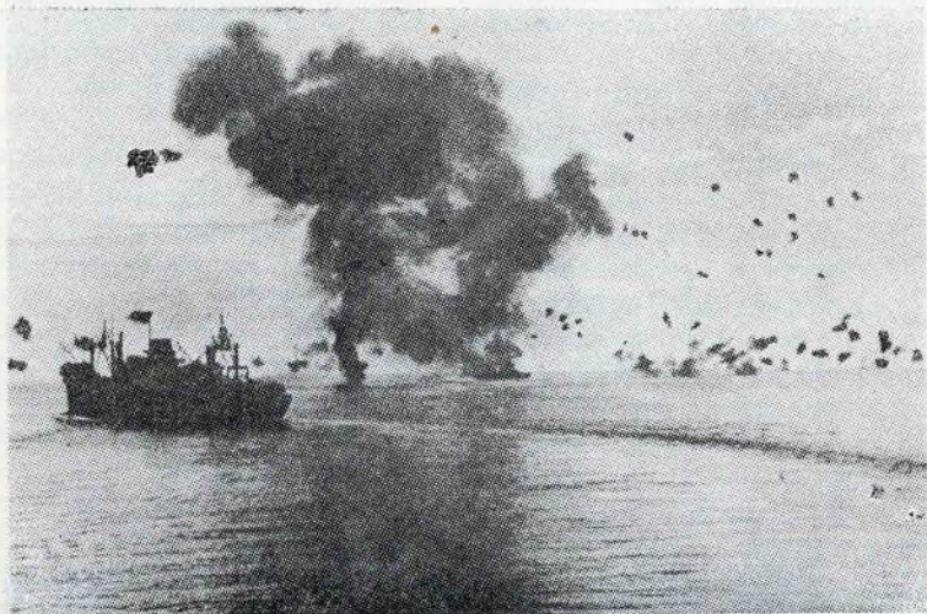
e) Praznik preživelih

15 novembra sunce je obasjalo sparnu atmosferu iznad mirnih voda „Besane Lagune“, na čijem je dnu bilo još mnogo novih hiljada tona čelika, a na površini vode nekoliko stotina mornara, pripojenih za olupine ili koji su plivali u svojim pojasevima za spasavanje.

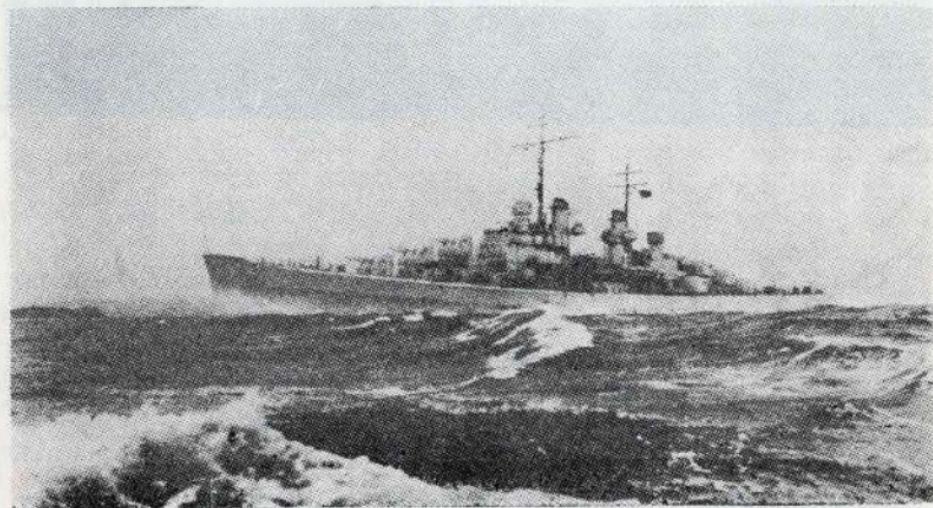
Uskoro su posade razarača „Walke“ i „Prestona“, koje su ostale vesele i pune nade cele noći, postale mokri svedoci zanimljivih događaja. Prvo što su spazile njihove oči bio je jedan japski transportni brod koji se nasukao na obalu Guadalcanala. To je bio „Yamatsuki Maru“, poslednji transportni brod iz Tanakinog jata. Prateći pokrete ovog broda, mornari-brodomlci sa razarača opazili su i tri već od pre nasukana transporta: „Kinugawa Maru“, „Hirokawa Maru“ i „Yamaura Maru“.

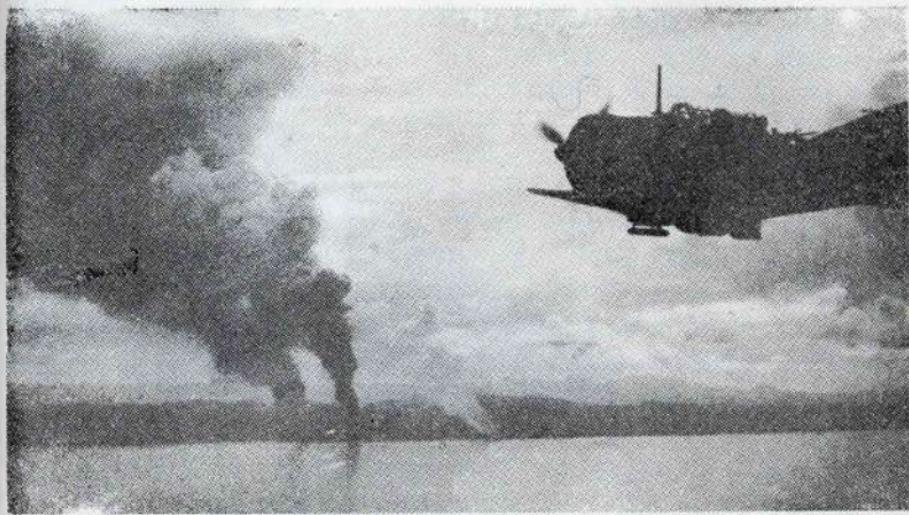
Japanski bombarder za oborušavanje napada nosač aviona
„Hornet“

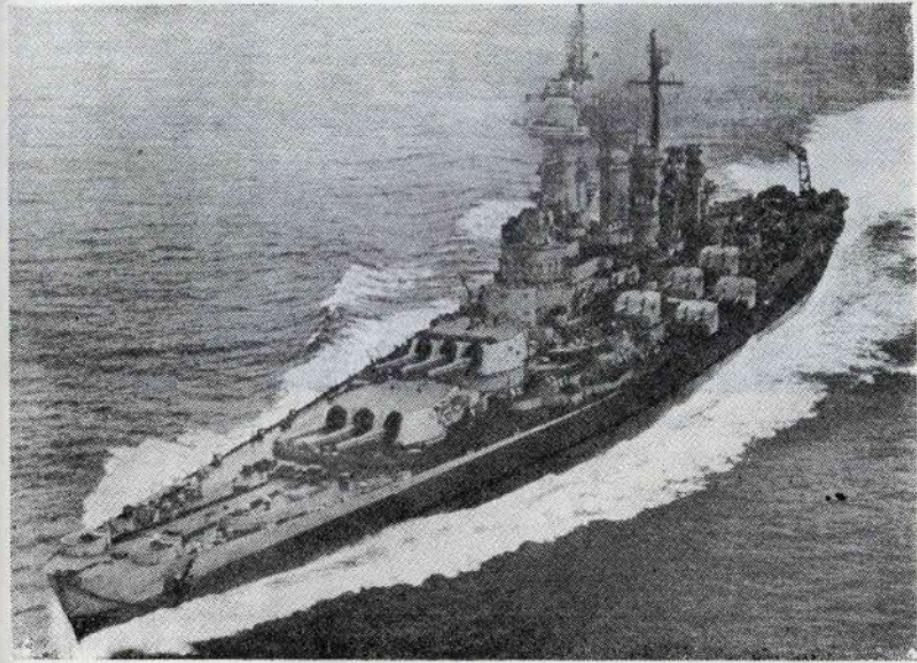
Vazdušni napad na američki transportni brod „President Jackson“ i krstaricu „San Francisco“

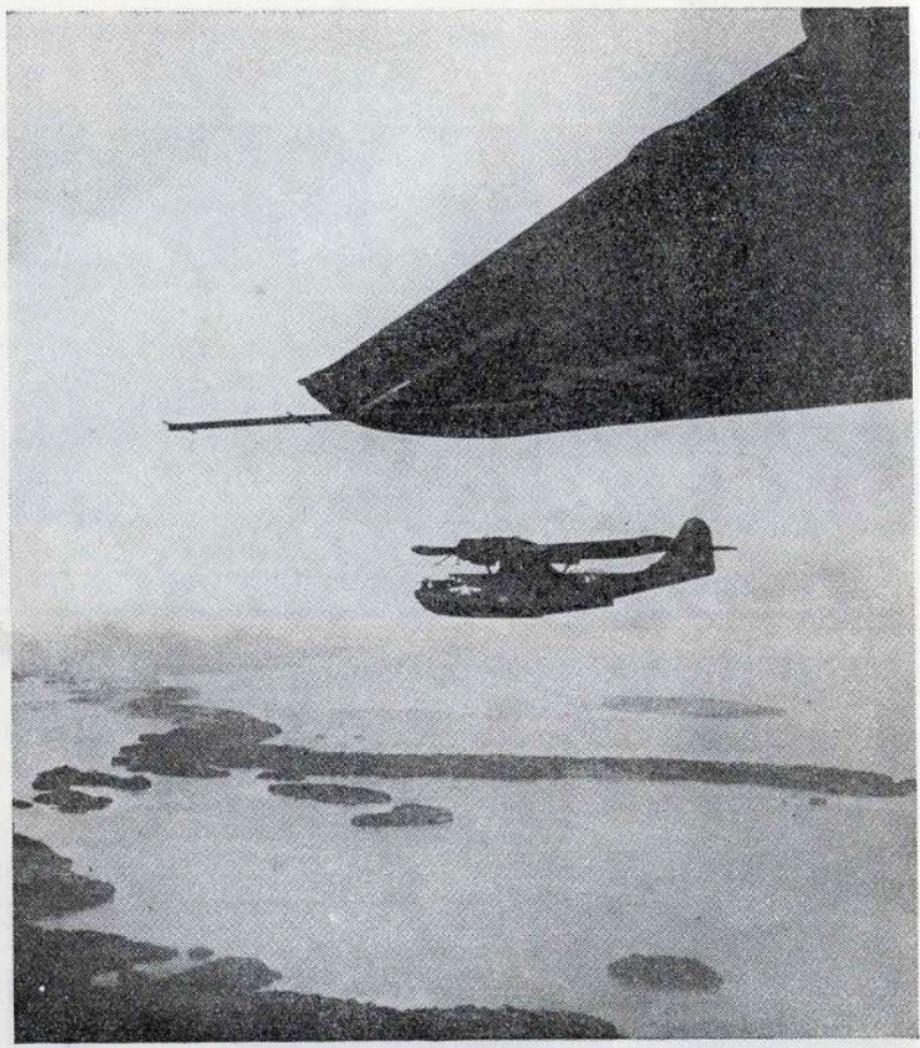
Američka krstarica „Atlanta“

Zapaljeni japanski transportni brodovi

Američki liniski brod „Washington“

Američki hidroavion „Black Cats“ u izviđanju

Sva četiri transportna broda mitraljirali su američki avioni lovci suvozemnih snaga, a uskoro zatim tukli su ih bombarderi flote i mornaričke pešadije. Na pozornicu je brzo stupila i 10 vazduhoplovna grupa sa „Enterprisea“, koja se tu dugo zadržala. Između 5.45 i 15.30 časova 17 „Enterpriseovih“ bombardera napadalo je bespomoćne transporte; oni su bacali zapaljive bombe na obalu u blizini brodova i postigli odlične rezultate; pogodili su i jedno stovarište municije na obali koje je eksplodiralo i gorelo ceo dan i noć. U tom poslu pomagali su im avijatičari mornaričke pešadije i suvozemne vojske, koji su s velikim uživanjem ušli u borbu, ali čiji su sportski osećaji bili tako preterano potreseni tom neophodnom klanicom i zakrvavljenom vodom sa komadima ljudskih tela, da im se gadilo i da su povraćali.

Brodolomci sa razarača koji su plivali u vodi i koji su na svojim leđima osetili japanski bes, nišu tako osećali. Oni su sve više uživali, što je klanje bilo veće. Američke obalske baterije tukle su neumorno već oštećene transporte. Ali vrhunac svega bila je pojava jednog američkog razarača koji je u 9.15 hitno krenuo sa sidrišta u Tulagiju. Razarač je otvorio vatru sa daljine od 11.000 m na jedan japanski brod u Doma-Coveu severno od Tassafaronge, pa mu se zatim približio na 7.000 m i produžio da ga gađa uz pomoć aviona za korekturu. U 10.21, pošto je dotukao jedan transportni brod, razarač prenosi vatru na sledeći brod koji je bio nasukan na Rtu Tassafaronge, a posle toga na treći brod u Doma-Coveu. Razarač je zatim obasuo granatama od 40 mm deo obale koji su držali Japanci, a onda bombardovao svojom glavnom artiljerijom. I najzad, brod je koncentrisao svu svoju artiljeriju na poslednji transport u Doma-Coveu, koji se posle 5 minuta raspao.¹⁰¹⁾

Iz svoje „riblje“ perspektive „Prestonovi“ i „Walkeovi“ mornari pratili su podvige tog nepoznatog borca sa divljenjem i uživanjem pomešanim sa nadom da će možda razarač uzgred pokupiti i brodolomce po moru. I zaista, razarač je ponosito

¹⁰¹⁾ Uništenjem ova četiri nasukana japanska broda njihovi gubici u transportnim brodovima 14 i 15 novembra popeli su se na 77.608 BRT.

zaplovio među načićkane glave i počeo da vadi iz vode njihove sopstvenike. Uz pomoć desantnih i patrolnih čamaca, jednog torpednog čamca i aviona za osmatranje, do posle podne bilo je izvučeno iz vode 135 ljudi sa „Walkea“ i 131 čovek sa „Prestona“. Preživeli su tada doznali da je njihov spasilac razarač „Meade“ (komandant poručnik 1 ranga R. S. Lamb), novajlja kod Guadalcanala. On se sada šepurio na mestu odakle bi ga, nekoliko sati ranije, oduvali moćni liniski brodovi.

8. Raskrsnica puteva

15 novembra posle podne, kad je razarač „Meade“ sa spasenim ostacima potopljenih brodova ušao u Tulagi, pada zavesa nad svršenom bitkom kod Guadalcanala. Obe flote povukle su se sa bitačne prostorije; obe su zemlje tvrdile da su postigle ogromnu pobedu. Kad se posmatra sa gledišta šta je koja strana pokušavala da postigne i kad se uzmu u obzir kasniji događaji — ko je zapravo pobedio?

Ciljevi obeju strana bili su slični: pojačati sopstvene snage na Guadalcanalu i sprečiti u tome neprijatelja kako morskim, tako i vazdušnim putem. Ako se to uzme kao merilo, zaključak je jasan: Turner je uspeo da iskrca na obalu sve svoje trupe i gotovo sav materijal, dok je Tanaka Uporni uspeo da iskrca samo oko 2.000 izmrcvarenih ljudi, 260 sanduka municije i 1.500 vreća pirinča. Amerikanci su bili gospodari u vazduhu od početka do kraja, a zadržali su u svojoj vlasti i aerodrom Henderson. Na moru, Callaghan je proterao iz Ironbottom Sounda jednu neprijateljsku eskadru izgubivši pri tome život i nekoliko brodova, a Lee je sprečio drugi pokušaj Kondov da sproveđe Mahanovu doktrinu. Japanski gubici u vazduhu bili su daleko veći od američkih. U ratnim brodovima veće su gubitke pretrpeli Amerikanci, ali je izbacivanje iz borbe dva japanska liniska broda i 11 transportnih brodova predstavljalo za njih daleko ozbiljniji udarac. Neprijatelj je mogao lakše da podnese gubitak velikog broja ljudi, jer je imao dovoljno rezervi, ali nije mogao da nadomesti liniske i transportne brodove, a baš od pomorskih i vazdušnih snaga zavisila je mogućnost zaustavljanja američke ofanzive na Veliku Istočnu Aziju.

Bitka kod Guadalcanala bila je odlučna ne samo u borbi za taj otok, već i za ceo rat na Pacifiku. Samo dan kasnije, 16 novembra, oko južnog rta Nove Gvineje prevezeni su delovi MacArturove armije i iskrcani 7 Nm južno od Bune. Ove su trupe imale da očiste područje Buna-Gone. Ta je operacija prošla gotovo nezapažena u Sjedinjenim Državama, međutim, ona je zabrinjavala japansku Vrhovnu komandu isto tako kao i sam Guadalcanal. Doduše, japanske suvozemne snage napustile su Guadalcanal tek 10 nedelja kasnije, ali je Japanska flota vršila svoju transportnu ulogu sa sve većim otporom i nije više pokušavala da zagospodari tim vodama.

U pogledu torpedne taktike i taktike vođenja noćnih borbi, ovaj niz sukoba pokazao je da su u taktičkom pogledu Japanci još uvek bili znatno ispred američke mornarice, ali da su već nesumnjivo zaostali u izvođenju pomorskih operacija. Zašto su dozvolili da admirал Mikawa ujutru 14 novembra napusti bojište i transportne brodove? Bez njegove podrške veliki su transporti srljali u pravu klanicu. I dalje, dok je aerodrom Henderson neprekidno činio smetnje, a jedan američki nosač aviona šetao tamo amo južno od Guadalcanala, zašto su nosači aviona „Hiyo“ i „Junyo“ bili zadržani daleko prema severozapadu, umesto da su se spustili i pomogli da se nepovoljan odnos u vazdušnim snagama popravi?

Naposletku, zašto transportni brodovi nisu bili vraćeni u Shortland, da se reorganizuju (kao što je bilo urađeno u decembru 1941 godine kod Wakea), kad je postalo jasno da se operacija ne razvija kako je predviđeno?

Ova velika bitka bila je otsudna prekretnica na kojoj su Amerikanci prešli iz defanzive u ofanzivu, a Japanci iz ofanzive u defanzivu. Američka mornarica stekla je ubedljenje da više nikad ne može biti potučena; vojnici mornaričke pešadije i ostalih trupa, sigurni u čvrstu podršku sa mora kad god to zatreba, borili su se sa više siline i bezbrižnije; vazduhoplovci su izborili potpunu prevlast u vazduhu iznad Irinbottom Sounda i okolnog prostora. I, za vreme prve dve sedmice novembra, sreća se prvi put nasmešila Saveznicima na svima stranama: u Severnoj Africi, kod Staljingrada, na Papui, na Guadalcanalu. Pretsednik Roosevelt, žaleći gubitak svoga prijatelja Dana Callaghana, izjavio je tih dana: „Izgleda da je pre-

kretni momenat ovoga rata konačno dostignut.“ I Churchil je izabrao to vreme da bi objavio: „Završetak početka.“ A u jednom zaplenjenom japanskom dokumentu priznaje se: „Mora da se kaže da uspeh ili neuspeh u ponovnom osvajanju ostrva Guadalcanal i otsudna bitka koja je u vezi s tim, predstavlja raskrsnicu puteva sa koje će otići u pobedu oni ili mi“.

Od 15 novembra 1944 do 15 avgusta 1945 rat je tekao pravim putem. Taj put bio je veoma težak, neprohodan i neobelegen, ali je vodio u Tokio.

BITKA KOD TASSAFARONGE

30 novembra 1942

1. Rt Cruz i „Alchiba“ 15 do 19 novembra

Amerikanci su brzo iskoristili novembarske pobeđe, ali trebalo je još mnogo što šta da se uradi da bi se Guadalcanal od nesigurnog mostobrana pretvorio u solidnu bazu za tako dugo očekivano napredovanje duž Slota. Pre svega, trebalo je uređiti otok; trebalo je neprijatelja uništiti ili saterati u jedan ugao odakle će biti nemoćan da nešto preduzme.

General Vandegrift je želeo da iskoristi pobeđu na moru kod Guadalcanala i da pomakne front prema zapadu na nove položaje. Iz toga je proizašao boj kod rta Cruz, malog rta između reke Matanikane i Kokumbone, gde se 1568 godine iskrcao Mendana. Borbe su se završile 21 novembra. U tim borbama Amerikanci su uspeli da poprave svoje položaje i da malo napreduju do linije koja se održala 54 dana.

U drugoj polovini meseca novembra broj aviona na aerodromu Henderson porastao je od 85 jednomotornih aparata na 124, među kojima se nalazilo i 5 novozelandskih „Hudsona“ i 8 „letećih tvrđava“. U isto su vreme radni bataljoni poravnjavali i postavljali čeličnu mrežu na stazi za poletanje bombardera dugoj jednu milju, kao i na dva uzletišta za lovce. Snabdevanje je jedva zadovoljavalo potrebe; 30 novembra raspolagalo se samo sa četvorodnevnim rezervama avionskog benzina.

I kod brodova se situacija izmenila, divizion torpednih čamaca skupio je do kraja novembra 15 čamaca i brod-maticu „Jamestown“. Prvi put su se u Tulagiju pojavili patrolni čamci i patrolni avioni. Za pratinju brodova između Solomon-skih Otoka i baza u Južnom Pacifiku dodeljeno je osam razarača. Polagani su solidni temelji baze „Ringbolt“ (Tulagi).

Zbog gubitaka u pet velikih pomorskih bitaka admirал Halsey je bio prisiljen da reorganizuje svoje snage Južnog Pa-

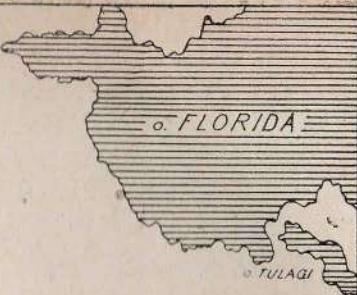
opremljen površinskim SG radarom za osmatranje. Ne sme više da dođe do nesporazuma oko „Rogera“ ili drugih signala, kao u boju kod Rta Esperance! Hidroavioni sa krstaricu izviđaće sumnjive predele mora i obezbediće osvetljavanje ciljeva noću ako to bude potrebno. U noćnom boju, razarači koji su na onom boku kolone krstarica koji je prema neprijatelju, iskoristiće svoje radare za izvršenje iznenadnog torpednog napada, zatim se ukloniti da ne bi smetali krstaricama, koje će nastojati da ne prilaze neprijatelju ispod 10.000 m i da ne tuku artiljerijom dok torpeda razarača ne dođu do ciljeva ili u njihovu blizinu. Bila je zabranjena upotreba reflektora, a svetla za legitimisanje mogla su se upotrebljavati samo u cilju obustavljanja vatre sa sopstvenih brodova na svoj brod. Plan je bio dobar i admiral Wright je mudro uradio kad ga je prihvatio.

Predveče istog dana Wright prima depešu od Halseya u kojoj se traži da 67 eskadra bude spremna za izvršenje borbenog zadatka. U noći 30 novembra očekivala se kod Guadalcanala pojava jednog japanskog sastava od osam razarača i šest transportnih brodova. Trebalo je da ih Wright presretne. A tada se desilo kratko, neobjašnjeno, ali nesrećno oklevanje od nekoliko sati, koje se završilo oko 23.00, kada je Halsey naredio eskadri da odmah krene. Eskadra je prošla kroz vijugavi, minirani Segond Kanal u tami nešto posle pola noći i brzinom od 28 čvorova otpočela pokret ka bodljikavom „kaktusu“ (Guadalcanal) koji se nalazio na 580 milja udaljenosti. Zajedno sa naređenjima stigla su i dopunska, ali neodređena obaveštenja da je *mogao* neprijatelj umesto transportnih brodova uputio ratne brodove, da je *mogao* uputiti samo razarače i da bi neprijatelj *mogao* da stigne i pre 23.00 časa (30 novembra).

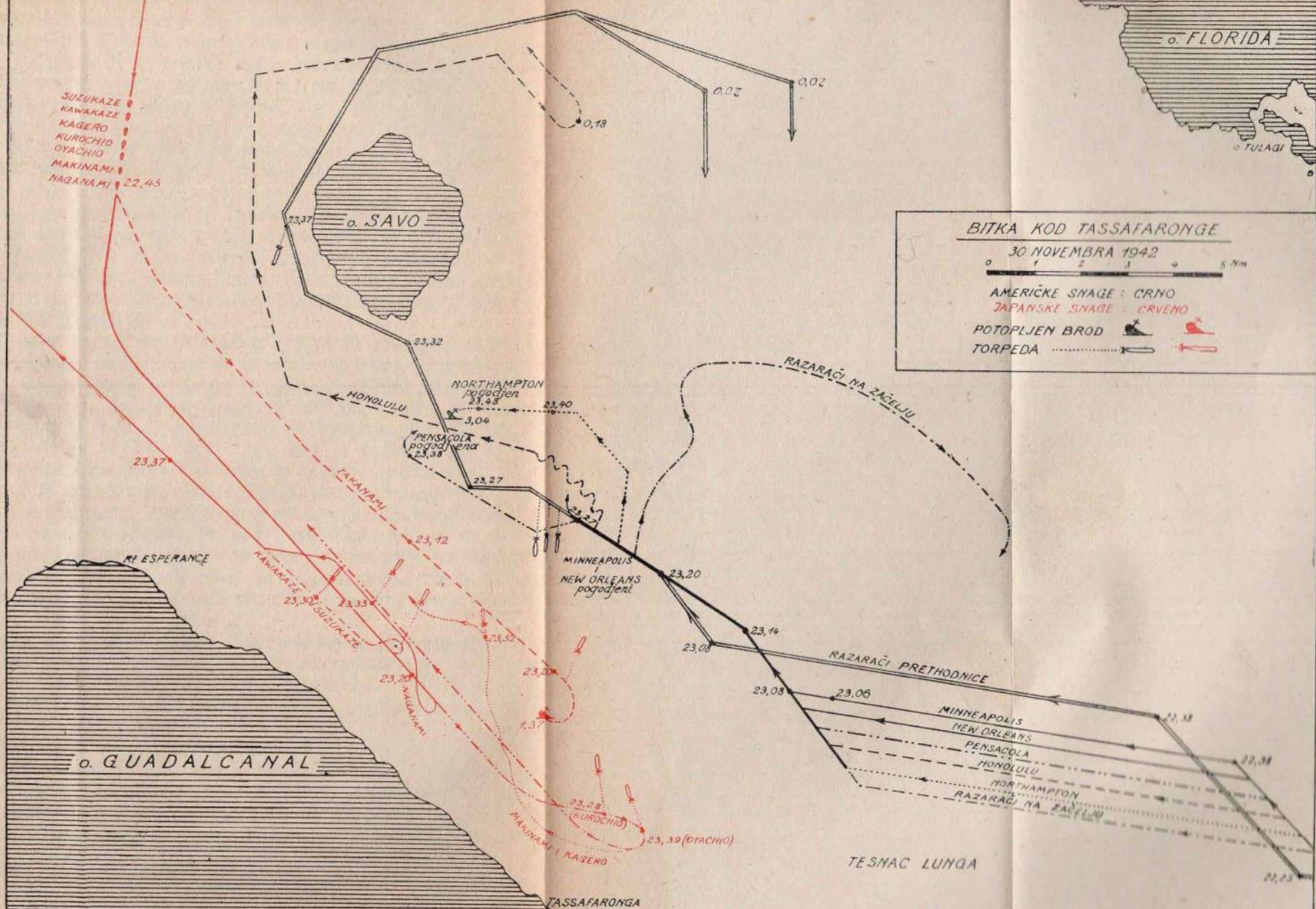
Da bi na vreme stigao u „Tesnac sa gvozdenim dnom“, i dočekao tog neprijatelja, admiral Wright je odabrao najkraći kurs: istočno od Espiritu Santo, tesnacem Indispensable i Kナルом Lengo.

Svoje hidroavione, koji su korisni za puštanje raketa za osvetljavanje, ali koji su smetnja na brodu u borbi, izbacio je pomoću katapulte pre nego što je napustio Espiritu Santo. Wright ih je uputio ka Tulagiju da bi bili pri ruci ako bude potrebno osvetljavanje neprijatelja.

Pojačanja admirala Tanake bila su skromna u poređenju sa onima koja su stradala u bici kod Guadalcanala. 30 novem-

BITKA KOD TASSAFARONGE
30 NOVEMBRA 1942
0 1 2 3 4 5 NM
AMERIČKE SNAGE : CRNO
JAPANSKE SNAGE : CRVENO
POTOPLJEN BROD TORPEDA

bra, i svaka četiri dana unapred do 12 decembra, trebalo je da brzi razarači izbace u more pod zaštitom mraka plovne posude sa hranom kod Tassafaronge u cilju snabdevanja jedinica na kopnu. Razarači bi se odmah zatim povukli. Gotovo u istom trenutku kad je Wright otplovio iz Espiritu Santo, kontraadmiral Tanaka je digao sidro u Buinu, na južnom kraju otoka Bougainville, i krenuo po prvi put na izvršenje naređenog zadatka. Njegov čvrsti stari komandni brod „Jintsu“ nalazio se još uvek na opravci, pa je on prešao na jedan od osam razarača na koji je bilo natovareno 1.100 posuda sa hranom i nešto malo vojnika. Ovoga puta Tanaka nije tražio borbu. Njegov riskantni zadatak najbolje će biti izvršen ako ne bude ispaljen nijedan metak. Da bi se uklonio američkim avionima, on je krenuo severno kroz tesnac Bougainville, zatim istočno prema grebenu Roncador i najposle naglo okrenuo na jug, u pravcu tesnaca Indispensable.

Tanaka je bio veoma ojađen kad se 30 novembra u 10.00 časova pojavio nad njegovim brodovima jedan američki izviđački avion. Dosta je čudno, ali taj avion nije uopšte izvestio o prisustvu Tanakinih brodova; možda ih nije ni video. Ali u Buinu je jedan Australijanac prebrojavao jarbole u petak, 30 novembra ujutru, pa kad je primetio da nema nekih dvanaest razarača, obavestio je radiom Guadalcanal. Ovo je bio jedini određen izveštaj o Tanakinim pokretima kojim je raspolagao i admiral Wright i oni na aerodromu Henderson, a to zaista nije bilo mnogo. Propust izviđačkog aviona da izvesti o pojavi neprijatelja bila je prva od mnogih neprijatnih stvari za Wrighta. Bombarderi sa Guadalcanala ne bi ništa bolje žeeli, već da im je bilo dato da isprobaju živce i upornost nepopustljivoga Tanake.

Bilo je potrebno mnogo više nego što su obaveštenja koja je Tanaka primio to popodne pa da se on zaplaši, iako bi većina admirala bila zbog toga ozbiljno zabrinuta. Od japanskog Glavnog štaba na Guadalcanalu stigao mu je izveštaj da se oko dvanaest američkih razarača nalazi kod Rta Lunga. To je bilo protivpodmorničko osiguranje transportnih brodova koji su iskrcavali materijal. U drugoj depeši iz Rabaula opominjali su ga da se američke krstarice približavaju Soundu. Tanaka je samo naredio svojim brodovima da se pripreme za borbu i produžio u istom pravcu.

Rano ujutru, 30 novembra, kad su brodovi admirala Wrighta ulazili u Kanal Lengo, zamalo se nisu sudarili sa grupom američkih brodova koja se sastojala od tri transportna broda i pet razarača, koja je plovila u istočnom pravcu. Po Halseyevom naređenju dva su se razarača iz ovog sastava, „Lamson“ i „Lardner“, odmah pridružila Wrightu. Iako je kapetan 3 ranga Abercrombie na „Lamsonu“ sada bio najstariji prisutni komandant razarača, admirал Wright je smatrao da je nemoguće da mu se pošalju bilo plan operacije, bilo naročita uputstva, a sem toga, ti razarači imali su samo SG-tip radara. Zato je Wright naredio pomalo iznenađenom Abercrombiju da se priključi začelju kolone krstarica.

Organizacija snaga koje su uzele učešća u bici kod Tassafaronga

A. — AMERIČKE SNAGE

67 eskadra — kontraadmiral Carleton H. Wright;

67/2 Udarna grupa — kontraadmiral C. H. Wright; krstarice: »Minneapolis«, »New Orleans«, »Pensacola«;

kontraadmiral M. S. Tisdale

krstarice: »Northampton«*), »Honolulu«;

67/4 udarna grupa (razarači) — kapetan 3 ranga V. M. Cole: »Fletcher«, »Drayton«, »Maury«, »Perkins«;

9 divizion razarača — kapetan 3 ranga Abercrombie; »Lamson«, »Lardner«.

B. JAPANSKE SNAGE

2 divizion razarača, kontraadmiral R. TANAKA;

razarači izviđačkog odreda: »Naganami«, »Takanami«*);

1 transportni odred, kapetan 1 ranga Sato: »Makinami«, »Kuroshio«, »Oyashio«, »Kagero«;

2 transportni odred, kapetan 1 ranga G. Nakahara: »Kawakaze«, »Suzukaze«.

3. Wright napada (od 22.25 do 23.25 časova)

Američki brodovi prošli su kroz Kanal Lengo ovim redom: razarači: „Fletcher“, „Perkins“, „Maury“, „Drayton“; krstarice: „Minneapolis“, „New Orleans“, „Pensacola“, „Hono-

*) Potopljen u ovoj bici.

lulu“ i „Northampton“; razarači: „Lamson“ i „Lardner“. Ovaj red ostao je sve do početka bitke. Na nesreću, ispred glavnih snaga nisu bila isturena dva razarača na 2 Nm radi obaveštavanja, kao što je bilo predviđeno u planu operacije.

U 22.25 sastav je izašao iz Kanala Lengo i prešao u kurs 320° brzinom od 20 čvorova. Krstarice su se nalazile na međusobnom otstojanju od 900 m dok se poslednji razarač prethodnice nalazio na otstojanju od 7 Nm od komandnog broda krstarice „Minneapolis“. U 22.28 izvršen je jednovremeno okret nalevo u kurs 280° , tako da su brodovi bili u liniji. Brodove je okružavala gusta pomrčina i nije bilo nade da će se vidljivost poboljšati pre pola noći, kada je izlazio mesec u zadnjoj četvrti. Rukovaoci radara postali su sada najvažnija lica na brodovima. Oni su sa rukama na mehanizmu, a očima uprtim u ekran nastojali da odvoje sablasne mehuriće, koji su označavali obalsku liniju od „kvačica“, koje su mogle da budu brodovi. Naporan je posao da se ovako bulji u ekran. Pojava na njemu sitnog bleska nekog stranog tela donosi pre olakšanje nego strah. U 23.06 rukovalac radara na komandnom brodu hvata prvog „stranca“ gotovo tačno u pravcu pramca (284°), na udaljenosti od 20.000 metara. Admiral Wright odmah obaveštava o tome svoje brodove i naređuje okret udesno za 40° , što ga dovodi opet u stroj kolone. Na ekranu radara prvo se pojavila jedna tačkica, koja se odvojila od Rta Esperance. Zatim se tačkica raspala u više razdvojenih kvačica, koje su označavale brodove u stroju kako voze u jugoistočnom pravcu. Osam minuta posle prvog kontakta Wright je skrenuo svoju kolonu 20° uлево, u kurs 300° .

Te tihe noći površina mora u „Tesnacu sa gvozdenim dnom“ ličila je na crno ogledalo. Razarač „Fletcher“, na čelu prethodnice, prošao je kroz te iste vode 13 novembra u petak, kada mu je njegov položaj na začelju onemogućavao da efikasno iskoristi svoj radar. A sada, kapetan Cole bio je u najboljem položaju da upotrebi svoj radar. Razarači „Perkins“ (iza njega) i „Drayton“ (na začelju prethodnice) takođe su napipali neprijatelja koji se približavao i pripremili su svoja torpeda.

Admiral Tanaka i njegov načelnik štaba Yasumi Toyama, bez radara i bez ikakvih sredstava za osluškivanje rada ame-

ričkih radioprijemnika¹⁰³), nalazili su se, u pravom i prenosnom smislu reči, u mraku. U 22.45, kad je Wrightov sastav prešao severno od aerodroma Henderson, Tanakin divizion razarača plovio je u južnom kursu zapadno od Otoka Savo. Divizion je vozio u koloni ovim redom: „Naganami“, „Makunami“, „Oyashio“, „Kuroshio“, „Kagero“, „Kawakaze“, i „Suzukaze“. Razarač „Takanami“ nalazio se levo ispred komandnog broda kao patrola, da bi obavestio o pojavi neprijateljskih snaga. On i „Naganami“ nisu prevozili nikakav materijal i bili su spremni za borbu na prvi znak uzbune. Pred ulazak u Sound, pre izbacivanja plovnih posuda i prekrcavanja ono malo trupa u čamce, Tanaka je naredio da se brzina smanji na 12 čvorova. Njegovi brodovi vozili su u paralelnom kursu sa obalom, koja je bila udaljena oko 2 Nm.

Admiral Wright je sada doživeo drugu od mnogih neprijatnosti. Neprijatelj mu je gotovo na dohvatu, a dosad se nad njegovim brodovima nije pojavio nijedan avion za osvetljavanje ciljeva! Razlog je bio tako jednostavan, da crkneš od muke! Piloti su čitav sat i četvrt strugali po mirnoj površini luke u Tulagiju i nisu mogli svoje male hidroavione da odlepe od površine. Kad su konačno uspeli da uzlete, bilo je prekasno.

U 23.16 zatražio je komandant „Fletchera“, kapetan 3 ranga Cole, dozvolu od admirala Wrighta da izbaci torpeda. Njegov radar pokazivao je da se neprijatelj nalazi levo, napred, na udaljenosti oko 6.300 m. Trebalo je da Wright odmah uputi razarače u samostalan torpedni napad. Ali on ne samo da to nije učinio, već je oklevao i da im dozvoli izbacivanje torpeda, smatrajući da je udaljenost suviše velika. On je putem radija upitao o tome Colea, koji mu je odgovorio da je dajina povoljna. Tek je tada, u 23.20, Wright naredio komandantu razarača da izbaci torpeda. To naređenje Cole je odmah preneo na svoje razarače u prethodnici. Ali bila su izgubljena četiri dragocena minuta od trenutka kada je Cole zatražio odozvane za napad. U međuvremenu je neprijatelj, koji još ništa

¹⁰³⁾ Admiral Nimitz u svom izveštaju izneo je prepostavku da su Japanci vršili prisluškivanje na talasima naših radiopredajnika, ali izgleda da to nije bilo tačno.

nije slutio, projurio i iz pramčanog sektora prebacio se u krmeni. Oklevanje je bilo sudbonosno.¹⁰⁴⁾

U toku jednog minuta posle Wrightovog naređenja, brzi „Fletcher“ izbacuje deset torpeda u dva plotuna. Daljina do najbližeg neprijateljskog razarača („Takanamija“) bila je 5.600 m, čelni neprijateljski razarač bio je udaljen 8.700 m, što je dosta veliko otstojanje za gađanje, ali ipak, nije nemoguće ako se torpeda i ciljevi kreću jedni prema drugima. U ovom slučaju ciljevi su se već nalazili u krmenom sektoru i vozili su suprotno od kursa američkih brodova, pa je američkim torpedima trebalo dugo vremena da stignu do njih. Razarač „Perkins“, iza „Fletchera“, bio je u istom položaju. On je izbacio osam torpeda na levu stranu. Treći razarač „Maury“, koji je imao samo SG-radar, nije mogao sa njim da odredi daljinu i pravac do neprijatelja, pa nije izbacio torpeda, već je čekao na dalji razvoj. Razarač na začelju prethodnice, „Drayton“, imao je takođe neke nezgode sa radaronom i komandant odlučuje da se izbace samo dva torpeda na jedan cilj u pravcu 250°, udaljen 4 Nm.

Kao i u bici kod Rta Esperance Amerikanci su udarili na Japance pošto su im se približili koristeći radare. Sada je ispalo i bolje, jer su izbacili veliki broj torpeda, koja su jurila kroz vodu. Da nije bilo grubih grešaka, oni su već mogli da unište neprijatelja, koji još uvek nije ništa ni slutio.

Admiral Wright na „Minneapolisu“ saznaće da su razarači izbacili torpeda i da se neprijatelj približio njegovim krstaricama na 5 Nm. Željan da iskoristi prednost radara, on radiotelefonom daje dvaputa naređenje za otvaranje vatre. Nikako nije htio da se ponovi ona zbrka sa ugovorenim signalima, koja se dogodila admiralu Scottu pre šest nedelja.

„Fletcherov“ poslednji torpeda tek je udario u vodu kad su krstarice otvorile vatru iz svojih topova 203, 152 i 127 milimetara. Kad je naređenje za otvaranje vatre stiglo do nišandžija na „Minneapolisu“, njen cilj je bio udaljen 8.300 m

¹⁰⁴⁾ Prema Kinkaidovom borbenom uputstvu komandant razarača imao je pravo da izvrši torpedno gađanje bez prethodnog traženja odobrenja samo ako se cilj nalazio bliže od 5.500 metara. Inače, morao je da čeka na naređenje komandanta eskadre: »Skrenite i napadnite!« To naređenje Wright nije bio dao. Wright je morao da shvati da se neprijatelj približava, a ne da se udaljava.

i nalazio se 10° levo, a na cilj krstarice „New Orleans“, verovatno razarač zaštite „Takanami“, otvorena je vatrica kada se nalazio na 7.800 m. Krstarica „Pensacola“, bez novog SG-radara, uspela je da pronađe cilj dva minuta posle otvaranja vatrica drugih brodova. Tek tada se na jednom od njenih artiljeriskih radara ocrtao jedan cilj i topovi su počeli da tuku. „Honolulu“ je u početku, takođe, imala teškoća da pronađe zgodan cilj, ali jednom kad je otpočela da dejstvuje, njena je vatrica bila tako brza i obilata, da je sva posada na palubi bila zaslepljena od topovskih bleskova. I „Northampton“ je koristila svoje artiljeriske radare za ništanjanje na neprijateljske brodove. Nekoliko krstarica izbacilo je granate za osvetljavanje 127 mm. Tada su se i razarači u prethodnici pridružili sa svojim topovima, upotrebljavajući i granate za osvetljavanje i fugasne granate. Pošto „Lamson“ i „Lardner“ na svojim zastarelim radarima nisu mogli da vide ciljeve, prvi je osvetljavao, a drugi otvarao vatru kad god bi na direktoru primetili neki brod. Vatra iz topova jedanaest brodova parala je kadifenu tamu, što je sa granatama za osvetljavanje i svetlećim zrnima stvaralo jeziv prizor, čak i za prekaljene borce sa Guadalcanala, pa su bili uvereni da će ovog puta Japanci proći sa teškim posledicama.

4. Tanaka vraća udarac (23.20 do 23.48 časova)

Posledice su se ispoljile, ali ne od dejstva američkog eksploziva kao što su se to Wright i njegovi ljudi nadali, već od dobro nanišanjениh torpeda Tanakinog diviziona razarača. Razarač patrole „Takanami“ tvrdi da je primetio Amerikance punih osam minuta pre nego što su oni otvorili vatru. Ako je to istina, onda je on kasno o tome izvestio, jer je za Tanaku prvi znak o neprijatelju bila pojava dva torpedna traga tačno ispred njegovog komandnog broda. Bleskovi artiljeriske vatrica na levoj strani označavali su odakle su stigla torpede.¹⁰⁵⁾

Zbog iznenađenja, japanski je sastav bio zreo da nagne u panično bekstvo. Ali zdrava japanska disciplina i doktrina

¹⁰⁵⁾ Ima razloga da se sumnja da su Japanci stvarno videli trage torpeda pre topovskih bleskova, jer je Wright otvorio vatru samo jedan minut posle izbacivanja torpeda.

sprečile su haos. Od leta 1941 Drugi divizion razarača pod komandom Tanake stalno je skupno plovio, kako za vreme vršenja mirnodopskih vežbi, tako i u ratnim operacijama. Taktika noćnih borbi i vešta upotreba torpeda ušle su u krv Takaninih mornara. U ovoj prilici, uputstva izdata komandantima razarača pre borbe bila su jednostavna: torpeda se mogu upotrebiti samostalno protiv neprijatelja, a zatim se treba povući ne pokušavajući upotrebu artiljerije. Topovska vatra bila je naročito zabranjena, sem ako bi to bilo neophodno. Kao nišanska tačka za torpeda poslužili su odlično blesci američkih topova.

Prema tome, bila je potrebna samo varnica pa da ti brodovi stupe u borbu. Načelnik štaba Toyama samo je dao signal za masovni torpedni napad. A to je zahtevalo da svaka od tri grupe razarača izvrši pokret u koloni brzinom od 24 čvora. To možda izgleda prilično lako. Ali čak i kod tako dobro uvežbanih posada tama i zasede mogu da dovedu do grešaka. Da uporedimo ono što se stvarno odigralo s onim što je bilo nameravano.

Na izvršni signal za napad, razarač „Takanami“ — kao samostalan brod — pravilno je postupio: izbacio je torpedo i skrenuo u desno. Ali zbog njegovog položaja (on je bio najbliži Amerikancima) njegova slika na američkim radarima porasla je kao vatrena lopta. Na razarač je počela da se koncentriše vatra američkih brodova. U šamoodbrani, brod je odgovorio svojim topovima. To se produžilo u beznadnoj geometriskoj progresiji, što je razarač više gađao, više su i njega tukli; što je više plamenih pogodaka dobijao, sve je više privlačio pažnju. U očajničkom pokušaju „Takanami“ je uspeo da izbaci nekih 70 granata, a zatim je začutao i zaustavio se. „Takanami“, prinjet kao žrtva, zadovoljio je bogove Japana.

Komandni brod „Naganami“, manevrišući samostalno da bi izbegao torpeda, naglo je okrenuo udesno i izvršio okret za 180° u protivkursu. Nekoliko manjih parčadi granata pogodilo je krmeni dimnjak. „Makinami“, sledeći u koloni, vodio je Satovu jedinicu, koja se sastojala od 4 razarača, i dalje u jugoistočnom kursu, dok su se mornari borili da izbace sa broda posude sa hranom. Japanci su kasnije govorili: „Za vreme dok su japanski razarači — transporti izbacivali materijal, morali su da voze smanjenom brzinom, pošto je materijal bio oslobođen veza sa kojima je bio pričvršćen na palubi. Zbog toga nije

bilo moguće potpuno iskoristiti ofanzivnu moć brodova.¹⁰⁶⁾ „Makinami“ je poveo jedinicu u koloni udesno. „Kuroshio“ je u 23.28 izbacio dva torpeda; „Oyashiju“ je trebalo gotovo 20 minuta da izbaci 8 svojih. „Kageru“ je smetao teret, tako da u prvoj fazi boja nije mogao uopšte da izbaci torpeda. Za vreme okreta došlo je do nove zbrke. „Oyashio“ i „Kuroshio“ oštro su okrenuli udesno iza „Makinamija“, dok se „Kagero“ približio krmi komandnog broda. Jedinica kapetana 1 ranga Nakahare izvršila je ipak manevar tačno po propisu; „Suzukaze“ je izbacio plotun torpeda gotovo u istom trenutku kada su Wrightovi brodovi bili primećeni; „Kawakaze“ je sačekao dok se ne završi okret uлево, pa je zatim izbacio 8 torpeda u severnom pravcu. Na taj su način, uprkos početnim smetnjama što ih je prouzrokovalo iznenađenje, uprkos pretovarenim palubama brodova i neprijateljskoj vatri, Tanakine disciplinovane posade uspele da izvrše protivnapad, u kome su izbacile više od 20 brzih torpeda.

Admiralov plan da se odupre odbranom i zatim brzo povuče, potvrđen je i procenom njegovog štaba, prema kojoj se američke snage sastoje od jednog liniskog broda, 4 krstarice i 12 razarača.

Dok su se japanska torpeda približavala, kapetan 3 ranga Cole, komandant prethodnice, nareduje brzinu od 25 čvorova i zadržava kurs od 300°. U 23.25 „Fletcher“ gubi svoj cilj i prekida vatru. Prema jugu mogao se videti „zid vodenih stubova“ od američkih granata,¹⁰⁷⁾ ali, sem trenutnog brzog svetlucanja, nije bilo znakova da i neprijatelj odgovara vatrom. Japanci su imali barut koji ne daje blesak, a Amerikanci ga nisu imali. U 23.27 Cole je skrenuo sa svoja četiri broda 50° udesno, da bi se sklonio zapadno od otoka Savo.

Američke mornare na krstaricama razveselio je požar i eksplozija razarača „Takanami“. Na krstarici „Minneapolis“ su mislili da su uništili transportni brod, pa su preneli vatru na nov cilj u pravcu vožnje i produžili da dejstvuju. Do 23.27 izbačeno je devet plotuna iz topova 203 mm. „New Orleans“ je bila još brža. Ona je za manje od četiri minute izbacila 9 plotuna iz teških topova. Krstarica „Pensacola“ kasno je otvo-

¹⁰⁶⁾ Bitka kod Tassafaronge, ATIS 16086

¹⁰⁷⁾ Borbeni izvestaj »Fletcher«.

rila vatru zbog slabog radara. Između 23.24 i 23.28 ona izbacuje 120 granata na 4 različita objekta. Taj je brod izgubio dosta vremena u traženju ciljeva na tamnoj pozadini Guadalcanala. I „Honolulu“ i „Northampton“ tukle su brodove koji su se nalazili gotovo u pravcu vožnje. Njihove granate privlačio je i „Takanami“ kao što magnet privlači gvozdenu strugotinu. Razarači sa začelja, „Lamson“ i „Lardner“ živo su žeeli da se i sami umešaju u borbu, ali nisu ništa videli ni radarima ni dogledima.

U 23.27 Japanci su isplatili prvu ratu za uništenog „Takanamija“. Tačno kad je komandni brod „Minneapolis“ izbacio svoj deveti plotun, u njegov trup zarile su glave dva moćna torpeda i tu eksplodirale. Jedan torpedo eksplodirao je u pramčanim prostorijama ispred kule br. 1, a drugi u kotlarnici br. 2. Na levoj strani broda podigla su se dva golema stuba vode, koja su dosegla do vrha jarbola i na toj se visini za trenutak zaustavila. Stubovi uvijenih plamenova zapaljenog avionskog benzina dizali su se sve do neba, dok je u sredini broda gorelo pogonsko gorivo, što je takođe bilo opasno. Teško telo krstarice zatreslo se, zavaljalo i mlatnulo kao kit pogoden harpunom. Zatim je palubu i nadgrađe zaplijusnula voda. Od plameна i vode stvorio se gust oblak koji se razvukao sve do krme.

Mornari na palubi krstarice, koje je pritisak od eksplozije odbacio i pritisnuo o pregrade i stubove, nisu još došli k sebi, a na njih se već sručila masa vode odozgo i dvojicu čak odnela u more. Ali je voda, koja je prigušila ljude, pogasila i požare. Na mostu je komandant, kapetan 1 ranga Rosenthal, šljapkujući po uzmucenoj vodi sa olakšanjem primetio da su požari na pramcu pogašeni. Kormilo je otkažalo — ali samo za kratko vreme; brzina broda se naglo smanjila; paluba se nagnula na levu stranu za 4°; oko dvadeset metara pramca visilo je naniže kao neka ogromna kašika, a pramčana paluba bila je pod vodom sve do podnožja kule br. 1. Tada su, na komandantovo čuđenje i zadovoljstvo, topovi 203 mm ponovo otvorili vatru. Oni su stvarno izbacili tri puna plotuna, a onda je na prednjim kulama nestalo pogonske energije. No, da li je moguće da njegov brod preživi dva tako uništavajuća potokta?

Krstarica „New Orleans“, koja je plovila iza „Minneapolisa“, tako se brzo približavala da je komandant, kapetan 1

ranga Roper, morao skrenuti sasvim udesno da bi izbegao sudar. Ovo je sprečilo sudar, ali je dovelo „New Orleans“ na trag torpeda koji je pogodio njen pramac na levoj strani iza dva municiska skladišta. Eksplozija municije, udružena sa eksplozijom torpeda, otsekla je prednji deo broda sve do kule br. 2. Kao što vojnik gleda otsečenu nogu, tako su i zaprepašćeni mornari gledali prednji deo svog broda, sa topovima uperenim u nebo, kako brzo prolazi duž leve strane broda, udara o oplatu, oštećuje je, za jedan tren se zapliće u propelere i nestaje. Tako je iznenadna bila ta katastrofa, da je jedan telefonist u blizini krme pozvao komandni most da bi javio kako je „New Orleans“ toga trenutka pregazio „krstaricu „Minneapolis“ koja tone“.

Za pomoćnika komandanta krstarice „New Orleans“ nije bilo sumnje da je brod opasno oštećen. Sa svog mesta na krmenoj kontrolnoj stanici on je video gejzir plamena i vode kako šiklja sa pramca, osetio je trzaje broda i zaključio, da je eksplodiralo neko municiski skladište. Pošto je veza sa mostom bila prekinuta, on je preuzeo kormilarenje brodom i nastojao da okretanjem izbegne druga torpeda. Dok se brod okretao, oficir sa krmene kule javio je da su njegovi topovi još uvek spremni za dejstvo. Artiljeriski podoficir Sam Matulović, na bateriji 127 mm, takođe je želeo da se bori. Eksplozija torpeda i voda koja je provalila i bila duboka do pojasa, zanela je i poobarala posadu lake artiljerije, ali Sam je zaurlao: „Na svoja mesta!“ I oni su poslušali. Brzina broda spala je na 5 čvorova, a plamen je izlazio iz njegovog osakaćenog prednjeg dela.

U ovom nesretnom, otsudnom trenutku pojavljuju se nad bojištem zadocneli avioni za osvetljavanje, koji su doleteli iz severozapadnog pravca, duž obale. Jedan od pilota primećuje tri broda u plamenu za koja smatra da su neprijateljski transporti. To su bili „Minneapolis“, „New Orleans“ i „Takanami“. U tamnom prostoru između obale i reda američkih granata za osvetljavanje piloti su raspoznali šest neprijateljskih razarača, videli su čak kako „Makinami“ vodi Satove brodove na okret u protivkurs. Moćne rakete za osvetljavanje, koje su avioni nosili, mogle su da budu od pomoći brodovima, ali osakaćeni komandni brod nije davao nikakvo naređenje i rakete nisu bile izbačene.

Sada je došao red na „Pensacolu“ da primi svoj deo. Kad je krstarica „New Orleans“ smanjila brzinu i skrenula udesno, komandant „Pensacole“, kapetan 1 ranga Lowe, nalazio se na protivavionskom direktoru, a njegov pomoćnik (kapetan 3 ranga Keeler) u kormilarnici. Pošto je izgledalo da su dve oštećene krstarice izbačene iz borbe, „Pensacola“ je skrenula ulevo. To je bilo dobro jer se time izbegao sudar, ali, na nesreću, tim se pokretom silueta broda jasno pokazala između neprijatelja i zapaljenih krstarica, tačno na japanskoj liniji gađanja. Jedan plotun sa „Minneapolisa“ prošao je u visini vrha jarbola. U 23.39, pošto se „Pensacola“ vratila u raniji kurs od 300° i u času kada je kapetan 3 ranga Keeler naređivao okret ulevo da bi izbegao južnu obalu otoka Savo, pogaća brod jedan od 18 torpeda koje su izbacili prednji japanski razarači, i to ga pogaća tačno ispod glavnog jarbola na Ieyoj strani. Krmeni mašinski prostor biva poplavljen, tri kule izbačene iz stroja, žiroskop i veza uništeni, probijeni tankovi naftne, a jarbol pretvoren u naftom natopljenu goruću baklju. Mornari, koji su se tu nalazili, zadobili su smrtonosne opekotine. U mašinski prostor voda je tako brzđ prodirala da je samo jednom čoveku uspeo da se provuče na palubu, i taj je uz divlju dreku izbacivao užarene gasove iz svojih pluća. Još jedan čovek uspeo bi da se izvuče da nije zaboravio da skine sa glave telefonske slušalice, pa ga je gajtan povukao i oborio u dubinu otvora na palubi. Glavni vatrogasni cevovod bio je oštećen na krmi, a ručne vatrogasne pumpe nisu mogle da savladaju razbuktale požare. Izbacivanjem u more pogonskog goriva ispravljen je nagib od 13° , a parom iz jedne kotlarnice, koja je pokretala turbine jedne mašinske prostorije, održavana je brzina od 8 čvorova. Kapetan 1 ranga Lowe uzeo je pravac prema Tulagiju.

Dosada pobrojane američke krstarice bile su očerupane kao mehaničke patke u streljačkom šatoru nekog cirkusa. Jedino krstarica „Honolulu“, zgodna „Plava guska“ Pacifičke flote, izbegla je njihovu sudbinu pomoračkom spremnošću svog oficira straže, poručnika 1 ranga G. F. Davisa. Umesto da skreće ulevo iza „Pensacole“, on je naglo skrenuo sasvim udesno i tako doveo svoj brod na suprotan bok dveju zapaljenih krstarica.

Time je izbegao torpeda i sprečio da se primeti silueta broda. „Honolulu“ je plovila oštrim cik-cakom u zapadnom i severozapadnom kursu, brzinom od 30 čvorova. Njeni su topovi od 152 mm nastavljali gađanje brzim plotunima. Brod nije bio nijednom pogoden.

Poslednja američka krstarica u koloni, „Northampton“, najgore je prošla. Njen komandant, kapetan 1 ranga Kitts, skrenuo je udesno za „Honolulu“ da bi izbegao tri oštećena broda, ali njegova teška krstarica nije mogla tako da juri i da se okreće kao „Plava guska“ i posle dvanaest minuta, za koje je vreme krstarica izbacila 11 plotuna iz topova od 203 mm na razarače, Kitts je napravio grešku vraćajući brod ponovo u kurs prema zapadu. Ovo je bilo pogrešno zato što je u 23.39 razarač „Oyashio“ tačno nanišanio i izbacio 8 svojih torpeda u pravcu „Northamptona“. Devet minuta docnije kapetan 1 ranga Kitts je primetio da se sa leve strane prema pramacu brzo približavaju dva torpeda. On je skrenuo odmah brod uлево, ali je već bilo kasno. Dva torpeda, svaki sa po 300 kg eksploziva, ponovila su u još većem obimu pustošenje naneto „Pensacoli“. U provaljeni stražnji mašinski prostor prodiralo je more; brod se naglo naginjao uлево; grdne crne mrlje nafte pojavile su se na glavnoj palubi prema krmi; požar je zahvatio čitav stražnji deo broda, a glavni jarbol ličio je na ogromni fitilj. Odmah je preduzeto izbacivanje pogonskog goriva i vode u more da bi se ispravio nagib broda. Učinjeni su energetični naporci da se lokalizuje požar. Ali, brod je bio veoma oštećen i potpuno zahvaćen plamenom. Kako se nagib povećavao „Northampton“ je sve više smanjivao brzinu i najposle se potpuno zaustavio. Postojala je nada da će se uspeti da se zaustavi sve jače prodiranje vode u brod.

Za vreme ovog niza nesreća razarači na začelju, „Lamson“ i „Lardner“, odvojili su se od eskadre. „Lamson“ se okrenuo udesno i sledio je „Northamptona“, ali, kada je zapao u vatru jedne od oštećenih američkih krstarica, povećao je brzinu i sklonio se van opasnosti. „Lardner“ je izvršio potpuni krug u levu stranu da bi izbegao prostor na kome su se nalazili oštećeni brodovi. I njega su, kao i „Lamsona“, tukle oštećene američke krstarice, pa se i on brzo udaljio.

5. Spasavanje oštećenih brodova

U daljem toku ove krvave novembarske noći admirал Tanaka počeo je da prikuplja svoje snage. „Kagero“ i „Kuroshio“ su još jednom pokušali da napadnu američke brodove, ali ovoga puta bez uspeha. „Oyashio“ i „Kuroshio“ krenuli su nazad na bojište da bi spasli, ako bude moguće, napušteni razarač „Takanami“. Jedan deo pripremljenih posuda sa hranom izbacili su Japanci u more za vreme ove gužve, ne zna se koliko je od toga stiglo na kopno. Do 1.30 časova 1 decembra svi su razarači, sem „Takanamija“, napustili „Tesnac sa gvozdenim dnom“. Pre podne nalazili su se već u luci Shortland, gde su izjavili da su potopili jedan američki liniski brod i dve krstarice, a da su teško oštetili još četiri krstarice.

Posle pola noći kontraadmiral Wright radiotelefonskim putem sa „Minneapolisa“ predaje taktičku komandu kontraadmiraalu Tisdaleu na „Honolulu“. Novi komandant, umesto da gubi vreme oko prikupljanja brodova, upućuje krstaricu „Honolulu“ da obide otok Savo i da potraži neprijatelja. I dokan stigli avioni za osvetljavanje javiše se sada preko radija. Dok su očekivali naređenje, oni su posmatrali šta se dešava. Videli su okret japanskih brodova unazad; primetili su navigacijska svetla nekog neprijateljskog broda kod Rta Esperance i fosorescentni trag jednog velikog broda koji je žurno plovio prema zapadu. Oni su mislili da je brod neprijateljski, a ustvari je to bila krstarica „Honolulu“. Ali tek kad je Tisdale bio severoistočno od otoka Savo i okrenuo sa „Honolulu“ prema jugu jedan od pilota zatražio je i dobio odobrenje da osvetli neki razarač koji na obali iskrcava trupe. Tada je Tisdale naredio da se krstarica „Honolulu“ postavi prema obali i da tuče neprijatelja. Pokazalo se, nažalost, da je taj cilj ustvari jedan transportni brod koji je bio napušten pre petnaest dana, u bici kod Guadalcanala.¹⁰⁸⁾

Teško oštećena krstarica „New Orleans“, „Minneapolis“ i „Pensacola“ uspele su da uplove u Tulagi, dok je „Northampton“, pošto je njena posada prekrcana na razarač, potonula.

Posle artiljeriske vatre i torpedne akcije, neprijatelj, koji se povlačio, nije naročito uz nemiravao šest američkih raza-

¹⁰⁸⁾ Izveštaj krstarice »Minneapolis«.

rača. U 23.37 „Drayton“ je izbacio četiri torpeda na „Kawakaze“, „Naganami“ i „Suzukaze“ koji su se tada nalazili severno od Rta Esperance u vožnji prema zapadu. Daljina je, međutim, bila suviše velika i nije bilo pogodaka. Čelni američki razarači, posle obilaska otoka Savo, imali su pune ruke posla oko spasavanja.

„Fletcher“ je izveo izvanredan poduhvat; on je za sobom vukao mreže sa plutačama i tako je bukvalno uhvatio u mrežu oko 700 brodolomaca.

Abercrombie, komandant razarača „Lamson“ i „Lardner“, koji su se samo vukli za sastavom imao je tu sreću da njegove brodove tuku sopstvene, iako oštećene krstarice, čak i onda kad je istakao svetla za legitimisanje. On je ispravno zaključio da sastav ima naročite borbene signale, a pošto su ti signali bili njemu nepoznati, on je odlučio da će biti najbolje da se izmakne i da ostane po strani. Tako su se dva njegova razarača sklonila prema istoku dok im nije bilo naređeno da otprate krstaricu „Minneapolis“ u Tulagi.

Radovi oko pripreme i opravke tri oštećene krstarice da bi mogle opet da plove pretstavljuju trijumf američke domišljenosti i upornosti. Tulagi je bio baza samo za torpedne čamce. Debla kokosovih stabala bila su najbolji materijal što se tu mogao dobiti. Ova su debla upotrebljavana za oplatu, potpore i kao pregrade za privremene pramce „Minneapolis“ i „New Orleansa“. Ložači sa broda-matice „Vestal“ i tri remorkera poštено su pomagali, ali uslovi za rad bili su veoma teški.

Da bi se sakrili od japanskih avijatičara, krstarice su se usidrile u tri zaklonjene uvalice Tulagija, koje su imale visoke obale obrasle drvećem. Tu nije bilo ni daška vetra, ali je bilo prepuno muva, komaraca, malarije i dizenterije. I uslovi za život na tim brodovima usred džungle bili su rđavi. Rad u takvim prilikama iscrpljivao je duše i tela ljudi. Posada „Minneapolis“ znojila se pet dana i pet noći da bi smanjila gaz broda za nekoliko santimetara, a onda je usled iznenadne eksplozije gasa poplavljeno nekoliko dotad suvih prostorija, uništeno mnogo opreme i prouzrokovano povećanje gaza za punih sedam stopa. Brod je tada bio u gorem položaju nego ikad, ali posada je radila tako napregnuto i brzo, da se 12 decembra moglo isploviti. Brod je pristao u Espiritu Santo i dva-

put u Pearl Harbor, gde mu je pružena pomoć, a zatim je prihvaćen u Mare Islandu. 9 septembra 1943 on je bio opet spreman za borbe u kojima je uspešno i učestvovao sve do kraja rata.

I krstarica „New Orleans“ dobila je fasadu od kokosovog drveta za povratak u civilizaciju. Brod je 12 decembra isplovio iz Tulagija, u Guadalupi izvršio popunu goriva i, na veliku radost posade, uspeo da na Badnji dan uplovi u Sudney. 7 marta brod je ponovo isplovio u pravcu Sjedinjenih Država, sa privremenim pramacem. Baš kad je krstarica stigla u Puget Sound ili malo posle toga, brodogradilište mornarice u Bremertonu imalo je potpuno novi pramac izgrađen po meri i spreman da se doda krstarici. Tako je i „New Orleans“ bila na vreme spremna da uzme učešća u napadu na otoke Gilberte. „Pensacola“ je došla do Pearl Harbora sa jednim propelerom i, posle obimnih opravki ušla je ponovo u sastav Flote, krajem oktobra 1943.

6. Posle poraza

Bolna je istina da je bitka kod Tassafaronge bio žestok poraz koji je budnom i jačem sastavu krstarica naneo delimično iznenađeni i slabiji sastav razarača. Svaki admiral koga se stvar ticala — Tisdale, Wright, Halsey i Nimitz — tražio je objašnjenje za katastrofu 67 eskadre, ali nijedan od njih nije mogao lako da nađe jednostavan odgovor. Svi su se slagali u tome da je plan bio dobar, admiral Wright preuzeo je na sebe punu odgovornost za oštećenja nastala od torpeda i niko, sem kapetana 3 ranga Colea, nije bio okrivljen.¹⁰⁹⁾

Jedan japanski kritičar mnogo je doprineo kritici američke taktike kod Tassafaronge:

¹⁰⁹⁾ U primedbama admirala Halseya na Wrightov borbeni izveštaj izražava se krajnje nezadovoljstvo sa radom razarača prethodnice i to zbog dve stvari: 1. izbacivanja torpeda na suviše velikim daljinama; 2. povlačenja prema severozapadu i nepružanja pomoći krstaricama. Po mom mišljenju, ako ono nešto vredi, Wright je bio odgovoran, a ne Cole, što razarači prethodnice nisu uspeli da se na vreme odvoje od krstarica i da torpednim napadom iznenade neprijatelja. Kad je počeo artiljeriski dvoboj, Cole nije imao šta da bira, već je morao da se skloni. Isto je to uradila krstarica »Honolulu«, pa nije kritikovana.

„Neprijatelj je bio otkrio naše planove i pokrete, unapred je spremio avione za osvetljavanje, prešao u stroj za izvršenje artiljeriskog gađanja i vešto prigrabio prednost time što je prvi otvorio vatru za neutralisanje. Ali njegova vatra nije bila precizna, veliki broj granata je promašio iz čega možemo zaključiti ili da je njihovo nišanjenje vrlo slabo, ili da njihovo osvetljavanje pomoću granata za osvetljavanje nije bilo dovoljno efikasno“.¹¹⁰⁾

To je prilično tačno. Nišanjenje te noći bilo je strašno.

Jedan drugi japanski oficir primetio je posle rata:

„U noćnim borbama treba aktivnije upotrebljavati divizione razarača. Čak i nekolicini razarača ne bi bilo naročito teško uništiti naše snage, da su se odlučili da prodrnu u našu liniju i da nametnu odlučan boj, uz podršku glavnine“.

U tom grmu leži zec! Američki komandanti združenih krstaričko-razaračkih sastava imali su rđavu praksu da privežu razarače uz kolonu krstarica umesto da ih upute u samostalan torpedni napad pre otvaranja vatre. A krstarice, zar one ne bi izbegle smrtonosna torpeda da je svaki brod odlučno, samostalno manevrisao odmah posle otvaranja vatre? Na taj je način krstarica „Honolulu“ izbegla torpeda čak i u tako stešnjrenom prostoru. Tako je 1943 godine uradio i „Tip Merrill“ kod Zaliva Auguste.

Obe su strane tvrdile da su potopile daleko više brodova nego što je to stvarno bilo. Amerikance je u tome prevario radar u koji su imali previše poverenja. Čak i pošto je nekoliko preživelih sa „Takanamija“ bilo već saslušano, taj nesrećni jedan brod još uvek se pretvarao u: „četiri potopljena“ i „tri oštećena broda“. Tokio je, pak, tvrdio da je potopljen jedan liniski brod koji nije ni postojao, i jedna teška krstarica, a tri razarača da su oštećena. Na taj je način javnost obeju stranu bila zadovoljna. Ali admiral Nimitz nije bio zadovoljan i njegove napomene, pisane dva meseca posle boja, potpuno su opravdane:

„Ratna sreća i skučen prostor u kome smo bili prinuđeni da stupimo u borbu sa neprijateljem prouzrokovali su veće gubitke naših brodova nego što je to zasluzilo neprijateljsko

¹¹⁰⁾ »Bitka kod Tassafaronge« (ATIS 16036).

komandovanje i rad. To isto sprečilo je naše brodove da zadadu teže udarce neprijatelju“.

On zaključuje: lek za to je „vežba, vežba i opet vežba“.

Da, ratna sreća. Ali baš prava vrednost čoveka i jeste u tome da savlada slučaj. Kod Tassafaronge mlađi oficiri i mornari bili su heroji. Oni su se sa najvećom hrabrošću borili sa požarima i prodorima vode. Kakvog li napretka u pogledu metoda borbe sa kvarovima u poređenju sa bitkom kod otoka Savo! „Minneapolis“, „New Orleans“ i „Pensacola“ bile bi sigurno izgubljene da su četiri meseca ranije bile oštećene na sličan način.

Nimitz — uvek velikodušan prema neprijatelju i plemenit prema komandantima sopstvenih snaga — hvalio je japansku artiljerisku vatru, torpednu tehniku, „energiju, upornost i srčanost“. Uvek je utešno kada vas pobedi stvarno jak neprijatelj, a kontraadmiral Tanaka je bio više od toga — on je bio sjajan. On je potopio jednu tešku krstaricu, a tri druge izbacio iz stroja za skoro godinu dana uz cenu jednog razarača, i sve to bez svog komandnog broda „Jintsu“, sa brodovima čije su palube bile pretrpane materijalom. U mnogim borbama američke greške bile su neutralisane greškama neprijatelja. Kod Tassafaronge — uprkos kratkoj pometnji među njegovim razaračima — Tanaka nije napravio nijednu grešku.

Bitka kod Tassafaronge bila je poslednji veći pomorski sukob u području Južnih Solomonskih Otoka. Ona je zaključila četvoromesečne žestoke borbe kakve ni Amerikanci ni Japanci nisu pamtili. Svaki pojedinac koji se borio u tim kravim vodama neće zaboraviti strepnje, radosti i užase koje je iskusio, strahovite oblike smrti kojima je bio svedok ili samopožrtvovani heroizam zbog koga je sve više cenio svoje drugove iz mornarice. Savo, Guadalcanal, Tassafaronga i ostali nazivi ne predstavljaju preživelima samo imena bitaka. To su plamene zastave besmrtnih dela brodova i ljudi, čiji skeleti zauvek počivaju u „Tesnacu sa gvozdenim dnom“.

S A D R Ž A J

	Strana
Predgovor —	3
Bitka kod otoka Savo —	9
1. — Pripremna faza bitke (7 i 8 avgust) — — — — — — — — — — — — — —	9
2. — Borba južno od otoka Savo (0.54 do 1.50) — — — — — — — — — — — — — —	26
3. — Borba istočno i severno od otoka Savo (1.43 do 2.30) — — — — — — — — — — — — — —	32
4. — Događaji posle boja (9 i 10 avgusta) — — — — — — — — — — — — — —	45
Bitka kod Istočnih Selomonskih Otoka (24 avgusta 1942) —	54
1. — Zatišje u oluji —	54
2. — Sastav snaga —	59
3. — Početak bitke (24 avgusta) — — — — — — — — — — — — — —	63
4. — Poslednji udarci oluje (25 do 29 avgusta) — — — — — — — — — — — — — —	79
Boj kod Rta Esperance (11 i 12 oktobra 1942) — — — — — — — — — — — — — —	83
1. — U očekivanju borbe —	83
2. — Ukrštanje u obliku slova »T« (21.00 do 24.00) — — — — — — — — — — — — — —	87
3. — Gonjenje (0.00 do 2.45) —	99
4. — Scottov rezultat —	102
Bitka kod otoka Santa Cruz (26 i 27 oktobra 1942) — — — — — — — — — — — — — —	106
1. — Prethodni manevri (23 do 25 oktobra) —	106
2. — Sastav snaga —	110
3. — Borba između nosača aviona 26 oktobra — — — — — — — — — — — — — —	113
4. — Napuštanje »Horneta« —	126
Pomorska bitka kod Guadalcanala (12 do 15 novembra 1942) — — — — — — — — — — — — — —	131
1. — Veliko iščekivanje —	131
2. — Sastav snaga —	137
3. — 12 novembar, uvod u bitku —	140
4. — Noćni boj u petak, 13 novembra — — — — — — — — — — — — — —	143

5. — 13 novembra: Kinkaid se kreće prema severu; Nishimura bom-	163
barduje	
6. — Udar po transportnim brodovima 14 novembra	167
7. — Borba džinova (14 i 15 novembra)	173
8. — Raskrsnica puteva	186
Bitka kod Tassafaronge (30 novembra 1942)	189
1. — Rt Gruz i »Alchiba« (15 do 19 novembra)	189
2. — »Šarena grupa«	191
3. — Wright napada (22.25 do 23.25 časova)	194
4. — Tanaka vraća udarac (23.20 do 23.48 časova)	198
5. — Spasavanje oštećenih brodova	205
6. — Posle poraza	207

